

ప్రథమ ముద్రణ వెయ్యికొప్పేలు

సర్వస్వామ్యములు దచయిలవి
వెల 6 రూపాయలు

ప్రొత్తస్థానం : 49, మెహిదీపట్నం,
హైదరాబాదు-28.

ప్రచురణ :
శ్రీ సాగర్‌వర్ గ్రంథమండలి.

ముద్రణ :
వజ్రప్రశస్తి, హైదరాబాదు

OPENION

Dr. K. L. Rao

I have gone through the manuscript of the book. The author has put forth commendable effort to collect data regarding the Hydro-Electricity projects in Andhra. The book is very comprehensive and good, and probably the only one of its type so far written in Telugu Language on this subject.

1957 లో

తెలుగుభాషాసమితి ద్వారా

ఆంధ్ర ప్రభుత్వముచే

ఐహమతివొందిన గ్రంథం

అంకితం

నలుబదేండ్లకుపైగా ప్రజాసేవకు

జీవితాన్ని అంకితం చేసిన

సుప్రసిద్ధ దేశారాధకుడు

శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య ఎం.ఎల్.ఎ.

షష్ఠ్యాబ్దిపూర్తి శుభసమయాన, గౌరవ పురస్కరంగా

నా ఈ అభిమాన గ్రంథాన్ని

సమర్పిస్తున్నాను.

కృతజ్ఞత

ఈగ్రంథ ప్రచురణకు అత్యంత

అభిమానంతో ఆర్థిక సహాయమొనర్చిన

శ్రీ పి. వి. రామరాజు ఎం.ఎ., ఎల్.ఎల్.బి., గౌరవ

నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభి

వందనము లర్పిస్తున్నాను.

ఆంధ్రప్రదేశ్ జల, వద్యుత వ్రాజువులు

డాక్టర్ కె. ఎస్. రావుగారు

శ్రీ పాపిరాల

ప్ర. సి. వి. రామరాజు

విషయసూచిక

	పేజీ
1. భారతదేశ నదీజల సంపద	1
2. ఆంధ్రప్రదేశ్ 'నదులరాజ్యం'	8
3. జల విద్యుత్ ప్రాజెక్టుల బహుముఖప్రయోజనాలు	14
4. పూర్వకాలపు నీటివనరులు	17
5. రాష్ట్ర నైసర్గిక పరిస్థితులు	23
6. కృష్ణానదీ లోయ ప్రాజెక్టులు	32
7. గోదావరినదీ లోయ ప్రాజెక్టులు	64
8. పెన్నా, తుంగభద్రా లోయ ప్రాజెక్టులు	92
9. వంశధార, నాగావళిలోయ ప్రాజెక్టులు	105
10. మాచిఖండ, సిరేరు ప్రాజెక్టులు	114
11. రాష్ట్ర విద్యుత్ ప్రణాళికలు	123
12. రాష్ట్ర నీటిపారుదల ప్రణాళికలు	139
13. రాష్ట్ర పరిదనివాహక పథకాలు	147
14. రాష్ట్ర మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు	157
15. అంతర్జాతీయ నదీజల పంపిణీ	166
16. 1951 అంతర్జాతీయ ఒప్పందం	173
17. ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో అవరోధాలు	180
18. కర్తవ్యం	201

రిఫరెన్సు గ్రంథాలు, నివేదికలు, వ్యాసాలు మొ॥

ఈ గ్రంథ ప్రచురణను గూర్చి బెజవాడ ఆదర్శ గ్రంథమండలి నిర్వాహకులు శ్రీ గద్దె లింగయ్యగారికి మాగోపాలకృష్ణయ్యగారు జాబు వ్రాయడమూ, వెంటనే గ్రంథప్రతి నిచ్చి పంపడని వారు సమాధానం వ్రాయడమూ, ఒక వారం పోజులలోనే జరిగింది. కానీ నావద్ద వ్రాతప్రతి లేదు. మరికొన్నాళ్లకు మిత్రుడు లింగయ్యగారు దివంగతులయిపోవడమూ, నేను హైదరాబాదుకు వచ్చివేయడమూ ఉట్టిపించింది.

తెలుగుభాషాసమితివారు 1959లో విజయవాడ మునిసిపల్ హైస్కూలు నందు అప్పట్లో లోక్ సభాస్పీకరుగానున్న శ్రీమాన్ అనంతశయనం అయ్యంగారి అధ్యక్షతను ప్రభుత్వోపేతంగా సభ జరిపి, బహుమతి ప్రధానోత్సవం గావించారు. ఆ సందర్భంలో నేను మాట్లాడుతూ, 'అయ్యా! మీరిచ్చే పారితోషికం అటుంచి బహుమతి నొందిన ముఖ్య గ్రంథాలను ప్రచురించే బాధ్యత వహించి, ఆ రచయితలకు మేలు చేకూర్చుండని' విజ్ఞప్తి చేశాను. ఆ ప్రాధాన్యత గమనించి శ్రీ అనంత శయనం అయ్యంగారు, మోటూరి నర్సినారాయణగారు వెంటనే లేచి తప్పక అలా చేయగలమని ప్రకటించారు.

1961లో కాబోలు బహుమతి నొందిన గ్రంథములలో మీ ఆంధ్ర జల, విద్యుత్ ప్రాజెక్టుల పుస్తకమునుగూడా ప్రచురించుటకు విశ్వయించినామనీ, వెంటనే అంగీకారం తెలియచేయండని వ్రాశారు. కానీ వారీప్రచురణ కార్యక్రమం తల పెట్టినట్లులేదు.

ఈపుస్తకమును రీవైజ్ చేయుటకు ఢిల్లీ వెళ్లి డాక్టరు కె. యల్. రావుగారి సలహా వభ్యర్థించాను. రావుగారు చాలా ఉదారహృదయులు. అప్పట్లో కేంద్ర జలవిద్యుత్ కమిషన్ డైరెక్టరుగా వుండేవారు. తర్వాత మంత్రి అయినారు. ప్రాజెక్టుల విషయంలో నాకున్న శ్రద్ధను గమనించి, అచటి ఇంజనీర్ల పరిచయ భాగ్యం గలిగించారు. ఆంధ్ర ప్రాజెక్టుల సమాచారం, సలహాలు ఇచ్చారు. వారికి కృతజ్ఞత తెల్పుడంకంటే నే చేయగల దేమున్నది?

ఈలోగా కృష్ణా గోదావరీ నదీజలాల పంపిణీ విషయమై ఉత్పన్నమైన అంతర్జాతీయ విభేదాలు పెరిగి పెద్దవై ఆంధ్రాభ్యున్నతినే కుంటుపరుస్తూవున్నవి.

ఇవి కూడా ఉదహరించనిది గ్రంథం అసమగ్రమవు తుందని, వాటిని చదివి ఆంధ్ర భూమికి, ఆంధ్రజనతకు వరుసగా వ్యాసాలు వ్రాశాను. ఇంతలో శ్రీశైలం, పోచంపాడు, సీలేరు ప్రాజెక్టుల అంచనాల్లోనే అనేక మార్పులు వచ్చినవి. వాటిని గూడా మరల పూర్తిచేశాను.

శ్రీ చింతలపాటి ప్రసాదమూర్తిరాజుగారు నాపై ఆదరాభిమానాలతోకొంత భనసహాయం చేశారుగాని, దుర్లభమైన అది ఈగ్రంథ ప్రచురణకై వినియోగ పడలేదు.

ఇట్లుండగా 1965లో ఒకనాడు మిత్రుడు శ్రీ రామరాజుగారు అడ్వకేటు మాఇంటికివచ్చి, అయాచితంగా, ఈప్రాజెక్టుపై ప్రచురణకు పైకం ఇస్తాననీ, ర్వరలో అచ్చువేయించడనీ చెప్పివెళ్లారు. ఇది తలవని తిలంపుగావచ్చిన సదవ కాశం. ఏవైనా సంస్థలు పూనుకోకపోతే ఇలాంటివి కష్టసాధ్యం. శ్రీ రామరాజు గారు చేసిన అర్థిక సహాయము నేనెన్నడూ మరువజాలను. వారు లేకుంటే ఇది ప్రచురణభాగ్యం నోచుకునేది కాదేమో! గ్రంథప్రచురణలోగల అలశ్యానికి కారణాలను ఇంతగా వివరించడం అప్రస్తుతమనుకొంటాను. ఇది సామాన్యరచయిత లందరికీ అనుభవైచి వేద్యమే. ఎప్పటికీది కానున్నదో అప్పటికే అది అవుతుంది.

1965లో వ్యాసాలరూపంలో ఆరంభమైన ఈ గ్రంథం కారణాంతరముల వల్ల మధ్య అనేకమార్పులూ చేర్పులూ పొందుతూ, అచ్చుపనిగూడా ఒకటిన్నర సంవత్సరకాలంపట్టి, ఎట్లో నేటికీరూపంలో ప్రచురింపబడుతున్నది. ఒకందుకు మాత్రం సంతోషంగావుంది. మొదట ఆంధ్రపత్రికలోను, తర్వాత ఆంధ్రభూమి లోను నా వ్యాసాలను ప్రచురించిన ప్రముఖ పత్రికాసంపాదకులైన శ్రీ పండిత రాధ్యుల నాగేశ్వరరావుగారి చేతిమీదుగానే ఇన్నాళ్లకీ ముద్రణభాగ్యంగల్గుచున్నది.

ఇక గ్రంథవిషయం. ఇది ముఖ్యంగా విద్యావంతులైన రైతాంగానికి ఉద్దేశించి వ్రాయబడినది. అట్లని ఇందు సాంకేతిక విషయాలేమీ లేకుండాపోలేదు. అవసరమైన ప్రాజెక్టుల పుటోలు, పట్టికలు, మాపులు చేర్చాను. అనకట్టలు, జలాశయాలు, ఆయకట్టు మున్నగు వివరాలు తెలుసుకొనేందుకు లెక్కలు, చార్టులు యిచ్చాను.

నేనేమీ ఇంజనీరింగు విద్యార్థిని కాదు. ఇంజనీరింగు శాస్త్రాన్ని, ఆ సాంకేతిక పదజాలాన్ని సైతం అంతగా తెలియనివాడిని. ఐనా ప్రాజెక్టులపై నాకున్న ఆసక్తి వల్లనే ఇందుకు ప్రయత్నించాను. ప్రభుత్వ ప్రణాళికల లెక్కలలో, అంచనాల్లో అనేక పర్యాయములు, అనేకమార్పులు వచ్చినవి. వీటిని పరిశీలించిన కొలదీ ఒక దానికొకదానికి అంకెల వ్యత్యాసాలు విస్తారంగా కనుపించినవి. ఈకారణంగా ఈ గ్రంథంలోను ఆలోచనపాట్లు ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. దీనికితోడు అనేక అచ్చు తప్పులు. ఇన్ని సాధక భాధకాలను గ్రహించిన సహృదయులు మన్నించి, పొరజాటను తెలియచేస్తే తర్వాత నైనా సవరించుకోగలనని మనవిచేస్తున్నాను.

ప్రాజెక్టులమాపులు వేసిన ఇంజనీర్లు చిటంజీవి మా గోపాలకృష్ణునకు, శ్రీవిద్యాసాగర్ శ్రీ కె. వి. యస్. గార్లకు; ప్రాజెక్టుల నివేదికలన్ని ప్రోత్సహించిన శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారికి; ప్రచురణ నిమిత్తం ఆర్థికంగా తోడ్పడిన శ్రీ రామరాజుగారికి, గ్రంథముద్రణలో సహాయపడిన శ్రీ పి. నాగేశ్వర రావుగారికి; గ్రంథాన్నిగూర్చి ఆదరపూర్వక అభిప్రాయాన్నిచ్చిన డాక్టరు కె. ఎల్. రావుగారికి నాకృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కృతులర్పిస్తున్నాను. రిఫరెన్సు ప్రచురణల గ్రంథకర్తలకు, ప్రాజెక్టుల వ్యాసరచయితలకు, కవులకు; హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

తెలుగు ప్రజలకు, కర్షకులకు మన ఆంధ్ర జల, విద్యుత్ ప్రాజెక్టులను గూర్చి, అవగాహనచేసుకొనుటకు కర్తవ్యోన్ముఖులను చేయుటకు ఈ గ్రంథం కొంతైనా తోడ్పడితే, నాశ్రమఫలించినట్లే భావిస్తాను. శాలవు.

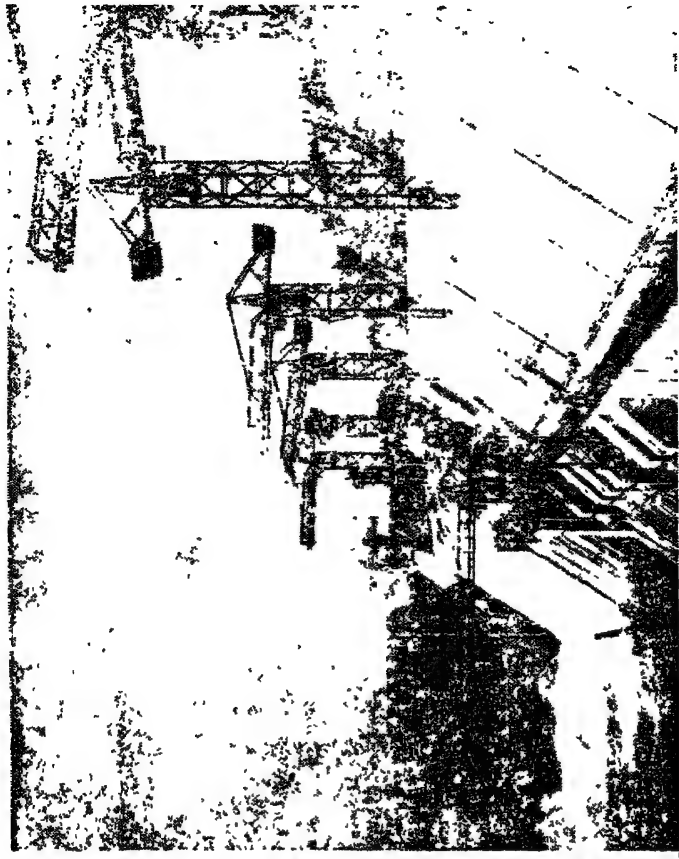
బ వ డీ యు దు,

విద్యానగర్, హైదరాబాద్-7.

మాదల వీరభద్రరావు

1966 అక్టోబరు 23

విజయదశమి

ప్రముఖ ఇండియా గాంధీ నాగార్జున సాగర్ సందర్శన

భారతదేశ నదీ జలసంపద

గంగా, యమున. బ్రహ్మపుత్ర, నర్మద, తపతి, కృష్ణా గోదావరి, కావేరీ మున్నగునడులు ప్రవహించి భారత భూమిని వుసరిం చేస్తున్నవి. మన సదులన్నిటికీ ఒక్కొక్క దానికి ఒక్కొక్క మహత్తరవినియోగము ఉంది. ఈ నదీ తీరాల్లో మన ప్రాచీన సంస్కృతి, విలసిల్లింది. పెద్దపట్టణరాజములు నిర్మాణమై వర్తించి వ్యాపారాభివృద్ధులకు లోబడినవి. చివరకు యాత్రీకులకు నదీలోయలు గొప్పపట్టణ యాత్రాస్థలామైవి.

క్షీప్రానదీ తీరంలో ఉట్టయిన సమీపాన కాకాద్, కావ్యాలు ఉంచారు. సుయా నదీ తీరంలో అయోధ్యానగరంలో తులసిదాసు రామాయణము వ్రాశారు. ఇలానే భక్తులెల్లకు నదీలోయలు ఆలవామైనవి. ఆలహాబాద్, ఉట్టయిన నాసిక్, హరిద్వార్ మున్నగు పట్టణాల్లో కుంభమేధ ఉత్సవములు నేటికీ ఆత్మంబు వైభవోపేతంగా జరుగుతున్నాయి. గంగా, పావనోదయమునకు ఎండ్లంబడి పూజలు సల్పుచున్నారు. కృష్ణా గోదావరీనదుల పుష్కరజి మహోత్సవ సంస్కృతులను, మృదినాల్లోను, తీర్థ ప్రజలు స్నానమాడుతున్నారు. ఈ నదీ ప్రాంతాల్లో సుప్రసిద్ధ కవులందరూ మహాకావ్యాలు రచించారు. చిత్రకారులు చిత్రాలు గీశారు, శిల్పులు గుహాయాలు నిర్మించారు. దేవాలయములు నిర్మాణమయ్యాయి. ఇవన్నీ ప్రపంచ విజ్ఞానభిక్షను ప్రసాదించినవి, పరలకు, వాస్తు శాస్త్రానికి, పాఠశాలక ఇంజనీరింగు నైపుణ్యానికిగూడా యివి విలయమైనవి.

నదీజలాలను సర్వవియోగం చేసుకోగలిగితే, ఈ మహానదులు ఆధ్యాత్మిక సాంస్కృతిక రీత్యానేగాక, ముఖ్యంగా ఆర్థికాభివృద్ధికిగూడా ఎంతోని దోహదం గలిగించుతవి.

నవరాజ్యావతరణానంతరం, నవభారతంలోగూడా ఈ నదీమతల్లులు తమ ప్రాచీనోన్నత్యాన్ని ఏమాత్రం కోల్పోవటంలేదు. బాక్రానగర్, హీరాకుద్ దామోదరవారీ, కోసీ, చాంబల్, రీహండ్, గాంధీ సాగర్, వాగ్గావ్ సాగర్, మాచ్ ఖండ్, కుంగభద్ర మొదలగు భారీజల విద్యుత్ ప్రాజెక్టులనేకం నిర్మాణమైచున్నవి, ప్రతిప్రాజెక్టు ప్రదేశంలో గొప్పనగరము లేర్పడు చున్నవి. ఈ ప్రాజెక్టులు దేశవాసుల ఆర్థిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక జీవితంలోనే గణనీయమైన మార్పులు తేగలవనుటకు సందియంలేదు. ఈజల, విద్యుత్ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంతో, దేశంలో ఒక సవళతం-ఒక జాతీయ పునర్నిర్మాణయుగం ఆరంభమైన దనవచ్చు.

భారతీయ గణపతి సుపర అపారమైనది. మన దేశీయులకు వ్యవసాయమే ముఖ్యవృత్తిగావుంది. జనాచార సూటికి 85 మంది ఏదోవిధంగా వ్యవసాయమీదనే ఆధార పడుతున్నారు. పొలాలు ఎక్కువగాను వర్షాధారాలగుటచేత, నీటి వనరుల అవసరం మనీ హెచ్చుగావుంది. కాని నదులజలాలను సన్నిహియోగులలోకి లేకపోవటంతో, ఎండు ప్రమాదాలు గురిచేస్తూ భవప్రాణాలు కోల్పోవటం భారతీయులకు. నదులు కడవు కాటకాలకు గురియైతున్నారు. ఇటీవలకాంం దాకా చూటికి 6-8 మరులు మాత్రమే నడుంపెట్ట ప్రజోపయోగం కోసం వినియోగపడు తున్నది, మిగతా సేరంతా వ్యధాగా నడుపుట పారొ తున్నది. మన నీటి వనరుల సుపయోగంలోకి రేపటికి, పూర్వరాజులవల్ల కొన్ని సరఫ్రయర్నాలు జరిగినవి. చోళరాజులు, ఢిల్లీ మొఘల్ సుల్తాన్లు, రాంతప్పిచేతారు. కాకరీయరాజులు, కుతుబ్ షాహీ వంటియులు, విజయనగరరాజులు, సుర్యాన్ని ప్రయత్నాలు చేసినట్లు చారిత్రక సత్యాలు తెలుపుచున్నవి. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ హయాదులో ఆర్థర్ కాటన్ లాంటి మహాసీయుల కృషి వల్ల కృష్ణా - గోదావరి లాంటి అనంతలు కట్టబడినవి. కాని కేవల మొత్తం వ్యవసాయంలో అత్యల్పం మాత్రమే తగినకాంం మూలంగా పల్లపు సాగియ్యేది, పరప్రభుత్వ కాలంలో మన నీటివనరులు నిర్లక్ష్యం చేయబడినవి.

మ న దే శ వి భ జ న

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ పరిపాలన కర్నాట, భారతదేశం ఇండియన్ యూనియన్ - పాకిస్తాన్ లుగా విభజన జరిగింది, అప్పట్లో సాంఘికమైన సింఘ, పంజాబు యింగ్లీషన్ ప్రాజెక్టులు పాకిస్తాన్లోకి పోయినవి. దేశంలో 14 మిలియన్ ఎకరాలు విభజనకు పూర్వం ఇరిగేషన్ అవుతుంటే, విభజనానంతరం (కూర్పు పంజాబులో) 3 మిలియన్ ఎకరాలు మాత్రమే భారత యూనియన్లోకివచ్చినవి, దీనిని కాంం పెద్ద ఆసక్తిలు కొన్ని పాకిస్తాన్లోకి పోవడమే. మనకు విల్సన్ డాము (బొంబాయి) బియాసాగర్ (హైదరాబాద్) మెట్టూరుదాము (మద్రాసు) అంధ్రలో కృష్ణా - గోదావరి అనంతలు ముగ్గుగునవి మిగిలినవి. విభజనవల్ల భారత యూనియన్కు అపారనష్టంవాటిల్లింది. ఏమైనప్పటికీ ప్రపంచంలో నీటి పారుదల 100 దేశాల్లో ఇండియా నేటికీ ప్రముఖ స్థానాన్నే ఆక్రమిస్తున్నది.

జంవిద్యుత్ ప్రాజెక్టులకు ప్రాధాన్యతనిస్తూ స్వతంత్ర భారత ప్రభుత్వం పంచవర్ష ప్రణాళికలను తలపెట్టింది. నీటి వనరుల వినియోగానికిగాను 658 కోట్లరూపాయలు ప్రథమ ప్రణాళికలోనే ఖర్చు చేసింది. భారత - పాకిస్తాన్ విభజన కాలంతో ఆర్థిక కాత్రజ్ఞుల తక్కిన ప్రకారం ఆశుబీతున్న ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టుల వున్నకవియ 100 కో. రూ. అని అంతనా వేశారు.

పంచపక్షప్రణాళికలు

1950 లో మునిసి పసిఫిసిఫి మొత్తం 1950 మిలియన్ ఎకరా అడుగులన్న దనీ, అందులో దాదాపు ఒకరెండు పసిఫిసిఫి 450 మిలియన్ ఎకరా అడుగుల సేద్యం చేసేటట్లు పెంచడానికి చొరవ తీసుకుంటున్నట్లు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. 1951 నాటికి 76 మిలియన్ ఎకరా అడుగుల సేద్యం, అందులో ఉపయోగించుకోలేని పంటలకు దాదాపు 17 శాతం - మొత్తం బలాలలో 5.6 శాతం మాత్రమే ఉపయోగంలో ఉన్నట్లు కేల్సినట్లు.

పశ్చిమ ప్రణాళికాంశానికి 120 మిలియన్ ఎకరా అడుగుల సేద్యం, అందులో ఉపయోగించుకోలేని పంటలకు దాదాపు 27%, మొత్తం పంటలలో 26% సేద్యం, ఉపయోగంలో ఉన్నట్లు అంచనాపెట్టారు.

తూర్పు ప్రణాళికలో అంచనా 40 మిలియన్ ఎకరా అడుగులసేద్యం వివిధంగా గలగల పన్నంది. ఇవి మొత్తం సేద్యంలో సుమారు 36 శాతంపైపు పంటలపై ఆధిప్తయ పడు చున్నారు.

మన మొదటి పంచపక్ష ప్రణాళిక అంతర్మేధపడు సేద్యం పెంచుటకు పట్టణ భూమి 51-5 మిలియన్ ఎకరాలు, ఇందులో 22 మిలియన్ ఎకరాలు మాత్రమే భారీ, మధ్య తరగతి ప్రాజెక్టుల క్రింద ఉన్నట్లు సాగిస్తున్నాయి. వేటి తూర్పు ప్రణాళిక పూర్తిఅయ్యే నాటికి దీనికి అదనంగా 28 మిలియన్ ఎకరాలు పట్టణ సాగు క్రిందకు తెచ్చుటకుగాను, భారీ ప్రాజెక్టులను చూపించారు.

మనదేశ విద్యుత్తు ఉత్పత్తి 1951 లో 2.31 మిలియన్ కిలోవాట్లుండేది. 1955 నాటికి దీనికి 13 మిలియన్ కిలోవాట్ల పెద్దదవుతుంది హెచ్చించారు. విద్యుత్తు ప్రాజెక్టులను తలపెట్టినారు.

భారత దేశంలోని వివిధ దేశాలలో పెద్దపాతం పెద్దపాతం అన్నిచోట్ల సక్రమంగాను పకాలంలోను ఉండినట్లు చర్చాభావం వలన ముందు దెబ్బతినేవి చెరువులక్రిందనున్న భూములు. అంచేత మైనర్ ఇరిగేషన్ కింద కొంతభూమిని మాత్రమే నమ్మకమైన ప్రాంతంగా, పరిగణించి పనిపెట్టుటయింది. దీనిపై భారీ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణ పక్షాంతి స్పష్టంగా బోధపడు తుంది. తూర్పు ప్రణాళిక క్రింద ఇంతవరకు ప్రారంభమై, ప్రాజెక్టులు పూర్తి అయినప్పుడు భారీ, మధ్యతరగతి పెద్దకాలములాగా 4.5 కోట్ల ఎకరాలున్నాయి. మైనర్ ఇరిగేషన్ కింద 4.7 కోట్ల ఎకరాలున్నాయి పట్టణ సాగులోకి వస్తవి. అందు జరుగుతున్న ప్రాజెక్టులు పూర్తిఅయిననాడు సుమారు 12 కోట్లటన్నుల అహార ధాన్యాలు ఉత్పత్తి అవుతవి. రైతు

కొద్దపైకెక్కు వేయకువల్ల, ఆధునికవ్యవసాయ పద్ధతుల నవలంబించినందున, ఉత్పత్తి 50 నుండి 100 శాతంవరకు పంటపొచ్చే అవకాశమున్నది.

మన విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో వారిశ్రామికోత్పత్తి విస్తారంగా పెరుగుతుంది. తగినన్ని ఎలవుల ప్లాంట్లను, చారీవిద్యుత్ కర్మాగారాలు నిర్మాణంగావించు కొంటే, యిప్పటివలె విదేశాలనుండి కొట్టకూడని రూపాయలు వెచ్చించి సాధ్యమైన పనులు, విద్యుద్దీపక యంత్రాలు దిగుమతి చేసుకొనవలసిన దుస్థితి ఉప్పుతుంది.

ప్రజాశిక్షా సంఘంవారు చెప్పిన అంశానాకొసల ఇన్ఫ్రగ్రేషన్ పనులను స్థూలంగా 3 తరగతులు చేశారు. (1) 5 కోట్లరూపాయలుపైన ఉత్పాదన ప్రాజెక్టులను 'శారీప్రాజెక్టులు' (2) 10 ల. రూ. పైన 5 కోట్ల రూ. లోపు ఉత్పాదనవాటిని మధ్యతరగతి ప్రాజెక్టులు. (3) 10 ల. రూ. లోపు ఉత్పాదనవాటిని 'మైనర్ ఇన్ఫ్రగ్రేషన్' క్రింద చెప్పుకొట్టటం జరిగింది. ఐతే ఇవి అమలులోనున్న చారీ మధ్య తరగతి ప్రాజెక్టుల చూడగలగడము రాగూడదు.

ఇన్ఫ్రగ్రేషన్ అభివృద్ధి

3 వ పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్లానింగు కమిషన్

నికరం. (మిలియన్ ఎకరాలు)

	సం. 1950-51	1955-56	1960-61
1. చారీ, మధ్య తరగతి ఇన్ఫ్రగ్రేషన్	22.0	24.9	31.0
2. మైనర్ ఇన్ఫ్రగ్రేషన్	29.5	31.3	39.0
మొత్తం	51.5	56.2	70.0

ఇన్ఫ్రగ్రేషన్ క్రిందనున్న నికర ఏరియా 1955-56 లో 2. 9 మిలియన్ ఎకరాలుంటే, 1960-61 నాటికి 9.0 మిలియన్ ఎకరాలు పెరిగిందని ప్లానింగు కమిషన్ వారు అంచనా వేస్తున్నారు.

విద్యుదుత్పత్తి పెరుగుదల

(మిలియన్ కిలోవాట్లలో)

	సం. 1950	1955	1960-61
1. ప్రభుత్వ వరంగా	2104	4573	11250
2. కంపెనీల ద్వారా	3003	4019	5750
3. పారిశ్రామిక సంస్థలవల్ల	1468	2185	2850
మొత్తం	6575	10777	19850

వీధ్యుడుత్పత్తి 1. ఆలసంపద మవయోగించి 2. ఆవిరియంత్రాలవల్ల 3. నూనె 4. అణుక మూలంగా చేయవచ్చును. కాని యిప్పటికి ఆవిరియంత్రాల వల్లనే, హెచ్చుగా విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి అవుతున్నది.

“మన ఇండియాలో దూమిపైన, ఓగర్బంతోనున్న పీటిని సర్వీస్యోగం చేసుకొంటే, ఛార్జ్ మధ్యకుగతి నదీలోయ ప్రాజెక్టులవల్ల 100 మిలియన్ ఎకరాలకు; మైన్డ్ ఇన్ఫ్రీగేషన్ మూలంగా 75 మిలియన్ ఎకరాలకు; పీటి సౌకర్యాలు ఉపగూర్చుకొనగల మహత్తర అవకాశాలున్నాయి” అని డాక్టర్ కె. యల్. రావుగారు శ్రీవిశ్వేశ్వరయ్య కలనెత్తిర చినోత్సవ సందర్భంలో హైదరాబాద్ లో పేర్కొన్నారు.

స వ ఖా ర త దే వా ల యు ము డు

ఇండియాలో చిన్నపీ, పెద్దపీ లిసి 110 సెంటున్నవి. ఇందులో కొన్ని సంవత్సరం పాటుగూడా జీవించుదుగా ప్రవహించేవి. మరొకొన్ని పెద్దాకాలంలో మాత్రం వరవల్ల ప్రోక్తేవి. పీటి మొత్తం పరిమాణం ప్రదేశం 1858 మిలియన్ ఎకరాలని అంచనావేశారు. ఇందులో 450 మిలియన్ ఎకరా అడుగులనీరు ఇన్ఫ్రీగేషన్ ఉపయోగించ వచ్చును. కాని 1951 సంవత్సరం నాటికి 78 మిలియన్ ఎకరా అడుగుల ఓడ్రాత్రమే వినియోగంలో వుండి. అనగా మనకున్న జలసంపదలో నాటికి 17 వంతులే ఉపయోగించుకో గల్గెము. ద్వితీయ వందవర్ష ప్రణాళికాంశానికి నైఋతి 28 శాతంనీరు మాత్రమే వినియోగంలోకి తెచ్చుకో గలిగామని, మన పదకవీర్మాతల అంశనా వేస్తున్నారు. దీనినిబట్టి మనకున్న నదీజల సంపదను యిప్పటికి సక్రమంగా వినియోగించుకోజాలక పోతున్నామని స్పష్ట పడుతుంది.

ఈ సీ వ ప్రణాళిక నాటికిగూడా చేబట్టిన జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టులు కొన్ని పూర్తి గాలేదు. రుల పెరుగుదలలవల్ల మొదటి అంచనాఉచ్చలు హెచ్చు అవుతువున్నవి. ఏమ్మెంటు, ఉక్కు, విదేశ ద్రవ్యంకొరత, సాంకేతిక విపుణుల కొరతవల్ల ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో తరచు అంతరాయా లేర్పడుచున్నవి, దూషించించిర ముఖ్య ప్రాజెక్టులువైతం, అంత రాగ్రీష్ట్రీయ విదేదాలవల్ల కాంహరణం జరుగుతున్నవి, ఇన్ని కారణములవలన ఆశించిన వత్స రికాలు సత్వరం చేకూర లేదని గమనింక వలసివుంది.

హిమ శిఖరాలనుండి ప్రవహించే నదులు తప్ప, మిగిలేనదులు మన దేశంలో సాధారణంగా జూన్-అక్టోబరు నెలల్లో అనగా ఆరు నెలలు మాత్రమే మంచినీరవాహం గలిగి వున్నవి. దీనికి కారణం గంగా, యమున, బ్రహ్మపుత్ర మొదలగునవి హిమాలయ మంచుతో కూడి, మంచు కరిగి ఏటిపోతుగునా ప్రవహించేవి. మిగతానదులు పెద్ద నాదావరణ పరిస్థితుల మీద ఆధారపడి వుండేవి. వర్షాభావం వలన, ఒక్కొక్కప్పుడు ఏటివద్దడి రావచ్చు. లేదా

వానలు మిక్కుటమైనప్పుడు వరదలు హెచ్చుగారావచ్చు. దామోదర్, కోనీ, గండక్, బ్రహ్మపుత్ర, మయూరాక్షి, జీరిం, గోదావరి చున్నగు మహానదుల వరదలు ఎంతటి కష్టస్థాయి కలిగించుచున్నవో మనం చూస్తునేవున్నాం. ఈ ఎరిదిల సరికొట్టటకు నదులను అదుపుచే వుండాలి, జలాశయాలు నిర్మించాలి, ప్రకృతి వైపరీత్యాల వల్ల ఒకపడు పల్లవాళం తక్కువైనా మనవ్యవసాయార్థి కష్టతులు యిప్పటివలే తాగునీరు గాకుండా, తగుజాగ్రత్త వహించాలి. నేడు అలవృష్టి అనావృష్టి దాదలు పడిలేక రైతులు కృంగి పోతున్నారు. ఇంకా యిలాగే కొనసాగితే వ్యవసాయార్థికి మే డెబ్బతనిపోవే ప్రమాదంవుంది. విద్యుచ్ఛక్తి తరుగై పరిశ్రమలు కుటుంబపడితవి.

అందుచేతనే బహుళార్థ సాధక సిద్ధిలోయ ప్రాజెక్టులు, జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టులు నిర్మాణం గావించి నదీజలాలను సర్వినియోగంలోకి తెచ్చుచు ప్రత్యేక ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నవి. ఇందువల్ల వరద దాదలుతప్పి, నీటిసంపరాహెచ్చి, విద్యుదుత్పత్తివ్వారా వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక రంగాల్లో అభివృద్ధి గాంక్షగలం, ప్రజల ఆర్థిక జీవన విధానంలో మార్పు తెచ్చుకున్నాను ఈ చారీప్రాజెక్టుల నిర్మాణముకొరతొరతొర కార్యక్రమం. వీటి సమయ జరుపు కొనుటమీదనే మన భవిష్యదయం ఆధారపడివుంది. కావుననే, నెహ్రూవండితుడు జల విద్యుత్ ప్రాజెక్టులను శిలంకించినపుడెల్ల పురికితుడై, వీటికి “నవధారత దేవాలయము”ని నామకరణం చేశాడు.

విశాలమైన 800 మిలియన్ ఎకరాల చుభాగంలో నీవనిస్తున్న 400 మిలియన్ ఇండియా ప్రజలం, గతంలో ఒక ప్రముఖ నైవాస్థి ఆర్థిమించి యున్నాము. కాని మనదేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని కోల్పోయి బ్రిటిష్వారికి వలస దేశంగావుండిపోయి నప్పటినుండి, పేదరికంలో ముగ్గిపోతున్నాము. అస్పృశంబ్ర దాసన చారిత్రకం ప్రపంచంలో సముదిత పాత్రను నిర్వహించ జాలక పోయింది. సౌభాగ్యంబాట అటుంచి, చేశంలో తిరిగి గుడ్డిలకే కిక్కువైపోయింది. గత శతాబ్దంనుండి ప్రపంచంలో జరుగుచున్నట్లుని పారిశ్రామిక శాస్త్రీయ విప్లవానికి, దూరంగా వుండి పోవటంతో అన్నింటా వెనుకబడి పోయినాము.

1966 నాటికి 100 మిలియన్ టన్నుల తిండిధాన్యం కావలసియుండగా, 80 మిలియన్ టన్నులధాన్యం ఉత్పత్తి చేసుకోవడమే అతిస్వల్పమై పోతుంది. ప్రధాన వ్యవసాయ దేశంగా మన్న ఇండియా, ఏటా ఒక్కటన్నుల తిండి ధాన్యాలు దిగుమతి చేసుకోటం ఆశ్చర్యంగా లేదు :

విద్యుదుత్పత్తిలో నేటికి మనం అదమస్థానంలో నున్నాము, మనదేశ విద్యుదుత్పత్తి 7 మిలియన్ కిలోవాట్లు. అనగా ప్రపంచ ఉత్పత్తిలో 1-3 శాతం చూత్రమే. ఇక పారిశ్రామికంగా ఏమి అభివృద్ధిని అశించగలం ?

కట్టకొనే గుడ్డికోరం ప్రతిపేటా విచేనాలనుండి దిగుమతులు చేసుకొనే ప్రక్రితి సాలీనా 70 కోట్ల రూపాయలు విదేశ మార్కెట్ ప్రవ్యాపితేవ్యయ మవుతున్నది.

ఈ దుస్థితినుండి కోలుకోవడానికి ఇండియా శాస్త్రీయ సాంకేతిక రంగాల్లో అభివృద్ధిచెందట మొక్కడే మార్గం. స్వదేశీయ వంతరం ఆ పురోగమనా కోర్కున్నది. ప్రస్తుతం చేశంలో అమలు జరుగుతున్న ధారీ బంపిడుక్ ప్రాజెక్టు నిర్మాణ , మనదే ఆర్థికాభ్యుదయానికి ఎంతేని పోహదం కలుగ చేయగలదు.

2. “ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నదులరాజ్యం”

వ్యవసాయాభివృద్ధికి కావలసినది ముఖ్యంగా పడునైనహూమి, శీతోష్ణస్థితి దాగుండుట, నీటిపారుదల సౌకర్యాలు, విద్యుచ్ఛక్తివుత్పత్తి. నదీజలాలవల్ల యిబ్రిగేషన్, జల పాతములవల్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయవీలుంటుంది. అందులకే నదీజల సంపద అవసరం. అలాంటి సంపదనిచ్చే శక్తిగల నీవనదులు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో హెచ్చుగావున్నవి.

సర్వదానది మనకృష్ణవేణిలో మూడిండు 2 చతురు, తపరీనది 3 చ చతురు, కావేరీ 4 చ చతురు నీరు ప్రవహిస్తున్నది. ఇలాంటి కృష్ణ కంటే గోదావరిలో 1½ రెట్లు నీరు అధికంగావుంది.

తెలుగుదేశము నందుగల కృష్ణ, గోదావరి, పెన్నా మున్నగు నదులవల్ల, ప్రస్తుతం మనకు వుపయోగ పడుతున్న ఆయంట్లుపోను, పృథాగాపోతున్న నీటిని విద్యుచ్ఛక్తి గలిగిజేయింకా 1 కోటి ఎం.రా.ల పెల్లపు సాగు చేసుకోవచ్చును. సుమారు 12 లక్షలకిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేసుకోవచ్చును. అందులకే సుప్రసిద్ధ యింగినీరు డా. కె. యల్. రావుగారు “ఆంధ్రదేశం నదులరాజ్యం” అన్నారు.

ప్రస్తుతం సాగుతున్న రెట్లులు పరిశీలించుదాం, పంపిషు ప్రకాశి రెట్లుల వలన కృష్ణలోని నీరు 18 పాళ్లు, గోదావరినీరు మాటికి 14 పాళ్లు ప్రస్తుతం సాగుకు వుపయోగపడుతున్నదని తెలుస్తున్నది. నేడు కృష్ణ నదికింద 11 లక్షల ఎకరాలకు గోదావరి వల్ల 12 లక్షల 29 వేల ఎకరాలకు, పెన్నకింద 1 లక్ష 78 వేల ఎకరాలకు, తుంగభద్రా, కె. సి. కెనాల్ కాల్యాల కింద 88 వేల ఎకరాలకు మొత్తం 25 లక్షల 97 వేల ఎకరాలకు ఆంధ్ర ప్రాంతంలో నీరు పారుతున్నది. ఇటీవల అరంభించబడిన తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు, మున్నగు తదితర ప్రాజెక్టులవల్ల యింకొక 4 లక్షల ఎకరాలు సాగులోకివచ్చి వుంటుంది.

తెలంగాణములోగూడ నిజాం సాగర్, పాలేరు, మనేరు, ముర్గుగువాటి క్రింద కొంత వల్లపు సాగుతున్నది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో ఒక్కొక్క ప్రాజెక్ట్ కింద ఎన్ని ఎకరములభూమి సాగోతున్నది
యీక్రింది చార్టు చూచిన బోధపడుతుంది.

1956 సం. లో నీటి వనరులకింద సాగోతున్న భూమి

ప్రాజెక్టు పేరు

సాగోతున్న భూమి (యకరాల్లో)

గోదావరి ఆనకట్ట	...	12, 06, 865
కృష్ణా ఆనకట్ట	...	9, 87, 615
పెన్నా ఆనకట్ట	...	1, 98, 118
తుంగభద్రా ఆనకట్ట	...	1, 50, 000
కడప-రూపాయి కాల్య	...	81, 354
<u>మంజీరానదిపై నిజాంసాగర్</u>	...	1, 60, 000
<u>మంజీరాపాయ ఆగు ఆలేరుపై షోబారం</u>	...	18, 000
పాలేరు	...	18, 000
దిండి	...	39, 000
చంద్ర సాగర్	...	3, 900
మానేరు	...	17, 000
<u>కృష్ణకు వువనదియగు పెద్దవాగుపై కోయిల్ సాగర్</u>	...	10, 000
నాగవళి రెగ్యులేటర్	...	42, 000
వంశచారా కాల్యం	...	50, 000
బహుద	...	4, 500
గోస్తని	...	17, 612
కావడ	...	9, 700
కాండవ	...	15, 000
వరాహ	...	12, 000
మునియేరు	...	28, 800
మొత్తం		30, 03, 884

ఇహికాక చెరువులకింద, ఛావులకింద సాగోతున్న భూమి 29, 11, 255 యకరా
అన్నది. మననదుల నీరు హెచ్చుటాగం వూరాగా వముద్రం పాలొతున్నది. ఇహ్న కొద్దిగా
మాత్రం నీటి వనరుల కుషయోగ వడుతున్నది.

రాష్ట్రంలో వివిధ నీటి వనరులకింద నున్న భూమి

1960—61

(ఎకరములు)

1. ప్రభుత్వ కాలువలు	—	32, 59, 649
2. ప్రైవేటు కాలువలు	—	29, 894
3. చెరువు చాచు	—	28, 44, 382
4. గొట్టపు కావులద్వారా	—	4, 610
5. కదిలించుల మూలంగా	—	2, 44, 237

మొత్తం 71, 05, 778

డివినిబిట్టి మొత్తం సాగువిస్తీర్ణంలో నుమారు 4 వ వంతుభూమికి చూత్రమే సౌకర్యమున్నట్లు తేలుతున్నది.

మొత్తం సేద్య యోగ్యమైన భూమిలో, నీటి వనరులకింద నున్నది 29. 2% నికర సాగుభూమిలో, నికరంగా పల్లపు సాగోతున్నభూమి 28. 9% మాత్రమే. ఇందులోగూడా ఏడాదికి రెండు కార్లు పల్లపు సాగోతున్నభూమి 13, 38, 155 ఎకరాలున్నవి.

కృష్ణానదిలో ప్రవహించే జలం ఏడాదికి 1715 కోట్ల ఘనపుటడుగులని, విజయ వాడ కృష్ణాబేసిన్ అంచనాలు తెలుపు తున్నవి. ఇందులో బొంబాయి, హైద్రాబాద్, మైసూరు, ఆంధ్రలు కలిపి వినియోగించుకొనే జలాలమొత్తం 744, 5 కోట్ల ఘ. అ. మాత్రమే.

గోదావరిలో ప్రవహించే 2500 కోట్ల ఘ. అ. 545 ఘ. అ. మాత్రమే బొంబాయి, ఇండు మధ్యప్రదేశ్, హైద్రాబాద్, ఆంధ్రలుకలిపి వాడుకో గలుగుతున్నవి. చంకరా, పెన్నా నదుల విషయంలోగూడా యిలాగే నీరువృధా యగుచున్నది.

మహారాష్ట్ర విస్తీర్ణంలో సగంభాగం సాగులోవుంది. కావి వీనిలో నూటికి 22 వంతులకు మాత్రమే యిరిగేషన్ సదుపాయాలున్నవి. ఇటీవలకాలంలో మరి 4 శాతం పెరిగింది. కృష్ణా నదికింద పడకొందు లక్షల ఎకరాలు సాగోతున్నే, కృష్ణలో 4 వ వంతు మాత్రమే నీరున్న కావేరీనదివల్ల 11 లక్షల 93 వేల ఎకరాలకు అక్కడ నీటిపారుదల సౌకర్యం లభించుతున్నది.

కృష్ణానదీ జలాల సద్వినియోగం సమస్యను సమయంలో ప్రభుత్వం పరిష్కరించిన ఖోస్లా కమిటీ, కృష్ణానది, దాని ఉపనదులను వక్రమంగా వివిధంగా కున్ననాడు, సుమారు 40 లక్షల యకరాలకు యింకా నీటి వనరులు కలుగజేసుకో వచ్చునని, వారి నివేదికలో వ్రాశారు.

అందుచే ప్రస్తుతం పల్లపు సాగోతున్న డెల్టా ప్రాంతాలపైను, తదితర భూభాగం మెట్టలుగానే మిగిలిపోయినవి.

కృష్ణా-కుంగభద్రల సంగమానికి కృష్ణాడెల్టాకు మధ్య చెప్పుకోదగిన ఆయకట్టు లేదు. గోదావరి పెన్ననదులకు సంబంధించి, అయాడెల్టాలో తప్ప పల్లపుసాగు సౌకర్యం లేదు. కడప-కర్నూలు కాల్యాల ప్రాంతం మినహా, మిగతా రాయలసీమంతా చాలావరకు మెట్ట ప్రాంతం సుమారు 980 వేల ఎకరాలన్నది. కృష్ణా-పెన్నల మధ్య చెరువులున్నచోట్ల తప్ప మిగిలిన మెట్ట 5122 వేల ఎకరాలన్నది. కృష్ణా-గోదావరుల మధ్య మెట్టభూములు సుమారు 8148 వేల యకరాలన్నవి. పెన్నకు దక్షిణమున మెట్టభూమి 1474 వేల ఎకరాలన్నవి. తెలంగాణలో విజాంసాగర్ కిందనున్న భూములు మొదలగునవి తప్ప అత్యధిక భాగంభూమి మెట్ట వ్యవసాయంక్రిందనే ఉండిపోయింది. కొన్ని ప్రాంతాలు చురీ పూవర క్షేత్రాలుగా వున్నవి. తెలంగాణలో సుమారు 1228 వేలయకరాల మెట్ట ప్రాంతంగావుంది.

“అంద్రదేశ వ్యవసాయాభివృద్ధికిగాను, యానదీలోయలు, కృష్ణా, గోదావరి, పెన్నానదుల మూడింటిని కలిపి అమెరికాలోని ‘రిన్నిసీవారి’ వధకంకంటే గొప్పదైన ప్రాజెక్టు నిర్మించుట కవకాశముండుననీ, ఇందులకు అంద్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాలు కేంద్రీకరించి కృషి చేయవలయుననీ” పూర్వం అంద్ర ఆర్థిక మహాసభకర్తృత్వ వహించిన డాక్టరు బి. వి. నారాయణస్వామి నాయకుగారు విశదీకరించారు.

ఉత్తర హిందూస్థానులోని నదులు గంగా, యమున మున్నగునవి హిమవత్పర్వతాలలో ఉద్భవించి, ఒక్కసారిగా విశాలమైదానాలలోకి దూకడంచేత, అప్పుడు అవకట్టల నిర్మాణం కష్టమై తున్నది. సల్లెట్ నది పంజాబు వద్దకువచ్చిన తదుపరిగాని, బాక్రావంగర్ లాంటి పెద్ద ప్రాజెక్టుల కట్టడకు అవకాశంలేకపోయింది. ముందు పునాదిని కాంక్రీటు చేసి గావి, ఏమిచేయ వీలులేదు. యమునా నదీమీద కట్టిన ‘ఓల్లాపైరు’ బాండ్ చేతి, కాలాలు అగ్రా కింద త్రవ్వవలసి వచ్చింది. అది ఢిల్లీ వగరానికి మంచిపీటి సరఫరాకు మాత్రమే వినియోగ పడుతున్నది, ఇల్లిగేషన్ చాల తక్కువే. కోసినది వరదలు మహాఉదృఢమైనవి. చుట్టూ కట్టలువేసి తర్వాత టీహార్ లో నీటి వనరుల కువయోగింక జూస్తున్నాయి.

ప్రైవేటీ వరగాక, దక్షిణాన మన కృష్ణా గోదావరీ తల్లులు కొండలమధ్యగా ప్రవహించుతూ, క్రిమేణా దిగువకుపారి, చివరకు మైదానాల్లో ప్రవేశించి, సముద్ర సంగమం అవుతున్నవి, ఈ నదులు, క్రిమేణా ప్రవాహగమనం పడిపోతుండిటంచేత, అనకట్టల కట్టుబడికి అనుగుణ్యమైన మంచి ప్రదేశాలు లభ్యమైతున్నవి. మైదానాలలోగూడా మంచి బారేజీ నిర్మాణానికి అనువైన ప్రదేశాలున్నవి. హిమాలయ కొండలు అంత గట్టిరాయికాదు, కాని యిక్కడివి గ్రానైట్ రాయి. మంచి గట్టివున్నాదులు. కావేరీమదిరి కృష్ణా గోదావరీ జలాలను ఒక్కసటి బొట్టుగూడ వృధా గాకుండా సద్వినియోగం చేసుకొనుట కనేక అవకాశాలున్నాయి. ఉత్తర దేశ నదులు హెచ్చుభాగం కొండలమయిన ప్రవహించడమేగాక, అక్కడి ఇసుక, మైకా అభ్రకంతో కలసినవి. కాని కృష్ణా గోదావరులలో మంచి ఇసుక పుష్కలంగా లభ్యమైతున్నది. ఉత్తర ప్రాంతనదులకు నీర్లు ఎక్కువ. మనకు ఆ యిచ్చుంది అంతగాలేదు ఇప్పుట మేలిరకములైన గ్రానైట్ రాయి హెచ్చుగా లభించుటవల్ల 'గట్టి మానసనీ' అనకట్టలు కట్టవచ్చునని ఇంజనీర్లు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈవిధంగా కృష్ణా గోదావరుల అనకట్టల ప్రదేశాలు, మనకు ప్రకృతి యిచ్చిన వరప్రసాదాలు అనవచ్చు.

కృష్ణా గోదావరులకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో సుమారు నూరు లక్షల ఎకరపుటడుగుల జల ప్రవాహమన్నది. 10 లక్షల మొదలు నూరులక్షల ఎకరపుటడుగుల జల ప్రవాహము గల పెన్నా, నాగవళి, వశిష్టాదా అను నదులున్నవి. 1 మొదలు 10 లక్షల ఎకరపు టడుగుల జల ప్రవాహముగల 20 చిన్ననాగులు, ఏరులువున్నవి. ఇవన్నీ కలిసి సాలీనా 150 కోట్ల ఘనపుటడుగుల నీటిని సముద్రంలోకి గొని పోతున్నవి.

ఇంత జలసంపదవున్నా, మనం ఉపయోగించుకో గల్గుతున్న నీరు స్వల్పంగానేవుంది. మన రాష్ట్రంలో సాగులోమ్ము భూమిలో 25% కు మాత్రమే నీటిపారుదల లున్నది. 1960 లెక్కల వనుసరించి తెలంగాణలో సాగుభూమిలో 14% మాత్రమే నీటి సౌకర్యము లున్నది. ఆంధ్ర ప్రాంతమున సుమారు 48 లక్షల ఎకరములు, తెలంగాణములో సుమారు 30 లక్షల ఎకరములు మొత్త భూమిలో ఇంతకు వీడు, జంబర్లుగా వుండిపోతున్నవి.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నుండి సముద్రంలో కలియుచున్న 1800 లక్షల ఎకరపుటడుగుల మొత్తం ప్రవాహంలో 200 లక్షల ఎకరపుటడుగుల నీరు మాత్రమే ప్రస్తుత సాగుకు వినియోగంలో మున్నది. ఎగువనున్న మైసూరు, మహారాష్ట్ర ప్రాంతాల వినియోగంకోసం దాదాపు 80% లక్షల ఎకరపు టడుగులనీరు మినహా యింపనను యింకా 950 లక్షల ఎకరపు టడుగుల నీటిని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వినియోగించుటకు వీలున్నది.

“ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని నదీ ప్రాంతములవల్లను ప్రస్తుతం ఆలోచనలదోషున్న ప్రాజెక్టులవల్లను ఇంకా 125 లక్షల ఎకరములభూమి ఇగ్గిగోషన అగుటకును, 12 లక్షల కోటివాల్లు విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయుటకును అవకాశమున్నది”

రావుగారి వ్యాసం:- “జలశక్తి వినియోగం” నుండి

ఆంధ్రప్రదేశ్ పెద్ద నదులు-అరగాణి, సాలినాజలప్రవాహరాశి

స ది	పొడవు మైళ్లు	అరగాణి విస్తీర్ణం (చ. మై)	సాలినాజలప్రవాహరాశి 10 ఎకర పుటదుగులలో	నదిముడిసముద్రంలో కలియగరిష్టప్రమాణం (క్యూపెక్కులు)
1. గోదావరి	937	121500	85. 00	2107680 స్థిరమైనది 580 ల.ఎ.ఆ
2. కృష్ణా	775	97050	45. 1	1194000 స్థిరమైనది 400 ల.ఎ.ఆ
3. వంశధార	140	4362	3. 68	220000 స్థిరమైనది 330 ల.ఎ.ఆ
4. నాగావళి	80	3461	2. 24	128100 స్థిరమైనది 2000 వేలు
5. పెన్నానది	370	26266	3. 68	447000

“ఒడలు తెలియని పరవశంబున కడలిజేరెడు నదుల జలముల

తెలుగు పొలముల మరలజేసి, నిలువుకొండము లక్ష్మి నింజను ||

పాడరా, ఓ తెలుగువాడా : పాడరా ఓ తెలుగువాడా ||

3. జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టుల బహుముఖ ప్రయోజనాలు

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో అపార నదీ జలసంపద గలదని చూదాం. వికాసమైన విస్తృత వైశాల్యమువండు ప్రవహించు నదులు, వడివడిగా ఎత్తునుండి దుముకు జలపాతములు, సక్రమంగా వినియోగింప బడితే, మెట్టభూములనెల్ల మగాణులుగా మార్చగలవు. మనదేశ సంపద ఒక్క కోలాడు బంగారు గనులతోనేగాదు. ధనరాసులతోనేగాదు. సారవంతమైన భూములు, గర్జించే జలపాతములు, ఉరుములు, మెరుపులతో ఆవృతమైన ఆకాశము, ఆకాశాన్నంతు పర్వత శ్రేణులు, జీవనాభిమలైన నదీ ప్రవంతులు, యివియన్నియు ప్రకృతి ప్రసాదించే మహాసంపదలోని అంతర్భాగములే. అయితే, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నెల్లా అందమైన సుందర నందన వనంగా మార్చ గలిగిన యీనదీ ప్రవాహములెల్ల నిబంధనయోగములై. సముద్ర గర్భముతో తీనమై పోవుచున్నవి.

ప్రకృతి వైపరీత్యములచే, ఋతుకాలములందు నదీ వెల్లువలువచ్చి పంటభూములను ముంచి వేయుచున్నవి. పశువులను, మానవ సంఠాని హరించుక పోతున్నవి. తంతి తపాలా శాకార్యములను, రవాణా మార్గములను చెడగొట్టి వేయుచున్నవి. అత్యంత శాస్త్రీయాభివృద్ధి చెందిన నేటి ఆధునిక యుగంలోగూడా ప్రకృతిని విచ్ఛలవిధిగా వదలి ధన, ప్రాణనష్టాలకు లోనగుటయా ? లేక ప్రకృతిపై విజయం సాధించి, నదీ ప్రవాహముల నరికట్టి ఆదువుకో నుంచి, వీటి వనరుల వహాయంతో, సశ్యశ్యామలం చేయుటయా ?

అధికాహా రోశ్చ త్తితోపాటు, పారిశ్రామికాభ్యుదయం విద్యుచ్ఛక్తిసప్లయతో నూతన శరీరమల స్థాపనకు యీ ప్రాజెక్టుల వల్ల తగిన అవకాశం వుండగలవు గనుకనే, వీటి యెడల ప్రజలు, ప్రభుత్వం నేడింత శ్రద్ధచూపుతున్నాడు. ఇందులకే ప్రభుత్వం సకలార్థ సాధక నదీ రోయ ప్రాజెక్టుల ప్రణాళికలను రూపొందించు తున్నది. వీటివల్ల బహుళార్థ ప్రయోజనాలు పొందగలమనుట వివ్వంశయం. వీటివనరులకు, విద్యుడుత్పత్తికి, వరద నివారణకు, వావికా ప్రయోజములకు మరెన్నో విధములయిన సత్ఫలికాలు కలిగించగలవు.

నీటి వనరులు

శదులకు అవకట్టల నిర్మాణంవ్వారా, నిరాటంకంగా నిరపరాఅయ్యే కాలువలనీటి వ్యయం రైతులు యంతకు ముందుకంటే ఎక్కువ నమ్మికతో భూమిని పాగుచేసి అధికోత్పత్తి జేయగలరు.

“యీకు పవనాల లాటపై” ఆధారపడ వలసిని దుస్థితి ఇకలేదు. భూసారం పెంచి నగలు, వుప్పిత్తిని సాధించగలరు. జంజల్లను గూడా సాగులోకితేగలరు. ఇది దేశసౌభాగ్యమును పెంపొందించ గలదు. శ్రీశైలం, నందికొండ, పులిచింత, సోమశిల, వంశధారా, పోతంపాడు, పోలవరం లాంటి గోదావరిలోయ ప్రాజెక్టులు అలాంటి వాటిల్లో ముఖ్యమైనవి.

విద్యుచ్ఛక్తి

నదీ ప్రవాహముల నుండి విద్యుదుత్పత్తినితీసి, ప్రసారింప జేసినపుడే, పరిశ్రమలు వృద్ధికొగలవు. క్షిప్రముమైన జల ప్రవాహము రేర్పరిచియు, స్వాభావికములనువయోగించియు, జలవిద్యుచ్ఛక్తిని అదిలోగా వ్యుత్పత్తిచేయ వీలుంటుంది.

విద్యుత్ పర్యవాలక్రిందనున్న దక్షిణాపధంలో, నదీజలాలతో ఎక్కువ విద్యుచ్ఛక్తిని వుత్పత్తి చేయగలిగిన అవకాశములు ముఖ్యంగా కృష్ణా గోదావరి నదులకే వున్నవి, మార్ఖండ్. నీలేరు, ఇంజంపల్లి శ్రీశైలం, గోదావరి ప్రాజెక్టులు, అలాంటి విద్యుత్ స్కీములలోకొన్ని.

వ ర ద ని వారణ

నదులకు అవకట్టలుకట్టి, రిజర్వాయర్లను నిర్మించుటద్వారా వరద వేగమును అరికట్ట గలం. శబరి, ఏలేరు, యర్రకాల్య, బుడమేరు, తమ్మిలేరు, కొల్లేరు మున్నగునవి; కాండవ రిజర్వాయరు, తొరిగ్రడ్డ వంపింగ స్కీము, మొదలైనవి, అలాంటి వరదనివారణా సభకాల్లో ముఖ్యమైనవి.

నా వికాయానం

ప్రాజెక్టులకాల్యలు వంటపొలాలకు నీరుందించుటేగాక, నావికాయానమున కెంతగానో వుపయోగ పడుతవి. చౌకగా సరుకుల రవాణా జరుగుటకేది అవసరము. ఉత్తరమున గంగ యమునా, బ్రహ్మపుత్రానదీ కాయవనుంచి, దక్షిణకాయలను కలుపుటకు వీలుగా, ఒకే నావికా మార్గం ఏర్పరిచే పరిశీలన గావించ వలసివుంటుంది. ఇలాఉత్తరదక్షిణ దేశములకు ఒకేజాతీయ రహదారిమార్గం యీకాల్యలద్వారా సరాసరిముమ్మందు ఏర్పడవచ్చు. కృష్ణముంచి మద్రాసు వరకూవున్న ఐంకిగోహంకాయ ద్వారాచేగూరుకున్న పరికాయ నేడు అశరణలో చూస్తునే వున్నాము.

విశ్రాంతి కేంద్రములు

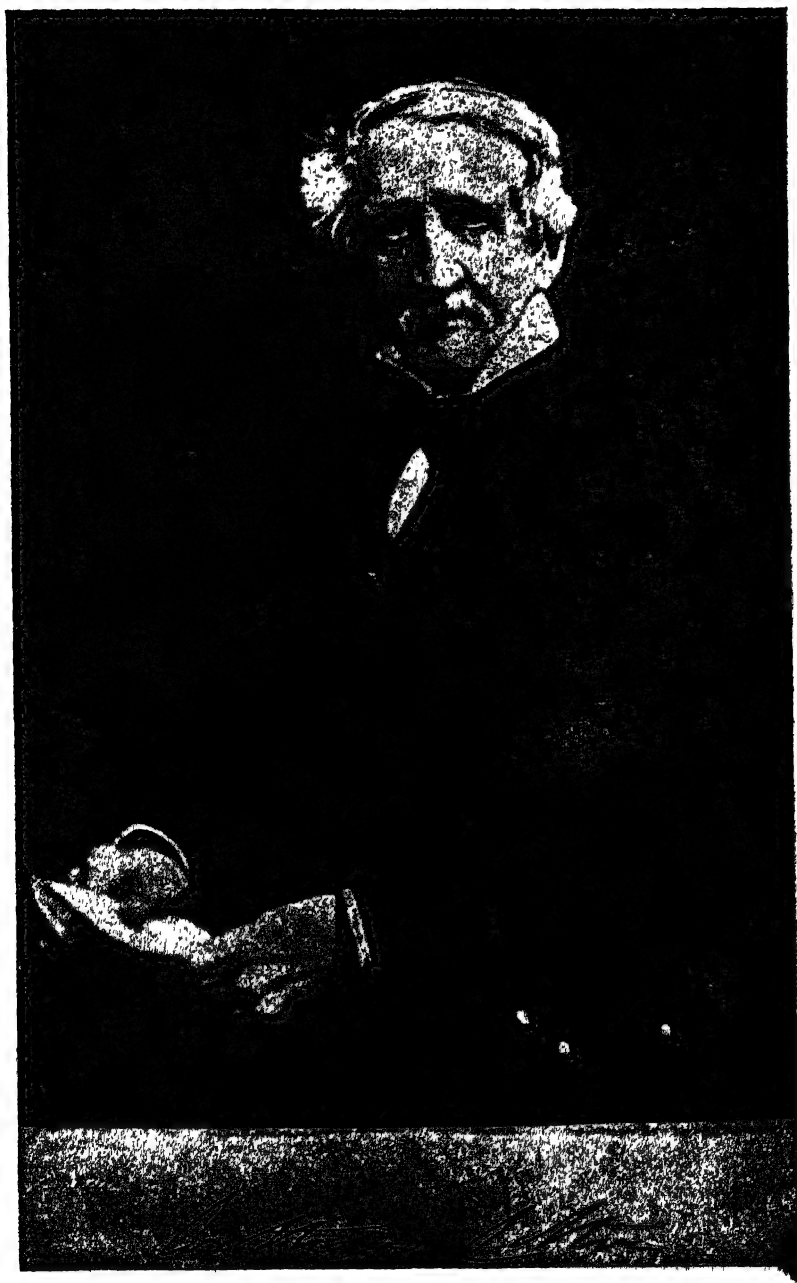
మైళ్ళకొంది ఏర్పడిన విశాల జలాశయముల మూలంగా, అశ్చటి నాశవరణం మార్పు చెందుతుంది. ప్రాజెక్టుల వమీనంలో ప్రజలకుహాయి నిచ్చేందుకుగాను విశ్రాంతి

కేంద్రములు, విహారస్థలములు నెలకొల్పు తలపెట్టు చున్నారు. రిజర్వాయర్ల వద్దనే, కృత్రిమ సరస్సుల నేర్పాటుచేసి చక్కటి విశ్రాంతి మందిరములను ఏర్పాటుచేసే ప్రణాళికలు కొన్ని తయారుచేస్తూ వున్నారు. ఇలాంటిది తుంగభద్రవద్ద ఏర్పరిచారు. ఇలానే నాగార్జున సాగర్ వద్ద. ఇజ్జేకుల రాజరానిగా వెలుగొందిన విజయపురి సమీపమున, ప్రపంచ విశ్రాంతి కేంద్రము లలో నొకటిగా ఎన్నదగిన విజ్ఞానంతో కూడిన గొప్ప విహార కేంద్రం ఏర్పడబోవు చున్నది.

ఈ విధంగా యీ శకలార్థ సాధక నదీలోయ ప్రాజెక్టులు, ప్రజలకు బహుళార్థ ప్రయోజనాలు చేకూర్చి మన సర్వతోమఖివృద్ధికి దోహదం కలుగ జేయనున్నవి.

కావేరీనదికి అనకట్టకట్టి 2 మిలియన్ ఎకరాఅడుగుల పీఠును తంజావూరు కాల్య లకు పారిశుధ్యం పలన, ఆజిల్లానంతా సశ్యశ్యామయం చేయటం జరిగింది. మెట్టూరు అనకట్ట, పాపనాళనం మొ॥ విద్యుత్ ప్రాజెక్టుల మూలాన, పరిసరాలకు విద్యుచ్ఛక్తి లభించింది. ఇందు వల్ల మదుర, మద్రాసు ప్రాంతాన పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందటానికి కారణమైనది. ఠాతా మొ॥ పరిశ్రమాది వతులు 40 వేల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని తయారు చేయటంవల్ల మొదట్లో బొంబాయి పరిశ్రమలు హెచ్చుగా పెంపొందినవి. శ్రీ మోక్షగుండంవిశ్వేశ్వరయ్యగారు తమ ఇంజనీరింగు నైపుణ్యంతో నిర్మించిన మైసూరు ప్రాజెక్టులవల్ల కోలారు బంగారు గనులకు విద్యుచ్ఛక్తి లభించింది. కావేరీ లోయలు భాగ్యవంతమైనవి. సర్ ఆర్థర్ కాటన్ పుణ్యమా అంటూ కృష్ణా-గోదావరితెల్లా ప్రాంతాల్లో భుజిత్తంగా పంటలు పండుతున్నవి.

ఈవిధంగా జంవిద్యుత్ ప్రాజెక్టులు విరాజిల్లమైన ప్రదేశాల్లోని ప్రజల జీవన పరిస్థితులలోనే అనేక మార్పులు వచ్చినవి. తంజావూరు, కృష్ణా గోదావరి జిల్లాల ప్రజల ఆర్థిక పరిస్థితులు, వారివేషభాషలు, విద్యా సంస్కృతులు, వ్యవసాయాభివృద్ధులను గమనిస్తే బహుశా భారతదేశమొత్తంమీద, ఒక్క పంజాబు కాల్యలక్రింక తప్ప, మరెచ్చటను యంత పంటలు పండినట్లుగావి, ప్రజల నాగరికతవృద్ధి జెందినట్లుగావి, కాన్పించదు.

సర్ ఆర్థర్ కాటన్

జననం : 1808 మే 15 వ తేదీ.

మరణం : 1899 జూలై 24 వ తేదీ.

4. పూర్వకాలపు నీటి వనరులు

13, 14 శతాబ్దములలో కాకతీయులు, తరువాత కుతుబుషాహీ వంశీయులు నీటివనరుల విషయంలో కొన్ని సత్ప్రయత్నాలు గావించారు. 1509-1529 సంవత్సరాలలో విజయనగరరాజులు తుంగభద్రానదికి ఆక్కడక్కడా కొన్ని చిన్న ఆనకట్టలు కట్టినట్లు, వాటిద్వారా సాగుబడి చేసినట్లు నిదర్శనాలు కనుపిస్తున్నవి. విజయనగర సామ్రాజ్య కాలంలో కంభం, కనిగిరి, రిజర్వాయర్లు అనంతపురం, నంద్యాల చెరువులు, మున్నగు ప్రళవ్తిగన్న తటాకముల నిర్మాణం జరిగింది. వీరికాలంలోనే ఇద్దేలు తాలూకాలోను, తచిర రాయలసీమ ప్రాంతాల్లోను, అనేక చెరువులు శ్రవ్వించబడినవి.

ఐక్కరాయల నూడవలో, సింగయ్యభట్ అనే ఇంజనీరు, పెరుగొండ చెరువును తన అద్వితీయ సాంకేతిక ప్రతిభను చాటుతూ, నిర్మాణం చేసినట్లు తెలుస్తుంది. ఆ కాలంలో సింగయ్యభట్ 'Master of Ten sciences' పది శాస్త్రాలలో విష్ణాతు దైవవాదవి ప్రసిద్ధి చెందాడు. క్రీ. శ॥ 1409 లో గుంటూరు జిల్లాలోని ఫిరంగిపురం సమీపముననున్న తటాకమును రెడ్డిరాజ్యగు మారమిత్ర నిర్మాణం చేయించింది. రెడ్డిరాజుల హయాములో గూడా కొన్ని తటాక నిర్మాణములు చేయబడినవి.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ కాలంలో గత శతాబ్దంలో గోదావరిపైన ధవళేశ్వరం ఆనకట్ట; కృష్ణానదిపైన బెజవాడ ఆనకట్ట, పెన్నామీద నెల్లూరు, మంగం ఆనకట్టలు, రాయలసీమలో కడప-కర్నూలు కాలువలు ముఖ్యమైన నీటివనరులు గావించవలసి యున్నది.

పూర్వపు మైదరాబాద్ సంస్థానంలోని, నిజాం ప్రభుత్వ హయాములో, ఉస్మాన్ సాగర్, పోచారం సరస్సు, నిజాంసాగర్, దిండి, పోలేరు వైరా ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం గావించబడినవి. ఇవి ఆంధ్ర - తెలంగాణ ప్రాంతాల్లో పూర్వరాజులు, ప్రభుత్వాలు మహా కిచ్చిపోయిన అమూల్యమైన నీటివనరుల సంపద అని చెప్పవచ్చు. వీటి మికా కొనసాగించుతూ, మరింతగా పెంపొందించి నీటివనరులను విస్తృత పరచుకొనవలసిన బాధ్యత నేటి మహా ప్రజాస్వామ్య పరిపాలకులదై యున్నది.

తెలంగాణములో నేద్యపు నీటిసౌకర్యాలు

ఉత్తర హిందూస్థానంలో అక్కరు శక్రవర్తి యమునానదినుండి వశ్చిమకాల్యను శ్రవ్వించారు. దానినుండి 'హస్టీ' అను చిన్న వలకాలువను వంజాబులోని హిస్సార్

పాతలవరకూ కొనబాగించాడు. అలానే దక్షిణభారత దేశంలో కాకతీయరాజులు తెలంగాణా నేద్యపు నీటివనరులను గురించి శ్రద్ధ వహించినవారిలో అగ్రగణ్యులు. 13 వ శతాబ్దంమధ్య కాలంలో పాళాలచెరువు నిర్మాణం గావించబడింది. కాకతీయ రాజుగు గణపతి మంత్రి బయ్యన్న నాయక కుమార్తె జగదలముమ్మంది అనే ఆయన ఆ మహాకార్యాన్ని నిర్విఘ్నంగా కొనసాగించాడు. రామప్ప, లక్ష్మవరం, శనిగరం, మనావుతం మున్నగు చెరువులు 13 వ శతాబ్దంలో కాకతీయ రాజుల కాలంలో నిర్మించబడినవే. అవి చాలా విశాలమైనవి. అనాటి ఇంజనీరింగు నైపుణ్యం వాటిలో యిప్పటికీ సుబోధకమాతుంది.

వీతి శర్వాశ, కుతుబ్షాహీ వశశస్తుడైన ఇబ్రహీంకుతుబ్షా (1530-1580) తెలంగాణాలో నేద్యపు వనరులు సమకూర్చుటకు ప్రయత్నించాడు. హైదరాబాద్-సికింద్రాబాద్ సగరముల మధ్యనున్న హుస్సేన్ సాగర్ చెరువు కుతుబ్షా శ్రవ్వించినదే. ఇబ్రహీంపట్నం చెరువునిర్మించింది ఈ కుతుబ్షాహీమే. నల్లగొండ జిల్లాలోని పానుగల్లు చెరువు ఈయన చేయించిన నిర్మాణమే. హుస్సేన్ సాగరుకు నీటిసరఫరా నిమిత్తం ముసీ, ఈశీ, గడులపై అనకట్టలు కట్టించాడు.

ఈ విధంగా హిందూరాజుల కాలంలో నాటి నేద్యపు శాకార్యాలను, కుతుబ్ షా నిర్వహించుటూ, కొంతవరకు వాటిని విస్తరింపజేశాడనవచ్చు.

హుస్సేన్ సాగర్ చెరువు

హుస్సేన్ సాగర్ చెరువు మూసినదికి ఉపసదిమైన కలవరేయ మీద అనకట్టకట్టలం ద్వారా ఏర్పడింది. బ్రహ్మాండమైన అనకట్టను అడుకొంటూ గట్టినున్నము రాయి కలిపిన గోడ నిర్మాణం చేశారు. ఈ కట్ట చెరువుమట్టంమీద 75 అడుగుల ఎత్తున 7 వేల అడుగుల పొడవున 30-50 అడుగుల వెడల్పున రోడ్డు నిర్మించబడినది. కుడి, ఎడమల నీటిని వదలటానికి వీలుగా యిరువైపుల తూములు అమర్చబడినవి. 400 సంవత్సరాలైనది హుస్సేన్ సాగర్ నిర్మాణం జరిగి. ఈ మధ్యకాలంలో అనేక వరదలు వచ్చినవి. కాని అడ్డుకట్ట చెక్కు-చెదరకుండా నిలచివుంది.

ఇబ్రహీంపట్నం చెరువు

ఇదిగూడా 15 వ శతాబ్దంలో కట్టబడినదే. 70 అడుగుల ఎత్తున 3200 అడుగుల పొడుగున 18-24 అడుగుల వెడల్పున ఈ కట్ట నిర్మించబడినది. దీనిక్రింద 1200 ఎకరాలు పాగువుతుండేది. చెరువులోకి నీటిసరఫరాకుగాను ఈనీటి మీద ఒక అనకట్ట కట్టారు. అనాడు 15 లక్షల రూపాయలవచ్చుతో 53 మైళ్ళ కాలవను శ్రవ్వ వీటిని చెరువులోకి రప్పించారు. ఇళే 1968 సం॥ సంభవించిన పె్హరమైన వరదలకు అనకట్ట, కాలవలు చెడిపోయినవి. మధ్య

వీటిని మరమ్మతులు చేయించటం వ్యయభరితమని ఆ ప్రయత్నాలు మానుకొన్నారు. ఫలితంగా ఇబ్రహీంపట్నం చెరువు వెనుకటంత ఉపయోగంలోకి రాలేదు.

నల్లగొండ జిల్లాలో 74 మైళ్ళ పర్యంతం ప్రవహించే ముసీనదికి 18 అనకట్టలు కట్టబడినవి. అంతే ప్రతి 4 మైళ్ళకు గూడా ఒక అనకట్ట నిర్మించాల్సివస్తూంటుంది.

10 నుంచి 14 శతాబ్దములమధ్య 40 జలాశయములు కట్టబడిననుకే అప్పట్లో నీటివసమలను గూర్చి ఎంత శ్రద్ధతీసుకొన్నారో అర్థమౌతుంది. తెలంగాణములో చిన్నపెద్ద తటాకములు 38 వేలున్నాయని తెలియుచున్నది. 25 వేల మట్టికట్టలున్నవట. ఈ కట్టల ఎత్తు 10 అడుగులనుండి 80 అడుగులవరకు వున్నవి. క్రింద సరియైన పునాదులు చూచివేయ నందువల్ల పరదలకు, పెద్ద వర్షాలకు మట్టికట్టలు గండ్లువడటం జరుగుతు వచ్చింది. ఇవే పెద్ద జలాశయాలుగా నున్న నిర్మాణాలు ముఖ్యంగా పాళం, రామప్ప, లక్ష్మీవరం మున్నగు నవి ఈ నాటికి యధాస్థితిలోనే వుండగలిగినవి.

హుస్సేన్ సాగర్, హిమాయత్ సాగర్, ఉస్మాన్ సాగర్ లాంటివి మాత్రం ఎత్తు కట్టలు పోయిపోయినందున, మంచిరాతి పునాదులమీదనే నిర్మాణం చేయడం జరిగింది. అందు చేత అనకట్టల కట్టబడికి అనువైన స్థలాలు నిర్ణయించుకొనుట, భౌతికశాస్త్ర రీత్యా అత్యంత వశ్యకం.

ఒకానొకచోట అనకట్ట కట్టగానే అంతవరకు వున్న సహజమైన భూగర్భంలోని నీటి ప్రవాహ గమనంలో, చాలా మార్పువస్తుంది. అనకట్ట ఎగువన గొప్ప జలాశయం ఏర్పడు తుంది. క్రింద, యిదివరకటికంటే తగ్గిపోతుంది. ఇంజనీరింగు నిపుణులసామర్థ్యం, అను భవం, పరిశీలనా శక్తి యుక్తులపై ఈ అనకట్టల స్థలసమస్యను పరిష్కరించటం ఆధారపడి యుంట్టుందని ఊహింతున్నది. ఇవన్నీ సంతరించుకొని, అరోజుల్లో తమకున్న సాధన సంపత్తి తోనే అంతపెద్ద తటాకములు నిర్మాణం గావించారు. ఆధునిక సాంకేతిక శాస్త్రాభివృద్ధి లేకున్నా, వారు చేసిన ఓపి శాశ్వతంగా ఉండిపోయింది. ప్రజల కింత జీవనాధారం గల్గిందని నవి. అనాటి ప్రయత్నాలు నేటికీ మన ఇంజనీర్ల పరిశీలనలకు ప్రోత్సాహం యిస్తూ ముందుకు నడివిస్తున్నవి.

ప ర ప్ర భు త్వ ఉ దా నీ న త

అంద్రంలోని ముఖ్య నీటివనరులను 3 తరగతులుగా విభజన చేశారు.

1 వ. తరగతి : 1 గోదావరి 2 కృష్ణా 3 కడప-కిర్కూరుల కాల్యం.

2 వ. తరగతి : నెల్లూరులోని పెన్నానంగం, పాలూరు, టుషితుర్లు ప్రాంతం (దంజాంజిల్లాలో)

3 వ. తరగతి : 15 ల. డా. ల నుంచి 40 వేల రూపాయల వరకు వున్న నీటివనరులు.

“ఇగ్రిగేషన్ కమీషన్” ను నియమించడం, వాడుకొన్ని సిఫార్సులు చేయడం జరిగింది. రాయలసీమ ఆర్థికాభివృద్ధికిగాను తుంగభద్ర ముఖ్యమన్నాడు. తె. సి. క్వార్టర్లను మరచుతు చెసి విస్తృత పరచాలన్నాడు. గోదావరి, కృష్ణా నదులపై ప్రాజెక్టులను నిర్మించి నిర్మాణం చేయాలన్నాడు. దివ మొదలైన చోట్ల పంపింగ్ ప్రాజెక్టులు నిర్మించాలన్నాడు. ఈజిప్టులో ఆపిరి పంపింగ్ స్టేషనులద్వారా వేలకొలది ఎకరాలు సాగుచేస్తున్నారని ఉదాహరణలు చూపాడు. మదన నివారణకై సగిలేరు, ఏలేరు, యర్రకాల్యాలవద్ద జలాశయాలు నిర్మించవలె నన్నాడు. పంపింగు ఇంజనులమూలంగా పెన్నార్ చిత్రావళి, హగరి మున్నగు పథకాలవల్ల దత్తమండలాలలో నీటి వనరులు కల్పించాలన్నాడు.

కాని ఈ ఇగ్రిగేషన్ కమీషన్ యొక్క సిఫార్సులు అంతగా పరపరిపాలకుల తలకెక్కలేదు. వారికి శాంతి భద్రతల రక్షణ, భూమిశిస్తు వసూళ్లే ముఖ్యంగా తోచినవి.

1880 లో “బరువు కమీషన్” ను నియమించడం, వాడుకొన్ని సిఫార్సులు చేయడం జరిగింది. చెడిపోయిన 3 వేల చెరువుల మరమ్మతు చేయించుట అనరమనీ. రాష్ట్రంలోని 1 వెయ్యి చిన్నకాలువలను సరిగా నిర్వహించాలనీ, మైనరు ఇగ్రిగేషన్ వసులు చేయించి కార్మిక ప్రజానీకానికి పనులు కల్పించాలనీ, కాళ్ళవత్ కరువు నివారణకుగాను ఇగ్రిగేషన్ వసతులు గల్గించుట ముఖ్యమని వారి నివేదికలో వివరించారు.

వీటిని 3 తరగతులుగా విభజించేసి అందు 200 ఎకరాలపైన వల్లపు సాగువు వాటిని ప్రభుత్వమే నిర్వహించాలనీ, 50-200 ఎకరాలు చిన్న చెరువులు మున్నగు వాటిని పి. డబ్ల్యు. కాటా; 50 ఎకరాల తక్కువ ఆయకట్టుగల వాటిని ఆయా గ్రామస్థులే మరమ్మతులు చేసుకొంటూ, వీటివసతుల ఫలితాలు పొందాలనీ సూచించాడు. చెరువు మరమ్మతుల సక్రమ నిర్వహణకు పర్యవేక్షకులుగా ప్రత్యేక ఇగ్రిగేషన్ యిన్స్పెక్టర్లను వెంటనే నియమించాలన్నాడు. కాని వీటిసగూడా అమలు పరచలేదు. కొన్నిచోట్ల ఖావుల కింద, దొరువుల కింద ప్రభుత్వంతోటి సంబంధం లేకుండానే స్వయంగా కాయకష్టం చేసుకొని రైతులు సేవ్యం చేసుకొనుట అవాదిగా వుండేది. ప్రభుత్వం వాటికి వైతం తగు సమయాల్లో సహాయం చేపేదిగాదు.

ఈ విధంగా ఇగ్రిగేషన్, ఫామిన్ కమీషన్ దత్తమండలాల ఇగ్రిగేషన్ కమీషనులు కొన్ని మంచి సిఫార్సులను చేయకపోలేదు. కాని ఈస్టిండియా కంపెనీ, బ్రిటిష్ గవర్నమెంటు మన వీటివసతుల విషయం అంతగా పట్టించుకో లేదని చెప్పవలసివుంది.

కాని పత్త సంతానములలోను తటాకనిర్మాణము పుణ్య కార్యమని తలచి, ఉదారహృదయులు, కృషి చేశారు. ఒక్క కర్నూలు జిల్లాలోనే 400 చెరువులు త్రవ్వించి పట్టుకొంటుంది. ఐతేవాటికి పశాంతో మరమ్మతులు తేక పాడమ్యేవి. నెల్లూరులోను 14 వ శతాబ్దంవాటి చెరువులు ఉన్నవి. వాటి మరమ్మతుల యెడల శ్రద్ధవహించలేదు.

ప్రభుత్వం అప్పు డప్పుడు పంటలపొయి కరువు పరిస్థితు లేర్పడినప్పుడు అప్పులు యిస్తుందేది. అదీ అదనంగా భూమిశ్రుతినిస్తున్నప్పుడే ఆలా అప్పులిచ్చేది. తక్కువ అప్పులు మిగతా పొలం హామీగా పెట్టుకొని మాత్రమే 12 శాతం మంజూరు చేసేవారు. దత్తమండలాలలో అప్పు లివ్వటం, నీటి వనరులను మరమ్మతులు చేయడం ప్రభుత్వ బాధ్యతగా పెట్టుకోలేదు. చెరువుల, బావుల మరమ్మతులకుగూడ 4 ఏండ్లలో తప్పక చెల్లించి గలిగిన కాపాడుపుంటేనే వ్యవసాయదారునికి అప్పు లిచ్చేవారు.

సర్కారు జిల్లాలో 18 వ శతాబ్దంలో సర్ అర్థర్ కాటన్ నదులకు ఆనకట్టలు నిర్మించాలని పూనుకొన్నప్పుడు, ప్రభుత్వ స్థాయిలో అనేక ఆటంకాలు కల్గించారు. ఆ మహనీయుడు సూచించిన మంచి స్కీములనుగూడ ఇంగ్లండులోని “బోర్డు రైరెక్టర్లు” మొదట్లో అంగీకరించలేదు. ఆయన బహువిధములైన విమర్శనలను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది. అందుచేతనే “ఈ నదుల ఆనకట్టలను 20 ఏండ్ల క్రితమే నిర్మాణం చేసివున్నట్లయితే, వేల లక్షలాది ప్రజలు ఇటీవల దాపురించిన కరువు కాటకాలలో ప్రాణాలు కోల్పోయేవారుగాడు”. అనిపాపం కాటన్ దయార్థిహృదయంతో దుఃఖించాడు. అనేక ఆటంకాలను ఎదుర్కొని చివరకుగా కృష్ణా గోదావరి ఆనకట్టల నిర్మాణంపూర్తిగారేదు. దత్తమండలాల ప్రముఖులు, తుంగభద్రా ప్రాజెక్టుకాసం ఎంత ఆందోళన చేసినా, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాదికార్లు వారి ఘోషము వినిపించుకోలేదు. ఈరీతి పరప్రభుత్వ కాలంలో మన నీటివనరులు నిర్లక్ష్యం చేయబడినవి.

మ హాా జ్ఞు ల భ వి ష్య త్తు

ఆంధ్రుల చిరకాలవాంఛ యాదేరింది. స్వరాజ్యం, తక్షణత ఆంగ్లరాష్ట్రమేర్పడింది. ఆంగ్లప్రదేశ్ నైతం ప్రాదుర్భవించింది. యావద్భారత దేశంభోమ, జనాభానుబిడ్డ, నాల్గవదిగాను, విస్తీర్ణమునుబిడ్డ ఐదవదిగానునున్న సువిశాల తెలుగుదేశం తన సర్వతో ముఖాభివృద్ధికి రూపురేఖలు దిద్దుకొంటున్నది. ఒక దశాబ్ది కాలంలోనే, యంతటి మహత్తర పరిణామాలు రావటం, యివన్నీ స్వయంగా చూచి, ఆనందించే మహాద్భాగ్య ముద్బుటం, విజంగా యాతరం వారందరికీ గర్వకారణం.

మన ఆర్థికవ్యవస్థ ముఖ్యంగా ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంతో అభివృద్ధి చెందుతుంది. జీవనదులైన కృష్ణా, గోదావరి, పెన్నా, తుంగభద్రా మొదలైన పరీవృతాలు ప్రపంచోచుతూ, తెలుగునేలను పావనం చేస్తున్నవి. ఏమెంత, యినుము, రాగి, అగ్రహార, బొగ్గు, సింగాణి మైకా, మాంగనీస్, బంగారము మున్నగు ఆపారమైన ఖనిజవంపద వుంది. పరిశ్రమాభివృద్ధి కవసరమైన ముడిపదార్థములు కొల్లలుగా లభ్యమౌతున్నవి. రాకపోకల కనువగురీతి కిరీతి మైళ్ళు పర్యంతం విస్తృతమైయున్న సముద్రతీర ప్రదేశమున్నది. సంస్కారసంపన్ను లైన, కష్టించి కృషిచేయు కోట్లాది రైతాంగమున్నది.

కాని మనకు కరువుకాటకాలు తప్పటంలేదు. ఒకసారి రాయలసీమలో జవదేవతలయ తాండవమాడితే, మరొకమారు కృష్ణాగోదావరీనదులు కొపించి ఉప్పొంగి, పంటపొలాలను అడుచేసి, దనప్రాణాలకు నష్టాలు కలిగిస్తూ నానా బీభత్సం చేస్తున్నవి. తెలంగాణము, దెల్టాలోని మెట్టప్రాంతాలు వర్షాధారా లగుటచే, నిరుంతర జలమాంతు నిలయమౌ తున్నవి.

ఇది 200 ఎండ్ల బ్రిటిష్ పరిపాలనా దుష్ఫలితం. స్వాతంత్ర్యావరణ అనంతరం మృడి మద్రాసురాష్ట్రంలో వైతం ఆంధ్రదేశం ప్రాతెత్తుల నిర్మాణంలో, పరిశ్రమలలో, విద్యుత్తుక్తి అభివృద్ధి నోచుకోలేదు. నిజాం రాజుల పరిపాలనలో పోదర నిజామాంధ్రుల అభివృద్ధి అరికట్టబడింది. నేడా స్వరాష్ట్రం లేని రోటుతీరింది, చరిత్రకారులు ఆంధ్రుల ప్రైక్యతా కృషిని వేనోళ్ళ అభినందిస్తారు. ఇక ఆంధ్రప్రజల అర్థిక సాంఘికాభ్యున్నతిని పాడించవలసివుంది.

ఒకే సంస్కృతి, ఒకే భాషా సంప్రదాయాలు సుదీర్ఘమైన మహోన్నత చరిత్ర గలిగిన ఆంధ్రజాతి ఆంధ్రప్రదేశ్లో వ్యవసాయ, పాక్షికామిక, వైజ్ఞానికరంగాల్లో అత్యున్నత సహజమందుకొనుటకు సర్వశక్తులు కేంద్రీకరిస్తుంది. మౌతున్న సాధన సంపత్తి సుపయోగించుకొని, ఆంధ్రజాతీయ సంపూర్ణ వికాసానికి సమైక్యతా భావంతో కృషిచేయటం మనవంతు కర్తవ్యం.

మన నదీజలాలకు ఆనకట్టలుకట్టి పంటపొలాలకు పారించిననాడు, దేశం సుఖితమౌతుంది. యావద్భారత దేశానికే యిది దాన్యాగారంగా వుంటుంది. ఇరిగేషన్, జలవిద్యుత్ స్కీములద్వారా అనతికాలంలో వ్యవసాయ రీత్యానేగాక, పారిశ్రామికాభివృద్ధి గూడా సాధించగలం. విద్యుత్తుక్తి సహాయంతో భూగర్భంలో దాగియున్న అపార ఖనిజసంపదను వెలికితీసి భారీ పరిశ్రమల నిర్మాణంతోపాటు, గ్రామసీమలలో వైతం విద్యుత్కాంతలు వెలిగించగలం.

సత్వరం కరువుకాటకాల పోనాడి, సాడిపంటలతో, పరిశ్రమలతో, విద్యుత్కాంతులతో, విజ్ఞానాభివృద్ధులతో విలసిల్లే “ఆంధ్రప్రదేశ్” భారత రివల్యూషన్లో తక్కువ మణిపరమౌతుంది. నేడు ముక్కుటి తెలుగు ప్రజలు అవొమహోజ్జ్వల భవిష్యత్తువైపు పురోగమిస్తున్నారు.

నేడీ మహానదులపై ఆంధ్రప్రదేశ్ కం ఎన్నో ఆళులు పెట్టుకొనివుంది. నిర్మాణం గాబోయ్యే తారీ ప్రాతెత్తులమగుర్ని కలలు గంటున్నారు. ఆ కలలు నాస్తవంలో. అచరణరూపం దరించేలా చేయుటకు యీ మహా ప్రయత్నంలో ఎందరెందరో సాహసవంతులైన యింజనీర్లు, కార్మికులు తమ శక్తిసామర్థ్యాల జూపుతూ, భాగస్వాములౌతున్నారు. ప్రభుత్వం అనేక ప్రాతెత్తులను కట్టాలని ఇబిలసిస్తున్నది. ఆంధ్రప్రజలం విర్విరామంగా కృషిచేసి, మనవంతు కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుదాం. ఆ మహా వంకల్పం యొక్క పత్రులికాలను పొందుదాం.

5. రాష్ట్ర నైసర్గిక పరిస్థితులు

“జీవనదులొ కృష్ణ గౌతమి శ్రీ వినాకిని తుంగభద్రలు
కులనగంబుల పగిది నొప్పెరు నల్లమలలును పావీకొండలు
ఘనవనంబులు గనులు మిక్కిలి గణుతికెక్కిన యోడరేవులు
మేల్మీ బంగరు తెలుగుతల్లికి మేని భూషణ తమ్ముడా”

సహజంగా రాష్ట్ర నైసర్గిక పరిస్థితుల వలన వాతావరణం, పాదీపంటలు, జనసాంద్రతలను తెలుసుకొన వీలుంటుంది. నైసర్గికపరిస్థితి భౌగోళిక పరిస్థితుల మీద ఆధారపడి వుంటుంది, రాష్ట్రంలో ప్రాంతీయభిన్నత్వములు, జీవన వ్యయపరిస్థితులలో మార్పులు, వంటలలో వ్యత్యాసాలు, విద్యానాగరికతా సంస్కృతులలో తేడాలు, స్పష్టంగా గోచరిస్తుంటుంది.

భౌగోళిక విస్తీర్ణం

ఆంధ్రప్రదేశ్ భౌగోళిక విస్తీర్ణం 873 లక్షల ఎకరములు. ఇందులో 1955-58 లెక్కలను బట్టి 270 లక్షల ఎకరములు అంటే 40,8 నాటువేయబడిన వికర వైశాల్యం. 54 లక్షల 88 వేల ఎకరములు 0.3 పడావుగా వుంది. 17 లక్షల 38 వేల ఎకరములు 2,8 ఇతర బంబర్లు పగై లాం క్రిందవుంది. 140 లక్షల 28 వేల ఎకరములు 21.1 అడవులుగా వున్నది.

1961 సంవత్సర లెక్కల వనుసరించి మన రాష్ట్ర విస్తీర్ణం 106,041 చ. మై.

జనాభా

1961 జనాభా లెక్కలను బట్టి ఆంధ్రప్రదేశ్ జనసంఖ్య 3,59,77,999 మంది, జనసాంద్రత చదరపు మైలుకు సగటున 339 మంది; 1951-61 మధ్యకాలంలో రాష్ట్ర జనసంఖ్య 15.63% వృద్ధి అయింది. రాష్ట్ర జనాభా 36 మిలియనులు, దేశ జనాభాతో యిది 8.24% వుంది, జనాభా తీక్యా ఆంధ్రప్రదేశ్ 4వ పెద్ద రాష్ట్రంగా వున్నది.

భౌగోళిక పరిస్థితులు, భూమివర్గీకరణ (1960-61)

మొత్తం భూమి 6, 74, 51, 694 ఎకరములు.

ఎకరములు. మొత్తం భూమిలో శాతం

1. అడవులు	1, 44, 49, 288, — 21. 4
2. నేవ్యానికి లాయబి కానిది	58, 28, 588, — 8. 6
3. వ్యవసాయే తరపనులకు ఉపయోగ పడేవి	45, 23, 444, — 6. 7
4. నేవ్యానికి లాయపైన బంజరు	40, 20, 142, — 6. 0
5. బీడు భూమి	29, 74, 946, — 4. 4
6. చెట్లు, చేమలు మొదలగునవి	7, 24, 680, — 1. 1
7. పచ్చిక బయళ్లు	60, 69, 971, — 9. 0
8. తడితరబీళ్లు	22, 18, 659, — 3. 3
9. ఏకర నేడ్యభూమి	2, 66, 46, 995, — 39. 5
10. ఒకపానికి మించిసాగు మెట్ట-పల్లం భూములు	25, 51, 995, — 3. 8
11. మొత్తంపైరు వేయబడిన భూమి.	2, 91, 98, 989, — 43. 3

వర్ష పాతము

1964 పెప్టెంబరు చివరన, ఇటీవల కురిసిన వర్షం చూస్తే అంతటి వర్షపాతం, గత ఆర్థశకాబ్దంలోను ఎప్పుడు రాలేదు. ఆ కుంభవృష్టికి ఏడు, చెరువులు తెగి రాష్ట్రంలో అపార నష్టాన్ని కలిగించినవి. వర్షపాతం తక్కువైతే ఎంత నష్టమో, ఎక్కువైనా అంతటి నష్టం సంభవిస్తుంది; అందుచేతనే పరదలు-కరువులు రెండూ ప్రమాదాకరమైనవే.

రాష్ట్ర వర్షపాతంలో ఒక స్థిరత్వం లేదు. నూటికి 60 వంతుల విస్తీర్ణంలో 35 అంగుళముల కంటే వర్షం తక్కువగానే కురుస్తుంది. ఆ స్థిర వర్షపాతం పలన పంటలనమ్మిక లేదు. అవకాశాలున్న దెల్లా ప్రాంతాల్లో మాత్రం. కాదవల సౌకర్యం వుండడంవల్ల, వర్షపాతం ఎలావున్నా కొంత పంటల గారంటి వుంటున్నది.

నేలేదు. శశి రోయల్లో 55 మొదలు 80 అంగుళముల వర్షం వరుకుంది. హాగర్ రోయల్లో 20 అంగుళముల కంటే, తక్కువగా వర్షపాతం వుంది. సముద్ర సమీపము నుండి పీకభూమికి పోవునప్పటికి, వర్షపాతం సన్నగిల్లుతున్నది. సముద్రతీరభూముల్లో 40అం. మొదలు 45అం.ల వర్షం వుంటే, పీకభూముల్లో 20అం. మొదలు 30అం. వుంటున్నది. తెలంగాణ, రాయలసీమ భూభాగాల్లో 25అం. మొదలు 35అం. వరకు వుంటున్నది. గోదావరిలోయలో వర్షపాతం జాస్తిగా వుంటే, తుంగభద్ర రోయల్ చాలా తక్కువగా వుంటున్నది.

ఋ తు ప ప నా లు

పర్వలు తురియుటకు కారణం ఋతుపవనాలు.

1. జనవరి-ఏప్రిల్ వరి శీతాకాలం
2. మార్చి-జూన్ వేసవికాలం
3. జూన్-సెప్టెంబరు వర్షాకాలం
4. అక్టోబరు-డిసెంబరు వానలు వెనుక బట్టు కాలం

ఈ విధంగా మనకు నాలుగు కాలమాసములు వున్నవి. సాధారణంగా ఋతుధర్మాల ననుసరించి వాతావరణ స్థితిలో మార్పులు వస్తుంటవి. ఈశాన్య ఋతుపవనములు జనవరిలో ఆరంభమౌతవి, కాని మన రాష్ట్రంలో జూన్ సెప్టెంబరు నెలల్లో వీరు "నైర్వృతిఋతుపవనాలు" చాలా ముఖ్యమైనవి. వీటివల్లనే ఎక్కువ వీరు లభ్యమౌతుంది. అక్టోబరు-నవంబరులో గూడా తూర్పు వానలు పముద్రతీరంలో పడుతుంటవి.

కడప, గుంటూరు ప్రాంతాల్లో ఆశ్వాదిక ఉష్ణోగ్రత 112° దాకా వుంటుంది. అరుకులోయ, ఏజెన్సీప్రాంతం మున్నగు చోట్లు శీతల ప్రదేశంగా వుంటున్నవి.

ప ర్య త ప ం క్తు లు

రాయలసీమలో నల్లమర, తీరభాగాల్లో ఏజెన్సీప్రాంతము, తెలంగాణములో ఆమ్రాబాద్ విర్యల్ కొండలు ముఖ్యమైనవి.

తెలంగాణలో ఉపరిభాగము వాయవ్యదిశనుండి ఆగ్నేయదిశకు ఏటవాలుగా మున్నది. ముఖ్యనదులు ఈ దిశకే ప్రవహిస్తున్నవి. బాలూచ్ పర్వతశ్రేణి యొక్క ఒక భాగం ఉప్పానాబాద్, బీదరు, హైదరాబాద్ మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలు గుండా, వల్లగొండ జిల్లా వరకు పోయింది. గోదావరి-కృష్ణ నదీలోయల మధ్య ఈ "బాలూచ్" పర్వతశ్రేణి, అనేక ఉపనదులతో స్థానంగా వుంది. ఇవి కృష్ణ-గోదావరిలను రెండు లోయలుగా విభజించుచున్నది.

పశ్చిమ కనుమలలో, "సహ్యాద్రి" పర్వతశ్రేణి అను పేరుతో మరొక పర్వత పంక్తులున్నవి. ఇవి రాష్ట్ర ఉత్తర భాగమున పడమర నుండి తూర్పు వైపునకు వ్యాపించియున్నది. ఈ శ్రేణి ఔరంగాబాద్ జిల్లా యొక్క వాయవ్యదిశనుండి అదిలాబాద్ జిల్లా వరకు వ్యాపించియున్నది. సహ్యాద్రి పర్వతముల యొక్క మరొక భాగం పర్మిత్, నందేడు జిల్లాలకు ఆర్ధముగా విర్యల్ వరకు విస్తరించి అక్కడ "విర్యల్ శ్రేణి" యను పేరున పిలువబడుచున్నది. దీని రెండు భాగాలు ఆగ్నేయదిశకు పోయినవి, వీనిలో ఒకటి

అదిలాబాద్ నుండి కరీంనగర్ జిల్లా వరకు విస్తరించి “రాబీగుట్ట” అను పేరుతో విలువబడుతున్నది. పెరిచింది పతంగట్లు జిల్లాలో వ్యాపించి ‘కలదీపిల్ గుట్ట’ అని వ్యవహరింపబడుతున్నది. ఆంధ్రప్రాంతంలో గూడా, భూమి వశ్యమం నుండి తూర్పువకు, ఉత్తరము నుండి దక్షిణమునకు వంగియున్నది. దీని నడుసరించే యిచ్చటి నదుల ప్రవాహములు గూడా యున్నవి.

అడవుల విస్తీర్ణము

భూసారి, జలసంరక్షణలకు, వృదల నరికట్టటకు వృక్షసంపద సహాయకారి. అటవీ సంపద కాగితపు పరిశ్రమలకు, ఓషధులకు, కలప గృహనిర్మాణానికి, వంటచెరుకు తోగ్గు, అటవీ ఫలసాయం అనేక విధములుగా ఉపయోగపడుతుంది.

రాష్ట్రములో అడవులు

చదరపు మైళ్లు

1. రిజర్వు అడవులు	14,800
2. పంచాయతీల నుండి అటవీ కాఢ తీసుకొన్న అడవులు	2,000
3. జమీందారీ జాగీర్దారీ అడవులు	6,200
4. తదితరములు	1,900

మొత్తం

24,700

జనసాంద్రత

కృష్ణా, గోదావరి, నిజంసాగర్ ప్రాంతాల్లో జనసాంద్రత చాలా పెచ్చుగావుంది. తదరపు మైలుకు వెయ్యి మైగా నున్నారు. ఒక లక్ష జనాభాకు మించిన అరేడు పట్టణములు గూడా ఈ డెల్టా భాగాల్లోనే వున్నవి: ఇలానే ఉత్తరభాగంలో గంగా, సింధు మైదానాల్లో గూడా చాలా ఎక్కువ జనసాంద్రత వుంది. దీనికి ప్రధాన కారణం ఇచ్చట నీటి పారుదల సౌకర్యములు వుండటమే.

నాగావళి. మళదార వదులు ప్రవహించు ప్రాంతములో తదరపు మైలుకు 500 నుండి 780 వరకు జనసాంద్రత వుంటున్నది. నెల్లూరు పెన్నా డెల్టాలో సుమారు 350 మైగానే వుంది. కాని నెల్లూరులోని తదితర పెట్టణముల్లో తదరపు మైలుకు 250 నుండి 300 వరకు జనసాంద్రత వున్నది. నీరభూమి ప్రదేశాల్లో ముఖ్యంగా రాయలసీమ, తెలంగాణ ప్రాంతాల్లో జన సమృద్ధం పట్టణాల్లో తప్ప, చాలా తక్కువగా వుంది. తారణా యిక్కడ ఎక్కువ అటవీ ప్రదేశం, నిస్సారమైన నీటి సమయం లేని భూమి కావటమే.

ధాన్యోత్పత్తి

ఆహార దాన్యముల ఉత్పత్తి విషయం చూస్తే ఆంధ్ర నుండి ఏటా సుమారు 6 లక్షల టన్నుల దాన్యం యితర ప్రాంతాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. వీటి ఖరీదు సుమారు 15-20 కోట్ల రూపాయలుంటుంది. ఒక్క ఆంధ్రలో ఉత్పత్తిచేయబడుతున్న పంటల విలువ సాల్సినా 250 కోట్ల రూపాయలుంటుందని అంచనా వేస్తున్నారు.

రోమన్ సామ్రాజ్యకాలం నుంచి గూడా ఆంధ్రులు కోమాండర్ తీరం నుంచి ఎగుమతులు, దిగుమతులు విరివిగా సాగిస్తుండేవారు. ఆంధ్ర నుండి ఆహారదాన్యాలే గాదు పాగాకు, వేరుశనగ, మైకా, మాంగనీసులు ముఖ్య ఎగుమతిగా వుంటున్నవి. ఆంధ్రదేశానికి 600 మైళ్ల సముద్రతీరము వుంది. విశాఖపట్నం, కాకినాడ, మచిలీపట్నం, ఓడరేవు, కొత్తవట్నం మున్నగు 'ఓడరేవులు' తీరం పొడుగునా వున్నవి.

ఖనిజ సంపద

ఖనిజ సంపదలో ఇండియన్ యూనియన్ లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ద్వితీయస్థానము ఆక్రమిస్తున్నది. మైకా, మాంగనీసు, రాతినాగ(ఆన్ బెస్టాన్) బొగ్గు, ఇనుము పుష్కలము ముఖ్యమైనవి. దక్షిణభారత దేశమునల్లా మనరాష్ట్రమునుండే బొగ్గు సప్తయిచేయబడుతున్నది. గృహవిర్మాణమున కవసరమైన రాళ్లు, గజాసామానులు తయారుచేయుట కవసరమైన ఇసుక వగైరాలు, తగినన్ని రాగి, సీసం నిల్వలు కూడా గలవు. మొత్తం భారతదేశములో ఉత్పత్తి అయ్యే రాంట్లో సగం మనరాష్ట్రంలో లభ్యమౌతున్నది. భూగర్భ పరిశోధనకాని వారి పరిశీలన వల్ల గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల్లో 388 మిలియనుల టన్నుల ముడియనుము గల రెండు పెద్ద గనులున్నట్లు తేలుచున్నది. ఐతే ఆంధ్రప్రాంతంలో మూడింట రెండు పాళ్లలో యంతవరకు యీ ఖనిజ సంపదను గూర్చి పరిశీలనే జరిగినట్లు లేదు. ఇండియాలో ఉత్పత్తి అయ్యే అభ్రకంలో నూటికి 40 వంతుం ఆంధ్రదేశములోనే దొరుకుతున్నది.

క్రిస్టాలైన్ రకం ఆన్ బెస్టాన్ ఎక్కువగా మన రాష్ట్రంలోనే దొరుకుతుంది. దేశంలో సగభాగం ఈ సరకు మన రాష్ట్రంలో లభ్యమౌతున్నది. కాని ఆన్ బెస్టాన్ నిమ్నైంటు తయారీలో స్వల్పంగా వాడబడే ఎక్కువరకం తప్ప మిగిలినదంతా ఎగుమతులు చేయబడుతున్నది. మేలి రకమైన ముగ్గురాయి దాదాపు అంతా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో దొరుకుతుంది. కాని దానిని రాష్ట్రంలో వినియోగించుకోబడటం లేదు. అభ్రకం, తదితర ఖనిజాల విషయంలో కూడా పరిస్థితి యిలానే వుంది. బొగ్గు వినియోగంపై ఆధారపడిన మెటల్లర్జీల్ పరిశ్రమ స్థాపనకు పూనుకోవటం లేదు. మొత్తం మీద రాష్ట్ర ఖనిజసంపద సక్రమంగా వినియోగించుకోబడటంలేదు, అందుకనే "మనం ఇంతవరకు సకాశ్రీయమైన గనుల శ్రవ్యకంలో అభివృద్ధిని సాధించలేదు. భూమి

సుంచి శ్రవ్యతీసుకొన్న దానిని, ఆధునిక శాస్త్రీయ పరిజ్ఞానాన్ననుసరించి సరిగా వినియోగించు కోటమే లేదు " అని రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శిగారున్న శ్రీ యం. పి. పాయ్ "భవిష్యత్ కదలు" అను విషయంపై ఇటీవల హైదరాబాద్ లో జరిగిన గోష్టిలో వివరించారు.

ఆంధ్రప్రాంతంలో వాతావరణం, శీతోష్ణస్థితిగతులు, జనాభా ఒకే స్థాయిలోలేదు. వివిధప్రాంతాలుగా విభజించి పరిశీలించుటవసరము 1. ఏజెన్సీప్రాంతము 2. ఉత్తరసముద్ర తీరప్రాంతము 3. కృష్ణా - గోదావరి, డెల్టాప్రాంతము 4. దక్షిణాంధ్ర ప్రాంతము. 5. దక్కన్ పీఠభూమి.

ఏజెన్సీ ప్రాంతములు:- తూర్పు, వశ్చిమ గోదావరి, శ్రీకాకుళం, విశాఖజిల్లాలో మన్నాయి, ఇవి 8,54,110 చ. మై. జనాభా 4,74,800. ఇదంతా అడవి ప్రాంతం. 41,83 అం.ల నుండి 49,58 అం. వర్షం కురుస్తుంది. కాని నీటి వనరులేమీ లేవు. రహదారి, విద్య, వైద్య, సౌకర్యాలు చాలా అరుదు. జనాభా చాలా పల్లన. చ. మైలుకు 80 మంది మాత్రమే వున్నారు. నీటిపూటలున్నచోట్లలో కొండరాజులు, కోయలు మొదలైన అటవికజాతులు 'పోడు' వ్యవసాయం చేస్తున్నారు. నాగూరు-భద్రాచలం ప్రాంతాన భూమిలో 5-10% మాత్రమే వ్యవసాయంచేయబడుతున్నది. వైవ పేర్కొన్నట్లు మలేరియా జ్వరాలు, కాకపోకల సౌకర్యాలు లేకపోవడం, యిచ్చటి అభివృద్ధికి అటంకంగా వున్నవి. బొగ్గు, యినుము, గ్రాఫైట్ మున్నగు యింజాలు యీ ప్రాంతాల్లో అభ్యుదయి.

ఉత్తర సముద్ర ప్రాంతము :- ఇక్కడ సగటున సంవత్సరానికి 41.78 అం వర్షము వరుతుంది. నాగపే, కారదా, వరాహ నదీలోయ కాలవల కింద కొంత మూగణి సాగులోవుంది. ఎత్తుకొండల ప్రాంతంలో కేవలం వర్షాధారంతో కొద్దిగా సరి పండిస్తారు. వ్యవసాయంలో 8వ శంకు మాత్రమే నీటి సాగు కింద వుంది. కొంతభాగంలో నారవేస్తారు. ఈ ప్రాంతములో జనసమ్మర్థం ఒకే విధంగా లేదు. చ. మైలుకు ఒక వెయ్యి జనాభా వుంది. తూర్పు కోస్తా సముద్రతీరంలో నేల యిసుక పర్రలు.

కృష్ణా-గోదావరి డెల్టాప్రాంతము:- ఈ ప్రాంతముల వర్షప్రమాణంలో వ్యత్యాసముంది. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో 41.34 అం. ల వర్షం పడుతుంది, వశ్చిమ గోదావరిలో సగటున 38.50 అం. వర్షించుతుంది. ఈ ప్రాంతములు, అత్యధిక భాగములు మంచి సారవంతమైన భూములు. అనకట్టల మూలంగా మంచి ఫలసాయముంటుంది. డెల్టా తాలూకాల్లో జనసమ్మర్థం క్రిక్కిరిసి వుంది. చ. మైలుకు సగటున ఒక వెయ్యి జనాభా వుంటుంది. పాగాతున్న ప్రతి వెయ్యి ఎకరములకు క్రిక్కిరిసిన జనాభా వున్న ప్రాంతంలో రెండు వేల మంది ప్రజలు నివసిస్తున్నారు. ఇక్కడ పెత్తనాలుకాలు కూడా వున్నవి. కృష్ణాజిల్లాలోని కైకలాడు తాలూకాలోనే చ. మైలుకు సగటున 418 మంది వుంటున్నారు. డెల్టాలో భూమిపై

వత్తిడి జాప్తి. మొట్టలో సగటు భూమి ప్రమాణం తక్కువ. సగటు భూదామాషా 2.50 సెంట్లకు లోపు వుంటుంది. గుంటూరు జిల్లాలో తెనాలి, రేపల్లె, బాపట్ల తాలూకా వేరు. సత్తెనపల్లి, నర్సరావుపేట, ఒంగోలు మున్నగు మొట్టలు వేరు. నర్సరావుపేటలో 29.82 అం.ల వర్షము మాత్రమే. మొట్టప్రాంతాల్లో నీటి వనరులు లేవు. దీనిని బట్టి యిచ్చట జనసమృద్ధం గూడా తక్కువ. సగటున సుమారు 350 మంది వుంటారు. మొట్టతాలూకాల్లో ఎకరానికి తరచు 1 రూ. నుంచి 2 రూ. లోపువుంటే. భూమి నల్లరేగడ. మంచి సారవంతమైన భూములు గల రామచంద్రపురం, తణుకు, గుడివాడ తాలూకాల్లో నీటి తీర్పు ఎకరానికి 8 రూ. నుండి 9-10 వరకు వుంది. ఇటీవల డెల్టాలో ఎకరమునకు 30 రూ.ల వరకు నీటి తీర్పు పెంపుదల చేశారు.

దక్షిణాంధ్ర ప్రాంతము:- స్థూలంగా నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాలను యీ ప్రాంతంలో రెక్కగట్టవచ్చు. ఇక్కడ గూడా ఒక విధంగాలేదు. నెల్లూరు జిల్లాలో పెన్నాలోయ కాల్యం కింద కోవూరు తాలూకాలో 90 మతులు. నెల్లూరు తాలూకాలో 40 మతులు, వీటి క్రింద పాగోతుంది. మిగతావాటిలో మొట్టసాగే. జిల్లా సగటు వర్షం 38. 12 అంగుళాలు. కాచి కనిగిరి వంటి ప్రాంతాల్లో 30 అం.లోపు వర్షం వుంటుంది. చిత్తూరు జిల్లాలో కొన్ని చోట్ల 40 అం. లు, మరి కొన్ని చోట్ల 30 అం.లు వర్షించును. ఈ జిల్లాలో ఒక్క పాయసీ అనంతపురం కిందనే 1400 ఎకరముల పల్లపుసాగు. పెన్నా డెల్టాలో చ. మై. కు 518 మంది వుంటే పొదిలి, రావూరులాంటి చోట్ల చ. మైలుకు 200 మందే వున్నారు. చిత్తూరు జిల్లాలో సగటు భూదామాషా 3.18 సెంట్లు. నెల్లూరు జిల్లాలో 5.60 సెంట్లు. తూర్పుకనుములు దక్కనువీతభూమి నుండి యీ నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాలను ప్రత్యేకించుచున్నది.

దక్కను భూభాగం:- మిగతా ప్రాంతాలను, రాయలసీమ జిల్లాలు పర్వతాలు. వినకొండ తాలూకాలతో కలిపి దక్కను భూభాగంలో పేర్కొనవచ్చును. ఇవి కరువు ప్రాంతాలుగా వుంటవి. సగటు వర్షం 15 నుండి 28 అం. లోపు వుంటుంది. వడమటి ప్రాంతముల తక్కువ. తూర్పునకురామ కొంత హెచ్చు. ఈ ప్రాంతంలో కడపకర్నూలు కాల్యంలే చెప్పకోదగ్గ యిల్లగ్రేవ్స్ వనతి. బళ్లారి జిల్లాలోని ఆంధ్రప్రాంతాల్లోను కడపలోను 9వ మతు గూడా నీటి వనరులు లేవు. మొట్టదాన్యాలు, చమురు గింజలు. వప్పుదాన్యాలు పండుకవి. ఈ దక్కను భాగంలో వున్న 30 తాలూకాలలో మాత్రం చ. మైలుకు 200 మంది పైబడి జనాభా వుంది. మిగతాచోట్ల 100 నుండి 150 సగటు జనాభా వుంది. సగటు భూదామాషా హెచ్చు. బళ్లారి ప్రాంతంలో తల ఒక్కంటికి 20.43 భూదామాషా వుంటుంది. కర్నూలు జిల్లాలో సగటున 7.21 సెంట్లు. అనంతపురము 9.51 సెంట్లు. వినకొండ పర్వతాల తాలూకాలలో 5.82 సెంట్లు వుంది. కడప, కర్నూలులలో మే నెలలో క్షిప్రోగ్రహ 1140, 1060. కాచి దిం వెళరు, జనవరి నెలల్లో 860, 440 మాత్రమే. సముద్ర మట్టమునకి ప్రాంతము సుమారు రెండు వేల అడుగుల ఎత్తునవున్నది. లోయల్లో తప్ప సారారణంగా ఎర్రనేల. జొన్న, రాగి.

కోర్ర, కొన్నిచోట్ల వేరునెవగ ముఖ్యపంటలు. కుందేరువారి, కె. సి. కెనాలు మొదలగుచోట్ల కొండవాగుల కింద లోటభూములొకవి. ఇత్యుట జనాభా జాస్తిగా వున్నాయ. నీటికొరత, రాక పోకల పొకర్యాదు ఎక్కువగా లేకపోవటం, యిక్కడి ప్రత్యేక లక్షణములు.

తెలంగాణా ప్రాంతం

ఇది దక్కను పీఠభూమి భాగము. సముద్ర మట్టము నుండి సుమారు 1200 అడుగుల పట్టు వుంటుంది. ఈ భూభాగం వాయవ్యంనుండి అగ్నేయదిశకు వంగివుంది. నీటి పారుదలలు, నదుల ప్రవాహములు గూడా యిలానే వున్నవి. భూగర్భస్థితిని పరిశీలిస్తే తుంగభద్రా-త్రిప్పూ నదిలో కలిసే చోటు నుండి ఉత్తరమున మంజీరా, గోదావరి నదుల వరకు వున్న ప్రదేశమంతా తెలంగాణా ప్రాంతంగా వుంది.

తెలంగాణలో 46, 38, 842 ఎకరముల అడవులున్నవి.

జీవనదులైన కృష్ణా, గోదావరులు తెలంగాణలోగూడా చాలాభాగం ప్రసహిస్తున్నవి. ఈ రెండు నదులు తెలంగాణను రెండు ముఖ్యనదీలోయ ప్రాంతాలుగా విభజించుచున్నవి.

తెలంగాణకు వర్షపాతం అగ్నేయ బుతువనాల ద్వారా వస్తుంది. తూర్పు భాగంలో ఈశాన్య బుతు వనాలవల్లకూడా కొంత పెరిగిచుతుంది.

అడవులు హెచ్చుగావున్న వరంగల్లు, ఆదిలాబాద్ జిల్లాల్లో వర్షం ఎక్కువ. మహబూబ్ నగర్, ఎల్లగొండ, కరీం నగర్ జిల్లాల్లో వర్షం కొంత తక్కువ. చెరువులు, వావులు వరైస్థితిలో లేనందున పీడికింద ఆయకట్టు నిమ్మక మైనదిగాలేదు.

దీనివిభజి అత్యధిక సంఖ్యాకులు వ్యవసాయం ప్రధాన జీవనాధారంగా గలవారు. దెల్లాలో తప్ప జొన్న మొఘ పెట్టపంటలు జాస్తి. జొన్న పాటుకు 28.82 లక్షల ఎకరాల్లో కేలక్షల 83 వేల టన్నులు పండిస్తున్నారు. పరి పాటుకు 11, 88, 772 ఎకరాల్లో 2, 86, 816 టన్నులు పండుతుంది. ఆదిలాబాద్, హైదరాబాద్ జిల్లాలో పరి చాలతక్కువ. మేధకలో మొక్కజొన్న, వల్లగొండలో జొన్న, నజ్జ వేస్తారు. మహబూబ్ నగర్, వల్లగొండలో కోర్రలు, రాగులు, వేరునెవగ, అముదాలు ఎక్కువగా పండింజుదుతున్నవి. విజామాబాద్ జిల్లాలో చెరుకు, పరి పంట ఎక్కువ.

వివిధ సువద తెలంగాణలో విస్తారంగావుంది. గోదావరిలోయ తూర్పున, దక్షిణ భిన్నదలో యినుము, ఉత్పత్తి చేయగల ప్రదేశము యిన్నవి. కొత్తగూడెం, కాంధూరు, బెల్లంపల్లి, ఇల్లెందుల ప్రాంతములలో సున్న బొగ్గు చాలశ్రేష్ఠమైనది. దీనిని రైలుయంతము లకు, మిల్లులకు ఉపయోగిస్తున్నారు. గోదావరికి దక్షిణమున వున్న రామగుండుం ద్వేషన

ప్రాంతాన 3 కోట్ల 50 లక్షల టన్నుల బొగ్గువుండే గనులున్నవని అంచనా. గద్వాల ప్రాంత మున రాగిగనులున్నవి. మిర్యాలగూడెం సమీపమున నీసం దొరుకుతుంది. భీమ, కృష్ణానదీ లోయ ప్రాంతాన మంచి సున్నపు రాయి విస్తారంగా లభ్యమౌతుంది. కృష్ణానదీ తీరాన పూర్వం వజ్రములు దొరుకుతుండేవి.

అజాంషాహీ మిట్ట, నిజామాబాద్ లోని బోదన్ పంచదార పరిశ్రమ, చార్ మినార్ సిగరెట్టు పరిశ్రమ మున్నగు పెద్ద పరిశ్రమలున్నవి. ఈ పరిశ్రమభివృద్ధికి మూలమగు బొగ్గు, జలవిద్యుచ్ఛక్తికి తెలంగాణములో అవ కాళములు హెచ్చుగావున్నవి.

కొన్ని ముఖ్య పట్టణాలకు తప్ప రహదారి సౌకర్యములు తక్కువ, నెనుకబడిన పురాతన వ్యవసాయ పద్ధతులు అవలంబించే ఆలవాదులు యిప్పటికీ ఎక్కువగానేవుంది. నీటి కాలువల రహదారులేమీలేవు నూటికి 9 మంది మాత్రమే ఆక్షరాస్యులు. ఇందులో స్త్రీలు 3% మాత్రమే, అస్పత్రులు తక్కువ. గ్రామనీమల్లో వైద్య సౌకర్యాలులేవు. ఆడవి ప్రాంత ములలో కొండజాతులు, కోయలు, లంబాడీల జీవన పరిస్థితులు మరి అధ్వాన్నంగా వున్నవి.

ఆంధ్రచేత వివిధ ప్రాంతాలలోని భౌగోళిక, నైసర్గిక పరిస్థితులు, వారి జీవనవిధానముల ననుసరించి, వివిధ అభివృద్ధి ప్రణాళికలను, ప్రాజెక్టులను రూపొందించవలసి వుంటుంది.

6. కృష్ణా నదీ తోయ ప్రాజెక్టులు

కృష్ణానది మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక, ఆంధ్రప్రాంతాలను కలిపే మహానది. రాయల సీమ, సర్కారు. తెలంగాణా ప్రాంతాలగుండా ప్రవహించుతున్న జీవనది.

ఇది బొంబాయి రాష్ట్రంలోని మహాబలిపురంవద్ద వుట్టి. 520 మైళ్ళు ప్రవహించి, కర్నూలు జిల్లాలోని సిద్ధేశ్వరంవద్దనుండి శ్రీశైలం మీదుగా, నల్లమల పర్వతాలగుండా నందికొండ, పులిచింతమీదుగా వచ్చి, ఆళ్ళటినుండి విజయవాడవరకు మైదాన భూములలో ప్రవహించి తర్వాత పులిగిద్దవద్ద రెండు పాయలుగా చీలి సముద్రంలో కలుస్తున్నది. కృష్ణా నదికి నైరుతీ ఋతుపవనాలవల్ల వర్షం లభ్యమైతున్నది.

గంగాపూరువద్ద భీమ అను ఉపనది దీనిలో కలుస్తున్నది. కృష్ణవేణికి తుంగభద్ర ముఖ్యమైన ఉపనది. తుంగభద్ర కలిసినదే తుంగభద్ర. ఇవి రెండూ షిమోగా పట్టణానికి 5 మైళ్ళ దూరాన కలుసుకుంటున్నవి.

తెలంగాణానుంచి దిండి, ముస్సీ, మునేరు, పా లేరు మున్నగునవివచ్చి కృష్ణాజిల్లాలో కలుస్తున్నవి. ముసీనది వజీరాబాద్ వద్ద వడుతున్నది. మునేరు పాతాల చెరువులో వుట్టి, వరంగల్లు జిల్లాగుండావచ్చి, కలుస్తున్నది.

ఈ కృష్ణానదీతీరాన షరిఫ్ ప్రసిద్ధికెక్కి, విజ్ఞాన సంస్కృతి కేంద్రాలుగా వెలుగొందిన శృంగేరి, హంపి, ఆనెగొండి, అలంపురం, శ్రీశైలం, నాగార్జునకొండ, అమరావతి, విజయవాడ మున్నగు పట్టణములు, క్షేత్రములున్నవి.

విజయవాడ అనకట్టవలన కృష్ణాదెల్లాలో 11000 ఎకరాలు మొదటివంక, 30వేల ఎకరాలలో 2 వ వంక క్రింద సాగొతున్నది. జూన్ నుంచి నవంబరు వరకు 1870 కోట్ల ఘ. అడుగులు, దీవెంబరునుండి మేనెలవరకు 330 ఘ. అ. నీరు వివియోగం అవుచున్నది. మొదటి కారులో 10. వేల క్యూ. వెక్కులు, 2వ కారుకు 2 వేల క్యూ. వెక్కులనీరు సగటున వివియోగ మగుచున్నది. వేసవిలో కృష్ణానది వెకండుకు 100 ఘ. అ. వేగంతో ప్రవహిస్తుంది. వరదలు వచ్చే నెలల్లో యీ వేగం సుమారు 7 రెట్లు ఎక్కువైతుంది. విజయవాడ అనకట్టనుండి యీ నీరునుంచి ప్రతివేడు 1857 శతకోటి ఘ. అడుగులనీరు ప్రవహించిపోతున్నట్లు తేలుతున్నది.

కృష్ణానది మండలం

சுமார் 1000

— ३४३ —

કિ.સી.સી.નાં પાઠશાળા

2

1

THE
CITY OF
NEW YORK

पुस्तक संख्या

卷之四

097

1051

00625/1

சென்னை

5,

5

శుభము

●

11

4

③

2

.....

తా. ఈ మహాత్మ్య పరిః
ప్రకాశం
మహాబారత

ആനന്ദ കോശ

శ్రీ బహుళ ముక్తం

22

7

5

5

2

1

2

و

1999

కృష్ణానది - ఉపనదులు

ఉపనది పేరు.

జం గ్రహణ విస్తీర్ణం చ. మైళ్ళలో

కొడూనా	800
యెర్ల	1, 172
పంచ గంగ	977
యెర్ల	040
దుద్ గంగ	995
ఘట ప్రభ	3, 628
మల ప్రభ	4, 580
భీమా	26, 984
తుంగ భద్ర	27, 259
దిండి	1, 530
పెదవాగు	780
హాలియా	1, 540
ముని	3, 830
పాలేరు	1, 310
మున్నేరు	2, 610
కృష్ణానదికి కలుస్తున్న ఉపనదులు మొ.	18, 610

మొత్తం 95, 059 చ. మైళ్ళు

కలవుతు

వివిధతలమంది. కులలో స్థానది పొడవు. అరగాణి

గాక, నావికాయానా

9
ప్రెస్

విస్తీర్ణం చ. మై
పులిగొల్లం

పొడుగు. మైళ్ళు

...

బొంబాయికాలాకాకు, అంబంబం కృష్ణానది

805

హైదరాబాద్. ఈ వద్ద 1950 వరకు కొ

175 + 180

నది నిర్మాణం చేయబడినది. దీనివల్ల నదిలో

180 + 115

తీసుక వెళ్ళగలిగాడు. ఈ కాలవద్వారా సరాసరి దివి

775 మైళ్ళు.

జరుగుచున్నది.

కృష్ణా నదీలో య ప్రాజెక్టులు

బెజవాడ ఆనకట్ట

పులిగడ్డ అక్విడెక్టు

విజయవాడపద్ద ప్రకాశం బారేజి

నందికొండపద్ద నాగార్జునసాగర్

పాతాళగంగపద్ద శ్రీశైలం జలవిద్యుత్ స్కీము

పులిచింతపద్ద పులిచింత ప్రాజెక్టు

కృష్ణా ఉపనదులపై కట్టబడిన చిన్న ప్రాజెక్టులు :

దిండి రిజర్వాయర్

ముసీ ప్రాజెక్టు

ఉస్మాన్ సాగర్

హిమయత్ సాగర్

హుస్సేన్ సాగర్

వైరా, పాలేరు జలాశయములు

కోయిల్ సాగర్

సరళా సాగర్

బెజవాడ ఆనకట్ట

కృష్ణానది 18వ శతాబ్దిలో ప్రభుత్వాధికార దృష్టిలోకివచ్చింది. 1793-94 సం॥లో మేజర్ బ్రిటన్ ఆనకట్టను కృష్ణకు ఆనకట్టకట్టి, యరువైపులా కాల్వలు త్రవ్వించి, భూములకు నీళ్ళు సప్లయచేసే అవకాశ మున్నదన్నాడు. సర్ ఆర్థర్ కాటన్ మహాశయుని ఆధ్వర్యమున 1852-53 సంవత్సరములమధ్య కృష్ణ ఆనకట్ట నిర్మాణం పూర్తి అయింది. మొదట్లో ఈనాడున్నంత నీటిపారుదలలేదు. క్రమేణా కృష్ణ ఆనకట్టకింద అయకట్ట పెరుగుతూ వచ్చింది. కాలువలలోకి నీరు పుష్కలంగా పోవుటకు వీలుగా తూములు, ముఖ్యలాకులు అమర్చినారు. గోదావరి ఆనకట్టను నిర్మించిన సర్ ఆర్థర్ కాటన్ గారే. కృష్ణవైగూడా ఆనకట్టను నిర్మించాడు. నది కిరువైపులా రెండు దెల్టా ప్రాంతాలకు నీటిసరఫరాచేసే విధంగా రెండు కాలువలు త్రవ్వించబడినవి.

కృష్ణ ఆనకట్టపొడవు 3785 అడుగుల 7.14 అంగుళములు. దెల్టాకు వీరు ఎక్కువ అందించాలనే ఉద్దేశంతో, ఆంధ్రముందున్న అడుగుపెత్తు తలుపులకు బదులు 3 అడుగుల ఎత్తుగల తలుపులను తర్వాత ఏర్పాటుచేశారు. 1935 లో ఈ ఎత్తుగూడా చాలదని 6 అడుగుల ఎత్తుగల తలుపులు అమర్చారు. ఈ తలుపులను హైడ్రాలిక్ వత్తిడి సహాయంతో ఆడించగలుగుతున్నారు. వరద తగ్గిపోగానే తలుపులను వైకెత్తించే ఏర్పాట్లగూడా చేశారు ప్రతి కాలువ నిర్మాణంలోను, ఒక ముఖ్యతూము, ముఖ్యలాకులు మున్నగునవి అమర్చబడి యున్నవి.

తూర్పు దెల్టాయొక్క విస్తీర్ణం 1160 చ. మైళ్ళు, ఇది పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో కొల్లేరు సరస్సువరకు వ్యాపించియున్నది. పశ్చిమదెల్టా విస్తీర్ణం 950 చ. మైళ్ళు, ఇది పెద గంజాంవరకు వ్యాపించియున్నది. తూర్పు దెల్టాలోని కృష్ణా-ఏలూరుకాలువ ఉత్తరాన గోదావరి-ఏలూరుకాలువతో కలుపుతుంది. పశ్చిమ దెల్టాలోని కొమ్మమూడుకాలువ, దక్షిణానగల ఐకింగ్ హాం కాలువతో కలుస్తుంది. ఈ కాలువలు, ఇంకా దూరానికి పోయే చిన్నకాలువలు, వ్యవసాయోపకరంగానేగాక, నావికాయానానికి గూడా ఉపయోగపడుచున్నవి.

పులిగడ్డ అక్వీడెక్టు

దివికాలాకాకు, ఆరంభంలో కృష్ణానదినుండి ఆవిరిఇంజనుల సహాయంతో తోడి వీరు అందించబడేది. ఈ వద్దతి 1950 వరకు కొనసాగించబడింది. కాని పులిగడ్డవద్ద కాంప్ డెర్ అక్వీడెక్టు నిర్మాణం చేయబడినది. దీనివల్ల నదిలోని నీటిని తూర్పుకాలువద్వారా దివివరకు తీసుక వెళ్ళగలిగారు. ఈ కాలువద్వారా సరాసరి దివిసీమకంతటికీ సరిపడనిదీరు సప్లయ చేయబడుచున్నది.

కృష్ణానదికి చెందిన చూపుకాల్వ 40 మైలువద్ద మచిలీపట్నం కాలువతో చీలుతుంది. ఈ కాల్వ సముద్రయానానికి పనికివస్తున్నది. పదిహేపాటు దూరం ప్రవహించి, అక్విడెక్టువద్ద అడ్డంగా పోతుంది. ఈ అక్విడెక్టు ఇండియాలోకల్లా చాలా చాటుగై నది. దీనిని రెయిన్‌పోర్స్‌ద్ కాంక్రీటుతో నిర్మాణం చేశారు. రోడ్డు చాట వెడల్పు 10 అడుగులు. కాలిదాట 4 అడుగుల వెడల్పు. ఈ నిర్మాణానికి వెచ్చించిన మూలధనం 56 లక్షల రూపాయలు. దీనిపై సాలీనా కాబడి 1.76 శాతం.

కృష్ణకాలువలు సంవత్సరంలో 9-10 మాసాలు దాపకాయానానికి పనికివస్తున్నవి. సాటుకు సుమారు 16.85 కోట్ల రూపాయలు ఓర్డుగలిగిన సెక్షనులన్నూ 44.69 లక్షల రూపాయల విలువ చేయగల కిలప సామగ్రియన్నూ, ఈ కాలువలద్వారా రవాణా చేయబడు తున్నది. సుమారు ఏటా 2 లక్షలమందికి ప్రయాణ సౌకర్యాలు కల్గించుచున్నవి. వదకొండు లక్షల ఎకరాలు పల్లపు సాగుచేయబడుతున్నది. చీనీకింద పండే పంటఫరిదు 10.8 కోట్ల రూపాయలు, విజయవాడ ఆనకట్ట నిర్మాణమునకు ఐదుపేసిన మూలధనం 2.87 ల కోట్ల రూపాయలు, రాబడి 15.87 శాతం.

అనకట్ట పూర్వ చరిత్ర

1882-83 వ సంవత్సరాల్లో మద్రాసు రాజధానిలో విపరీతమైన కాటకం వచ్చింది. ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోనే రెండు లక్షలమంది ప్రాజాలు కోల్పోయారు. ఆ తర్వాత గూడా వర్షాలు పడకందున పంటలు పండలేదు. ఇటువంటి కరువు పరిస్థితులనుండి తప్పించాలంటే, నీటివనరులు నిర్మించడం మార్గమని ఇంజనీర్లు అభిప్రాయపడుతూ వచ్చారు. 1889 లో ఆంధ్రప్రాంతంలో పనిచేస్తున్న కెప్టెన్ బెల్ అనే ఇంజనీరు కృష్ణ అనకట్ట నిర్మించమని రెవెన్యూ బోర్డువారికి వ్రాశాడు. 18000 గజాల పొడవున బెజవాడ-నీతానగరం కొండలను అనకట్టతో కలిపి దగ్గరలోనున్న మురుగుకోళ్ళలోకి నీరు పారించేందుకు "లింకు" కాల్వలు త్రవ్వితే, వర్షాలమీద ఆధారపడకుండా సాగుతుందని ఆయన అభిప్రాయపడినాడు. కాని దనా భావంవల్ల ఈ అనకట్ట నిర్మాణం దుస్సాధ్యమని ప్రభుత్వం తోసిపుచ్చింది.

అదృష్టవశాత్తు ఆర్థర్ కాటన్ కావేరీవద్ద కట్టిన అనకట్టలనుచూచి ముగ్ధుడైనాడు. అప్పటికే క్రీరంగంపట్నంవద్ద కావేరీనదికి 15 మైళ్ళ దూరంలో 3 అనకట్టలు నిర్మించారు. సది కిరువైపులా నీరు పారింపడం చూచాడు. "తంజావూరు అనకట్టనూ, దానికి సమీపంలో నున్న కావేరీ అనకట్టను నేను చూచాను. కావేరీనదీ జలాలను దానికి సమీపంలోనున్న కాం రోన్ వడితలాన్ని సక్రమ పద్ధతిలో వినియోగంలోకి తీసుకరావడంవల్ల ఆ ప్రాంతమంతా సశ్యక్తమయిందని పేర్కొనినది...

“కృష్ణకు అనకట్ట సిర్కించే, ఆ ప్రాంతాలకిన్నింటికీ నీళ్ళు ప్రవహింపజేస్తే కంజా పూరు మొదలగు ప్రదేశాలలాగా యిక్కడగూడా 2 కార్లు పంటలుపండించే అవకాశం వుంటుంది,” అని వ్రాశారు. ఈ అనకట్టవల్ల గలిగే ప్రయోజనాలను కాటన్ పడేపడే ప్రభుత్వ దృష్టికి తెచ్చాడు.

1848 సంవత్సరంలో అనకట్ట పథకాన్ని పరిశీలించేందుకు కాటన్ వియమింగ్ బడినాడు. అప్పటికే ఆయన గోదావరినదికి అనకట్టను నిర్మిస్తున్న మహాకార్యంలో విమగ్నుడై యున్నాడు. కేప్టెన్ లేక్ తయారుచేసిన కృష్ణ అనకట్ట పథకమును పరిశీలించి రూపొందించాడు. ఎట్టకేలకు ప్రభుత్వ కంపెనీ డైరెక్టర్లు వీని నంగీకరించారు. అనకట్టకు 71/2ల. రూ. కాంప వసులకు, వందగట్లకు మరో 8 ల. రూ. మంజూరుచేశారు. ఇది 1849లో జరిగింది. కాని 1852 దాకా ఈ నిర్మాణం చురుకుగా మొదలుపెట్టలేదు. కేప్టెన్ చార్లెస్ ఓర్ అనే ఇంజనీరు చార్జీ తీసుకొన్న తదనంతరం పనులు దాగా రావసాగింది. కాటన్ రోపాటు ఈ ఓర్ కృష్ణ అనకట్ట నిర్మాణంలో చేసిన సేవ చాలా ప్రశంసనీయమైనది. (1853 నుండి 8 ఏండ్లు ఈయన రాజధాని ఫీల్డింగ్ జనీరుగా పనిచేశాడు.) 1855 నాటికి ఈ అనకట్ట నిర్మాణం పూర్తి అయింది. 1893 లో అనకట్ట దిగువను రైలుమార్గం వేసేందుకు 40 లక్షల రూపాయలపైన ఖర్చు అయింది. “కృష్ణ అనకట్ట నిర్మాణంలో రాళ్ళుకొట్టేందుకు రోజు కూలీ రెండు అణలు అనే నెలజీతమైతే 4 రూపాయలని, ఇది ఎంతోగిరాకీ రేట్” అనాడు ఓర్ దొర వ్రాశాడు.

ఈ కట్టడం 14 అడుగుల ఎత్తైన రాతిగోడ, నీటి ప్రవాహదళలోను, దానికి విరుద్ధ దళలోను గేటులు, వరదగట్టులు వేయబడినాయి. కాలువలద్వారా నీరు పారించేవారు. కృష్ణా డెల్టాలో 5 లక్షల 80 వేల ఎకరాలభూమి సాగుకొందకు తెచ్చుటకు ఈ అనకట్ట ఉద్దేశించబడింది.

కృష్ణా ఆయకట్టు

అనకట్ట కట్టినయెడ నుండి సాగైవభూమి 19 వేల ఎకరాలు మాత్రమే మరునటిపడు 76 వేలకు పెరిగింది. 1893 లో అనకట్టవర్తను 3 అడుగులు పెంచారు. తర్వాత దానిని రీసీచేసి, 3 అడుగుల ఎత్తుగల అదోమాటిక్ షట్లర్లు అమర్చారు. 1914 సంవత్సరానికి దాదాపు 7 లక్షల 50 వేల ఎకరాలకు అయకట్టు పెరిగింది. 1924-25 సంవత్సరాలలో 3 అడుగుల షట్లర్లపైవంలో 8 అడుగులవి ఏర్పాటుచేశారు. అప్పటినుండి ఆయకట్టు క్రమేణా పెరుగుతూ 11.లక్షల 50 వేలదాకా అయింది.

ఈ ఎత్తుగల వట్టలను అమర్చినాటినుండి అనకట్ట దెబ్బతింటూవుండటం, దిగువ భాగంలో నదీగర్భం చెడిపోవటం తటస్థించింది. దీనిని పరిశీలించి నిజమట్టం అధికం గావటం మూలంగా, పెరిగేవత్తిడిని తట్టుకోడానికి ఈ కట్టడం తగినంత బలంగా లేదని యింజనీర్లు గమనించారు.

తాత్కాలిక మరమ్మత్తులు చాలవనీ, శాశ్వతవర్గంగా ఈ ప్రాంతంలో రెగ్యులేటరును కట్టవలసిన అవసరాన్ని 1939లో విజయవాడ నూపరెండెంటు ఇంజనీరుగానున్న శ్రీ యల్. వెంకటకృష్ణయ్యర్ గ్రహించారు. 1942లో టీనివిర్మాణానికి 84 లక్షల రూపాయలతో ఒక పథకమును ప్రభుత్వానికి సమర్పించారు. కాని ప్రపంచ యుద్ధకాలంతో ప్రభుత్వం దీని నేపీ అప్పట్లో పట్టించుకోలేదు. యుద్ధకాలంతో చారేణిపట్నం మూల పడిపోయింది. అనంతరంగూడా తగినంత శ్రద్ధ వహించలేదు.

1952 దురదృష్టకర సంఘటన

1952 మే నెలలో కృష్ణానదికి ఉద్భవంగా వుండ రావటంబరిగింది. విజయవాడ ప్రాంతంలో సాధారణంగా ఎండికాలంలో 110-118 దాకాగూడా ఊష్ణోగ్రతి వుంటున్న పరిస్థితిలో, అందరినీ ఆకర్షణ గొల్పేటట్లుగా ప్రతి రోజు నిమగ్నములకు ఒక అడుగు చొప్పున నీరు పెరుగుతూ వచ్చి అనకట్టపైగా 15 అ, ఎత్తు నీరు ప్రవహించి అనకట్ట గోడ పడిపోయింది. 5-15 అ, లోతున 100-200 అ, పొడవున 13-16 అడుగుల వెడల్పున అనకట్టకు 11 చోట్ల వెద్ద గండ్లు పడిపోయినవి. అనకట్ట యావత్తు బాగా దెబ్బతిన్నది. పల్లెకాలంలో తీవ్రత్వి చేసి అనకట్ట గండ్లను 40 లక్షల రూపాయలు ఖర్చుచేసి ఎలాగో పూడ్చగలిగారు. ఈ గండ్లు పూట్టుటలో సమగ్నులై రాత్రింబవళ్ళు పనిచేసిన నూపరెండెంటు శ్రీ వేపా కృష్ణమూర్తి. ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీరు శ్రీ దర్శనవరం కృష్ణమాచార్యులు, జాన్. శీతారామయ్య మరి ముగ్గురు లక్కర్లు. మేత్రీలు పడవప్రమాదానికి గురియై తమ అనువులు కోల్పోయినారు. కీర్తిశేషులైన నీరు కృష్ణా దెల్లాప్రజలకు మరణజాలనివారు. మంచి ఉద్యోగులుగా, తమ దాద్యతావిధ్వహణంలో వారి ప్రాణాలర్పించారు. ఈ ప్రమాద అనంతరం 1955 నుండి అలోచనలలోనే ఉండిపోయిన రెగ్యులేటరు రోడ్డు బ్రిడ్జి ప్రాధాన్యత హెచ్చి కార్యరూపం దరించింది. విచారణసంఘంయొక్క సిఫార్సును పురస్కరించుకొని, క్రొత్త బారేజీ నిర్మాణానికి పూనుకొన్నారు.

నూతన ఆంధ్రప్రభుత్వం తలపెట్టిన పథకాలతో యిది మొట్టమొదటిది. ఈ కృష్ణా బారేజీ నిర్మాణానికి 1953 డిశంబరులో ప్రథమ ఆంధ్రరాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి శ్రీ తిలగుటూరు

ప్రకాశంగారు ప్రారంభోత్సవం గావించాడు. ఆయన సాహసాని కిదోర కార్కాణం. గవర్న మెంటు మంజూరు లేకున్నా ఈ బారేజీ నిర్మాణావశ్యకతను గుర్తించిన ప్రకాశంగారు, ముందు వని ప్రారంభించి తర్వాత మంజూరు చేయించుకొన్నారు. ఇందుచేతనే వారి కృషి చిహ్నంగా దీనికి ప్రకాశం బారేజీ అని నామకరణం చేయబడినది.

ప్రకాశం బారేజీ

ఈ కృష్ణా బారేజీ పొడవు 3735 అడుగులు. నదీగర్భంపై 20 అడుగుల మట్టం దాకా నీటిని ఆవగల్గింతుంది. వలపై అడుగుల ఎడంలో 70 చుములున్నవి. నీటిని కాలువ ల్లోకి మళ్లించేందుకు నీలుగా 12 అడుగుల తలుపులున్నవి. ఇదివరకు ఆనకట్టపై 6 అడుగుల నీటిని మాత్రమే పంపించవచ్చును. ఇకముందు 10 అడుగుల నీరును పంపింప వీలుంటుంది.

వంతెనపైన రోడ్డు వెడల్పు 24 అడుగులు. దాటసారల సౌకర్యానికి రోడ్డుకు రెండువైపులా 5 అడుగుల కారిదాటలున్నవి. ఈ నిర్మాణానికి 10 వేల టన్నుల ఉక్కు 50 వేల టన్నుల సిమెంటు వినియోగమైనది.

పాతబడిపోయిన శతాబ్దంనాటి కృష్ణ ఆనకట్టకు బదులు ఆధునాతనమైన ప్రకాశం బారేజీ-రోడ్డుబ్రిడ్జి నెలకొల్పుకోటం జరిగింది.

కృష్ణా బారేజీవద్ద నదీప్రవాహ గమనం 11.9 లక్షల క్యూసెక్కులుంటుంది. సంగరవంటిచోట ఏటి పొడుగునా వని పొగింపవచ్చు. కావి ట్యువల్లో ఏడాదికి 6 నెలలు తప్ప, వీలుకాదు. కాఫర్ డాము ఏర్పాటు. వసున కన్వేక్షరమైనా, కొన్ని చిక్కులను ఎదుర్కొన్నా రికార్డుకాలంలో పూర్తిచేయటం జరిగింది.

పాత ఆనకట్టనే పూర్తిగా మరమ్మతులు చేయించాలంటే 1 కోటి 80 లక్షల రూ. అవుతుందని అంచనావేశారు. కృష్ణానదిపై రోడ్డుబ్రిడ్జికి రూ. 80 లక్షలు అదివరకే మంజూరై యున్నది. షీర్షమైన ఆనకట్టకు ఏవో శాస్త్రాధిక మరమ్మతులు చేయడంకంటే 2 కోట్ల 20 లక్షల రూ. వెచ్చించి కొత్తరోడ్డు రెగ్యులేటరు బ్రిడ్జి విర్మించాలని తొలి ఆంధ్ర ప్రభుత్వం నిశ్చయించింది.

ప్రయోజనాలు

నీనివలన ఈ ముఖ్య రాజులు గలుగుతవి.

1. మొదటగా ప్రస్తుతపు ఆయకట్టు 11 లక్షల ఎకరములకు పుష్కలంగా నిరంధింప వీలుండున్నది.

2. రెండవది. ప్రస్తుతం ఆయకట్టపై 8 అడుగుల నీటిమట్టం వుంచినచోగాని, అదే నపు ఆయకట్టుకు వీలులేదు. కాని చలువులు ఎత్తు పెంచుట వీలులేనందున 2 అడుగుల నీరు వృధాగా సముద్రంపాకొకున్నది. ఇలా వ్యర్థంకాకుండా 8 అడుగుల చలువులు గల బారేజీ వలన అదనంగా మరొక లక్ష ఎకరముల భూమి సాగులోనికి రీసుకరావచ్చును.

3. ఈ బ్రిడ్జివలన గుంటూరునుంచి ఇవతలవాగానికి, విజయవాడనుంచి అవరల వాగానికి చక్కటి రోడ్లు రవాణాసౌలభ్యం కలిగింది. రెగ్యులేటరును వక్కా బ్రిడ్జితో కలవటం వల్ల మద్రాసు-కులకత్తా రోడ్డు జాతీయ రహదారికి ట్రంకురోడ్డుగా చక్కటి దాట ఏర్పడింది. బారేజీపై 6 అడుగులు వెడల్పుగల రోడ్డు వేయటం జరిగింది.

ఇలా గుంటూరు-విజయవాడ ప్రాంతాలు పారిశ్రామిక కేంద్రాలుగా ఆంధ్రదేశం నదులు గొప్ప వట్టణాలుగా అభివృద్ధి ఆగుటకు ఏర్పాటైన అవసర ఏదారైనా రవాణా, ప్రయాణానికి మంచి సౌకర్యం దీనివల్ల ఏర్పడుతుంది.

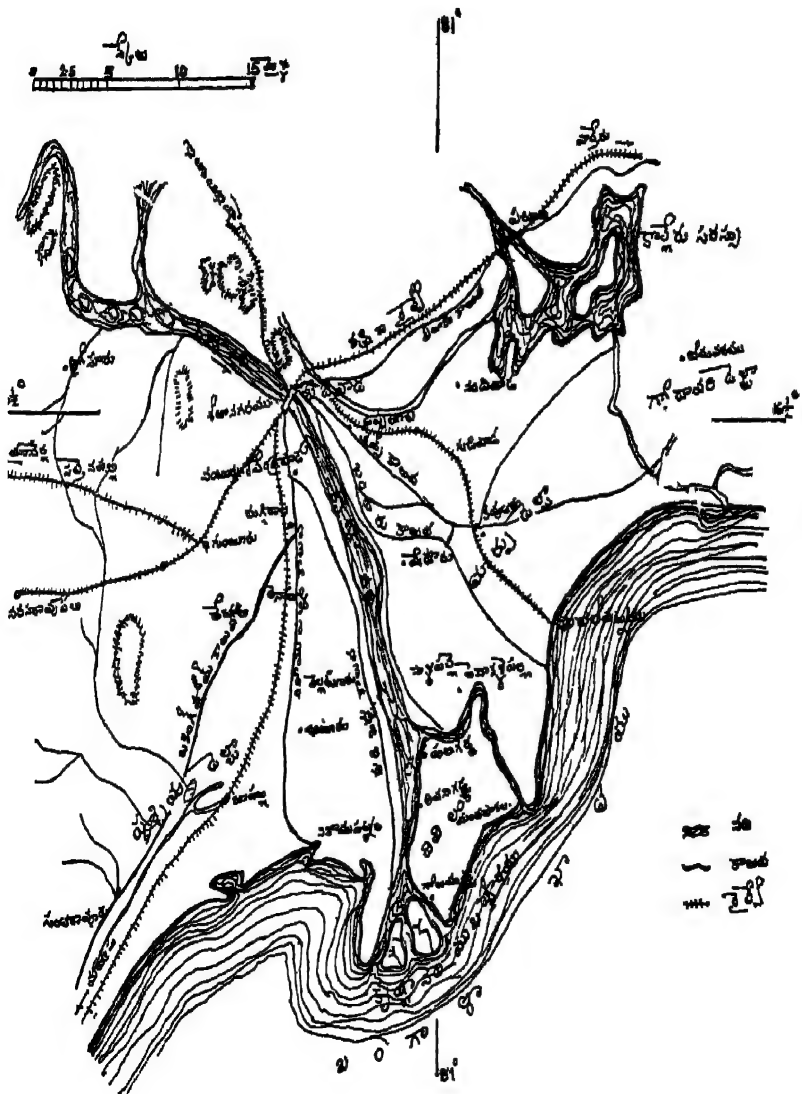
బారేజీ నిర్మాణం 1954 మార్చిలో ప్రారంభించబడింది. 1958 కల్లా పూర్తి కాగలదని అనుకొన్నారు. కాని 1957 డిసెంబరుకల్లా పూర్తిగామిచారు. సంగర్, దుర్గాపూర్, హరితె. మయూరాక్షి మొదలగు దాదాజీలతో పోలిస్తే చృష్టా బారేజీ పొడుగైన దేగాక, తక్కువ ఖర్చులో, అనుకున్న అంచనాకంటే త్వరగా పూర్తిచేయబడింది.

ఈ బారేజీ నిర్మాణాన్ని ప్రశంసించుచు శ్రీ జి. యల్. నందా, ప్రకటనలిచ్చారు. ఆవుటి జలవిద్యుత్ కళా మంత్రి శ్రీ యస్. కె. పాటిల్ పార్లమెంటులో ఇలా అన్నారు:

"Krishna Barrage has been constructed at the cheapest and most economically possible basis. When it is completed you will find that it will give us more per rupee Than any other Dam That will come up in the Country"

S. K. PATIL.
Speech in Prliamen
1-1-1957

కృష్ణా ముఖద్వారం

కృష్ణ ఆయకట్టు స్కీములు

ఈ ప్రకాశం దారేణి నిర్మాణంవల్ల 1 లక్ష ఎకరములు అదనంగా సాగొకుందని :35 బ్లాకులు చేశారు. 1958-59లో కేంద్ర ప్రభుత్వం 5 లక్షల రూపాయలు అప్పుగా మంజూరు చేయటంతో మరి 47 బ్లాకులు చేశారు. 108 బ్లాకులలో పనిచేయుటకు పూనుకొన్నారు. క్రమేణా 1లక్ష ఎకరాలకు అదనంగా సేరుందింజుటకు పథకాలవేశారు.

ఈ దారేణి నిర్మాణం పూర్తి అయిన మొదటిరోజుల్లోనే సాధారణ అంశనానుబట్టి ప్రతి రోజు ఈ బ్రిడ్జి మీదుగా 496 లారీలు, 88 మోటార్లు బస్సులు, 227 ట్యాక్సీలు, 280 వదితర ములైన బండ్లు, రిజెంట్ మొదలగువాహనాలు ప్రయాణం చేస్తున్నట్లు లెక్కకట్టినారు. దీనివల్ల క్రమేణా ఇంకెంతగా రవాణా అనివృద్ధి అవుతుందో గమనించవచ్చును.

కృష్ణపై జరిగిన ప్రాజెక్టు స్థలపరిశీలనలు

కృష్ణానదిపై అనువగు క్రాప్ టెక్ట్ ప్రాజెక్టులు కట్టటకు అనేక పరిశీలనలు జరిగినవి.

1906 సం॥లో పల్నాడు తాలూకా దైదవర్ష ప్రాజెక్టును కట్టవచ్చునని శ్రీ రీడ్ సూచించారు. 1901 నుండి 1908 వరకు అనేక పరిశీలనలు జరిపి. "పులిచింత" ప్రాజెక్టు అనువగు స్థలమని కల్పర్ ఎల్లీససూచించారు. దీనినే జటపల్లి ప్రాజెక్టు అని, దీనివే కృష్ణా రిజర్వాయరు అని పిలుస్తున్నారు. ఈ పులిచింత రిజర్వాయరును గురించి 2 వేల కాపువైజాల వివరాలు తయారుచేసినారు, ఈ వైదుదహరించిన 2 ప్రాజెక్టులక్రింద 55 లక్షల ఎకరములు పొగొటకు పీటన్నదని శ్రీ ఆర్ గ్యస్టామి మొదలియార్ గారు 5-10-1930 లో వ్రాశారు.

కృష్ణా-సంగమేశ్వర జలాశయనిర్మాణమునుగూర్చి 1932 నుంచి అలోచనలు జరుగుతూ వచ్చినవి. దీనినే ఏర్దేశ్వరం అని నేడు పిలుస్తున్నాము. ప్రభుత్వం 1925 సం॥లో వ్యవసాయాభివృద్ధి కమిటీని యిందు నిమిత్తమై రిపోర్టుచేయుటకు నియమించింది. వారి వివేచిక ఆందినతదుపరి హైద్రాబాద్ ప్రభుత్వములో ఒడంబడిక కుదరలేదని అప్పట్లో దానిని నిలిపివేసినారు.

నందికొండ ప్రాజెక్టునుగూర్చి 1930 సం॥లో 'స్మిత్' పరిశీలన చేశారు. 1914 సం॥లో పునరాలోచనకు వచ్చింది. 1933 సం॥లో దీని సాధారణ పర్వేష్ గైరా జరిగినవి. 1950 సంవత్సరమునుంచి దీని ప్రాధాన్యతను గుర్తించి, సాంకేతిక కమిటీ సూచనలతో 1955 సం॥లో కేంద్ర ప్రణాళికాసంఘం, నందికొండ ప్రాజెక్టును ద్వితీయ ప్రణాళికలో చేర్చుటకు అనుమతించింది. మధ్యాంధ్రవంతా సవ్యకామలం జేయు యీ ప్రాజెక్టు పనినేడు సాగుచున్నది.

నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు

కృష్ణ, గోదావరి నదులు చెందింటిలోను చేనిపై ముందుగా ప్రాజెక్టు నిర్మించాలనే సమన్వయ వుత్పన్నమైనది. దీర్ఘంగా చర్చలు కొనసాగినమీదట, 'ముందు కృష్ణపైనే' అనే నిర్ణయం జరిగింది. ఈ నిర్ణయమును పురస్కరించుకొనే 'కృష్ణపై' ఖారీ ప్రాజెక్టుకోసం 40 కోట్ల రూపాయలను ప్రభుత్వ పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రత్యేకించింది. కాని కృష్ణపై ఏ ప్రాజెక్టు ఎక్కడ కట్టాలనే విషయం చర్చనీయాంశమైనది. ఇందుచేతనే ప్రభుత్వ పంచవర్ష ప్రణాళికలో 'కృష్ణప్రాజెక్టు' ప్రక్కన ఒక — (గీత) చూత్రం వుంచి, సంఘాపనముగా వదలిపెట్టారు. దీనిపైగూడా భిన్నాభిప్రాయాలు వెలువడటం మూలంగా, కృష్ణజలాల సర్వీనియోగ విషయంలో ఒక నిర్ణయానికి రావడానికి వీలుగా స్లానింగ్ కమిషన్ ఫోర్మేషన్ చేసి నియమించింది. ప్రత్యేక నిపుణులతో కూడిన నిష్పాక్షికమైన ఆ కమిషన్ వారు అన్నిస్థాయిలో పరిశీలించి, సమగ్రంగా తెలుసుకున్న మీదటనే "ముందు నందికొండ" ప్రారంభించాలని తమ నివేదికలో వ్రాశారు. దాని సమసరించే నేటి ప్రాజెక్టు పని సాగుతున్నది. వారి నిష్పాక్షిక పరిశీలనలు నిర్ణయాలు, కృష్ణా లోయవాసుల ప్రజాభిప్రాయమున కనుగుణ్యంగా వున్నవి. వారుంటులకు అభివృద్ధినియు.

ఆంధ్ర జీవితంలోని ఒక మహోజ్వల ఘట్టం నందికొండ నిర్మాణం. యావ దాంధ్ర జాతి దీనికై పువ్విట్టారింది. ప్రపంచంలోనే వుత్తమోత్తమ ప్రాజెక్టులలో నంది కొండ ఒకటిగా ఎన్నదగినది. సాంకేతిక నిపుణులందరిచేతను జహముఖంగా కొనియాడ బడినది.

ఎత్తాటి నల్లరాతి కొండల మధ్య, సహజ సిద్ధమైన లోయలు కలిగివున్నవిప్పట. నాగార్జునసాగర్ నిర్మాణపథకం పూర్తిఅయి, కృష్ణానదీజలాలు ప్రవహించిననాడు, తరచు కరువు శాటకాలకు నిలయమైతున్న పేద పొలాల్లో బంగారు పంటలు పండించబడుతాయి. నందికొండ, విజ్ఞంగా మధ్యాంధ్ర పాలిటి బంగారుకొండ.

ఈ ప్రాజెక్టు వివరాలు తెలుకొనేముందు, ప్రాజెక్టు నిర్ణయంలోని ప్రధాన ఘట్టాలను ఒకరితో పరిశీలించడం అవసరం.

ప్రధాన ఘట్టాలు

1911 సంవత్సర ప్రాంతంలో నవాబు ఆలీనవాజ్ బంగు హైదరాబాద్ ఛీఫ్ యంజి పేరుగా వుండేవాడు. కృష్ణ నీటి వనరుల పరిశోధనలు గావించారు. మొదట నాగార్జున

కొంతకు పైగా ఏలేళ్ళవరంవద్ద రాము కడితే మంచిదనుకున్నాడు. కాని కాల్యాల సమస్య కష్ట
అరమైంది.

1930 సంవత్సరంలో రాయచూరు జిల్లా, లింగినూరు తాలూకా కిమరిన్నేవద్ద
కట్టాలని మరొక పరిశీలన చేశారు. తర్వాత నెల్లగొండజిల్లా నందికొండవద్ద మన్న నేటి
స్థలం అనువుగా వుంటుందని నిశ్చయించుకున్నారు. అప్పట్లో మాపరెండెంటింగు యింజనీ
రుగావున్న శ్రీ గోపాలన్, పాపయ్య, దలార్, బఫరాప్, అలీముద్దీన్ గార్లు వెంకటకృష్ణయ్యరు
గారితో కలిసి నేటి నందికొండ రాము స్థలం ప్రదమంగా వందర్శించారు. 1933 సం॥ లో
దీని ప్రాథమిక సర్వేలు పూర్తి అయినవి.

1951 సం॥ జులైలో ఢిల్లీలో కృష్ణనేటి విభజన విషయంలో ఒక అంతరాష్ట్రీయ
సమావేశం జరిగింది. ప్లానింగ్ కమిషన్ సమక్షం, రాష్ట్రాల మధ్య ఒక అంగీకారం
కుదిరింది.

నందికొండ ప్రాచ్యేక ఆపట్లలో మద్రాసు ప్రభుత్వం కిరిసిరానరున; హైదరా
బాద్ వైపునకు చూడ్ర మే యా స్త్రీమును పరిమితంచేసి 16-12-52 వ తేదీన హైదరాబాద్
చీఫ్ యింజనీరుగా వున్న కీ. శే. వాపయ్యగారు ఒక నివేదికను నిర్దంచేశారు. హైదరా
బాద్ ప్లానింగ్ కమిషన్ దీనిని అంగీకరించింది. ప్లేటు ప్రదమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో
వుదహరించి 1952-53 బడ్జెట్లో 116 లక్షల రూపాయల గ్రాంటును మంజూరు చేసింది
గూడా.

కృష్ణాజలాల సద్వినియోగముకై మూచినలు చేయుటకు కేంద్ర ప్రభుత్వం 1952
ఏప్రిల్ 1లో ఘోష్టా ఆద్యక్షుగా మోరీరాం, గాంగూల్ల, ఎఘ్నూలుగా ఒక టెక్నికలు కమిషన్ ను
నియమించింది. వారు 26-2-52 చూచెన్ల మీదుగా రాము స్థలమును చూచారు. నందికొండకే
ప్రదమ స్థానిమిచ్చిన ఘోష్టా నివేదికను సవరించుటలో ప్రచురించడం జరిగింది. 1953 వాటికి
కాల్యాల పరిశీలనలు పూర్తిగాయి.

1954 సం॥ అక్టోబరులో ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడిన తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ హైదరా
బాద్ రాష్ట్రప్రభుత్వాలు కేంద్రానికి జాయింటు నివేదికను సమర్పించింది. మూలంగా ప్రధాన
పనుల్యంపింటిపై పీఠి గ్రీవాంగీకారానికి నిర్ణయం ముగియి వివేదిక చాలా ప్రాముఖ్య
మైనది.

1955 ఏప్రిల్ 24 వ తేదీన ప్లానింగ్ కమిషన్, నందికొండ ప్రదమము

ప్రారంభించడానికి అనుమతించింది. ప్రాజెక్టు నిర్వహణకు ఒక జాయింటు బోర్డు నేర్పరుచింది. సుదీకొండకు అత్యున్నత నాగార్జునునిపే "నాగార్జునసాగర్" అని నామకరణం చేశారు.

1955 డిసెంబరు 10 వ తేదీ భారత ప్రధాని బహదూర్ లాల్ నెహ్రూ "నాగార్జున సాగర్" శంఖస్థాపనానుష్ఠానం జరిపారు.

ఆంధ్ర ప్రజల నిర్విరామ కృషి

అత్యంత ప్రయోజనకరమైనటువంటి సుదీకొండ ప్రాజెక్టుకు కూడా అనేక అవరోధాలు ఎదుర్కొన్నవని గత చరిత్రను పరిశీలిస్తే బోధపడుతుంది. కృష్ణాలోయవాసులకు ఎక్కువగా ఉపయోగపడే సుదీకొండ, పులిచింత, సిద్దేశ్వరం మున్నగు ప్రాజెక్టులనువదలి "కృష్ణా పెన్నార్" పేరుతో కృష్ణ నదీ జలాలను మద్రాసు, చంగల్ వట్టు జిల్లాలదాకా దక్షిణాదికి తరలించే ప్రయత్నాలు చేయడం జరిగింది. ఇది ముఖ్యంగా శ్రీశైలం మద్రాసు రాష్ట్రంలో ఎదురైన ప్రతిబంధకం. తీవ్రతరమైన ఆంధ్ర ప్రజల ఆందోళనానంతరం, రోపభూయిష్టమైన కృష్ణా పెన్నార్ ను త్రోవపుచ్చి, ప్రజానుగుణ్యంగా మొదటి దశలో సుదీకొండను, దరిమిలా సిద్దేశ్వరం, పులిచింతలను నిర్మాణం చేయాలని ఖోస్లా కమిషన్ సిఫార్సులు చేసింది. ఈ ప్రతిపాదనలను విమర్శిస్తూ అనాటి మద్రాసు గవర్నరుమెంటు కేంద్రానికి ఇలా వ్రాసింది.

"గుంటూరు, నెల్లూరు ప్రాంతాలు పూర్తిగా కృష్ణా బేసిన్ లోలేవు. గుంటూరువైపు అంత చిక్కేమీలేదు. కారణం వారు నిలువైన పుగాకును వండిస్తున్నారు. అదీగాక గుంటూరు జిల్లాలో చాలా భాగం కృష్ణా డెల్టా సాగుకొండవుంది. కనుక కొత్త ప్రాజెక్టు జమానికి గురి అయ్యే దత్తి మండలాలకు ముందుగా వుపయోగించాలి." ఇదీ అనాటి ప్రభుత్వ వైఖరి. కృష్ణా పెన్నార్ బాపొందించిన విధం పరిశీలించితే, రాయలసీమకు హెచ్చు ఉపయోగం లేక పోగా కడప, కర్నూలు ప్రాంతాలు నీటి మునకకు మాత్రం గురియైతున్నవి. కోట్ల రూపాయల అధిక వ్యయంతో మిట్టకొండల వద్ద కొండకు పొరంగం త్రవ్వ దక్షిణానికి తరలించేందుకు రాయలసీమను సాకుగా ముందుకు తెచ్చారు. రాయలసీమ వారికి మధ్యాంధ్ర ప్రజలకు మధ్య బేదాభిప్రాయాలను హెచ్చు చేయడానికి ప్రయత్నించారు.

ఒక్కసారి సుదీకొండ మావునుచూస్తే కుడికాల్వ గుంటూరు నెల్లూరు మెట్ట ప్రాంతాలకు, కొన్ని కర్నూలు భూములకు గూడా ఉపయోగపడుతుందనీ ఎడమ కాల్వ సుదీకొండ, నల్లగొండ జిల్లా, పశ్చిమ గోదావరి మెట్ట తాలూకాలకు, ప్రధానంగా జెమ్ ప్రాంతాలకే వనీ వృక్షవడుతుంది. కొందరు ప్రాంతీయ దురహంకారాన్ని, ఏకీకరణ మధ్య వైషమ్యాలను

రేకెత్తించజూచినా, యావదాంధ్ర ప్రజల జాతీయ వాంఛములకు అవాదనలు విస్ఫూర్తమై పోయినవి. నందికొండ చోటి విశిష్టమైన ప్రాజెక్టుకు సాంకేతికంగా ఏ అభ్యంతరం చెప్పజాలక, ఖోస్లా కమిటీ యొక్క ప్రతివాదనలకు తలొగ్గక తప్పలేదు.

కొన్నాళ్లు పురావస్తు శాఖాధికారి వ్యతిరేకిత గూడా కొంత పని చేసింది. అమరావతి నాగార్జున శిల్ప సాంప్రదాయం ఆశియాలోని వివిధ కళల మీద ఎంతో ప్రభావం కల్గించిందనీ, అట్టి నాగార్జున శిలాఖండాలు నందికొండ ప్రాజెక్టు పల్ల జలాశయంలో మునిగిపోతే, ప్రపంచ బౌద్ధులంతా ప్రతిఘోషించుతారనీ విమర్శనలు సాగించారు. ఈ కారణంతో ఈ బృహత్తర ప్రాజెక్టు నిర్మాణం ఆపరాదనీ, ఆవనరాన్నిబట్టి ఎత్తైన చోట, అష్టల ప్రాధాన్యత పోకుండా మ్యూజియంలో నుంచవచ్చుననీ, ప్రశ్నల తర్రీఫ్ కాదులు, చిన్నికారులతో సహా వివిధ దేశాల అనుభవాలు వివరించారు. ఫలితంగా కేంద్ర పురావస్తు శాఖ దైరుక్తరు, కేంద్ర జల విద్యుత్ సంఘ దైరెక్టరు మున్నగు ఉన్నతాధికారుల వచ్చి స్వయంగా చూచి ప్రశ్నిస్తున్న ఎలాటి కొండ పైశిల్ప కళాఖండాలను భద్రపరచవచ్చుననీ అంగీకరించారు.

ఈ నందికొండ ప్రాజెక్టు నిర్మాణాన్ని గూర్చి ఆంధ్ర శాసన సభలోను, పార్లమెంటులోను, ఆంధ్ర ప్రజలు, ప్రజా ప్రతినిధులు అత్యంత జాగ్రహత తమవరిచారు. వత్రికలు ఆంధ్ర ప్రజల అభిమతాన్ని ప్రతిబింబించినవి. ఆంధ్రులు అనేక అటంకాలను అధిగమించి బ్రహ్మాండమైన ప్రజోద్యమాన్ను నిర్మించి గవర్నరు త్రివేదీ కాలంలో ఎట్టకేలకు నందికొండను సాధించుకోగలిగారు. ఈనాటి నాగార్జున సాగర్ అయిదేండ్ల ఆంధ్ర ప్రజల విద్యుదామ ర్పణి ఫలితం.

ప్రాజెక్టు వివరాలు

దాము వదిలి పునాదినుంచి 372 అడుగుల ఎత్తున వుంటుంది. వెడలకు 10,47,000 క్యూబిక్ అడుగుల నీటిని పంపగల శక్తివుంది. 1880 అడుగుల పొడవుగల 'స్పిల్వే'ను కలిగియుంటుంది. దీనికి యరువైపుల. 2020 అ. పొడుగున అదనపు నీరు పోకుండా ఆపేటట్లుంది. దీని వరుసన 2 వైపుల కంపోజిట్ దాములు ఏర్పాటు చేయబడతాయి. హైదరాబాద్ వైపు 1740 అ., ఆంధ్రవైపున 3220 అ. కంపోజిట్ దాములుంటవి. దీని వరుసనే 3220 అ. పొడుగు 85 అడుగుల ఎత్తుగల మట్టిదాము వుంటుంది. మొత్తం యా దాముయొక్క పొడుగు 15,100 అడుగులు లేక మూడు కి మైళ్ల పర్యంతం వుంటుంది.

రిజర్వాయరునుంచి కుడి ఎడమవైపుల గూడా 496.00 లెవెల్లో కాలువలు తీయబడుతవి. ఎడమవైపు కాల్య వెళుటకు 11,000 క్యూబిక్ అ. ప్రవాహవేడం గలిగి వుంటుంది. ఈ కాల్య మిర్యాలగూడెం, హుజూర్ నగర్, ఇల్లెందు, ఖమ్మం, తాలూకాలు, అదనంగా ఆంధ్రప్రాంతంలోని నందిగామ తాలూకాగూడా పారుతుంది. దీని పొడుగు 140 మైళ్లు.

నందికొండ ప్రాచ్యేక క్రింద సాధ్యమైనవరకు సాగు అవ్వే భూవిస్తీర్ణము

(జిల్లా తాలూకావారీగా, అంతెలు)

కుడిప్రక్క రాల్చి

సీరియల్ నెం.	జిల్లా	తాలూకా	మొట్ట (యకరాలు)	మాగాని (యకరాలు)	మొత్తం (యకరాలు)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	గుంటూరుజిల్లా	పల్నాడు	158089	79044	237133
2.	..	నల్లెపల్లి	153865	76932	230797
3.	..	నర్సరావుపేట	182251	91126	273377
4.	..	విసుకొండ	145659	72729	218388
5.	..	ఒంగోలు	89955	44977	134932
		మొత్తం	729819	364900	1094719
6.	విజ్ఞాన	మార్కాపురం	5891	2945	8836
7.	నెల్లూరు	దర్శి, కొచ్చెర్లకోట	100733	50366	151099
8.	..	పొదిలి	59813	29807	89620
9.	..	కనిగిరి	71104	35552	106656
10.	..	ఉదయగిరి	17171	8586	25757
11.	..	కందుకూరు	211127	105564	316691
12.	..	ఆత్మకూరు	89901	49951	139852
		మొత్తం	559649	279826	839475
Grand Total			1289468	644726	1934194

കുറുപ്പു വൃക്ഷം

൦
൦
൧൨൩
൩൩
൩
൩
൦

నాగార్జున సాగర్ శంఖుస్థాపనా మహోత్సవం 10-12-1955

శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, గవర్నరు త్రివేది, కళా వెంకట్రావు, గోపాలరెడ్డి,
బుద్ధం రామకృష్ణరావు, సంజీవరెడ్డి, కె. చంద్రమౌళి,
లచ్చన్న, రఘురామయ్య ప్రభుకురు
ఖోస్లా కమిషన్

కృష్ణానదీ జలాల వద్దనియోగ వనస్యపై 1952 లో నియమించబడిన సాంకేతిక
ప్రవీణుల కమిషన్ (శ్రీ ఖోస్లా, మోతీరాం, గారు గారు)

నాగార్జున సాగర్ కాల్వలు—వాటి ఉపయోగాలు: మొత్తం ఆహార భాగ్యాల ఉత్పత్తి 1.3 మిలియన్ టన్నులు

మొదటి దశ				రెండవ దశ					
మైళ్ళలో బొడవు	ఏకరాలు లక్షలలో		రూపాయల కోట్లలో	మైళ్ళలో బొడవు	మొత్తం ఏకరాల లక్షలలో		రూపాయల కోట్లలో		
	మొదటి నంట	రెండవ నంట			మొదటి నంట	రెండవ నంట			
(1) నాగార్జున సాగర్ కుడి ప్రక్కన కాల్వ పులియల దొడ్లలో నహా 2 లక్షల ఎకరాలు 1/3 మాగాని 2/3 మెట్ట.	140	8.7	...	23.00	నాగార్జున సాగర్ కుడి ప్రక్క కాల్వ 14.71 పులియల కాల్వ 2.00 కావలి 1.10 కనుమూరు 0.78	18.59	...	41.10	
(2) నాగార్జున సాగర్ ఎడమ ప్రక్క కాల్వ	108	7 ఆంధ్ర ఆయ కలులో నహా	...	20.08	నాగార్జున సాగర్ ఎడమ ప్రక్క కాల్వ హైదరాబాద్: ఆంధ్ర 1/3 మాగాని. 2/3 మెట్ట కల్లపా ని రం త ర సి టి ప్రవాహం.	140	26.20
(3) కల్లపా చెల్లా.		1.5	4.5			4.24	1.5	0.25	2
		18.1	4.5			31.08		2.85	
		23.8		43.00		34.03			87.80

నాగార్జునసాగర్ విశిష్టత

1. జాక్రా నంగర్, హీరాకుద్ ప్రాజెక్టులకంటే, యీ రిజర్వాయరు ఎక్కువనీరు నిల్వవుండగల శక్తివంతమైంది.

2. ప్రస్తుతం కృష్ణా డెల్టాలో వినియోగంలోవున్న నీటికి దాదాపు 3 రెట్లు 10.7 మిలియను యకరా అడుగుల నీరు వినియోగంలోకి వస్తుంది.

3. రిజర్వాయరు నుండి రెండు వైపుల 32 వేల క్యూసెక్కుల నీరు ప్రవహించే ఈ కాల్వలు, ఇండియాలోనే ప్రశస్తమైనవి. కుడి కాల్వగుండా ప్రవహించే 21 వేల క్యూసెక్కుల నీరు ప్రపంచ ఇన్ రిగేషన్ కాల్వలలో మెట్టమొదటిదిగా పరిగణించ బడుతున్నది.

4. మొత్తం 3.4 మిలియనుల టన్నుల ఆహార దాన్యాలను పండించగల్గుట, మరొక విశేషం.

5. 75 వేల (K.W) కిలో వాట్ల విద్యుత్తుక్రిని ఉత్పత్తి చేయగలదు.

6. 110 చ. మైళ్ళ విశాల విస్తీర్ణంలో నుండే ఈ జలాశయం, ఎండల తీక్షణ మున్న పరివర ప్రాంతాల్లోని వాతావరణంలోనే మార్పు తెచ్చి ఇల్లబరుస్తుంది. విహారక్షేత్రంగా సహజ సౌందర్యం వల్ల సందర్శనా స్థలాల్లో అతి ముఖ్యమైనదిగా వుంటుంది.

7. నదులపై కట్టబడే మానసరీ రాములలోకెల్లా అత్యున్నతమైనది. ఇది జహూ శార్థ ప్రయోజనకారియగు పెద్ద ప్రాజెక్టు. దీని వల్ల జహూశార్థ ప్రయోజనాలు చేకూరుతవి.

8. విద్యుదుత్పత్తి వల్ల పరిశ్రామికాభివృద్ధి కవకాశాలున్నవి. మిల్లులు, వస్త్రాల ప్యాక్టరీలు, ఎరువుల ప్యాక్టరీలు, ఏర్పడతవి. ఇవిగాక ఖనిజాలను వేరుచేయుటకు, మిశ్రమాలు తయారు చేయుటానికి పరిశోధనావకాశాలు వున్నవి.

9. సిమ్మెంటు, రాయికోకడై ఇంత పెద్ద రామువల్ల అనేకులకు పని దొరుకు తున్నది.

10. ఆంధ్ర-హైదరాబాద్ లో తీక్షణ తొందుచున్న ఇంజనీరింగు కళాశాలా విద్యార్థులకు ఇది గొప్ప తీక్షణకేంద్రంగానేగాక. పరిశోధనాలయం, ప్రదర్శనాలయంగా కూడా ఉపయోగ పడుతుంది. ఏర్పాటులో పాల్గొంటున్న యింజనీర్ల కందరికి గర్వకారణం.

దేశంలోని ఇతర ప్రాజెక్టులలో కలిగిన అనుభవాల దృష్ట్యా ఈ ప్రాజెక్టు రాము

పూర్తి అమ్యోగరికి. కావలె తవ్వకం పూర్తిగావటం, కాలువలు అమ్యోగరికి, రైతులు సాగుకు పూనుకోటం పంటకు తగు పోకర్కాలు కలిగించటం యీలాంటి ముఖ్యమైనవిన్నీ సంవద్ద మమ్యో మేర్పాట్లు గావిస్తున్నారు.

యన్. యన్. బోర్డు పరిపాలన వ్యవహార శాఖాధికారిగా మొదట్లో శ్రీ చక్రవర్తి వుండే వారు. 1930 సం. నుండి నంది కొండ పరిశోధనలో పాల్గొంటున్న జఫరాల్లీగారు దాము నిర్మాణాల చీఫ్ ఇంజనీరుగా పనిచేశారు. విజయవాడ నద్ద కృష్ణాదాతేజీ నిర్మాణంలో ప్రధాన దాతృత వహించి, నిర్మిత కాలంలో పనులు సాగించిన జి. ఎ. నరసింహారావుగారు కడి. ఎడమ కాల్యాల చీఫ్ ఇంజనీరుగా పని చేస్తున్నారు.

మొదట్లో నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టును సుమారు 32 లక్షల ఎకరాలకు సీరందించు విధంగా పథకం తయారు చేయడం జరిగింది. దీనిని మొదటి దశ వరకేనని తుదించితే, నెల్లూరు జిల్లాలోని, కన్నూరు కాల్యాలకు సీరందించే అవకాశం యిప్పట్లో లేకుండాపోతుంది. ప్రస్తుతానికి 20 లక్షల ఎకరాల వరకేనని ఆయ కట్టును, శక్తింబారు. అంతేగాదు. ఇందులోను 10 లక్షల ఎకరాల వరకే “పల్లపు” సాగుకు అనుమతించినట్లు తెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి నేడు ఎంతో పరిమిత ప్రయోజనాలను మాత్రమే పొందగల్గితాము. పూర్తి ప్రయోజనాలను, పరి శాలను పొందాలంటే పూర్తి ప్రాజెక్టు అమలు జరిగినప్పుడే సాధ్యమైతుంది.

“నాగార్జునుడు సాగె సాగరై వేడు

నాగార్జునుని సాగరావంద వీచికల

నాట్యమాడెదివింక, నాకేమి కొరక” అని

శ్రీ కె. సభా ఆరాపిస్తున్నారు.

శ్రీశైలం జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టు

ప్రపంచ నాగరిక దేశాలు నగలు ప్రతి మనిషి వినియోగించుకుంటున్న విద్యుచ్ఛక్తితో పోల్చినాస్తే, ఇండియాలో విద్యుచ్ఛక్తి వినియోగం ఒహూతక్కువగా వుంది. ఇండియాలో నగలు వినియోగం 45 కిలో వాట్లు. కాని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో 20 కిలో వాట్లు మాత్రమే, దీనిని బట్టి విద్యుదుత్పత్తి యొక్క అవశ్యకత దోదపడుతుంది. ఇందుకోసం రాష్ట్రంలో నిపు ణులు అన్వేషణలు సాగించుతూ వచ్చారు. నల్లమలలోని శ్రీశైలం ప్రాజెక్టును ఉత్తమమైన దానినిగా నిర్ణయం చేశారు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అభివృద్ధి గమనంలో, శ్రీశైలం స్కీము అతి ముఖ్యమైన పాత్రను నిర్వహించుతుంది. రాష్ట్రంలో లభించే అపార ఖనిజసంపదను వినియోగించుకొనేందుకు, హెచ్చు పరిశ్రమాభివృద్ధికి ఈ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు ఎంతగానో తోడ్పడుతుంది. నాగార్జున సాగర్ పవరు ప్లేషనుతో సమన్వితమైన శ్రీశైలం విద్యుత్ ప్రాజెక్టును తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలో నిర్ణయించడం జరిగింది. కృష్ణా నదీజలాల వనరులను అభివృద్ధిపరచే బృహత్పర్వకంలోని ఒక భాగమే ఈ శ్రీశైలం జల విద్యుత్ ప్రాజెక్టు. ఖోస్లా కమిటీ ప్రతిపాదనల ప్రకారం, ఆంధ్ర దేశంలో లభ్యమయ్యే కృష్ణా జలాలను పూర్తిగా వినియోగించుకోవడానికి అదిలో నిర్దేశభంగం, నాగార్జున సాగర్, పురిచింత రిజర్వాయర్ల స్థలాలు నిర్ణయించబడినవి. బాకే యివి నిర్దేశభంగం—నాగార్జున సాగర్ ల మధ్య 180 అడుగుల ఎత్తు నుండి కిందకుపడే ప్రవాహాన్ని విద్యుదుత్పాదనకు సక్రమంగా వినియోగించలేవు. అందుచేత శ్రీశైలం వద్ద కృష్ణానది ప్రవాహం మీద 180 అడుగుల ఎత్తున మరో అనకట్ట నిర్మాణం అవసరమైంది. తర్వాత సాంకేతిక వివరాలలోకి పోయి పరిశీలనలు జరుపుగా, మహాక్షేత్రమైన శ్రీశైలం వద్దగల ప్రకృతి సదుపాయాలు చాల సానుకూలంగావుండి, 400 అడుగుల ఎత్తున డాము కడితే, అర్థికంగా ఎంతో కలిసి వస్తుందని తేలింది. దానితో నాగార్జున : సాగర్ ఎగువన, 64 మైళ్ళలో 'త్యాగిర్లింగాలలో' ప్రాముఖ్యమైన చుల్లిబిర్లున స్వామి, భ్రమరాంబాదేవి దేవాలయ సమీపమున ఈ శ్రీశైలం ప్రాజెక్టు స్థల నిర్ణయం జరిగింది.

అనాది ప్రళయమైన శ్రీశైలం క్షేత్రం వద్దనున్న 'పాతాళగంగా' స్నానాల రేవు నుంచి కృష్ణానదికి ఒక మైలు దిగువన, నది కడ్డంగా ఒక డాము నిర్మించుతారు. అనకట్ట పొడవు 1630 అడుగులుంటుంది. ప్రథమ దశలో 930 మోగావాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని తయారు చేయగల యంత్రాల నమరుస్తారు. సుమారు 42 కోట్ల రూపాయలు ఈ ప్రాజెక్టుకు ఖర్చుకాగలదని అంచనా. శ్రీశైలం స్కీము వలన 4 లక్షల 40 వేల మోగావాట్ల విద్యుదుత్పత్తికి దరిమిల్లా 600 మోగావాట్ల వరకు తక్కువ అవకాశం వుంటుంది. రాష్ట్రం మధ్యలోనున్నందున నలుమూలల తక్కువ ఖర్చుతో విద్యుచ్ఛక్తిని 4.5 ఏండ్లలో సరఫరా చేయగలుగుతారు. శ్రీశైలం

జ్యోతి జ్ఞాజ్ఞాల్ప మానంగా నిలువెలగా వెలుగు సందించ గలుగుచుంది. ముమ్మడి దీపి కింద ఇరిగేషన్ కు గూడా అవకాశము లున్నప్పటికీ, ప్రస్తుతానికి విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తి చేయుటకు మాత్రమే శ్రీకైలం ప్రాజెక్టును హుంపించి అమలు జరుపుతున్నాము.

మిగతా వాటివలెనే, ఈ శ్రీకైలం జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టును గురించి గూడా చాలా కాలం నుండి ఆలోచనలు జరుగుతున్న వచ్చినవి. స్థల విషయంలో అనేక పరిశీలనలు చేస్తూ వచ్చారు.

పూర్వ పరిశీలనలు

1908-10 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో అప్పటి మద్రాసు పి. డబ్ల్యు. డి. నూవ రించెండింగు ఇంజనీరు శ్రీ ఆర్. యం. ఆరోగ్యస్వామి మొదలియార్ నంగమేశ్వరం ప్రాజెక్టు దర్శాపు చేశారు. 1923-24 సంవత్సరములో ఫీఫ్ ఇంజనీరుగానున్న శ్రీ యం. యన్. తిరుమలయ్యంగార్ పునః పరిశీలనలు జరిపారు. 1948-51 మధ్య సిద్దేశ్వరం ప్రాజెక్టును గూర్చి శ్రీ ఎ. ఆర్. వెంకటాచారి దర్శాపు గావించారు. అప్పట్లో దానికే 'కృష్ణా-పెన్నార్ ప్రాజెక్టు' అనే పేరు వచ్చింది. తర్వాత మద్రాసు విద్యుచ్ఛక్తి ఇంజనీరు శ్రీ జి. సుందరం పరిశీలన జరిపి శ్రీకైలం వద్ద దాము కట్టుట జాగా వుంటుందని అభిప్రాయపడినాడు. దీనికి ఒక స్వరూపం రావటానికి కీర్తిశేషులైన శ్రీ సోమయాజులుగారు ముఖ్యకారకులలో నొకరు. తర్వాత దశలో శ్రీ యల్. వెంకటకృష్ణయ్యార్, జి. ఎ. సరిశింహారావుగారు తోడ్పడినారు. దాక్షుడే. యల్. రావుగారి నిరంతర శ్రమ అత్యంత క్లాపనీయమైనది. శ్రీకైలం స్కీము వివరాలన్నీ సాకల్యంగా పరిశీలించి, సమగ్రవివేదికను 9-11-59వ తేదీకి రాష్ట్ర ఫీఫ్ ఎలెక్ట్రి సిటీ యింజనీరు యన్. వై. భాదర్ కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు సమర్పించారు. శ్రీ ఆ. వి. చలపతిరావు భూగర్భ పరిశీలన జరిపారు. 1959 సం॥ ఫిబ్రవరిలో దాక్షుడే. యల్. రావుగారు కేంద్ర గవర్నమెంటునూపరెంచెండింగు యింజనీరు జాయాలజిష్టు అయిన శ్రీ వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారు స్వయంగా పరిశీలించారు. ఈ ప్రాజెక్టుకు సంబంధించిన రిపోర్టులన్నీ కేంద్ర జలవిద్యుత్ కమిషన్, ప్లానింగు కమిషన్ ఆమోదానికి వందగడినవి. 1963 జూలై 24వ తేదీ భారత స్రదాని ఈ శ్రీకైలం ప్రాజెక్టు శంఖుస్థాపన జరిపారు.

శ్రీకైలం ప్రాజెక్టు వివరాలు

స్థలం: కర్నూలు జిల్లా నంది కోట్లూరు తాలూకాలో శ్రీకైలం క్షేత్రానికి సమీపం లో కృష్ణానదిపై విర్మిస్తారు. మార్కాపురం రైల్వే స్టేషన్ నుండి రోడ్డు మార్గంగా ప్రాజెక్టు స్థలం 58 మైళ్ళ దూరం ఉంటుంది. కర్నూలు పట్టణం నుండి దూరం 112 మైళ్ళు.

సిద్ధేశ్వరం నుండి శ్రీశైలానికి సచీ మార్గంగా దూరం 54 మైళ్ళు. శ్రీశైలం నుండి నాగార్జునసాగర్ 64 మైళ్ళు. నాగార్జునసాగర్ నుండి పులిచింత 59 మైళ్ళు. పులిచింత నుండి విజవాడ 52 మైళ్ళు.

రామకు ఎగువన నది పరీవాహక ప్రాంతం 79.530 చదరపు మైళ్ళు.

సచీ మండలంలో సగటు వార్షిక వర్ష పాతం 25 నుండి 40 అంగుళాలు.

విజయవాడ అనకట్లవద్ద రికార్డుచేసిన గరిష్ఠ ప్రవాహం 10,60,000 క్యూసెక్కులు.

రామ్-రిజర్వాయర్

రిజర్వాయర్ అడుగు ఛానెల్ నిగటు మట్టం	555-00
అడుగు ఛానెల్ లో తోతైన ప్రదేశపు మట్టం	502-00
రిజర్వాయర్ నిండిఉన్నప్పుడు సీటి మట్టం	885-00
నీరు ఉన్న స్థాయికి తగ్గినప్పుడు మట్టం	854-00

ఇ. ఎన్. 885 నుండి ఇ. ఎన్. 854 ఉండే వినియోగపు నీటి నిల్వ 158 టి. ఎమ్. సి. అడుగులు.

రిజర్వాయర్ నిండిఉన్నప్పుడు నీటి విస్తీర్ణం 66,620 లక్షల చదరపు అడుగులు.

పునాదిలో తోతైన స్థలపు మట్టం 480-00

సముద్ర మట్టంనుండి వరదగేట్ల అడుగు ఛానెల్ ఎత్తు 835-00

వరద గేట్ల సంఖ్య, నైజాం. 1168 × 50 అడుగులు. తూముల సంఖ్య నైజాం 18,9 అడుగుల వ్యాసం కిలీ పైనుండి నీరు ప్రవహించని ప్రాంతంతోసహా అనకట్ల పూర్తి పొడవు 1,685 అడుగులు.

పిద్దుదుత్పాదక యూనిట్లు

ఒక్కొక్కటి 1,10,000 కిలోవాట్ల పిద్దుదుత్పాదక శక్తికల 4 యూనిట్లకు సరిపోయే 22 అడుగుల వ్యాసంకల నాలుగు జలవాహక గొట్టాలు. అదే ప్రమాణం కిలీ మరో మూడు పైపులను మున్నుండు అమర్చడానికి ఏర్పాటు.

ప్రతి గొట్టంలో గరిష్ఠ నీటి ప్రవాహం 5820 క్యూసెక్కులు.

గరిష్ఠ ప్రవాహ వేగం సెకండ్కు 14 అడుగులు.

రిజర్వాయర్ లో అరు గొట్టాలలోకి నీరు సరఫరా కావడానికి

ఉండవలసిన మట్టం

875-00

ఏదన గొట్టంలోకి నీరు రావడానికి ఉండవలసిన నీటి మట్టం

725-00

పవర్ హౌస్

4 యూనిట్లను నెలకొల్పడం, మున్ముందు మరి మూడింటిని నెలకొల్పడానికి స్థలం ఏర్పరచడం.

నీరు కేచ్చే వైపు కొనఖాగవు మట్టం

600-00

జన రేటర్లు

సంఖ్య 4.

ప్రతి దాని శక్తి 1,10,000 కిలో వాట్లు.

చోల్డేజీ 11 కె. వి.

దర్శయనులు:

సమాన సంఖ్య ప్రాన్సిస్-4.

ట్రాన్స్ పార్కర్లు 13.

విద్యుచ్ఛక్తి వాహక లైనులు

శ్రీలైలం నాగార్జునసాగర్ 60 మైళ్ళు 230 కె. వి/డి. వి. లైన్ సింగిల్ సర్క్యూట్.

శ్రీలైలం-కడప 130 మైళ్ళు,

కడప రేణిగుంట-మద్రాసు సరిహద్దు 205 మైళ్ళు. 295 మైళ్ళు డి. వి. లైన్ సింగిల్ సర్క్యూట్.

శ్రీలైలం-కర్నూలు 120 మైళ్ళు 66 కె. వి. ఏ. సి. లైన్.

ప్రాజెక్టు విశేషాలు

పాతాళగంగగా బ్యాటికెక్కిన స్నానాల ఘట్టానికి దిగువగా మైలు దూరంలో ఇరు క్షైవ కనుమకు అడ్డంగా రామ్ విర్మిస్తారు. ఈ స్థలం దీనికి అత్యంత సమీపంలోని మార్కాళ్ళురం లైలు ప్లేషన్ కు సుమారు 58 మైళ్ళ దూరంలోను జిల్లా కేంద్రమైన కర్నూలుకు 11⁸ మైళ్ళ దూరంలోను వున్నది. ఈ రోయతలమంతటా పరుగురాలు అవరించి ఉన్నవి. ప్రవాహం ఆరుగు బాగం ఎత్తు అంతటా ఒకటిగా ఉండదు. హెచ్చు తగ్గులతో ఉంటుందో రోకు దృష్ట్యా రామ్ గరిష్ట ఎత్తు 408 అడుగులు.

ప్లానులో ఈ డాము సూటిగా రోడ్డు చెవలోలో 1680 అడుగుల పొడవు ఉంటుంది. 15 లక్షల క్యూసెక్కుల వుదనీటినే విడుదలచేసే నిమిత్తం స్పిల్ వేప్రదాన భాగం 826 అడుగుల పొడవు ఉంటుంది. మిగిలినదానిలో సీడుపైగా ప్రవహించిన భాగం అందులో 490 అడుగుల పొడవున విద్యుచ్ఛక్తి డామ్ ఉంటుంది. పవర్ హౌస్ 450 అడుగుల పొడవు 140 అడుగుల వెడల్పు కలిగి ఉంటుంది. అందులో 111 మెగావాట్ల

యంత్రాలు నాలుగింటిని నెలకొల్పుతారు. ద్వితీయ శ్రేణి విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పాదనకై మరో మూడు యంత్రాలను నెలకొల్పే నిమిత్తం తదుపరి పవర్ హౌస్ ను విస్తృత పరచడం జరుగుతుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పారిశ్రామికావసరాల దృష్ట్యా శ్రీశైలం విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పాదక కేంద్రం నట్టనడుమ ఉన్నదని చెప్పవచ్చు. అందుచేత విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసార లైనులను నెలకొల్పడం అధికంగా లాభసాటి. అంతేకాక ప్రసారంలో విద్యుచ్ఛక్తి నష్టాన్ని కనీసస్థాయికి తగ్గించవచ్చు. ప్రథమదశలో నెలకొల్పే నాలుగు యంత్రాలలో మూడు 330 మెగావాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేస్తాయి. నాలుగవ యంత్రాన్ని ఆవసర సమయాలలో ఉపయోగిస్తారు. ఉత్పత్తిలో 60 శాతం కనీస ఉత్పత్తి స్థాయితో సహా 280 మెగావాట్ల ఉత్పాదనా పాటవానికై పవర్ ప్లేషన్ డామ్ కట్టడం నిర్మాణానికి 42 కోట్ల రూపాయల ఖర్చు అవుతుందని అంచనా. నిర్మాణం ఉత్పాదనా పాటవంలో కిలోవాట్లకు 1000 రూపాయలకంటే తక్కువగానే ఖర్చు అవుతుంది.

ప్రధానాంశాల ఖర్చు వివరాలు దిగువ విధంగా ఉంటాయి.

	లక్షల రూపాయల్లో
భూమికి నష్ట పరిహారం. వునరావాస కల్పన	380
డామ్	2110
పవర్ ప్లేషన్ యంత్రాలు	1000
ట్రాన్సిమిషన్ లైనులు	730
మొత్తం లక్షల రూపాయలు	4200

ఈ ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి అందుబాటులో ఉండే నిధుల దృష్ట్యా రానున్న ప్రణాళిక ద్వితీయ పంచవత్సరంలో మొదటి యంత్రం, ఆ మరుసటి సంవత్సరం మిగిలిన యంత్రాల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పాదనను ప్రారంభించగలవని అశించవచ్చు.

ప్రస్తుతం కృష్ణాదెల్టాకు 78 టి. యం. సి. యడుగుల పీఠ వినియోగంలోనున్నది. నిర్మాణంలోనున్న నాగార్జున సాగర్ ఎకమ క్లాస్సుకు 58 టి. యం. సి. అ/ సీరు కావలసి వుంటుంది. మొత్తం ఈ 138 టి. యం. సి అడుగుల పీఠను శ్రీశైలం స్పీడును సమకరించి F. R. L. 885 అడుగుల పీఠను అవకట్ట నిర్మించి, ఆ రిజర్వాయరులో నీరును నిల్వ చేయవచ్చును. కీనివల్ల కృష్ణా దెల్టాకు, నాగార్జున సాగర్ కాలనీలను నీరందించడమేగాక, శ్రీశైలంవద్దనూ, నాగార్జునసాగర్ కామరవర్తిను అభ్యవహు విద్యుత్తుక్తిని ఉత్పాదనా సమన్వయం చేసుకో వీలుంటుందిగూడా. రిజర్వాయరులో అపరి అయిపోవు దానిని మినహాయించినప్పటికీ గూడా ఈ రెండు స్థలాలవద్ద 80% లోడ్తో ముహూ 4,85,000 కిలో వాట్ల శక్తినుత్పత్తి చేయుట కవకాశమున్నదని తేలుతున్నది.

సిద్దేశ్వరం కామ కింది సాగోతులనుకొన్న విస్తీర్ణం శ్రీశైలం ప్రాజెక్టు కింద రాయలసీమలో వల్లపు సాగోతుంది కూడా. ఇతే ప్రస్తుత స్పీడుతో టురిగేషన్ బాగాన్ని వదలి వేళారు. మున్నుండు అవసరమైన టన్నులను త్రవ్వి తర్వాత కాలనీల వ్వారా పొరాలను నీరు పారించవచ్చును.

ఈ స్పీడు మొదటి ఒకలో ప్రధానంగా నాగార్జున సాగర్ కు నీరందించడం, రెండుచోట్ల సార్వమైన పవరు ఉత్పత్తికి వినియోగించేంతవరకూ నీరును నిల్వచేయ దలిచారు. అంటే ప్రస్తుతానికి యిది పూర్తిగా విద్యుత్తుక్తి ప్రాజెక్టుగా వుంటుంది.

సత్పర ప్రయోజనాలు చేకూర్చుగలిగి అర్థికంగా లాభదాయకమైన శ్రీశైలం ప్రాజెక్టును 80% కాతం లోడ్తో 4 లక్షల 80 వేల కిలో వాట్ల విద్యుత్తుక్తిని ఉత్పత్తి చేయగల శక్తివంతమైన దానినిగా, మొదట రూపొందించారు. తర్వాత గుల్లాతీకమీషన్ ను నియమించడం, విభాజనంతరం వారి నివేదిక సమర్పణ జరిగింది. గుల్లాతీకమీషన్ రాక సందర్భంలోనే మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, ఈ ప్రాజెక్టును కొంత వరకు కుదించింది. “శ్రీశైలం 3 లక్షల 80వేల కిలో వాట్ల విద్యుదుత్పత్తి చేసే వరకేగాను, 249 యూనిట్ల నీరును వినియోగించుకొనే దాన్నిగాను, ఇందులో 2 లక్షల 20 వేల ఎకరాలు సాగుకు లభిస్తుందని” వివేదించారు. ప్రస్తుత స్పీడుకింద, 180 యూనిట్ల నీటికంటే మెచ్చు వినియోగించరాదని, ఆంక్ష విధిల్లి వట్లు తెలుస్తున్నది. దీని వల్ల 2½ లక్షల కిలో వాట్ల కంటే విద్యుత్తుక్తి ముప్పైతి చేయుటకు యిప్పట్లో అవకాశముండవట్లు తోస్తుంది. శ్రీశైలం వల్ల గల్గే పరిపూర్ణమైన పరికాలముగాక, పరిమిత ప్రయోజనాలను మాత్రమే ప్రస్తుత పథకం వలన పొందబోతున్నామని గ్రహించ వలసి వున్నది.

కృష్ణా రిజర్వాయరు ప్రాజెక్టు [పులిచింత]

కృష్ణానదిపై గుంటూరు జిల్లా, పత్తెనపల్లి తాలూకాలో పులిచింతపద్ద రిజర్వాయరు నిర్మించవలసివుంది. ఇది విజయవాడ ఆనకట్టకు 40 మైళ్ళ సెగువనున్నది. అండ్ర, తెలంగాణ ప్రాంతాలలో దీని క్రింద 18 లక్షల యకరాల మాగాణి అవుతుంది. ఇందులో 9 లక్షల యకరాలు మొదటి పంట, 7 లక్షల యకరాలు 2వ పంట మొత్తం 18 లక్షల యకరాలు. కుడివైపు పోవు ఎగువ కాల్య క్రింద 6 లక్షల 10 వేల ఎకరాలు, ఎడమవైపు కాలవకింద 2 లక్షల యకరాలు, కృష్ణా డెల్టా కింది 2వ పంట 8 లక్షల యకరాలు సాగోతుంది. వీటి వల్ల 8 లక్షల టన్నుల ధాన్యం పండుతుంది.

దీనికమ్మే ఖర్చు బాము నిర్మాణమునకు 6 కోట్ల రూ. యన్నా, కాల్యాలకు 12 కోట్ల రూ. యన్నా, మొత్తం 18 కోట్ల రూపాయలని అంచనా వేశారు. ఇప్పటి ధరలను సరించి ఖర్చు మరి కొంత పెచ్చుగావచ్చును.

రాము పొడవు 10475 అడుగులు

హెడ్ రెగ్యులేటరు 6998 ..

రాముపైలెవెలు భాగం 230 ..

పూర్తి రిజర్వాయరు లెవెల్ 224.5 అడుగులు

రిజర్వాయర్ శక్తి 165 టి. యం. సి.

రాము ప్రదేశమందలి భూగర్భ పరిశోధన, జలాశయమునందు ఒండ్రుమట్టి పేరు కొను సమస్య, రిజర్వాయరు వుపయోగంలో వుండు కాలవరిమితి, కాలువల పరిశీలనలు మొదలైనవన్ని వివరములు, శాస్త్రీయ పద్ధతిని పరిశీలించబడినవి.

ఈ ప్రాజెక్టును 3. 4 ఏండ్లలోనే 3 దశలుగా పూర్తిచేయవచ్చును.

1. ప్రారంభంలో రాము పూర్తిచేసి 6, 7 లక్షల యకరములకు ప్రస్తుతమున్న డెల్టాకు 2 వ పంటకు నీరు సరఫరా చేయవచ్చును.

2. గుంటూరు జిల్లాయందు కొత్త కాలువ తీయవచ్చును.

3. ఎడమవైపున కాలువ తవ్వట, విద్యుత్తుక్రిసి వుత్పత్తి చేయుట యగును,

ఈ పులిచింత ప్రాజెక్టుద్వారా 50 వేల కిలోవాట్ల విద్యుద్బలమును ఉత్పత్తి చేయు నవకాశమున్నది. 24 కోట్ల రూపాయలు సాగు సరి ఆదాయం చేయవచ్చును. 10 లక్షల టన్నుల ఆహార దానమును పండించవచ్చును.

‘విజయవాడ ఆనకట్ట డెల్టాకంఠా పూర్తిగా నీటిని నష్టం చేయలేకుండా వుండవి’ ఇండియన్ కాంగ్రెస్ జర్నల్ 1950 డిశంబరు సంచికలో చీఫ్ యింజనీరు వ్రాశారు. కేంద్ర ప్రభుత్వ యిన్ఫ్రాగ్రేషన్ సూపరెండెంటు ‘నీటిసంతా ప్రైవేటులోనే వుపయోగిస్తే, ముమ్మందు డెల్టా ప్రాంతాలవారికి నీటి కరువు ఏర్పడవచ్చు. కాబట్టి మధ్యలో మరియొక ప్రాజెక్టును నిర్మించడం అవసర’మని రిప్ వ్రాశారు.

కృష్ణానదికి పులిచింత డాటినప్పటినుండి పెద్దకొండ ప్రదేశాలు లేవు. మైదాన ప్రాంతంలో ప్రవహిస్తుంది. ఉత్తరోత్తరా కృష్ణా డెల్టాకు నీటి యెద్దడి లేకుండా చూడాలంటే, పులిచింతవద్ద ఒక ‘రెగ్యులర్ రిజర్వాయరు’ కట్టటం ఎంతైనా అవసరం. దీనివల్ల వది ఎగువన నాగార్జునసాగర్ శ్రీశైలం ప్రాజెక్టులు కట్టిన తర్వాత గూడా, మిగిలిన నీరు వృధాగాకుండాను, ముఖ్యంగా కృష్ణా డెల్టాకు నీటి ఎద్దడి లేకుండాను, చేయుటకు వీలుండుంది.

ప్రాజెక్టు విశిష్టతను గూర్చి 1910 సం॥ లోనే ఇండియా గవర్నమెంటు యన్ సైక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇన్ఫ్రాగ్రేషన్, వివేదికలో వ్రాసిన హంకాలు గమనార్హములు.

“ఇన్ఫ్రాగ్రేషన్ వచ్చునకు ప్రధాన ఇంజనీరైన గౌరవనీయ సి. ఎ. స్మిత్ యొక్క యాజమాన్యమున ఈ ప్రాజెక్టును గురించి మిక్కిలి కష్టతరమైన పరిశీలనలను, జలాశయము యొక్క అంతర్భాగమునందలి పరిస్థితిని గురించియు, యిందుకు సంబంధించిన విషయములన్నిటిని గూర్చియు, సూపరెండెంటు ఇంజనీరైన కనన్ డబ్ల్యు. యం. ఎల్లిస్, సర్వే సంపూర్ణ మయిన పరిశీలన; ఎగ్జిక్యూటివు ఇంజనీరైన సి. టి. మల్లింగ్సు యొక్క అద్భుతమైన నేర్పును, నేను మిక్కిలిగా కొనియాడు చున్నాను. మద్రాసు రాజధానియందు ఆత్యుత్తమమైన ఈ కృష్ణా రిజర్వాయరు ప్రాజెక్టును త్వరలో కొనసాగించి, ఆయిద్దరు ప్రముఖులు జరిపిన ఈ అమోఘమైన సేవను కార్యరూపం తేవలసి యున్నది” అని వ్రాశారు.

ఇండియా గవర్నమెంటు ఇన్ సైక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇన్ఫ్రాగ్రేషన్

1910

అన్ని పరిశీలనలు జరిగిన దిగువ కృష్ణా రిజర్వాయరు (పులిచింత) అంతటితో ఎరమింగబడింది. పులిచింత వద్ద ముమ్మందు ఒక ‘రెగ్యులర్ రిజర్వాయరు’ కట్టకొనవలసిన అవసరం వుందని ప్రముఖ ఇంజనీర్లు ఆధిప్రాయ పడుచున్నాడు.

నందికొండ ప్రాజెక్టు నిర్ణయం కర్వాత డాక్టరు కె. యల్. రావుగారు పులిచింతను గూర్చి ఇలా వ్రాశారు. "ఇది 3.75 మిలియన్ ఎకరా అడుగుల నీటిని నిల్వచేయగల జలాశయంగా పనిచేస్తుంది. దీని అనకట్ట 150 అడుగుల ఎత్తు వుంటుంది. ఈ డాము నిర్మాణం ద్వారా నందికొండకు దిగువగా ప్రవహించే నీటిని నిల్వచేయ వీలవుతుంది. ఈ నీటితో 8 లక్షల ఎకరాల్లో కొత్త పంటలు పండించడానికి, డెల్టా కదితల ప్రాంతాల్లో 2 లేక 3 లక్షల ఎకరాల పంటకు ఉపకరిస్తుంది. 'నందికొండ నిర్మాణంతో ఈ నద్యోజ్ఞ ఫలితం వస్తుంది."

డాము స్థలం వద్ద వేదాద్రి జేత్రం సమీపమున పులిచింత అనే గ్రామం వుంది. ఇదే పులిచింతం ప్రాజెక్టు అని నేడు వాడుకలో నున్నది.

కృష్ణా ఉపనదులపై కట్టబడిన ప్రాజెక్టులు

కృష్ణానదికి గల ఉపనదులలో దిండి, మూసీ, పాలేరు, వైరా, మున్నేరు మున్నగు నవి ముఖ్యమైనవి.

దిండి మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలోని మహబూబాద్ కొండలలో పుట్టి అమరావతి, నందికొండలమీదుగా ప్రవహించి ఏలేశ్వరం వద్ద కృష్ణలో కలియుచున్నది.

మూసీనది అనంతగిరి కొండలలో పుట్టి హైదరాబాద్ గుండా నల్లగొండ జిల్లాలోని నజీరాబాద్ వద్ద కృష్ణానదిలో కలియుచున్నది.

పాలేరు నల్లగొండిజిల్లా గణపూరివద్దనూ మున్నేరు చుంగల్లు జిల్లా పర్వాలవద్దనూ పుట్టి కృష్ణానదిలో సంగమమైవుంది.

వీటిపై అక్కడక్కడా కొన్ని చిన్న ప్రాజెక్టులు నిర్మాణం చేయబడినవి. 'కృష్ణా' లోయకు సంబంధించిన ఈ చిన్న ప్రాజెక్టులను గూడా సంగ్రహంగా తెలుసుకొనుటవసరం.

దిండి ప్రాజెక్టు

దిండి అనకట్ట మహబూబ్ నగర్ జిల్లా సరిహద్దుననున్ననూ ఆయకట్టు ఏడా నలుగు నల్గొండ జిల్లా చేవకొండ తాలూకాలోనున్నది.

దిండి మహబూబ్ నగర్ జిల్లా సరిహద్దులలోపలే ఎక్కువగా ప్రవహిస్తుంది. దీనికి "గ్లూడాపల్లి" గ్రామంవద్ద ఒక అనకట్ట నిర్మించబడింది. అనకట్టకు ఎడమవైపున ఒకే కాలువ తీయబడింది. ఈ దిండి ప్రాజెక్టు కింద నుమారు 15 వేల ఎకరాల నల్లపు సాగుచేయబడుచున్నది. ఈ ప్రాజెక్టు కట్టబడికి 40 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు అయింది. ఇది 1943 సంవ

అందులో పూర్తి చేయబడింది. బాలాకా కేంద్రమైన కల్వకుర్తికి 18 మైళ్ళ దూరంలో ఈ రిజర్వాయరు వుంది. ఈ కట్ట పొడవు ఒక మైలు వుంటుంది. దీనికి 1 వెయ్యి అడుగుల పొడవు ఒగేసిల్లేవుంది. స్పిల్వే ప్రక్కన మట్టికట్ట వుంది. మట్టికట్టపై వెడల్పు 12 అడుగులు. దాము ముందు ధాగవు ఏటవాలు భూమి వరదకు కోపుకొని పోకుండా, సుస్కీ కాంక్రీట్ కట్టతో సమతలం చేయబడింది. నీటి వరదను బైటకి పంపడానికై కుడి ప్రక్కన వెయ్యి అడుగులు, 700 అడుగుల కట్టలు వేరే వున్నవి. 1964 వరదలకు దిండి అనకట్టకు గండ్లువడి ప్రమాదం సంభవించడంతోమోసని భయపడుట జరిగింది గాని, అదృష్టవశాత్తు అది తప్పిపోయింది. ఈ దిండి ప్రాజెక్టు కింద ఏటా సుమారు 30 వేల ఎకరాలు సాగుతున్నవి.

ముసీ ప్రాజెక్టు

కృష్ణానదికి గల ఉపనదులలో మూసీ పెద్దది. క్రీ. శ. 1008 లో మూసీకి వెద్ద వరద వచ్చింది. దానివల్ల ఎంతో జననష్టం, ఆస్తి నష్టం గూడా సంభవించింది. అట్టివి మరల రాకుండా నివారించడానికై మూసీనదిపైన, దాని ఉపనదియైన ఏపీవాగుపైన రెండు వరద నిరోధక జలాశయములు నిర్మించవలెనని పదకం వేయబడింది. ముసీమీద కట్టబడిన రిజర్వాయరుకు ఉస్మాన్ సాగర్ అని పేరు.

ఉస్మాన్ సాగర్

1920 లో 50 లక్షల హిసాయిల ఖర్చుతో ఈ ఉస్మాన్ సాగర్ నిర్మించబడింది. ఇది మొదట వరదను నిరోధించే ఉద్దేశంతో కట్టబడినప్పటికీ ఇప్పుడు రాజధాని నగరానికి మంచినీటి సఫరాట ఇచ్చే ఆధారంగావుంది. జలాశయంమంచి నీటిని ఫిల్టర్ బెడ్స్ కు ఎక్కించి అచ్చటనుండి జంటనగరాలకు మంచినీరు నల్లయి చేరుతున్నది.

ఈ రిజర్వాయరు కట్ట పొడవు ఒక మైలు వుంది. ఇందులో పగడాగం గ్రామిటి రాతికట్ట. మిగిలినది మిశ్రమమైనకట్ట. అనగా రాతిగోడ కట్టి దానికి వెనుక మట్టి దట్టించబడింది. కట్ట వైదొగం వెడల్పు 18 అడుగులుంటుంది. కట్టయొక్క గ్రామిటి భాగంలో వర్షాకాలంలో వచ్చే వరదనీటిని వరలటానికై వరద శ్రమలు అమర్చబడినవి. రిజర్వాయరు పూర్తిగా నిండినప్పుడు అందులో 18 వేల మిలియన్ క్యూబిక్ అడుగుల వీధు 18 శతదశమైళ్ళ విస్తీర్ణంలో వ్యాపించి వుంటుంది.

ఈ ఉస్మాన్ సాగర్ రిజర్వాయరు హైదరాబాద్ నగరానికి వచ్చిమ వైపున 16 మైళ్ళ సమీపములో నున్నది.

హిమయత్ సాగర్

ఉస్మాన్ సాగర్ ప్రాజెక్టు జంట రిజర్వాయర్లలో ఇది ఒకటి. ఇది "ఏసీవాగు" పై నిర్మించబడింది. ఈ ఏసీవాగు హైదరాబాద్ నగర శివార్లలో మూసీ నదిలో కలుస్తుంది. దాదాపు 80 లక్షల చాపాయల వ్యయంతో 1924లో హిమయత్ సాగర్ నిర్మించబడింది.

రిజర్వాయరు దాము పొడవు $1 \frac{1}{3}$ మైలు వుంటుంది. ఇది గూడా మిశ్రమ కట్ట. ముందరి వైపున మట్టి దట్టింపు చేయబడింది. కట్టపై రోడ్డు వుంది వరద నీటిని వదిలి వేయటకు దాముకు 17 తలుపులు అమర్చబడినవి. ఈ రిజర్వాయరు వరద నిరోధానికి, నగర నీటి సరఫరాకు ఉపయోగ పడుతున్నది. ఈ హిమయత్ సాగర్, హైద్రాబాద్ కు ఆగ్నేయదిశగా 12 మైళ్ళ సమీపంలోనున్నది.

హుస్సేన్ సాగర్

మూసీ ఉప నదిపైన "కల్కరేరుకు" ఒక అడ్డుకట్ట నిర్మించబడింది. ఇదే జంట నగరాల మధ్యనున్న హుస్సేన్ సాగర్. ఈ కట్ట పొడవు ఒక మైలు వుంటుంది. నీటి వైపు రాతి గోడ, వెనుక వైపు మట్టి కట్టతో దీని నిర్మాణం చేయబడింది. కట్టపైన యిప్పుడు మంచి సిమెంటు కాంక్రీట్ రోడ్డు వేయబడింది. ఈ హుస్సేన్ సాగర్ నీరు, తోటలకు, పరిశ్రమలకు, ఉపయోగిస్తున్నారు. దీని కింద కొద్ది ఆయకట్టుగూడా వుంది.

వైరా, పాలేరు జలాశయములు

1930 ప్రాంతంలో ఇవి నిర్మాణం చేయబడినవి. ఈ రెండునూ మధ్యరకపు సాగు నీటి ప్రాజెక్టులు. ఖమ్మం జిల్లాలో వున్నవి. పాలేరు ఖమ్మంమెట్టకు వధమట 15 మైళ్ళ దూరంలోను, వైరా ఖమ్మంకు తూర్పున 25 మైళ్ళ దూరంలోను వున్నవి. ఖమ్మంనుండి మార్కాపేటకు పోవు రోడ్డు పాలేరు రిజర్వాయరు కట్టమీదుగా పోతుంది. ఖమ్మం ఆక్వారపు పేట పొయ్యే రోడ్డు రిజర్వాయరు ప్రక్కగా వుంటుంది. పాలేరుది పూర్తిగా మట్టికట్ట. కాని వైరా కట్ట వగల మట్టితోను, సగం రాతితోను నిర్మించబడింది. వరదనీరు పోవుటకు వీలుగా ఆటోమాటిక్ గేట్లు గూడా అమర్చబడినవి. వీటికింది 18 వేల ఎకరాలు పల్లపుసాగువు తున్నది.

కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు

కోయిల్ కింది గ్రామానికి సమీపమునున్న పెద్దవాగుపైన కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం చేయబడింది. ఇది మహబూబ్ నగర్ కు వధమట 18 మైళ్ళ దూరంలో నున్నది.

వ్రధను పంపివద్ద ప్రజాశివలో పూర్తిగా వింతబడిన ప్రాజెక్టులలో ఇది యొకటి. పెదవాగు కృష్ణానదికి చిన్న ఉపనది. కోయిల్ కొండ పేరుతో, ఇది కోయిల్ సాగర్ గా పిలువబడుచున్నది. ఈ రిజర్వాయరుకు ఇటీవల వరదలకు గండ్లువడి 'వనపర్తి' జలమయమై పోయింది. కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు క్రింద 18 వేల ఎకరాలు వల్లపు సాగువుచున్నది. ప్రస్తుతం మరమ్మత్తులు చేస్తున్నారు.

సరళా సాగర్

ఇది మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో పెద్ద వాగులో కలియు చిన్నవాగుకు విచ్ఛింబబడిన చిన్న ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టు. వనపర్తి రైలు స్టేషన్ నుంచి 8 మైళ్ల సమీపమున ఈ ప్రాజెక్టు స్థలమున్నది. ఇంతసేరింగు దృష్ట్యా సరళా సాగర్ కు కొంత ప్రాముఖ్యమున్నది. చాల పెద్ద స్పిల్వేలు ఏర్పాటు చేయబడినవి. ఒకే వరుసలో 17 వైఫాన్ స్పిల్వేలున్నాయి. ఈ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం గావించబడి, వల్లపు సాగుకు నీకు వినియోగ పడుచున్నది.

మూసీ ప్రాజెక్టు

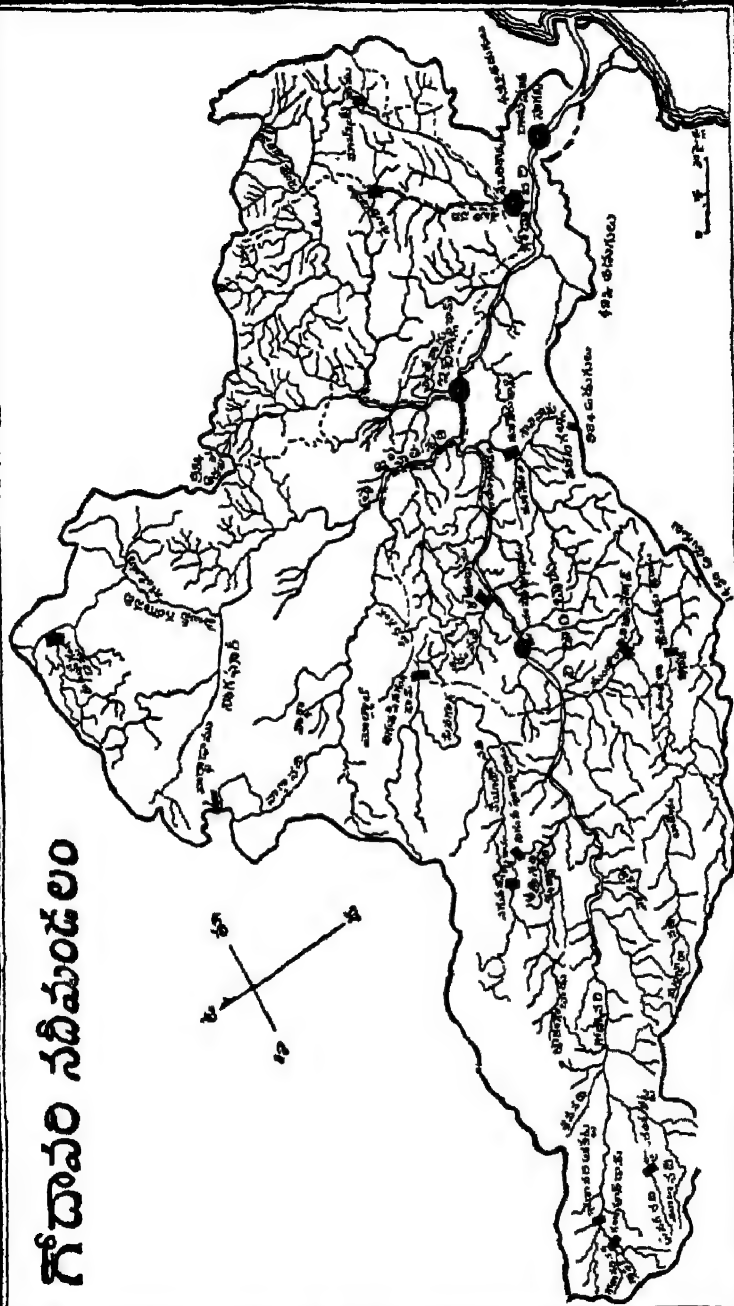
మూసీ నదికి మూర్యాపేట సమీపమున ఒక అనకట్ట కట్టి, దానికిరువైపులా కాల్వల శ్రవ్యకంచేస్తున్నారు. 1961 నుండి పనులు సాగించుచున్నారు. ఈ అనకట్ట క్రింద నల్గొండ, మూర్యాపేట తాలూకాలలో సుమారు 36 వేల ఎకరాలు వల్లపు సాగుతుందని అందనా వేస్తున్నారు.

గోదావరి నదీలోయ ప్రాజెక్టులు

యావద్భారతంలోను గంగ కర్ణాట గోదావరి రెండవ పెద్దనది. దీనినే 'దక్షిణ గంగ' అని గూడా పిలుస్తారు. గోదావరి నది మహారాష్ట్రలోని నాసిక్ వద్దఋషమునకు 18 మైళ్ళ ఎగువన, 'త్రయంబకం' అనే చోటపుట్టి 950 మైళ్లు ప్రవహించి, సముద్రంలో గలియుచున్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ప్రవేశించేలోగా, దార్లు, ప్రవర, మూల, పూర్ణ అనుచిన్న ఉపనదులు ఇందు కలుస్తున్నవి. తెలంగాణలో అనేక ఉపనదులు కలిసేదాకా, ఇది అంత పెద్దనదిగాదు. మంజీర, ప్రాణహిత, కవిరి, ఇంద్రావతి మొదలగు ఉపనదులు గోదావరిలో సంగమం అవుతున్నవి. మంజీర నది మహారాష్ట్రలోని భీమ్ జిల్లాలో చాలాభూటు పర్వతాల్లో పుట్టి ఉస్మానాబాద్, మేదకల్ గుండా ప్రవహించి, సంగారెడ్డి వద్ద ఉత్తరంగా దిరిగి, నిజామాబాద్ జిల్లాలో గోదావరిలో కలుస్తున్నది. దీని పొడవు 400 మైళ్లు. ప్రాణహిత విదర్బలో పుట్టి తెలంగాణ ఉత్తరంగా ప్రవహించి పెన్నంగ, వార్తా, వైగగుంగలతో కలిసి ప్రాణహితగా ఏర్పడి, ఆదిలాబాద్ లోని చిహ్నూరు తూర్పున 12 మైళ్ళలో కాళేశ్వరం పుణ్యక్షేత్రం వద్ద గోదావరిలో కలుస్తున్నది. మంజీర, ప్రాణహితలను కలుపుకొన్న గోదావరిలో మానేరు, ఇస్తరు మంచి వచ్చే ఇంద్రావతి, కవిరి నదులు సంగమం అవుతున్నవి. మానేరు కరింనగర్ జిల్లాలోని సిరిసిల్లా కొండల్లో పుట్టి, మహాదేవపురం వద్ద ఈ నదిలో కలుస్తున్నది. కర్నూట గోదావరి తూర్పు కనుమల గుండా ప్రవహించుతుంది. పాపికొండల వద్ద నది 200-300 గజాల ఇరుకైన కొండరాతి పొరలుగల మధ్య ప్రవహించుతుంది. ఫలపుష్పాయలతో కళకళలాడే ప్రకృతి దృశ్యాలున్న ఈ కనుమలను దాటి, గోదావరి పోలవరం వద్ద మైదానాలలోకి ప్రవేశిస్తుంది. పోలవరం నుంచి విశాలమైనదిగా, ఒడ్డులను కోసుకొంటూ రాజమహేంద్రవరం చేరుతుంది. దశశేక్వరం నుండి రెండు పాయలుగా చీలి, గొళమి, వాళిష్ట అనే పేర్లతో ముందుకు పాగిపోతుంది. ఈ 2 పాయల మధ్య నున్నదే, ప్రశస్తి చెందిన "నెంబ్రెట్ డెల్టా" తూర్పు, పశ్చిమ డెల్టాలు ఈ రెండు పాయలకు తూర్పు వడమరలుగా నున్నవి. తిరిగి ఈ పాయలు అనేక ఉప కాళులుగా చీలి, వరద కాలంలో అనేక 'లంకల' నేర్పురుస్తున్నవి. గొళమి గోదావరి తూర్పు గోదావరి జిల్లా 'యానా' వద్దనూ, వాళిష్ట గోదావరి పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా నర్సాపురం సమీపాన వున్న 'అంతర్వేది' వద్దనూ, సముద్రంలో కలుస్తున్నది.

గోదావరి నది, మొత్తం 1,21,500 చ. మైళ్ళ విస్తీర్ణం నుండి నీటిని గ్రహించుచున్నది.

గోదావరి నదీమండలం

గోదావరిలో కలియు ఉప నదులు

ఉప నది పేరు	మైక్రు	అరగాటి (చ.మై)	గరిష్ట ప్రమాణం (చా నెక్కులు)
1. మంజీర	330	12,570	6,00,000
2. పెద్దవాగు	70	900	1,88,000
3. కదం	58	920	2,50,000
4. మానేరు	158	4980	4,42,000
5. ప్రాణహిత	400	48,000	9,80,000
6. ఇంద్రావతి	300	16,000	6,80,000
7. కబరి	148	7,800	5,40,000
8. తదితరములు	—	9,100	—

ఇవిగాక, పివడాకు 1,050 చ. మై. పూర్వకు 6,015 చ. మై. ప్రవరకు 2,524 చ. మై. వింధుపానకు 1,490 చ. మై అరగాటి ప్రదేశమున్నది.

వివిధ రాష్ట్రములలో గోదావరి నది అరగాటి

రాష్ట్రం	అరగాటి విస్తీర్ణం చ. మై.	పొడవు మైక్రు
కొలకాణి	6,583	80
మధ్యప్రదేశ్	52,059	98
హైదరాబాద్ మద్రాస్ నేటి ఆంధ్ర ప్రాంతం	46,750 10,937	(36 + 425 + 135) (195 + 98)
మొత్తం	1,16,300	

(భోస్లా కమిషన్ వివేదిక నుండి)

ఈదిగువ పేజులు ననుసరించి చూస్తే భారతదేశంలోని పెద్దనదులతో పోల్చి గోదావరి, కృష్ణా నదుల పొడవును పరీవాహక ప్రదేశాన్ని, సాలీనా జల ప్రవాహాన్ని, తెలుసుకొనుట కవకాశం వుంటుంది. గంగా, బ్రహ్మపుత్రా నదుల తర్వాత, గోదావరి భారత దేశంలో తల్లా గొప్పనది.

నది పేరు	స్థలం	పరీవాహక ప్రదేశం చ. మై.	పొడవు మైళ్లు	సాలీనా ప్రవాహం మిలియన్ ఎకరా అడుగులు
1. గంగానది	రాజమహల్ వద్ద	3,77,268	1,557	397.69
2. బ్రహ్మపుత్ర గంగా సంగమం వద్ద		1,95,480	1,800	304.00
3. గోదావరి	దవళేశ్వరం వద్ద	1,21,248	900	84.00
4. మహానంది	హీరాకుద్ వద్ద	32,750	523	48.00
5. కృష్ణానది	విజయవాడ వద్ద	93,340	775	46.00
6. నర్మద	...	33,750	750	38.90
7. తపతి	...	24,000	450	16.50
8. సల్లెజ్	భాక్రా సంగల్ వద్ద	22,800	900	15.00
9. కావేరి	అనకట్ల వద్ద	31,800	500	14.90

గోదావరికి ప్రవాహ పరిమితి ఒక విధంగా వుండదు. ప్రవాహం బాగావున్న సంవత్సరాల్లో 13 1/2 కోట్ల యకరపుటదుగుల వీరుంటుంది. ఒక్కొక్క ఏడు 1కోటి కంటే ఎక్కువపుటదుగులకు కూడా తగ్గిపోతుంది.

గోదావరి నదీలోయప్రాజెక్టులను గూర్చి ఆలోచించే ముందు 2, 3 విషయాలు పరిగణనలోకి తీసుకొనవలసి వుంటుంది. కృష్ణా, గోదావరి నదులకున్న కేడాలను గూడా గమనించుటవసరం.

గోదావరిలో కృష్ణనదిలోవలె, నికరంగా ప్రతిమేడూ, వీరు ప్రవహించడని తేలు కున్నది. ఒక్కొక్కప్పుడు అత్యధికంగా వీరు రావటం, మరొక్కప్పుడు అతితక్కువగా

వీరు రావటం జరుగుతూ వుంటుంది. గత 20 సంవత్సరాల్లోనూ, 2 పార్లు గోదావరిలో దాని డెల్టా వ్యవసాయమునకు కావలసినంత నీరు మాత్రమే లభించింది. ఆ సంవత్సరం మామూలుగా లభించే నీటిలో 8 వ వంతు మాత్రమే లభించినట్లు ప్రభుత్వ రికార్డులు తెలుపుతున్నవి.

ఇందు సాధారణంగా 10 నుండి 20 లక్షల క్యూబెక్కుల నీరు పారుతుంది. 1953 లో వచ్చిన వరదలలో 31.20 లక్షల క్యూబెక్కుల నీరు ఈ నదిగుండా ప్రవహించింది.

గోదావరినదిలో ప్రవహించే 2,500 శ. కో. ఘ. అ. నీటిలో అధికభాగం నీరు తెలంగాణ ప్రాంతంలో కలిసే ప్రాణహిత, శబరీ మెదలైన ఉపనదులనుండి వచ్చి పడుతుంది. గోదావరినది, తెలంగాణలో కృష్ణాపురం దగ్గర 1 వెయ్యి అడుగుల కాంటూరు రెవెల్ లో ప్రవహిస్తుంది. ఈ రెవల్ చాలాకొద్ది దూరంలో 500 అడుగులకు వడిపోతుంది. ఇలా వడిపోవటానికి ముందు గోదావరిలో లభించే నీరు 800 శ. కో. ఘ. అ. మాత్రమే. ఈ రెవల్ పడిపోయిన తర్వాత లభించే నీటిని కాలవలద్వారా ఎన్నో కొలదలు, గుట్టలు తవ్వి కృష్ణానది సరిహద్దు సమీపాలకు పారించడం ఎంతో కష్టతరమైన పని.

దక్షిణాదికి నీటి సమస్య

దక్షిణాదికి ఎక్కువ నీటి వసతిలేదుగాబట్టి, గోదావరిలో అధికంగావున్న నీరును కృష్ణా డెల్టాకు అందించి, కృష్ణ నీరును దక్షిణాదికి తరలించి, దక్షిణార్కాటు, తంగిరేపట్టణంకా అవతలకు ప్రవహింపజేసి. ఆతటి భూములకు గూడా నీరందించ వచ్చుననే ఆభిప్రాయాలు కొందరిలో లేక పోలేదు. మన ఆంధ్ర పరిశ్రమల అభివృద్ధికి దబ్బు కావలసివుంది గావున అది తమిళ పెట్టుబడిదార్యముండి స్వీకరించి, వారికి కావలసిన వడి జలాలను తమిళ ప్రాంతాంకివ్యటం సరిజేసేని మనవాళ్ళ వాదనలు అప్పుడప్పుడు విపలమవుతున్నవి. అందుచేతనే పైనుదహరించిన రెండు హంశములు ఈ సందర్భంలో దృష్టియందుంచు కోవలసి వుంటుంది.

వీరుండే కాలంలో గూడా 200 యూనిట్లకంటే ఎక్కువ గోదావరి నుండి లభించదని, సాంకేతిక నిపుణులు కొందరభిప్రాయపడుతున్నారు. 200 యూనిట్లు అంటే, ప్రస్తుతం కృష్ణా డెల్టాకు పువయోగపరేఖత నీరన్నమాట.

అంతరాష్ట్రీయ ఒప్పందం ప్రకారం, పూర్వపు మద్రాసు రాష్ట్రానికి రాదగిన నీరు తెలంగాణను దృష్టిలో వుంచుకొంటే, ఆ నీరు కృష్ణ-పెన్నానల్ల లోయప్రాంతానికి చాలదు. ఇంకా పాలూరు, నెల్లూరు లోయలకు వైతం నీరందించడం కష్టమనే హంశం మొదటిది.

గోదావరిలో నీటి ప్రవాహం లక్షమగ వున్నప్పుడు ప్రస్తుతమున్న గోదావరి, కృష్ణ దెల్టా లకు నీరు సరఫరా చేయటమే కష్టమౌతుందనేది రెండవది. ఇక మూడవ ముఖ్య విషయ మున్నది. గోదావరికి రెవెల్ బాగవున్నదోటనే కృష్ణాపురం, బోకంపాడు మొదలగుచోట్ల ఆన కట్టలు నిర్మించి, నుదికొండ, పులిచింత అనకట్టల ద్వారా సాగుచేయలేని భూమికి, తెలంగాణా ఎత్తు ప్రాంతాలకు నీరు సరఫరాచేయుట కవకాశముండదు.

అందుచేతనే గోదావరి లోయ వాగుల న్యాయసమ్మతమైన అభిప్రాయానుసారం, ముందు గోదావరి నదీ జలాలను తెలంగాణా, ఆంధ్ర భూములకు పారించి, యింకా అధికంగా వుండే నీరును, దక్షిణ భూభాగాలకు అందిచ్చుట ద్వారా తదుపరి సద్వినియోగం చేయ వచ్చును.

దక్షిణాదికి ఇంకా నీరు కావలసివున్నమాట యదార్థమే. కావేరికి ఉత్తర పార్శ్వ మును నిత్య ప్రవాహంగలిగిన నదులులేవు. కాని మీ గర్భశాస్త్రజ్ఞుల అంకనాలు, పరిశీలనలను బట్టి దక్షిణార్కాటు జిల్లాలో 300 అడుగుల కింద కోట్లకొలది లిగ్నైట్ (పెట్రోలియం) పదార్థం దొరుకుతుందనీ, భూగర్భానికి, ఈ లిగ్నైట్ కు మధ్య జల ప్రవాహాన్ని తెస్తే లక్షల కొలది ఎకరాలకు నీరు ఇవ్వవచ్చుననీ తెలుస్తున్నది.

అందుచేత గోదావరి-కృష్ణా నదులను సంగమంచేసి, ఆ నీటిని దూరదేశానికి సరఫరాచేసే పథకాలను ఆలోచించేముందు, కృష్ణ-గోదావరి-పెన్నా లోయలకు సరిపడే వీరం దించే విధంగా ప్రాజెక్టులను ముందుపూర్తిగావించి, తర్వాతనే అధికంగావుండే జలాలను దక్షిణాదికివ్వటం నమంజనంగా వుంటుంది.

గోదావరి నదీలోయ ప్రాజెక్టులు

దవశ్వరం అనకట్ట.

గోదావరి దాదేజీ-రోడ్డు శ్రీశ్రీ - రెగ్యులేటరు.

రామపాదసాగర్.

ఇంచంపల్లి విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

పోలవరం టాంప్.

ఇప్పురు జలాశయం.

తెలంగాణలో గోదావరి లోయప్రాజెక్టులు.

కడెం ప్రాజెక్టు.

పోచంపాడు ప్రాజెక్టు.

నిజాంసాగర్ ప్రాజెక్టు.

దేవనూరు ప్రాజెక్టు.

శబరీ ప్రాజెక్టు.

మానేరు ప్రాజెక్టు.

ధవళేశ్వరం ఆనకట్ట

1840 సంవత్సరానికి పూర్వం, గోదావరి జిల్లాలో తరచు జమదేవత తాండవిస్తుండేది. 1832-33 లో భయంకర జమం వచ్చింది. 1840-41 లో మరొక కరువు వచ్చింది. ఈ కరువులు ప్రజలను తీక్కిరిదిక్కిరి చేసినవి. ఒకవైపు కరువుకాటకాలు, మరొకవైపున జనాభా పెంపుదల, వేరొకవైపున రెవిన్యూ తగ్గుదల చూసి, ప్రభుత్వంలో గూడా కొంత కదిలిక వచ్చింది. అప్పటికే తంజావూరు జిల్లాలో కావేరీ అభివృద్ధి కార్యాలను నిర్వహించిన, నల్ అర్థర్ కాటన్ ధవళేశ్వరంవద్ద గోదావరినదికి ఆనకట్టను నిర్మించాలని సంకల్పించాడు. ప్రారంభంలో కొన్ని అంతరాయాలు కల్గినా ఈ కట్టడానికి చివరకు పై అధికార ఆమోద ముద్ర లభించింది. కాటన్ ఆదర్శముననే 1857 లో ఈ ఆనకట్ట నిర్మాణం పూర్తి అయింది. అపూర్వమైన ఈ ఆనకట్ట ఆంధ్రదేశానికి భాగ్యదాత. అన్నప్రదాత బంగారుగని. ఇలాంటి మహాన్నత నిర్మాణాన్ని ప్రసాదించిన కాటన్ చిరస్మరణీయుడు. అతని సాంకేతిక ప్రతిభ, దూరదృష్టి, కార్యదీక్ష గణనీయమైనవి. ఈ ఆనకట్ట నిర్మాణం ద్వారా కృష్ణానది, గోదావరి మండలానికి నైతం, అతను చేసిన సేవ అమోఘమైనది.

గోదావరి నదిపై 1857 సం॥లో ధవళేశ్వరంవద్ద ఆనకట్ట కట్టబడింది. దీని మీద పెట్టుబడి 2.20 కోట్ల రూపాయలు. దీని వల్ల 8,80,500 యకరాల మొదటి పంటకు, అదనంగా 2,50,000 యకరాలు 2వ పంటకు నీటి సౌకర్యాలు కలుగుచున్నవి. గోదావరి డెల్టా ఆయకట్టు కిందపండించబడుచున్న పంటల విలువ సుమారు 11.7 కోట్ల రూ. వుంటుంది. ఈ కార్యాల ద్వారా ఏటా సుమారు 27.11 కోట్ల రూ. విలువగల వర్తకవ్యాపారములు జరుగుతూ వున్నవి.

గోదావరి మహానది యొక్క జలశక్తి విస్తారమైనది. నది అరగాణి దాదాపు 1,21,500 చ.మైళ్ళు. గోదావరికి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో చాలా భాగం అరగాణిగా నున్నది. ఇంత వరకు రికార్డు అయిన లెక్కలనుబట్టి బైటికి పొమ్మే నీటి గరిష్ఠ ప్రమాణం 1853 సం॥ లో 29 లక్షల క్యూసెక్కులు. గంగానదిలో 17 లక్షల క్యూసెక్కులు మాత్రమే. ఐతే పైన పేర్కొన్నట్లు వర్షములు కురియనట్టి కాలంలో, జనవరి, జూన్ వరకు నదీ ప్రవాహం ప్రోకుంది.

గోదావరి ఆనకట్టకు చెందిన మూడు ముఖ్యమైన కాలువలు 3 డెల్టాలకు వీరబడిస్తున్న ఆనకట్ట 4 భాగాలు. ఇందులో ధవళేశ్వరం సెక్షన్ విడివి 4839 అడుగులు, విడివి 2,853 అడుగులు; మధ్య సెక్షన్ పొడవు 1,550 అడుగులు విజ్ఞేశ్వరం

మని గుర్తించారు. 1935 సం॥లో 2 అ. తలుపులను మార్చి 3 అ. తలుపులు అమర్చినారు. వరదకాలంలో వాటంతట అవేపడిపోయే తలుపులను, వరదతగ్గి పోగానే పైకి ఎత్తి వుంచే ఏర్పాట్లు చేశారు. ఇలా చేయటం వల్ల నదిలో నీటిమట్టం, కావలసినంత వరకే వుంటుంది, అంతకు మించి హెచ్చగు దానిని అడుపులో వుంచ వీలగుతుంది.

కాలువయొక్క ప్రధాన భాగంలో ఒక తూము, దిగువన మరొక తూము అమర్చారు. మూడు డెల్టాలకు 3 ముఖ్యలాకులున్నవి. తూర్పు డెల్టా విస్తీర్ణం 450 చ. మైళ్లు మధ్య డెల్టాల విస్తీర్ణం 500 చ. మైళ్లు. పశ్చిమ డెల్టా విస్తీర్ణం 1,000 చదరపు మైళ్లు. ఈ పశ్చిమ కాలువ పరిమితి పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని కొల్లేటి వరము పెరకూ వ్యాపించి యున్నది.

తూర్పు, పశ్చిమ డెల్టాలో సామర్లకోట, ఏలూరు కాలువలు డెల్టాల మధ్యగల ప్రదేశాలన్నిటికీ ఇరిగేషన్ సౌకర్యాలు కలుగజేస్తున్నవి. అంతేగాక కాకినాడ రేవును, ఏలూరు పట్టణాన్ని కలుపుతున్నది. కృష్ణా డెల్టాలోని ఏలూరు కాలువ, గోదావరి డెల్టాలోని ఏలూరు కాలువ, ఏలూరువద్దనే కలుస్తున్నవి. మధ్య డెల్టాను 'వగరంలంక' అని అంటారు. ఇది గోదావరి జిల్లాలకు నందనవనం. గన్నవరం ఆక్విడెక్టు విర్మాణం గత కళాబ్దిలోనే 8 నెలల స్వల్ప వ్యయంతో జరిగింది. ఈ ఆక్విడెక్టు కెప్టన్ ఓర్యొక్క ప్రజ్ఞా పాటవాలకు ప్రత్యేక నిదర్శనం.

అన్నంపల్లి అనుచోట (బలెండు పోలవరం) పోలవరం ఆక్విడెక్టు నిర్మించారు. ఇది పోలవరం లంకలకు నీటి సౌకర్యాలు కలుగజేస్తున్నది. వరదల వారి మండి కాపాడగ లండులకై నదికి దాని కాలులకు కాలువలు యిరువైపులా కరకట్టలున్నవి.

ధవళేశ్వరం ఆనకట్టను, కాలువల మూలంగా 8,80,000 ఎకరాలకు నీరందించే విధంగా రూపొందించారు. కాని నేడు 2వ వందకో కూడా కలుపుకొని నున్నారు 12 లక్షల ఎకరాలకుపైగానే గోదావరి డెల్టాలో వల్లపు పాగుచేయబడుతున్నది. ఇప్పుడు తీవ్రమైన ఆర్థిక విఘటనల వలన 11.77 కోట్ల రూపాయలని అంతనా. ఆనకట్ట విర్మాణమునకైన పెట్టాబడి ఆ ఖాదు 2.28 కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే. 3 అడుగుల తలుపులకు బదులుగా, 3 అడుగుల తలుపులు అమర్చబడుతున్నామని 2.5 కోట్ల రూపాయలతో ఒక వదకం తయారు చేశాడు. దీని వల్ల నుమారు 1 లక్ష 10 వేల ఎకరాలకు అదనంగా నీరందుతుందని ఆభిప్రాయం.

ఈ అన్ని డెల్టాలలోని కాలువలు వాతాయానానికి సంవత్సరంలో 18 కూపాలు తీసుకొగవడతవి. సాగినా 24.71 కోట్ల రూపాయల పడుతున్నా. 2.48 కోట్ల రూపాయల కిమ్మకుచేయు కలప సామాగ్రి, పీటిగుండా రవాణా అవుతున్నవి. ఏడా 18 వేల మంది ప్రయాణికులకు ఈకాలువల మూలంగా రవాణా సౌకర్యంబోధివని. ఈ విధంగా ధవళేశ్వరం

అనకట్ల గత 100 ఏండ్లపైగా ఉభయ గోదావరి ప్రజలకు సర్వవిధాల సహాయపడుతూ వచ్చింది.

నేటి అనకట్ల అక్కడక్కడా దెబ్బతిన్నదనీ, ప్రమాదం వాటిల్లకుండా, ముందుగా తగు జాగరూకత వహించవలసి వుంటుందని అందోళన వెలిబుచ్చుతున్నారు. ఈ అనకట్ల గండ్లవలన, కృష్ణా తోడ్పాటు త్రిడ్డి రెగ్యులేటరువలననే పెంటనే గోదావరికి గూడా బారేజీ నిర్మించ వలసిన అవశ్యకత స్పష్టపడుతున్నది.

గోదావరి మహానదిపై ఈ శతాబ్దికాలంలో చెప్పుకోదగిన పెద్ద ప్రాజెక్టు ఏదీ అంధ్ర ప్రదేశ్ లో నిర్మాణంగాలేదు. 1968 లో ఒక్క చోడంపాడుకు మాత్రం ప్రారంభోత్సవం గావింపబడి పనులు సాగుచున్నవి.

ధవళేశ్వరం రెగ్యులేటర్

1853 సంవత్సరంలో గోదావరికి ధవళేశ్వరం ఎద్ద కట్టబడిన అనకట్లకు యిప్పటికి 112 ఏండ్లు నిండినవి. అనకట్లకు కొన్ని చోట్ల దీటలు వానినవి తెలుసుకొన్న గోదావరి జిల్లా వాసులకు, ఇది అత్యంతాందోళన గలిగిస్తున్నది. ఏదేని ప్రమాదం సంభవించితే, గోదావరి దెల్దాలో ప్రంట దెబ్బతిని, జాతీయ నవ్వం గలుగుతుందనే భయభ్రాంతులు వ్యాపించినవి. ఈ ముఖ్య విషయం ప్రభుత్వ దృష్టిలోకి గూడా వచ్చింది. నేడు ఇంజనీర్ల పరిశీలనలో నున్నది. కోస్తా వరద నివారణ కమిషన్ చైర్మన్ గానున్న శ్రీ మిత్రా అధ్యక్షాన ఒక కమిటీ నియమించబడి పరిశీలనలు జరుపుచున్నారు.

గోదావరి అనకట్ల వట్టర్లను పెంచే విషయాన్ని గూర్చి 1854 సంవత్సరంలోనే హూండ్లీ పరిశోధనా సంస్థలో పరిశీలనలు జరుపబడినవి. వారు అనకట్ల మరమ్మత్తులు చేస్తున్నే ఆరుగురు తలుపులు అమర్చుటకు, సూచించారు. దీనిపనుసరించి, 1900 మే వెలలో 1.41 కోట్ల రూపాయల ఖర్చుతో వరదం రూపొందించబడినది. ఐతే ప్రస్తుత అనకట్లకే ఆరుగురు తలుపులు అమర్చుట ఎంత వరకు సుపాధ్యమని కేంద్ర జలవిద్యుత్ కళా వారి సలహాను కోరబడింది. వారు అనకట్లను పరిశీలించారు.

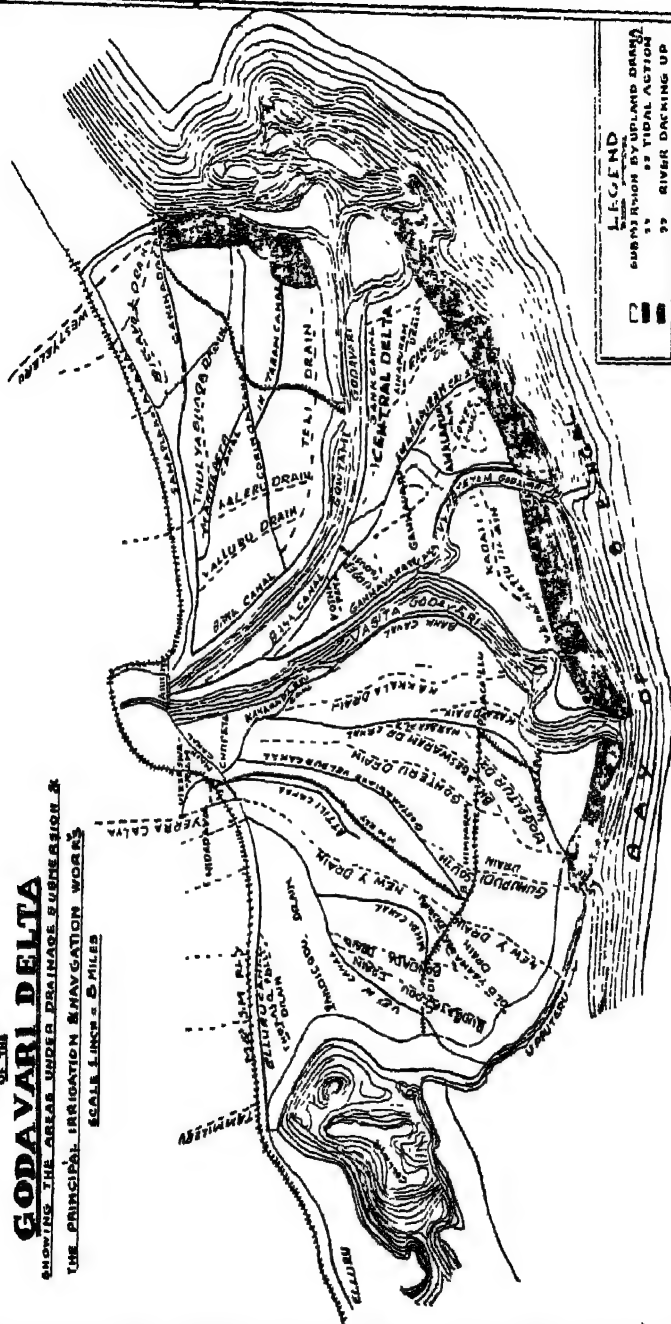
"The structure is not immune from damages even at the existing pond level conditions and therefore it is not desirable to contemplate any additional increase in the pond level"

OF THE

SHOWING THE AREAS UNDER DRAINAGE SUBMISSION &

THE PRINCIPAL IRRIGATION & NAVIGATION WORKS

SCALE 1 INCH = 5 MILES

L. F. C. F. H. D.

THE
SUBMISSION BY UPLAND DRAMA

42 22 TIDAL ACTION 07

27 RIVER DACKING UP

It is recommended that studies may be made for replacement of the Existing anicut by a New structure at an early date." అవి 1981 నవంబర్ లో కేంద్ర జలవిద్యుత్ శాఖ వారు అభిప్రాయం వెలిబుచ్చారు. కాని అవసర వర్కలను ఇప్పటి వరకూ తీసుకోవడం జరగలేదు.

గోదావరి బారేజీ

గోదావరి వదిపై బారేజీ నిర్మాణానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం 1954 సంవత్సరంలో ఒక సూచన గావించింది. వెంటనే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇంజనీర్లచే పరిశీలనలు జరిపించి, 10.9 కోట్ల రూపాయలతో ఒక స్కీము తయారుచేయించి పంపింది. రెగ్యులేటర్ అవకాశకమను, దాని అంచనాలను వివరిస్తూ 1958 జూలై లో వివేదించింది. దీని ఆర్థిక సమస్యను దెబియ్య బోర్డుతోను, ఇన్ఫ్రాగేషన్ ఇంజనీర్లతోను సంప్రదించుట జరిగింది.

ఇంతలో 1959 జనవరిన ప్రత్యేక ఛీఫ్ ఇంజనీరు నుంచి 3 ఆరుగుల తుదిపులు పర్వాలుచేసే స్కీము అందింది. ఛీఫ్ ఇంజనీరు మొదట్లో తయారుచేసిన అంచనాలనుబట్టి దీని ఖరీదు 2.74 కోట్ల రూపాయలవుతుందని తేలింది, కాని ప్రభుత్వం ఈ స్కీమును మరల ఆలోచించి 1.41 కోట్ల రూపాయలకే దీనిని పరిమితం చేయుటకు 1980 మేలో విశ్చయించింది. ఈ సందర్భంలోనే రాష్ట్ర పబ్లిక్ శాఖామాత్యులు "ఆరు ఆరుగుల గేట్లు అమర్చుట కంటే బారేజీ నిర్మాణమే ఉత్తమమైనదని" తమ అభిప్రాయం కేంద్రానికి తెలియ జేశారు.

ఎలాగో తర్వాతనైనా టెబిల్ మెంట్ రెపీవి రైతులు చెల్లించుకోవాలని వుంటుంది గావున, ఎకరానికి నూరు రూపాయల చొప్పున డెల్టా వాసులు ఇప్పుడే చెల్లిస్తే, పని ప్రారంభించుటకు పూనుకొంటామని ఇటీవల రాజమండ్రిలో ముఖ్యమంత్రి విశదీకరించారు.

ఇతే గోదావరిపై బారేజీని రవళేశ్వరంవద్దనా, పోలవరంవద్దనా, యనేది విషయాలైన ఇంజనీర్లకు వదలవలసి వుంటుందన్నారు. ఈ ఆలోచనలతో గోదావరి బారేజీ పదకం కాల హరణమౌతు వున్నది.

రోడ్డు బ్రిడ్జి

ప్రస్తుతం కట్టబడిపోతున్న రైల్వే బ్రిడ్జికో పాటు రాకపోకల కమవైన రోడ్డు బ్రిడ్జి గూడా నిర్మాణం చేసినట్లయితే ఎక్కువ ప్రయోజనకరంగా వుంటుందని ప్రజాభిప్రాయంగా వుంది. ఇప్పటి అవకాశ మీద ఏప్రిల్ 15 లగాయకు జూన్ 1 వరకు మూడు కి వెంట మాత్రం ఈ రహదారి తెరచి వుంటున్నది. సంవత్సరం పొడుగునా ఈ అవకాశం గలిగిస్తే

అశేష ప్రజలకు యింతెంతైనా మేలు చేశారుతుంది. ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ ఆదాయం లభిస్తుంది. దేశ రక్షణ, ఆహార దాన్యాదుల సరఫరా, ప్రయాణీకుల సౌకర్యం మున్నగు ముఖ్య విషయాలను గమనిస్తే ఈ రోడ్డు నిర్మాణవ్యయకత బోధపడుతుంది. రైల్వే శాఖ వారు పునాదులువేసి కట్టుబడి కుపక్రమిస్తున్నారు. గావున ఈ రోడ్డు బ్రిడ్జికి ఖర్చు గూడా కలిసివస్తుంది.

కృష్ణా రోడ్డు బ్రిడ్జి రెగ్యులేటరువలెనే, గోదావరికి గూడా రాజమండ్రి వద్ద వెంటనే ఒక రోడ్డు బ్రిడ్జి రెగ్యులేటరును నిర్మాణం చేయుటవసరంగా వుంది.

దవళేశ్వరానికి 80 మైళ్ళు ఎగువనున్న పోలవరం వద్ద బారేజీ కట్టవలసి వుంది గాన, యిక్కడెందుకనే భావన కొందరిలో వున్నది. కాని దీనికది పోటీ పెట్టవలసిన అగత్యం లేదు. దవళేశ్వరం వద్ద అనకట్టకు ఏవో తాత్కాలిక మరమ్మత్తులు గావించుటకంటే, రెగ్యులేటరు నిర్మాణం చేయటం మంచిది. కృష్ణా తోడే బ్రిడ్జి రెగ్యులేటరు (ప్రకాశం బారేజీ) వలెనే గోదావరిపై గూడా బారేజీ ముఖ్యం. దీనివలన గోదావరి తెల్తా కంఠా నీటి స్థర వరా గ్యారంటీ వుంటుంది. ఏటి పొరుగునా రహదారి సౌకర్యం ఏర్పడుతుంది. మరో ప్రమాదం వాటిల్లకముందే ప్రభుత్వం సత్వర చర్యలు గైకొని, బారేజీ నిర్మాణం పూర్తి గావిస్తారని ఆశిస్తున్నారు.

రామపాద సాగర్

ఆంధ్రదేశ నదీ జలాల వినియోగ పథకాల్లో మొదటిది, వృత్తమమైనదిగా పేరు గాంచినది "రామపాద సాగరం" ప్రాజెక్టు. మన రాష్ట్రంలోని ప్రాజెక్టులలో అన్నింటికంటెను 56 లక్షల రూ. వ్యయంచేసి, కూరింకవంగా యిది పరిశీలించబడింది. పోలవరం వద్ద కర్ణాటక అనకాపల్లి-బిళ్ళయమై డాక్టరు సావేజీ, డా. కే. జి. మిస్టర్ హార్నర్, సర్ మోర్ డాక్. మేక్స్ నాల్డా మొదలైన ప్రపంచంలో పేరుపొందిన ప్రముఖ యింజనీర్లచే, ప్రతిహాళం పూర్తిగా పరిశీలించబడి, ఇది సుసాధ్యమైనదని నిర్ణయించబడినది.

ఈ డాము 6,600 అ. పొడుగున, 428 అ. ఎత్తువుంటుంది. మొత్తం 27½ లక్షల యకరాలకు వ్యవసాయానికి అదనంగా నీరు లభిస్తుంది. ఇందులో కృష్ణా గోదావరి డెల్టాల దాగ్వా వంటకు వ్యవయోగపడుతుంది. విశాఖవట్నుం హార్బరు నుండి కృష్ణానది వరకూ వున్న మెట్ట భూములకు వుష్కలంగా నీరు లభ్యమౌతుంది, దీని నిర్మాణమునకు 128 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుఅవుతుందని అప్పట్లో అంచనావేశారు.

ఈ ప్రాజెక్టును గురించిన వివరాలు తెలుసుకొందాం. రామపాద సాగరం యొక్క డాము ఎత్తు 400 అడుగులు. కాగా లోతు పునాదిరాయి నుంచి 428 అడుగులుంటుంది. రాజమహేంద్రవరమునకు ఎగువన 20 మైళ్ల దూరము వున్న పోలవరం వద్ద యీ డాము కట్టబడును.

ఇక్కడ గోదావరిలో మహాసందేశ్వరకొండ వుంది. ఈ కొండకు అటుయిటు అనకట్ట కట్టవలసివుంది. గోదావరికి ఎరమవైపున విశాఖవట్నుం నౌకాశ్రయం వరకూ, 131 మైళ్ల పొడవునూ; కుడివైపున కృష్ణానదివైపు 110 మైళ్ల పొడవునూ, కృష్ణదాటి గుంటూరు జిల్లాలో 105 మైళ్ల దూరము కాల్యలు శ్రవ్యబడును. ఉత్తమ గోదావరులు, విశాఖ, కృష్ణ, గుంటూరు నుండలాంటి 27½ లక్షల యకరములు యిందువల్ల సాగవును.

రిజర్వాయరు నీరు భద్రాచలం, దుమ్మగుడెముల వరకు వ్యాపించును. భద్రాచలం రామ పాదములకు 8, 10 అడుగుల దిగువ వరకూ నీరు వ్యాపింపవచ్చు. దీని జలాశయం నీరు 588 క. మైళ్ళు వ్యాపించును. దానిలో హైద్రాబాద్ 181 క. మై; బస్తరు ప్రాంతాన 18 క. మై; జయపూర్ ప్రాంతాన 14 క. మై; ఆంధ్రలో 381 క. మై. వుంటుంది. ఈ అనకట్టకట్టబడవలసిన గోదావరీ నీరు 20 వంతులు ఉపయోగించుకొన వచ్చును. సాలీనా 25 కోట్ల రూపాయలు ఈ ప్రాజెక్టు తంప ఆదాయం లభిస్తుంది.

రాము కింద కుడివైపున విద్యుదుత్పత్తి స్థానముంటుంది. లక్ష వరకూ కిలోవాట్ల విద్యుత్పత్తి లభించవచ్చును. లాకులు కట్టి మధ్య ప్రదేశ్, విశాఖపట్నం, మద్రాసుల వరకు మంచి నావల రవాణా సౌకర్యములు కలిగించ వచ్చును.

సలహా యింజనీర్ల బోర్డువారు ఆనకట్ట నిర్మాణం సుసాధ్యమని నిర్ణయించారు. సాధారణమైన నదీగమనము, ప్రవాహము, పునాది, ఖననము మున్నగు సమస్యలున్ననూ విస్సందేహంగా ఆనకట్టను నిర్మించవచ్చునని యింజనీరు బోర్డువారు తమ అభిప్రాయము తెలియబెన్నారు.

ఈ రామసాదసాగరం ప్రాజెక్టు విషయంలో పునాదులకు కావలసిన రాయి నదీమట్ట మునకు 230 అడుగుల కిందకు పోతేనేగాని దొరికేటట్లు లేదని, అందుచే ఇది అధికవ్యయంతో కూడుకొని వున్నదని కొందరి భావన. కాని "The Board of consulting Enginires Examined the detailed designs and declared that despite unusually difficult river diversions and foundation exavation problems, the construction of Dam unquestionably feasible." అని ప్రభుత్వ నివేదికలే తెల్పుతున్నవి.

బోర్డురాము నిర్మాణంలో కొరతయు, సామర్థ్యము చూపిన నిపుణులు హాస్పరు, పెర్నాగి, డా. కావేజీగార్లు ఈ ఆనకట్ట స్థలం, పథకాన్ని ప్రశంసించారు.

"సలహా ఇంజనీర్ల బోర్డు వారు ఆనకట్ట నిర్మాణము సాధ్యం అని నిర్ణయించారు. ఆ సాధారణమైన నదీగమనము, ప్రవాహము, పునాది, ఖననము మున్నగు క్లిష్ట సమస్యలున్ననూ విస్సందేహంగా ఈ ఆనకట్టను నిర్మించవచ్చు"నని వారు సలహా యిచ్చారు. రిజర్వాయరు నీరు 587 చ. మై. వ్యాపించును. అందు హైదరాబాద్ ప్రాంతమున 181 చ. మై; విస్తరు ప్రాంతమున 18 చ. మై; జయపూరు ప్రాంతమున 14 చ. మై; ఆంధ్ర ప్రాంతమున 381 చ. మై. జలాశయము వ్యాపించును.

ఇతిగోళన్

ఈ ప్రయోగోదానములు, విశాఖ, కృష్ణా, గుంటూరు పురిపాలకసంస్థలకు 27 శాతంల ఎకరములు రామసాద సాగరం కింద సాగుగను. మెట్ట ప్రదేశములలో 31 లక్షల ఎకరములలో మొదటి వంట, 4 లక్షల ఎకరములలో రెండవ వంట రాగలదు.

గోదావరి డెల్టాలో 3 లక్షల 2 వేల ఎకరములు, కృష్ణా డెల్టాలో 6.4 లక్షల ఎకరములు 2వ వంటనిచ్చును. కొల్లేరు ప్రాంతంలో 0.6 లక్షల ఎకరములు మొత్తం 27 లక్షల వంట వచ్చును.

విద్యుచ్ఛక్తి

రామ కుడివైపున విద్యుదుత్పత్తి స్థానముండును. లక్షన్నర కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయవచ్చును. ఈ ప్రాజెక్టువలన 100 లక్షల టన్నుల బియ్యం లభించును. సాలీనా 25 కోట్ల రూపాయల వంట ఉత్పత్తి అగును. ప్రభుత్వమునకు 242 లక్షల రూపాయలు రెవెన్యూ వస్తుంది.

రామపాదసాగర అనకట్ట పాదపు 6 వేల అడుగులు. 428 అడుగులపైత్రు వుంటుంది. ఖర్చు ఒక్క అడుగు నీటికి 760 రూ. దా మాత్రమే అని అంతనా వేళాయ.

ఈ రామపాదసాగర ప్రాజెక్టు విషయంలో కృషిచేసిన వారిలో శ్రీ కొంతిరామ మూర్తిగారు అగ్రగణ్యులు. ఆనాటి మద్రాసు ప్రభుత్వ వైఖరి భిన్నంగా వుండటంతో. ఇది మరుగునపడి పోయిందని చెప్పవలసివుంది.

ఇంచంపల్లి విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

గోదావరి నీరునింపే జలాశయంకట్టే విషయమై పరిశోధనలు జరిపిన ఫలితంగా ఆంధ్రప్రదేశ్. సరిహద్దునవున్న "ఇంచంపల్లి" అనే ప్రదేశంలో ఒక గొప్ప రిజర్వాయరు నిర్మించడానికి తగిన వసతులన్నీ కలవని, యింజనీర్లు ఒక నిశ్చయానికి వచ్చారు.

పోతుశిలమీద కట్ట నుద్దేశించిన బారేజీ వంటిది పోలవరం వద్ద గూడా ఒక బారేజీ కట్టటం ఎక్కువ ప్రయోజనకరమని ఇంజనీర్లు అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చుతున్నారు.

ఈ ఇంచంపల్లి స్థలం, ఇబ్రాహీంపేట, ప్రాజెక్టు గోదావరి నదీ-సంగమానికి ఏమృత, దిగువ భాగంలో వుంది. ఈ ఇంచంపల్లి దగ్గర రెండు వైపులా కొండలు గలిగిన ప్రదేశంలో గొప్ప రిజర్వాయరు నిర్మిస్తారు. గోదావరి మహానది ఇంచంపల్లిచేరేటప్పటికే పెద్ద జలరాశిగా వుంటుంది. కాని యీ జలాశయం కింద యిరువైపుల కాల్యలు త్రవ్వే అవకాశం లేదు. దిగ్గరలో వ్యవసాయమునకువయోగవదే ధూమి లేదు. అందుచే, ఇంచంపల్లి ప్రాజెక్టు ముఖ్యంగా విద్యుచ్ఛక్తిని యివ్వగలిగేదిగా వుంటుంది.

విద్యుచ్ఛక్తి: ఈ రిజర్వాయరులో 700 కె. కో. ఘ. అ. నీరు నింపవచ్చును. అంటే ఇది బాక్రా జలాశయంకంటే రెట్టింపు వుంటుంది. ఈ జలాశయంవల్ల 3 లక్షల కిలో వాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయవచ్చును. ఇచ్చటి నై సర్గిక పరిస్థితుల అనుకూలత వల్ల ఈ దాము 160 అడుగులకంటే ఎక్కువ ఎత్తు అవసరం లేదు. ఇంత పెద్ద సాగరం గూడా 20 కోట్ల రూ. తోనే నిర్మించవచ్చు. విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తిచేసే యంత్రాగారాలలో, సుమారు 20 కోట్ల రూ. ఛర్చ అవుతుంది.

పోలవరం బారేజీ

ఇలా విద్యుదుత్పత్తికోసాలు, యిరిగేషన్ కెలావువకరిస్తుందా అని సాంకేతిక నిపుణులు పరిశీలనలు నలువక పోలేదు. భవశేష్యరం వద్ద అనకట్టవలె, పోలవరం వద్ద బారేజీని నిర్మిస్తే గోదావరి డెల్టాకు 2వ పంటకు వివియోగపడటమేగాక, 2 ప్రక్కలా కాల్యలు కన్నీ వికాసపట్నం నుంచి కృష్ణా డెల్టా వరకు నీరును ప్రవహింపజేయుటకు అవకాశముంటుంది.

ఇంచంపల్లి వద్ద ఒక రిజర్వాయరును నిర్మిస్తే గోదావరి నదీ జలాన్ని నిల్వచేసి అధిక ప్రయోజనాన్ని పొందవచ్చుననీ, రామపాడసాగరం అనకట్ట నుద్దేశించిన చోట నముద్ర మట్టానికి 100 అడుగుల ఎత్తున, 12 కోట్ల రూపాయలతో ఒక బారేజీ నిర్మిస్తే వికాస మంది

దిగువనున్న 30 లక్షల యకరాలకు యిబ్రిగేషన్ నడుపాయాడు చేయించు గాక, వక్కిమ గోదావరి, కృష్ణా జిల్లాల మెట్ట ప్రాంతాలకన్నింటికీ నీరు అందజేయవచ్చుననీ అభిప్రాయ పడుచున్నారు.

గోదావరి నదిపై పెద్ద రిజర్వాయర్ల నిర్మాణానికి అనుచైన స్థలాల వివరాలు పేర్కొంటూ ప్రభుత్వాధికార కరపత్రంలో యీ ప్రాజెక్టులను గూర్చియలా వ్రాశారు:

“ఇంతవల్లి వద్ద నదీ గర్భంలో రాయదాగా నున్నదని యింజనీర్లు చెప్పు తున్నారు. ఆనకట్ట పొడుగు 7 వేల అడుగులు. రిజర్వాయరులో 18 ఎకరా అడుగుల వీటిని నిల్వ చేయవచ్చును. దాదాపు 20 కోట్ల రూ. ఖర్చుతో స్కీమును పూర్తి చేయనగును. దీనితో పాటు “ఇప్పుడు” వద్ద ఆనకట్టను కూడా నిర్మించినప్పుడు, ఒక మిలియన్ హార్డువర్ విద్యుత్తు కి 6 వత్తి చేయడానికి వీలుండు..... పోలవరం వద్ద కారేజీ సహాయంతో 20 లక్షల యకరాల నుంచి 30 లక్షల యకరాల వరకు ఒకటవ వంటకు, 2వ వంటకు కలిపి సప్లయ కాగలదు. ఉత్తరం దైపున తూర్పు గోదావరి, విశాఖ జిల్లాలలోను; తూర్పువైపు, వక్కిమ గోదావరి, కృష్ణా-జిల్లాలలోను గల మెట్ట ప్రాంతాలను చాలావరకు సాగుచేయడానికి యీ కార్యం వుపయోగ పడుతాయి. రామపాదసాగర్ ఆనకట్ట కింద ఆదిలో సాగులోకి తీసుకొని రాదలచిన ప్రాంతంలో కనీసం మూడింట రెండు వంతుల భాగ్ని దీని మూలంగా సాగుచేయడానికి అవకాశాలు కలవని భావించబడుతున్నది. తక్కిన ప్రాంతానికి గూడా లిప్ట యిబ్రిగేషన్ సౌకర్యాలు కలిగించడం సుసాధ్యమే” అని ఆ ఆధికార పత్రంలో వ్రాశారు.

ఇప్పుడు జలాశయం

“ఈ వధకాన్నునువరించి ఇప్పుడు వద్ద ఆనకట్ట, పోలవరంవద్ద కారేజీ ఉత్తర దక్షిణకార్యలు ఏర్పడగలవు. ఉత్తర కార్య విశాఖవట్ను హార్బరు వమీనంలో కలుస్తుంది. దక్షిణ కార్య ఇబ్రిహీనవట్ను వద్ద కృష్ణా నదిలో కలుస్తుంది. ఈ 2 కాలవలు గూడా పడవల ప్రయాణానికి అనువుగా వుండగలవు, గోదావరి, కృష్ణా జిల్లాలలోని మెట్ట ప్రాంతా లన్ని ఈ కార్యం కింది సాగు కాగలవు. సరిగ్గ ప్రమాదం తొలగి పోగలదు. ఈ ఆనకట్టకు మొత్తం 27 కోట్ల రూ. ఖర్చు కాగలదని అంచనా వేశారు. కారేజీకి 18 కోట్ల రూ; కార్య లకు 28 కోట్ల 18 లక్షల రూ. ఖర్చు కాగలదు. దాదాపు 1 లక్ష 50 వేల కిలోవాట్ల మేరకు విద్యుత్తు కి 6 వత్తి చేయుటకవకాశాలున్నవి” అని వ్రాశారు.

అంద్ర రాష్ట్రం ఏర్పడిన తరువాత, గోదావరి ప్రాజెక్టు స్థలాలనుగూరించి అనేక సాంకేతిక పరిశీలనలు గానించబడినవి. ఫలితంగా ఇదివరలో తలపెట్టిన రామపాద సాగర్

ప్రదేశమునకు 1½ మైలు క్రిందినున్న పోలవరం నమీషమున, ఒక ఏకదశ వారేటి నిర్మిస్తే ఎక్కువ ప్రయోజనం వుంటుందన్నారు. మొదటి దశ ఖర్చు 14.10 కో. రూ. దీని వల్ల సుమారు 4 లక్షల ఎకరాల్లో 2వ పంటకు గూడా నీరందించవచ్చును. 2వ దశలో అనకట్ట వ్యయం 29 కో. రూ. పోలవరం వద్ద త్రవ్వే కాల్వలవల్ల 27.48 లక్షల ఎకరాలు వల్లపు సాగులోకి వస్తుందని ఇంజనీర్లు అంచనా వేశారు. గోదావరి జలాలను హెచ్చుగా నడిపి యోగం చేసుకొనుటకు పోలవరంవద్ద చారేటి, ఇప్పుడువద్ద అనకట్ట, ఇంకంపల్లి వద్ద విద్యుత్ ప్రాజెక్టును నిర్మాణం గావించవలసి వుంది.

తెలంగాణాలో గోదావరి లోయ ప్రాజెక్టులు

గోదావరి లోయ ప్రాజెక్టు ఏ ఒక్క డాములోనో పరిపోదనీ, ముఖ్యమైన 5 చోట్ల డాములు కట్టవలసి వుంటుందనుకొన్నారు.

(1) కావల్ గూడెం డాము: ఇది నాందేడుకు 92 మైళ్ల దిగువనున్నది.

(2) కృష్ణాపురం డాము: కావల్ గూడెం డాముకు 45 మైళ్ల దిగువన స్వర్ణవద్ద గోదావరి వంతెనకు 11 మైళ్ల ఎగువనున్నది.

(3) కృష్ణాపురం డాముకు దిగువ 9 మైళ్లలో ఒక ఏకదశ డామును నిర్మించవచ్చును. అక్కడనుండి 2 వైపులా కాల్వలు తీయవచ్చును.

(4) గోదావరినదికి ఉపనది 'కడల' మీద మరొక డాము.

(5) మరో ఉపనది 'మానేరు' మీద కరీంనగరం నమీషమున యింకొక డామునిర్మాణం.

ఇలా 5 చోట్ల యీ డాములను అంచెలంచెలుగా కట్టవలసివుంది.

4 దశలుగా, ఒక్కొక్క అంచె 4 ఏండ్ల చొప్పున 18 ఏండ్లలో పూర్తిచేయ వీలుండు 'జుంపని' అభిప్రాయపడెనారు.

చీటి అన్నింటి కింద కలిపి మొత్తం 42 లక్షల యకరాలకు నీరు సరఫరా అవుతుంది. ఇందులో 28 లక్షల 39 వేల యకరాలు గోదావరి లోయకు, 18లక్షల 81 వేల యకరాలు కృష్ణా లోయ ప్రాంతానికి చెందివుంటుంది.

ఒక్క కావల్ గూడా ఏకదశ డామునుండి తీసే దక్షిణ కాలువ తూర్పున గోదావరి దక్షిణంగా కృష్ణానదికి మధ్యనున్న ప్రదేశాన్నింకటినీ సాగులోకి తీవచ్చును. దీనిని బట్టి యీ ప్రాజెక్టుయొక్క పొడవునకు తెలుస్తుంది. అది యీ స్కేము పరిధిగా 'జుంపని'.

నవాబ్ జైన్ యాక్ జంగ్

జననం : 1877 జూలై 4 వ తేదీ. మరణం : 1949 ఫిబ్రవరి 19 వ తేదీ.

కరీంనగర్, వరంగల్లు, ఖమ్మం, నల్లగొండ జిల్లాలలోని మొత్తముగా, సాగులోకి రాగలవు.

ఇంజనీర్ల నివేదిక

వీటి నన్నింటినీ పరిశీలించి, ఇంజనీర్ల యాగోదావరి లోయ ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి తమ సుముఖతను వెల్లడించి యున్నారు.

"మైన చెప్పిన గోదావరి వాటి ప్రాజెక్టు దేశంలోని వీటి పాదురం ప్రణాళికలలో ఉత్తమోత్తమమైన వానిలో ఒకటి. ఇతర ప్రాజెక్టులతో పోల్చి చూస్తే దీనికంటే ఎక్కువ 85 కోట్ల రూ. చాలా తక్కువ మొత్తమే. 42 లక్షల యకరాల్ కంటే ఎక్కువ వసూలుకారి, ప్రధాన పంటలు వందే ప్రాంతాలలో యకరానికి 400 రూ. ఖర్చు తేలుతుంది. దక్షిణ పీఠభూమిలోగాని, దక్షిణ భారతదేశంలో గాని ఏ పెద్ద ప్రాజెక్టుకిందా యితర విస్తీర్ణపు భూమి సాగులోకిరాదు.

ప్రాజెక్టులను దశలువారీగా నిర్మించడానికి అవకాశం వుండటం, నిర్మాణం ప్రారంభమైన మూడోమేదాని నుండే ఫలితంబలించే అవకాశముండటం దీనిప్రత్యేకత. నిర్మించవలసిన భూములు గూడా పోషకమైన ఎత్తువి కావు. మధ్యమంగా వుంటాయి. ఈప్రాంతంలో కూలిపని వాళ్లుగూడాదాగా లభిస్తారు. ఈ ప్రాజెక్టులు 7 తెలుగు జిల్లాలకు ఆత్యంతలాభకారిగా వుంటవి.

ఇదిగాక, మరొక ముఖ్య విషయమున్నది. ఈ ప్రాజెక్టు కింద సాగుకువచ్చే కృష్ణా నదీ లోయలోని నల్లగొండ, ఖమ్మం జిల్లా భాగాలను యిది గాక మరే యితర ప్రణాళిక వీటి నందించలేదు. ఈ ప్రాంతాల్లో వర్షాలు తక్కువ. పంటలు తయ్యం పొడతాయి. దీనికి ఆధారం ఒక్క కృష్ణానదియే. దానిలో 12 లక్షల 80 వేల యకరాలు ప్రస్తుతం నిర్మించబడుతున్న నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు కిందకు వచ్చును. నందికొండకు ఇవతర ప్రాంతాల యింకెంతయో, భూమి సాగు కావలసివుంది. ఆ భాగంలో 18 లక్షల 80 వేల యకరాలకు ఈ గోదావరి దక్షిణకాలువ నీరు సునితా చేయగల్గుతుంది. ఈ విధంగా అటు నాగార్జునసాగర్ యిటు గోదావరి ప్రాజెక్టులు రెండూ తెలంగాణ ప్రాంతంలోని కృష్ణలోయలో 30 లక్షల యకరాలను సాగులోకి తెస్తాయి, అవి ఇంజనీర్ల నివేదికలో వ్రాశారు.

గోదావరి ఉత్తర కాల్య స్కీము (కడం ప్రాజెక్టు) [ప్రథమ దశ]

గోదావరిలోయ ప్రాజెక్టులో ప్రధమదశగా ఉత్తరకాల్య వనిని ఆరంభించడం జరిగింది. కడం, గోదావరిలో వంగమంకాటామ్యేముండు అదిలాబాద్ జిల్లాలోని 'పెద్దూరు' అనే

గ్రామంవద్ద యాతనకట్ట స్థలంవుంది. ఇక్కడ 5.495 అడుగుల పొడుగు దాము నిర్మాణం చేశారు. హెడ్ స్ట్రూయిన్ నుండి 48 మైళ్లపొడుగు ఎడమవైపు కాలవతీయబడింది. దాము నుంచి బయలుదేరే ముఖ్యకాలవ 79 మైళ్లు. ఈ కాలవమూడుగా చీలి, ప్రవహించే యేర్పాట్లు చేశారు. దీనివల్ల 4 కోట్ల 41 లక్షల రూ. లని అంచనా వేయబడింది. జలాశయ విస్తీర్ణం 8.23 చ. మైళ్ళుంటుంది. ప్రాజెక్టు పైన 14 అడుగుల వెడల్పుగల వంతెన ఒకటి నిర్మాణంలో వుంది. దీనివల్ల 85 వేల యకరాల ప్రస్తుతం సాగుతుందని అంచనావేశారు. గోదావరి ప్రాజెక్టుభాగం పూర్తి అయితేరావత్ 2 లక్షల 27 వేల యకరాల సాగులోకి తేవాలని ఉద్దేశ వడినారు.

ఈ స్కీమును 1949 సం॥ లోనే ప్రభుత్వం మంజూరుచేసింది. గోదావరి నుంచి యాజలాశయంలోకి రావగుండల విద్యుచ్ఛక్తి సహాయంతో నీరు తోడాలనుకున్నారు. మూడేండ్లలోనే యీదాము వనిపూర్తి చేయనుద్దేశించినా, తదుపరి 5 ఏండ్లకు గూడా రావగుండల నుంచి విద్యుచ్ఛక్తి రాలేదు. కాలవ పొడవు 47 మైళ్లకు తగ్గించి 85 వేల యకరాలకు నీరు యివ్వదలచి స్కీమును ఆవిధంగా మార్పు చేశారు.

కడం ఆనకట్ట నిర్మాణం దాదాపు పూర్తిగావచ్చింది. 12 వేల యకరాలకు నీరందించారు.

ఇంతలో హఠాత్తుగా పెచ్చిన వివరీత వరద తాకిడికి తట్టుకోలేక, పూర్తికావచ్చిన కడం ఆనకట్ట కొట్టుకొని పోయింది. తీవ్ర నష్టాన్ని గలిగించింది. ఇదొక జాతీయదుర్ఘటన. కడందాము కట్టబడినరీతి తీవ్రవిమర్శనలకు గురియైంది, మరల మరమ్మతులు చేసి ఇటీవలనే దీని నిర్మాణాన్ని కొనసాగించారు.

పోచంపాడు ప్రాజెక్టు

పూర్వపరిశీలనలు

1930 లో నియమింపబడిన 'ఇరిగేషన్ కమీషన్' తెలంగాణ ప్రాంతంలో నీటి వనరుల అవకాశాలను గూర్చి స్పష్టపరిచింది. కల్నర్ ఫ్లాట్టర్ దెవలప్ మెంటు కమీషనరుగా వున్నప్పుడు 1937-38 సంవత్సరాల్లో గోదావరి నదీపై ప్రాజెక్టుల దర్శాప్తుకని, ఒక ఎగ్జిక్యూటివు ఇంజనీరును నియోగించారు. వారి దర్శాప్తు ఫలితంగా గోదావరి కాల్యం ప్రాజెక్టును తయారు చేయడం జరిగింది. దానినిబట్టి నాందేడు-బసారీ రైల్వే బ్రిడ్జికి మధ్య నాందేడుకు 22 మైళ్ళ దిగువన కావల్ గూడా వద్ద ఒకటి, దీనికి 45 మైళ్ళ కిందనున్న కుష్టాపురం వద్ద ఒక రాము, కుష్టాపురమునకు కిమైళ్ళలో ఒక 'షిక్స్ వైర్' కట్టాలనుకొన్నారు. గోదావరి ఉపనదియైన 'కడం' మీద ఒక రామున్ను. మరొక ఉపనది 'మానేరు'పై ఒక అనకట్ట యున్ను కట్టటకు వివిధ కాల్యం ద్వారా పల్లపు సాగుచేయుటకు ప్లానులు తయారు చేశారు. 'గోదావరి ఉత్తర కాల్య' ప్రాజెక్టు నిర్మాణమైనది దీనిలోని అంతర్భాగమే. దనాథావం వల్ల ఒక్క ఉత్తర కాల్య మాత్రమే అవిర్భవించింది.

పోలీసు తర్య అనంతర కాలంలో, ఈ ప్రాజెక్టు స్వరూపము పూర్తిగా మారింది కడం ప్రాజెక్టు, కాల్యం నిర్మాణం ప్రారంభమైనవి. దక్షిణ కాల్య పరిశీలనలో వుండి పోయింది.

దరిమిలా ఈ కావల్ గూడా కుష్టాపురంవైర్ మున్నగు పై స్క్రీములకంటే, "పోచంపాడు" పెరకం మంచిదనీ, ప్రయోజనకరమని ముఖ్యంగా డా. కె. యల్. రావుగారిలాంటి ఇంజనీరు ఆతిప్రాయం వడివార్లు.

ఈ ప్రాజెక్టు స్థలం నముద్ర మట్టానికి 1 వెయ్యి అడుగుల యెత్తున వుంది. దక్షిణ దిశంతా నీరు సప్లయ చేయగలిగేది. కాని దురదృష్టవశాన ఈస్థలం చేరేవరికి గోదావరిలో నీరు హెచ్చుగా వుండదు. ఐనా యిది చాలా ముఖ్యమైనది. దీనికి దిగువన ఇక ఇళ్ళువల్లి వద్దనే, ఇంద్రావతి కలిసిన ఫలితంగా గోదావరిలో నీటి ప్రవాహం హెచ్చుతుంది. ఇచ్చుం వల్లి వద్ద అనకట్ట కడితే, 16 మిలియనుల ఎకరా అడుగుల నీటిని విల్యవేసి, దేశంలో పెద్ద జలాశయ మవలమేగాక, ప్రపంచంలోనే 2వ పెద్ద రిజర్వాయర్ అవుతుందనుటకు నందేహం లేదు. ఇది సంవత్సరానికి కనీసం 25 వేల క్యూబెక్కుల నీటిని పారింజగలుగుచేగాక, 40 లక్షల కిలోవాట్ల విద్యుత్తు క్రివి వుత్పత్తి చేయగలుగుతుంది.

ఈ ప్రాంత స్థలాలను పరిశీలించేసి, కేంద్ర జలవిద్యుత్ సంఘంవారిని సంప్రదించి, డాక్టర్ కె. యర్. రావుగారి సలహాతో, ప్రస్తుతం ప్రాజెక్టుకట్టే పోచంపాడు “స్థలము” అను పై నదని నిర్ణయించబడినది. ఈ జలాశయంవలన నీటిమునక యిబ్బందిలేకుండుట వున్నంతగా వీరందించేక క్తి గలిగియుండుట, ఒకే చోట అనకట్ట నిర్మాణం మున్నగు ముఖ్య విషయాలు దృష్టియందుంచుకొని అన్నివిధాల “పోచంపాడు స్కీమ్” సర్వోత్తమమైనదని నిర్ణయించడమైనది.

“Investigations done today indicate, that in view of Submersion difficulties as also want of abundant supplies of water in Godavary at places where lands can be commanded by a single Dam scheme “Pochampadu” will be the best one” అని డాక్టర్ కె. యర్. రావు గారు వ్రాశారు.

ఈ పోచంపాడుపై వ్రాసిన వ్యాసమునకు వీరికి రాష్ట్రపతి బహుమతి అఖించింది.

“గోదావరి ఎక్కువ వ్యయిక్రిగేషన్ కుగాను పూర్వపు రామపాదసాగరం స్థలం పోలవ రంవద్ద బరాత్ నిర్మాణం గావించవలసి వుంటుంది. ఈ 2 ప్రాజెక్టుల ద్వారా గోదావరిలోని అధిక నీటిని సద్వినియోగపరిచి పంట పొలాలకు పారించగలం. అంతేగాక పరిశ్రమలకు విద్యుచ్ఛక్తి బంగాళాఖాతం వరకు నావికా సౌకర్యాలు, ఏర్పడుతవి” అన్నారు.

హైదరాబాద్, నాగపూర్ రోడ్డున, సోన్ బ్రిడ్జికి కిక్కిమైళ్ళు ఎగువన, నిజామాబాద్ నుంచి 93 మైళ్ళ దూరాన యీ పోచంపాడు స్థలం వుంది. దీని వద్ద కట్టే రాము 99,800 అడుగుల పొడుగు వుంటుంది. ఇందులో చాలా భాగం మట్టికట్టయే కడుతారు. ఎడమ భాగం కట్ట 19,080 అడుగులుంటుంది. కుడి భాగముకట్ట 18,470 అడుగులుంటుంది, జలాశయ విస్తీర్ణం 172 చ. మైళ్ళు. ఈ జలాశయంలో 12,15,82 శ. కో. మ. అ నీరుంటుంది. రాము ఎత్తు 135 అడుగులుంటుంది. ఈ ప్రాజెక్టు వద్ద నుంచి 238 మైళ్ళు వర్యం తం కాలువలుంటాయి. 13,800 క్యూసెక్కుల ప్రవాహగమనం వుంటుంది. వీటి ద్వారా గోదావరి దేన్లోని 240 టి. యం. సి. నీటిని వినియోగించుకొన గల్గుతుంది. ఈ ప్రాజెక్టు స్థలం సముద్ర మట్టానికి సుమారు 1 వెయ్యి అడుగుల ఎత్తున వుంది. దక్షిణాదికంఠా గూతా అన్నపూర్ణ తల్లిగా నీరు సప్లయ చేయగలిగేది. కాచి దురదృష్టవశాన, యీ స్థలంచేరే నరికి గోదావరిలో నీరు అంత హెచ్చుగావుండదు. ఇలా యీ స్కీముద్వారా తెలంగాణలోని

సెజానూబాద్, నెల్లగొండ, పరంగల్లు, ఉమ్మం మొ॥ 5 జిల్లాలకు 16 లక్షల యశరములకు సేరందించ గల్గుతుంది.

రాము ఖరీదు 10 కోట్ల రూ. కాలవకగుభర్తు సుమారు 40 కోట్ల రూ. వుంటుంది. మొత్తం 50 కోట్ల రూపాయలని మొదట్లో అంచనా వేశారు.

ఇరిగేషన్

పోచంపాడువద్ద 257 శ.కో. సు. టుకుగురి నీరు లభ్యమౌతుందనీ, (11,28,000 క్యూసెక్కులసేరు) తేలింది. దీనివలన 2 మిలియన్ ఎకరాలకు నీరందించ వచ్చును. ఇందుకు గాను పోచంపాడువద్ద ఒక బరాజయం కట్టుట ఆవశ్యకమైచుంది. దక్షిణ కాల్య ద్వారా 18.58 లక్షల ఎకరాలకు, ఉత్తర కాల్యవలన 20.60 లక్షల ఎకరాలకు మొత్తం 20 లక్షల 58 వేల ఎకరాలకు సమృద్ధిగా నీటి పారుదల వుంటుంది. దీనికగు ఉచ్చ 83 కోట్ల రూపాయలని అంచనా వేశారు.

విద్యుదుత్పత్తి

ఇచ్చట విద్యుదుత్పత్తికి గూడా కొంత అవకాశమున్నది. దక్షిణ కాలవ ప్రవాహ మార్గంలో 3 చోట్ల కిందకు దుముకుచోటులున్నవి. ఈ దూకుడు నీటి సువయోగించి, సుమారు 20 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్తుని ఉత్పత్తిచేయ వచ్చును. ఉత్పత్తి కాల్య కడం రిజర్వాయరులో వడేచోట దుముకు నీటిసువయోగించి, మరి 30 వేల కిలోవాట్ల విద్యుదుత్పత్తి చేయవచ్చు.

హోసంపాడు రిజర్వాయరు పోడిక్కి

ముఖ్యాంశాలు

1. సలహా

అక్షంశము:

దేశాంశము:

ఉ—18°—58'

తూ—78°—20'

మైదరాదాడు—నాగపూరు రోడ్డులో గోదావరి నది మీదగల సోను బ్రిడ్జికి ఎగువ 3 మైళ్ళ దూరంలో ఈ స్థలం వున్నది.

2. నీటి వివరాలు

అనకట్ల వద్ద అరగాటి ప్రదేశము

మొత్తం విడుదలయ్యే నీరు: సూచించిన ప్రకారం:

గరిష్ట నిలవ నీటి మట్టం

ఏప్రైను చెవెల

నదీ గర్భం మట్టం

(1) స్పిర్ వే

(2) నాన్ స్పిర్ వే

(3) మట్టికట్ట

గరిష్ట నీటి వైశాల్యం

35.029

12.00.000

1093.00

980.00

982.00

చ. మై.

క్య నెక్కు

1910. అ

840. అ

41300. అ

174.9. చ. మై

లేక 1,11,936 ఎక

రిజర్వేయరు ఘనపరిమాణము 1093.00 మట్టం వద్ద
అనకట్ట గరిష్ట ఎత్తు రోడ్డు మట్టము నుండి ఏప్రాన్ వరకు
మట్టికట్ట గరిష్ట ఎత్తు

3. దక్షిణపు కాలువ

హెడ్ వర్క్కు వద్ద కాలువ అడుగు మట్టం
పుల్ సప్లయ్ లెవెల్
బయలుదేరినచోట కాలువ అడుగు మట్టం వెడల్పు
వీడుదలైన నీటి గరిష్ట పరిమాణం
నీటి ప్రవాహపు వేగము
కాలువ పొడుగు

4. మొత్తాలు

అనకట్టలో రాతికట్టు
మట్టి పని

ప్రతిపాదిత ఆయకట్టు

{ తరి (పల్లపు పంట)
కుమ్మి (మొట్ట పంట)

5. ఉపయోగాలు

పండించే పంట
సంవత్సరానికి పండే పంట విలువ

ప్రాజెక్టు స్కీములో గావించిన ముఖ్య మార్పులు

ప్రస్తుతానికి ఈ స్కీమును మధ్య తరగతి ప్రాజెక్టుగా నిర్దేశించారు. ఇదివరలో 240 శ. కో. ఘ. టడుగుల నీరును వినియోగించి సాగుచేయబడినది. కాని నేటి వధకం ప్రకారం 88 శ. కో. ఘ. టడుగుల నీటికి మాత్రమే పరిమితం చేశారు. ఇది ముఖ్యమైన మార్పు. వెనుకటి స్కీము ప్రకారం 20 లక్షల 58 వేల ఎకరాలకు నీరందించుటకు కాల్య అను రూపొందించారు. కాని ప్రస్తుతం నిజామాబాద్, కరీంనగర్ జిల్లాలలో మొదట్లో 3 లక్షల 80 వేల ఎకరములకు, తర్వాత 5 లక్షల 70 వేల ఎకరాలకు సాగు నిమిత్తము ఈ నీరు ఉపయోగపడుతుంది. పండింగు ద్వారా మరికొంత సాగు కిందకు రావచ్చును. విద్యుత్తు క్రి సుత్పత్తిచేసే విషయం యిప్పట్లో విరమించారు.

పోచంపాడు పూర్తి ప్రాజెక్టు నిర్మాణం గావాలంటే, 88 కోట్ల రూపాయలొతుంది. కాని నేటి స్కీమును 15 కోట్ల 25 లక్షల రూపాయలకు మాత్రమే కుదించారు.

వెనుకటి స్కీము వనుసరించి గోదావరి దక్షిణ కాల్య 251 మైళ్లు ప్రవృత్తాదు. 17,240 క్యూసెక్కుల నీరును ప్రవహింపజేసి నిజామాబాద్, కరీంనగర్, వరంగల్లు, ఖమ్మం జిల్లాలలో 18,08,000 ఎకరాలలో పంటలు పండించబడినట్లుంది. మరో ముఖ్య బ్రాంచి కాల్య ద్వారా గోదావరి-కృష్ణా లోయల మధ్యలోనున్న ప్రదేశంలో 2,68,000 ఎకరాల వల్లపు సాగుకిందకు తేలిపోతుంది.

కాని ప్రస్తుత స్కీము ప్రకారం 2 జిల్లాల్లో మొదట్లో 3 లక్షల 80వేలకు, తర్వాత 5.7 లక్షల ఎకరాలకు, నీరందించ గల్గుతారు.

ఈ విధంగా పరిమితం చేయటానికి, ప్రధానంగా మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వ అభ్యంతర మని గ్రహించవలసి వుంటుంది. 1963 మార్చిలో 88 శ. కో. ఘ. టడుగుల నీరును మాత్రమే ఉపయోగించుకొనేందుకు, ప్లోరేజీ ప్రాజెక్టుగా మాత్రం సవరించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం షరతు విధించి, పోచంపాడుకు అనుమతించింది.

అందుచేతనే వెనుకటి వధకాన్ని పై విధంగా సవరించి కేంద్రాంగీకారానికి పంపించవలసి వచ్చింది. ఐతే పోచంపాడు ప్రాజెక్టును దళల వారిగా కట్టుకొనుటకు, ఇంకను ఇరిగేషన్ అభివృద్ధి చేయుటకు, అవకాశం వుంటుందని విప్లవానిన ఇంజనీర్లుచెబుతున్నారు. అంచెలంచెలుగా పూర్తి ప్రాజెక్టును నిర్మాణం గావించుకొంటేనే పోచంపాడు తెలంగాణకు "పంట లక్ష్మీ"గా ఉంటుంది. ప్రస్తుత పరిమిత వధకంవలన, పరిమిత ప్రయోజనాలే మనకు లభిస్తాయి.

పోచంపాడు రిజర్వాయరు ప్రాజెక్టు. అనకట్ట స్థలం

శ్రీ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ 26-7-1988 వ తేదీన ప్రారంభోత్సవం గావింపారు.

పోతంపాడు ప్రాజెక్టువలన కలిగే ఫలమధికం. అదీదు తక్కువ. దళంవారిగా కట్టుబడికి అవకాశమున్నది. మరేవిధంగాను తెలంగాణా మెట్టభూములకు నీరందింప వీలు గాని పొలాలకు, ఈ పోతంపాడు ప్రాజెక్టువల్లనే. నీరు లభ్యమౌతుంది.

1983 సం॥ జూలై 28వ తేదీ దాత ప్రధాని జవహర్ లాల్ పోతంపాడు ప్రాజెక్టు శంకుస్థాపన గావించారు. తదాది ఈ ప్రాజెక్టు పనులు చురుకుగా జరుగుతున్నవి.

నిజాం సాగర్ ప్రాజెక్టు

గోదావరికి ఉపనదియగు మంజీరానదికి 1920-30లో నిజామాబాద్ జిల్లాలో ఒక అవకట్ట నిర్మాణం చేయబడినది. ఈ జలాశయమే నిజాంసాగర్ పేరుతో వ్యవహరింప బడుచున్నది. జలాశయం యొక్క శక్తి 25,800 క్యూబిక్ అడుగులు. దీనివలన 2,20,000 ఎకరాలు సాగుచేయ బడుతుందని అంచనా వేశారు. ఈ ప్రాజెక్టు నీటి వనరుకును, జల విద్యుత్తుకీ గూడా ఉపకరిస్తున్నది.

మంజీరా నదికికట్టిన అనకట్ట 14 అడుగుల వెడల్పున 2 మైళ్ళు పొడవున్నది. ఎత్తు పునాది నుండి 128 అడుగులు. నీరు ఎక్కువగావచ్చినప్పుడు, పిళ్ళను పరలుబట్టి ఆనకట్టకు ఇరువైపులా రెండు ఆటోమాటిక్ గేట్లు అమర్చబడినవి.

ముఖ్య కాలువ 100 అడుగుల వెడల్పు, పదిన్నర అ. లోతు, వున్నది. కుడిభాగం యొక్క తూము అగ్రం నుంచి ఈ కాలువ ప్రవ్వబడినది. 57వ మైలులో ఈ కాలువ అరీ సాగర్ అనే సరస్సులో పడుతున్నది. ఈ ప్రాజెక్టు కింద పరి సంపితపాడు, సుమారు 30 వేల ఎకరాలలో చెరుకుగూడా పండింప బడుతున్నది.

బ్రిగేషన్

ఈ ప్రదేశంలోని రికార్డులనుబట్టి వమ్మకంగా ఆధారపడగల సదీ జలం 87 వేల మిలియన్ క్యూబిక్ అడుగులు. కాని నిజాంసాగరు నుంచి 55 వేల క్యూబిక్ అడుగుల నీరు మాత్రమే ప్రస్తుతం ఉపయోగంలోనున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఉన్న నీరువంతా పూర్తిగా వినియోగంలోకి తీవలయునంటే, జలాశయం శక్తిని, ముఖ్యకాల్వ శక్తిని, మరికొంత అలి మ్మిది చేయవలసి వుంటుంది. ప్రస్తుతం ముఖ్య కాల్వగుండా పాడు గరిష్ట నీటి పరిమాణం 2,708 క్యూసెక్కుల నుండి 3,500 క్యూసెక్కుల నీరు పెంపుదలచేసిగల్గితే, అదనంగా 98 వేల ఎకరాలు సాగులోకి వస్తుంది. రాబీ పంట గూడా అదనంగా 35 వేల ఎకరాలు పొగొ తుంది. దీనికిగాను సుమారు 250 లక్షల రూపాయలొతుంది. ఈ పరకంపంప బోతం సాగర్ కింద మొదట్లో ఆశించిన 2.5 లక్షల ఎకరాల భూమి నుంచి వర్షపు సాగరితు అవ కాళం వుంటుంది.

8. పెన్నా, తుంగభద్రా లోయ ప్రాజెక్టులు

“రాయలసీమను” పెన్నా తుంగభద్రా లోయలుగా పరిగణించవలసి వుంటుంది. నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప, ఆనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాలు; ఇక్కారీలో ఆంధ్రకు వచ్చిన ప్రాంతం కలిసి, రాయలసీమగా వ్యవహరిస్తున్నాము. రాయలసీమలో ముఖ్యమైన నదీ లోయ ప్రాంతాలు రెండు.

I తుంగభద్రా, కృష్ణా నదీ తీరానకు సంబంధించినది.

II పెన్నానదీ ప్రదేశం.

ఇప్పటి వరకు కంభం చెరువు లాంటివి, కె. సి. కాలువలు, తుంగభద్రా కాలువలు పెన్నా ఆనకట్ట తప్ప ప్రత్యేక నీటి వనరులులేవు. మిగతావన్నీ మెట్ట భాగాలు, ఇవి కేవలం వర్షారాదాలు. జెమమునకు తరుచు గురియౌతున్న ప్రాంతం, ఇప్పటి జెమ నివారణకు రెండు ప్రధాన పరిష్కార మార్గాలున్నవి. ప్రథమంగా నీటి వనరుల సౌకర్యాలు కలిగించడం దీనికోసాటు. రాయలసీమ భూగర్భంలోను, కొండ ప్రాంతాలలోను వున్న ఖనిజ సంపదను వెలికితీసి, పరిశ్రమల అభివృద్ధికి పూనుకోటం. ప్రధానంగా ప్రాజెక్టులను గూర్చి పరిశీలించు దాం. ఇప్పటికే అనేక స్కీములు రూపొందించబడియున్నవి. కె. సి. కెనాలు వెడల్పు చేయుట, తుంగభద్రా హైలెవెల్ కానలు పనులు నేడు కొనసాగుతున్నవి.

గండికోటతో సమన్వితమైన విద్యేక్ష్యరం లేక సంగమేశ్వర జలాశయం భారీ ప్రాజెక్టులలో ముఖ్యమైనదిగా ఎంతబడినది. మధ్య తరగతి ప్రాజెక్టులలో నెల్లూరులో సోమ శిల, రాజలబండ ప్రాజెక్టులు తదితర మైనరు యిన్ఫ్రీగేషన్ ప్రాజెక్టులు ముఖ్యమైనవి. కె.సి. కాంస్య మరమ్మత్తు, సుంకేశల, గండికోట, తుంగభద్రా ఎగువ కాలువ, రాజలబండ మళ్ళింపు పథకము మొదలైన వాటిని పాతికకోట్ల రూపాయలతో కట్టవచ్చుననీ, సైతి ఏడు దీనివల్ల 18 లక్షల యకరాదాపాగై, దీనికింగ 2,20,000 టన్నుల అహార దాన్యాలు వుత్పత్తి అవు తాయని ప్రముఖలైన యింజనీర్లు స్కీములు తయారు చేశారు. ఇవికొన్ని ప్రభుత్వ పరిశీల పథలో వివిధ దశలలో వున్నవి. మరికొన్నిటిని అమలు జరుపుటకు పూనుకొన్నారు. ఇది వరకు ‘రాయలసీమ అభివృద్ధి బోర్డు’ వారు కొన్ని అభివృద్ధి పథకాలను గూడా మూచించి యున్నారు. వీటిని తోడించి స్కీములను అమలు పరచుకున్నాడు, రాయలసీమ వ్యవసాయబో. పరిశ్రమలలో అభివృద్ధి చెందుతుంది.

రాయలసీమలో చిన్న నదులు

గుండ్ల కమ్మ

కర్నూలు జిల్లాలోని నల్ల మలకొండల్లో పుట్టి కంభం, మార్కాపురం తాలూకాల గుండా ప్రవహించి గుంటూరు జిల్లాలో ప్రవహించుతుంది.

స్వర్ణముఖి

చిత్తూరు జిల్లాలోని కంద్రగిరి కొండల్లో పుట్టి గూడూరు తాలూకాలోని సిద్ధవరం దగ్గర సముద్రంలో కలియుచున్నది.

చిత్రావతి

మైసూరు రాష్ట్రంలోని హరిహరేశ్వర కొండల్లో పుట్టి హిందూపురం తాలూకాలో ప్రవహిస్తున్నది. దీనికింద ఆనంతపురం జిల్లాలోని బుక్కవల్లుం, ధర్మవరము చెరువులకు నీరు అందుతున్నది.

పెన్న-తుంగభద్రా నదులు వీటిపై ప్రాజెక్టులను కట్టడంగా తెలుసుకొందాం.

పెన్నా నది

రాయలసీమ జిల్లాలోని నదులలో పెన్నా నది గూడా ముఖ్యమైనది. ఈ నది మైసూరు రాష్ట్రంలో నందిదుర్గ పర్వతాల్లో చెన్నకేశవ కొండల్లో పుట్టి, ఆనంతపురం, కడప మండలములగుండా ప్రవహించి, సోమశిలవద్దనున్న దేవికొండల వద్దనుండి, వెల్లూరు జిల్లాలో ప్రవేశిస్తుంది. పెన్న పూటూరువద్ద సముద్రంలో కలుస్తుంది. దీనిపొడుగు 378 మైళ్ళువుంటుంది. ఇందులో 26 మైళ్ళు మైసూరు రాష్ట్రంలో ప్రవహిస్తుంది. పెన్నకు కుండేరు సగిలేరు ముఖ్య ఉపనదులు. జయమంగళి, చిత్రావతి, పావఘ్ని మున్నగు చిన్న ఉప పడుభున్నవి. ఈ నది ప్రవహించే ప్రదేశం సముద్ర మట్టమునకు సుమారు 2 వేల అడుగుల ఎత్తున వున్నది. పెన్నాలో వీటి ప్రవాహం తక్కువ. సంగంవద్ద తీసుకున్న కొంతల ప్రకారం 20-30 లక్షల యకరపుటదుగుల నీటిని మాత్రమే వ్యవసాయమునకు వుపయోగించ వీలుండునని, ఈశాన్య ఋతుపవనముల మూలంగా వచ్చే వర్షాలు ఈ నది కాదారము.

ప్రస్తుతం ఈ నదికింద 2 లక్షల యకరాల భూమి పొగొడుతున్నది. పెన్నా నదీపై సంగంవద్దను, వెల్లూరువద్దను రెండు ఆనకట్టలు నిర్మింపబడి వున్నవి. సంగంవద్ద ఎడమ

తైవుకు తప్పబడిన 2 కాటవలు దువ్వురు, కనిగిరి మొ॥ చెరువులకున్నూ; తూర్పున తప్పిన కాటవ నెల్లూరుచెరువుకున్నూ సన్నెపల్లె తాలూకాలోని చెరువులకున్నూ నీరు సరఫరా చేస్తున్నవి.

నెల్లూరు అవకట్ట నుంచి కుడివైపు తప్పిన కాటవ జిల్లాలోని అనేక చెరువులకు ముఖ్యంగా నన్నేపల్లి చెరువుకు నీరు సప్లయ చేస్తున్నది. మొత్తం సాగుదామి 1 లక్ష, 87 వేల 500 యకరములు.

సోమశిల ప్రాజెక్టు

ఈజిప్తయంలో 1187.87ల.ఘ.అ. నీరు, నెల్లూరుజిల్లాలో 5.43లక్షలఎకరాల్లోపంట.

పెన్నానది మీద సోమశిల సమీపమున ఒక రాము కరీతే, 100 అ. ఎత్తున వుండి 1 మిలియన్ యకరా అమిగుల నీటిని నిల్వ చేస్తుంది. కృష్ణా నదికి పులివింత, గోదావరికి పోలవరం రిజర్వాయర్ల లాగానే, పెన్నా నదిలోని అదనపు నీటికి మంచి రిజర్వాయరుగా పని చేస్తుంది. ఇతే యీ రాము వల్ల కరవ జిల్లాలోని భూములు, అలోయ భాగములు సప్లవక కుండా దీనిపై నిర్ణయించవలసివుంది. నెల్లూరు చెల్లా భూములలో మరి కొంత ముందుగా నాల్గు వేయికుకే గాక, సుమారు 2,3 లక్షల యకరాల చాకా చాకా పంటకు యీ రిజర్వాయరు చాగా పువకరిస్తుంది. దీని నిర్మాణమునకు 3 కోట్ల రూ. ఖర్చు అవుతుందని అంచనా వేయుట జరిగింది.

పికప్ చారేజీ

నాగార్జునసాగర్ కుడికాల్య సోమశిలకు 1 1/2 మైళ్ళ దిగువన పెన్నానదిలో కలుస్తుంది. ఇచ్చట ఒక పికప్ చారేజీని ఏర్పిస్తే, ఇచ్చట నుండి పెన్నానదికి దక్షిణంగావున్న తాలూకాలకు సుమారు 3 1/2 లక్షల యకరాల భూమికి నీరందించ వచ్చునని, భోస్లా కమిటీ ఏవేదిక సూచించింది. కాని ప్రస్తుతానికి నాగార్జున సాగర్ మొదటిదశ పరకం ప్రకారం యీ దక్షిణ తాలూకా భూములకు నీరు అందే అవకాశంలేదు.

ఈ సోమశిల రిజర్వాయరును వరకు నివారణ పథకాల కింద కేంద్ర ప్రభుత్వానికి రాష్ట్రం విసాధు చేసింది. కాని ఇంకాను కేంద్రం అనుమతించలేదు.

నాగార్జునసాగర్ కుడి కాల్య యొక్క పూర్తి ప్రయోజనాన్ని పొందుటకు, నెల్లూరు దక్షిణ తాలూకా భూములకు అవకాశం కల్పించాలి. కుడికాల్య కింద సుమారు 47 లక్షల యకరాల భూమి సాగులో కొస్తుందనీ, దానిలో 23 లక్షల యకరాలకు నీరందించడానికి

వీయబుందనీ, వీరికి గాను 24 వేల రూపాయలకు పాతిందామి ఖోష్లా కనిజీ వ్రాసింది.

కాని నేటి మొదటి చకవరకం ప్రకారం 19 లక్షల యకరములకు మాత్రమే పరిమితం చేయబడింది. అందుచేత కరువు ప్రాంతాలగావున్న దర్జీ, పాడిరి, కనిగిరి, ఉదయగిరి మొట్ట తాలూకాల్లోని వర్షియ ప్రాంతం, యీ కాల్య కింద సాగులోకి వచ్చేందుకు గూడా ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించవలసి వుంటుంది.

ఇక కావలి-కమహూర్ కాలువ నాగార్జునసాగర్ లో భాగంగా వుంది. కావలి తాలూకాలో 95,888 ఎకరములు, కోహూరు తాలూకాలో 43,505 యకరములు సాగుతుంది. దీన్ని గూడా ప్రస్తుతమునకుగానె, నాగార్జున సాగర్ ప్లిటియ క్లెయిన్ లో చేర్చడం జరిగింది. నాగార్జునసాగర్ 2వ చక్రగూడా పూర్తి అయితేనేగాని, ఈ నెట్లారు మొట్ట ప్రాంతాలకు ప్రయోజనం చేకూరదు.

గండికోట ప్రాజెక్టు

ఈ గండికోట స్కీము ప్రకారం, పెన్నా నదిపైద జమ్మలమడుగుకు 2 మైళ్ళపైన 55 అడుగుల మట్టి దాము కట్టబడుతుంది. దీనిలో 0.15 మిలియన్ యకరా ఆరుగులనీరు నిల్వచేసి, కడవ జిల్లాలోని ప్రాంతాలను, జమ్మలమడుగు వెనుక ప్రాంతానుకలిపి 1 1/2 లక్షల యకరాలు సాగులోకి తేవచ్చును. ఈ భూమిలోని మెచ్చుభాగం నిర్దేశ్యరం కాల్యాల ద్వారాను, కడవ-కర్నూలు కాల్యాల ద్వారాను సాగుతుంది.

తుంగభద్రా రిజర్వాయరు నుండి ఎగువ కాల్యము కడవజిల్లాలోని పులిమెడల తాలూకాకుగూడా తీసుకపోయి అన్నది 30 వేల యకరాలకు వీరందించవచ్చుననీ, ఆ కాల్య ద్వారానే గండికోటకు కొరవదన సీరు సప్లయచేయవచ్చుననీ వీటన్నిటికి సరివర్త సీరు తుంగ భద్రా రిజర్వాయరులో వుందినీ ఇంజనీర్లు వృత్తవరుస్తున్నారు.

ఐతే కృష్ణానదికిగాని, తుంగభద్రా నదికిగాని, పెన్నా నదికి లింకుమేర్పడినవ్వుడు, ఈ గండికోట జరిక్వాయు యొక్క అవసరముందదని శ్రీ తె, యల్. రావుగారు వ్రాస్తున్నారు. ఈ విషయాలన్నింటిని నిపుణులైన వారు సాకల్యంగా పరిశీలించి, పునయోగకర మైనరీతిగా గండికోట ప్రాజెక్టు విరూపణ గావించవలసి వుంటుంది.

తుంగభద్రానది

ఈజిప్టుకు నైలు నదివలె రాయలసీమకిది ప్రాణప్రదమైనది.

సీమకు తుంగభద్ర, కృష్ణానదికి ఉపనదిమైనా ఆంధ్ర దేశం ముఖ్యంగా రాయల సీమ వ్యవసాయాధివృద్ధి చూపడానికి చాలా ప్రాముఖ్యమైనది. నమూద్ర మట్టమునకు 1 వెయ్యి అడుగుల పైభాగమునకు నీరుండిచుటకు యీ తుంగభద్రానది తోడ్పడుతుంది. ఇగ్నారి జిల్లాలోని హగరి, దీని ఉపనది.

పూర్వం యీ తుంగభద్రానది 'పంపా' అనేవారు. మైసూరు రాష్ట్రంలోని పడమటి కనుమలలో వున్న వరాహ వర్షాతం మీద తుంగ, భద్ర అనే చిన్న నదులున్నవి. ఈ రెంటి కలయికమే తుంగభద్రానది. ఇది 400 మైళ్ళు ప్రవహించి, కర్నూలుకు దిగువన కృష్ణాలో కలుస్తున్నది. మొత్తం యీ నదికింద 28,855 చ. మైళ్ళ భూభాగం వుంది. దీనికి నైఋతి ఋతు వననాం వల్ల నీరు లభిస్తుంది. ఈ ప్రాంతంలో 17 అంగుళాల నుంచి 21 అంగుళం వరకు జూత్రమే వర్షం కుడుస్తుంది.

తరుచుగా శుభదేవతకు బలిఅవుతున్న ఇగ్నారి, కర్నూలు, రాయచూరు జిల్లాల్లోని ప్రాంతాలకు నీరందించుటకు యీ నదిపైన తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు వుద్దేశించబడింది.

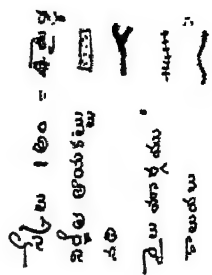
ఈ తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు సమీపంలోనే, కృష్ణ దేవరాయలకాలంనాడు గొప్ప చరిత్ర నవీర్చి నొందిన హుందీ క్షేత్రంలోని శిల్ప శిథిల విహారాలుండి, నేటికీ మన ఆంధ్ర ప్రాచీనానృత్యాన్ని చాటుతూ వున్నవి. తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు, దీని యెగువకాలవంవల్ల పూర్తి ప్రయోజనం చేకూరిననారు. ఈ ప్రాంతం, పాటుగారెడి భాగ్య సీమమై అలరారుతుంది.

కడప-కర్నూలు కాలవ

కె. పి. కెనాలు తుంగభద్రా నది నుండి కర్నూలు జిల్లాలో కర్నూలు, నంది కొట్లూరు, నంద్యాల, నీరుకెళ్ళి, కోయిలకుంట్ల తాలూకాల ద్వారాను, కడప జిల్లాలోని జమ్మం ముతుగు, ప్రొద్దుటూరు, కడప పగైరా తాలూకాల గుండాను ప్రవహిస్తున్నది. ఈ కాలవ 1881 సం॥ లో శ్రవ్వటం ప్రారంభమై 1870 సం॥ లో పూర్తి చేయబడింది. నల్గొండలో కాటన్ సలహాచే ఈ కడప-కర్నూలు కాలవ పథకం గూడా రూపొందించబడినది.

మొదట ఈ కాలవ వెడల్పు 140 అడుగులు మొత్తం పొడుగు 190 మైళ్ళు 79

—

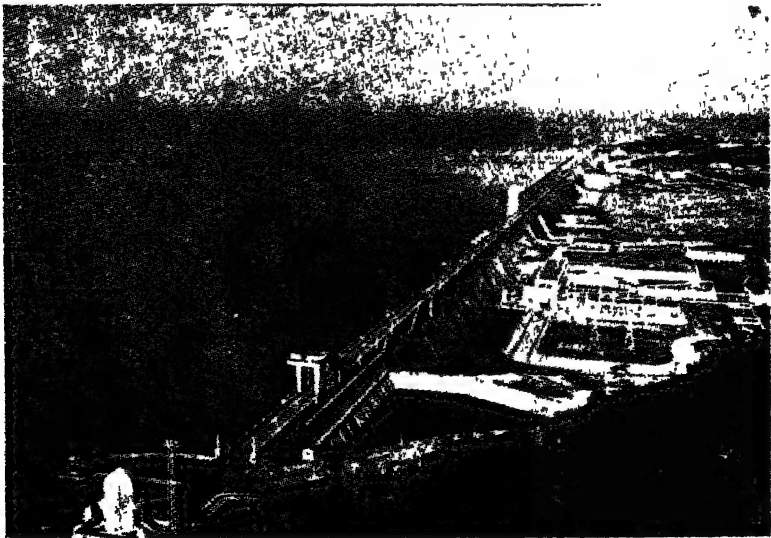

తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు

1. ఆనకట్ట క్రిందభాగం

1945లో అప్పటి మద్రాసు గవర్నరు సర్ ఆర్థర్ హోప్ ప్రారంభోత్సవం గావించాడు.

2. జలాశయ భాగం

గొలుసులు. ఈ కాలపు శ్రవణ కౌశలలో కొన్ని దశాబ్దాలపాటు కాల్య మొనరించుచివరిదాకా పదవలు తిరుగుతుండేవి. కాని రానురాను దహదారీ తగ్గిపోయింది.

ఈ కాలవకింద సాగునీటిని గూర్చి మద్రాసు ప్రభుత్వం పి. కల్లా. డి. అర్మిని స్ట్రీట్స్ రిపోర్టు 1949-50 సం॥ లో ఈ కింది వివరాలిచ్చింది. (1949-50)

ఈ కాలవకింద భూమి విస్తీర్ణం	3,83,115	యకరాలు
సాగుకు లభ్యమైన భూమి	3,57,569	..
ప్రస్తుతం సాగుతున్న భూమి	1,23,419	..
ఇందులో మొదటి దురు పంచేది	58,813	.. మాత్రమే.

1949 సం॥ భూముల కె. సి. కెనాల్ కింద 10 వేల యకరాలు మాత్రమే నరి సాగుమ్యేది. 1950 సం॥ లో ఈ విస్తీర్ణం 58,813 యకరాలకు, 1952-53 సం॥ లో 1 లక్ష యకరాలకు పెరిగింది.

ఇదివరలో కాలవ గర్భంబోడు, ప్రక్కలను బండ్రు మేటనేసి పోయింది. మర్య మర్య బొండ్రు విప్పబడేసి పోవటంచేత కాలవ స్థితి చెడిపోయింది. అందుచే యంకా ఎక్కువ సాగుకు అవకాశంలేదు పోయింది. 3 వేల క్యూసెక్కుల నీటిలో 2 లక్షల ఎకరాలు సాగుచేయ నుండేవి. కాని 2025 క్యూసెక్కులకు మించి నీటి పారు చల కవకాలం లేకపోయింది. అందుచే కె. సి. కాల్య కింద సాగు 1 లక్ష 30 వేల ఎకరాలకు పరిమితమైనదిగా చేశారు. ఈ కాలవకింద వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేయుటకు కాలవలను మరమ్మతుచేసి, మొదటనున్న యొత్తుకు అనకట్టుకు పెంచికే వైన వివరించిన 3,57,569 యకరాలలోను మొత్తి పల్లపు, వంటలను దాగా పండివచ్చును. కాలవను (Remodel) వున్నట్లుగాంచేస్తే, రెండు మూడేళ్ళలోనే దీనికింద సాగుకు రాతగి యున్న భూమిపంతా సాగుతులేవీలున్నది. అంతేగాదు. గండికోట ప్రాంతెట్ట ద్వారా సాగుమ్యే ప్రాంతం కొంత వరుకు దీనిపల్ల సాగుతుంది. మొదట్లోవల పదవల రాకపోకల రహదారికి గూడా కాల్య వుపయోగపడుతుంది.

ఆంధ్ర ప్రభుత్వం, తుంగభద్రానది నుండి 3 క్యూసెక్కుల నీటిని మాత్రమేవదలి కె.సి. కెనాల్ కింద అదనంగా 30 వేల ఎకరాలను సాగులోకితెచ్చే పథకాన్ని తయారుచేసి కేంద్రమునకు పంపటం, వారు దాని నామోదించటం జరిగింది.

లోగడ భోస్లా కమిటీ నివేదికలో 6 వేల క్యూసెక్కుల నీటిని తుంగభద్ర నుండి

కె. సి. తెనాలి ఆయకట్టుకు వదలి, మిగతాది యితరత్రా వాటికి వాడుకోవద్దన్నది వ్రాశారు. దీని వల్ల 1 లక్ష ఎకరాలు అదనంగా సాగులోకి వస్తుంది. ఈ కాలవ పొడవు 180 మైళ్ళు. మొత్తం సాగయే ఆయకట్టు అంచనా 2,16,000 ఎకరాలు. ఈ కడప-కర్నూలు కాల్యవల్ల కృష్ణా-పెన్నా నదుల మధ్యనున్న ప్రదేశమునకు నీటి సౌకర్యం గలగించుచున్నది. 1958-57 సం॥ లో 87,158 ఎకరములకున్నూ 1957-58లో 1,11,087 ఎకరములకున్నూ నీటిసాగు లభించింది. దీని కింద ప్రస్తుతం మరి 2 లక్షల ఎకరములు సాగులోకి తెచ్చుటకు ప్రయత్నిస్తున్నారు.

కుంగద్రానదికి “సుంకేశల” అనకట్ట పద్ద శి అడుగుల తలుపులు అమర్చటం, 74 మైళ్ళ పర్యంతం కాలవ లోతుకవి, వెడల్పు చేయటం ఇందులోని ప్రధానాంశాలు. ఈ స్కీముకు 2 కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించడం జరిగింది. దీనివలన సుమారు 1,75,000 ఎకరాలకు ప్రయోజనం చేకూరింది. జియ్య అంచనా 394 లక్షల రూపాయలు. దీనిని పెంచి 754 లక్షల రూపాయలతో మరమ్మత్తు పనులు చేయించారు.

కుంగభద్రా ప్రాజెక్టు

కుంగభద్ర జహూర్ ప్రాజెక్టు. మల్లాపురంపద్ద కట్టిన దీని రాతి అనకట్టను, గొప్ప రాములలో నొకటిగా పరిగణిస్తున్నారు. ఈ రిజర్వాయరులో 18,300 కోట్ల చున వుడుగుల నీరు నిల్వవుంటుంది. ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క షార్టిసాగు, ఎగువకాలవతో సహా, 12 లక్షల ఎకరాలంటుందని అంచనా వేసినారు.

హోన్నేటకు పడమర మూడు మైళ్ళ దూరంలో ఈ కుంగభద్రకు రిజర్వాయరు నిర్మించబడింది.

దీని ప్రారంభోత్సవం 1945లో అప్పుడు మద్రాసు గవర్నరుగానున్న సర్ ఆర్థర్ హోప్ చే జరుపబడింది.

కుంగభద్రకుముద్వతి, వరద, హరిద్ర, వేదివతి, మొ॥ చిన్న ఉపనదులున్నవి.

కుంగభద్రా నదీ జల వినియోగానికి 1881 సంవత్సరంనుండి ప్రతిపాదనలు. పటిలవలు అనేకంగా జరుగుతూ వచ్చినవి. 1920 నాటికొక రూపం మేర్పడింది ప్రతిపాదనలకు. అప్పటి మద్రాసు-హైదరాబాద్ రాష్ట్రాల మధ్య ఒక ఒప్పందం కుదిరి 1944-45 సం॥ లో యీ ప్రాజెక్టు మంజూరు చేయబడింది. అనకట్ట

కొంతవిరూపం (1858 జూలైలో) పూర్తి అయింది. కాని కాలువల శ్రవ్యకాల కానందున ఎక్కువ సాగులోకి వెంటనే రాలేదు. పరిసర రాష్ట్రాల మధ్య యీ తుంగభద్రా జలాల వినియోగ సమస్యలలో వచ్చిన కేదాలు గూడా, యీ కాలహరణమునకు కొంత కారణమైంది.

7 వేల క్యూసెక్కుల పరిమాణం దల దిగువ కాల్వ 238 మైళ్ళు. దీని తవ్వకం పూర్తి అయింది. 2,500 క్యూసెక్కులకిగి హైదరాబాద్ వైపున కుడికాల్వ 177 మైళ్ళ పొడవున వుంటుంది. దీనికింద రాయచూరు జిల్లాలో 570 వేల యకరాలు సాగులోకి రాగలదని అంచనా వేశారు. ఇవి ప్రస్తుతం మైసూరు రాష్ట్రమునకు సంక్రమించినవి. మైసూరుకు చెందిన 15 వేల ఎకరాలతోనహా, మొత్తం సూచూరు 50 వేల యకరాలు మాత్రమే సాగులోకి వచ్చినవి. ఈ కుడి కాల్వ కింద ఆంధ్రలోని మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలోని గద్వాల, అలంపురం ప్రాంతాలు సాగుపడి చేయబడుతున్నవి.

జలవిద్యుత్పాదనకు సంబంధించిన పని గూడా జరిగింది. మైసూరు, ఆంధ్రం వైపు అంతిమంగా 72 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్తు క్రి. హైదరాబాద్ వైపు 4 చళలలో సూచూరు 1 లక్ష 10 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్తు క్రి ఫుల్ పవర్ కి కాగలదని గూడా అంచనా వేస్తున్నారు.

తుంగభద్రా దిగువ కాలువ పని 1957 సంవత్సరం నాటికి పూర్తి అయింది. దీని వల్ల సాగుకు భూమిలో 82% అభివృద్ధి చెందింది.

ఈ తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు అవకట్టవద్ద విరూపం గావించబడిన కర్మాగారం ముఖ్యంగా పేర్కొనినదగినది. యావద్భారతదేశంలోనే యిది ప్రభుత్వం చేసిన ప్రథమ ప్రయత్నం. తూముల తలుపులు, హెడ్ గేట్లు, వంతెనలు, తదితర పరికరాలు ప్రాజెక్టులకవసరమైనవి, విదేశాలనుండి దిగుమతులపై ఆధారపడకుండా, యీ కర్మాగారంనుండే లభ్యపడే ఏర్పాట్లు చేశారు.

తుంగభద్రా. హగరినదీని దాటేచోట ఏర్పించే 'హగరి ఆక్విడెక్టు' చాలా గొప్పది. ఈ ఆక్విడెక్టు పొడవు 2287 అడుగులు. ప్రాజెక్టు స్థలంలో నుంచరమైన పార్కులతో, మంచి బస్తీగూడ ఏర్పడింది.

రాము విశేషాలు

భారత దేశంలోని భారీ నీటివనరుల పథకాలలో తుంగభద్ర రిజర్వాయరు ఒకటి. తుంగభద్ర అవకట్టవల్ల ఏర్పడిన రిజర్వాయర్ పరిమాణం కావేరినదిపై ఏర్పించబడ్డ మొట్టాదు

రిజర్వాయరుకు 11 1/2 రెట్లు వుంటుంది. దాము మాకు చాగాచావుంది. (1) దాదాపు 5942 అడుగుల రాతికట్ట: వరుసపడుచు దాముమీదుగా పోనివ్వునాకై మధ్యలో దాదాపు 2300 అడుగుల స్పిల్వే విధానం. (2) మట్టికట్ట (3) ఎడమ చివర మిశ్రమ అనకట్ట- అంటే కొంత రాతి కట్ట. కొంత మట్టికట్ట వుంది.

తుంగభద్ర దాము సుదూరకపు ప్రైవేట్ గ్రేవిటీదాము. ఇది పెద్దపెద్ద రాళ్ళతో గరిష్ఠం 180 అడుగుల ఎత్తున నిర్మింపబడింది. పునాదులుకూడా చాలా లోతైనవి. సగటు ఎడీగర్బం మట్టానికి 116 అడుగుల ఎత్తున దాము నిర్మింపబడింది. అడుగున దాము గరిష్ఠ వెడల్పు 100 అడుగులు. దాము పైదాగాన 22 అడుగుల వెడల్పు రోడ్డుమార్గంవుంది. స్పిల్వే క్రెస్టు గేట్లు (వైతలుపులు) 3కి పున్నవి. ఒక్కొక్క తలుపు వెడల్పు 80 అడుగులు. ముందుముందు పూర్తి రిజర్వాయరు గనుక పెరిగేటట్లయితే, ఈ తలుపు ఎత్తును చూచి హెచ్చించడానికి అవకాశ ముంచబడింది. 20 అడుగుల లోతున పైగుండా నీరు వెళ్ళిపోయేటట్లుగా, గరిష్ఠ 6,50,000 క్యూసెక్కుల వరకు సెక్విపోయేటట్లుగా స్పిల్వే భూభాంపించబడింది. ఈ రిజర్వాయరు ఆరగబడి వీలీర్తం 10,880 చతురపుమైళ్ళు. రిజర్వాయరు సీటికరిమాతం 1,18,000 యు. సి. అడుగులు, డివిక్రింగ మొత్తం 65 గ్రామాలు జలాశయంలో కలుసిపోయినవి.

ఇది సాగునీటికీ, విద్యుత్తుకీ ఉత్పత్తికీ ఉపయోగపడే ప్రాజెక్టు. తుడివైపున 2,18,502 ఎకరాలకు సాగునీరుచిల్లుతుంది. అందులో 1,56,913 ఎకరాలమామి అంద్రప్రదేశ్ రాష్ట్రానిది, 91,589 ఎకరాల మామి ప్రైమారు రాష్ట్రానిది. ఎడమవైపున 5,80,000 ఎకరాల భూమివుంది. ఈ ప్రాజెక్టు వల్ల సాగునీరేగానూ జలవిద్యుత్తుకీ కూడా ఉత్పత్తి రెండు టిజులుగా జరుగుతుంది. మొదటిట దాము వెనుకభాగం. రెండవ టిజు కడికాయవకు విగవన 14 మైళ్ళ దూరంలో ఒకచోట, ఎడమ కాలువపై ఆనేక చోట్ల జరుగుతుంది. ఈ ప్రాజెక్టు కుడివైపున 30,000 కిలోవాట్ల ఫర్మపవర్, ఎడమవైపున 1,10,000 కిలోవాట్లు పరపరా చేయగలుగుతుంది.

తుంగభద్రా ఎగువరాలవ్వ వధికం

ఈ ఎగువ కాలువ నిర్మాణ పనులను గూర్చి 3 1/2 ఏండ్లుగా చర్చలు జరిగి, చివరకు కాల్య నీటి సంపాదం, మైమారు అంద్రం మధ్య 35: 65 నిష్పత్తిలో జరగాలనే విధంగా నిర్ణయించుకున్నారు. అనగా ఇందు ప్రవహించు 4 క్యూసెక్కుల నీటిలో 35 శాతం మైమారు, 65 శాతం అంద్ర వివియోగించుకొంటుంది.

దీని నిర్మాణవిధము 21.9 కోట్ల రూపాయలు. ఈస్కీము బిల్లారి జిల్లాలో 1 లక్ష 50 వేల యకరాలు: అనంతపురం, కడప, రిన్నాలు జిల్లాలలో 2.6 లక్షల యకరాలకు నిరందించగలగుతుంది. సుమారు 2 లక్షల ఎమ్మెల అహార రాన్యాలను పుష్పిల్లి చేస్తుంది.

తుంగభద్రా రిజర్వాయరు నుంచి 4 వేల ఎకరాల ప్రమాణంలో నీరు సప్లయ చేసే 120 మైళ్ళ పర్వతం కాలువ తవ్వడం ఈ ఎగువ కాల్వ పరకం. ఈ స్కీము పూర్తి అగుటకు 5 ఏండ్లు పట్టతుంది.

రాయలసీమను కుదిర్చి చేయకలపెట్టిన యీ తుంగభద్రా దిగువ, ఎగువ కాల్వల పీటిని సద్వినియోగంలోకి తెచ్చుకొనే వాచ్యత రాయలసీమ కైతాంగానిది.

సిద్దేశ్వరం రిజర్వాయరు (లేక సంగమేశ్వర ప్రాజెక్టు)

రాయల సీమ దాకే ప్రాజెక్టులలో సిద్దేశ్వరం ప్రాజెక్టు ప్రాధాన్యమైనదిగా భువేది. దీని రిజర్వాయరు స్థలం, కిక్కులు జిల్లాలో నంది కొట్నూరు రాయాకాలో తుంగభద్రా, కృష్ణా నదిలో కలిసే చోటుకు 10 మైళ్ళకు దిగువన, సిద్దేశ్వరం గ్రామంవద్ద వుంది. ఇక్కడ 1900 అడుగుల వెడల్పుగల తూర్పు కనుమల నుండి ర్కష్టా నది ప్రవహిస్తున్నది. ఈ నందుకు కొంత ఎగువన దవనానీ నది, కృష్ణలో కలుస్తున్నది. ఈ రావు నుండి కుడివైపుకు మాత్రమే నీటిని మళ్ళించడానికి సాధ్యమైతుంది.

ఈ సిద్దేశ్వరంవద్ద 3300 అడుగుల పొడుగుల పునాది నుండి 173.5 అడుగుల ఎత్తున కాము నిర్మించాలి. ఎత్తు అంతకుమించిన కిక్కులు నిట్టాం ముడిగిపోవ్వే ప్రమాద మున్నది. నీటిని 4 మైళ్లు తీసుకెళ్ళి కుడివైపు చెరువు వైపులా కాల్వలు తవ్వి వాటికి పెట్టి వచ్చును. కడప-కిక్కులు కాల్వకింద ఆనుకొనవున్న ప్రదేశమంతా, ఈ కాల్వ నీటివల్ల సాగోతుంది. ఇక్కడ సుమారు 3 లక్షల యకరాలు అదనపుసాగులోకి వస్తుందని. ఇందు లో 3 వంతులు పల్లపు భూమి అని అంతనా వేళారు.

దీని ద్వారా పెన్నకు గూడా కొంత నీరు సప్లయ అవుతుంది. గండికొటి ప్రాంతా నికి 1 లక్ష యకరాలకు ఈ సేపిండుతుంది. ఇదితరపు వైమానికి గురియైతున్న కిక్కులు, కడప ప్రాంతాలకు వుపయోగ పడుతుంది. పెన్నకు దక్షిణంగా సుమారు 4 లక్షల యక రాల సాగుకు దోహదం చేస్తుందని, మరొక అంతనా గట్టారు.

ఈ సిద్దేశ్వరంవద్దనే కాముకట్టి, కష్టా జలాలను చెంగల్పట్టు, దక్షిణార్కాటు జిల్లాల వరకు తరలించాలనే కృష్ణా పెన్నార్ ప్రాజెక్టు అయినా ఒక స్కీమును వెనుకటి

ఉమ్మడి మద్రాసు ప్రభుత్వం తలపెట్టింది. 18 లక్షల యకరాల మాగాణికి, 40 లక్షల యకరాల మెట్టకు సరిపోవు 23 వేల క్యూసెక్కుల నీటిని దక్షిణమునకు పారించేందుకు ప్రయత్నములు జరిగినవి. ఈ ప్రాజెక్టు పథకం రాయల సీమకు హెచ్చుగా వుపకరించక పోగా, వందల యకరాల పండ్లకోటలు, వేల ఎకరాల పంట భూములు మునిగిపోతవనీ, కృష్ణా రోయవాసుల కత్యంత నష్టకరమనీ, ఆంధ్రదేశమంతటా ఆందోళన జరిగిన ఫలితంగా అంతటితో విరమించబడింది.

కడప కర్నూలు ప్రాంతాలకు, పెన్న రోయవాసులకు వుపయోగించే విధంగా ఈ సిద్దేశ్యరం ప్రాజెక్టును కట్టటం అవసరమే. వెనుకటి కృష్ణా-పెన్నార్ పరికం వలెగాక, సిద్దేశ్యరం డాము యొక్క రెవెన్వే తగ్గించి, రాయలసీమ రైతాంగాని కుపయోగపడేలాగా, ఈ స్కీమును మార్చటం చేయవలసి వుంటుందని ఆభిప్రాయపడినారు.

ఈ విధంగా మార్చి కట్టిన సిద్దేశ్యరం ప్రాజెక్టువల్ల 7 లక్షల యకరాల మొదటి పంట, 4 1/2 లక్షల యకరాల 2 వ పంట సాగుతుందనీ, 5.50 లక్షల టన్నుల ఆహార దాన్యం, 75 వేల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి వుత్పత్తి అవుతుందని, అంచనా వేశారు.

ఈ సిద్దేశ్యరం స్కీమునుగూర్చి 1909 సం॥లో మార్గన్ ఆను యింజనీరు నూతన లభిమెకండ్రి పెద్ద రిపోర్టు తయారు చేశాడు. దత్తముచలాల యుక్తయిరీ కమిటీ రిపోర్టులో G. O. నెం. 1978 ఐబ్రిగేషన్ 29-12-26 వ తేదీన శ్రీ ఆరోగ్యస్వామి మొదలి యార్ వ్రాశాడు.

అందుచే రాయలసీమ క్షేమంలో యీ సిద్దేశ్యరం ప్రాజెక్టును సాధ్యమైనంత తొందరలో పరిష్కరించవలసి వుందని ఆందోళన సాగించి. చివరకు, ఈ సిద్దేశ్యరం స్థలమునకు దిగువ శ్రీరైలంవద్ద ఒక గొప్ప హైడ్రో ఎలక్ట్రిక్ ప్రాజెక్టును కట్టటకు నిర్ణయించబడింది. శ్రీరైలం స్కీముకు కంట్రాప్టాపనోత్పవంగూడా జరిగి పనులు కొనసాగుతున్నవి.

రాజులయంద మల్లంపు పథకం

కుంగభద్రా కాలువ పొడుగుగా వున్నందున, కాలవ చివరి భాగంలో ఉండే భూములకు మలభరిగా సీరంచించుటకు నీటిగా యీ రాజుల ఐందకెనాటస్కీము వుద్దేశించబడింది.

1940-42 సం॥లో మద్రాసు-హైదరాబాద్ రాష్ట్రాల రెండూ యీ స్కీమును పరిశీలించివాయి. దీనిప్రకారం అదోనికాలాకా ఉత్తరంగా కుంగభద్రా డాముకు 80 మైళ్ళ దిగువన అనకట్ట నిర్మించి, రెండువైపులా కాలవాలు తవ్వి, వాటి ద్వారా 80 క్షేత్రాల యకరాల

చొప్పున భూమికి పీరందించటం, ఇదిగాక 50 వేల ఎకరాల మాగాణి భూములకు 2 వ కాకు పీరు వరఫరా చేయటం-ఇది స్కీము.

28.4 మైలు నుండి 88 మైలు వరకు కాలువ ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వుంది. 25 వేల ఎకరాలకు పీరు వరబదింది. 3 వ ప్రణాళికాంతానికి ము 80 వేల ఎకరాల ఆయకట్టుకు పీరందించబడుతుంది.

రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ తర్వాత ఆంధ్రప్రదేశ్ ను 25 మైలువరకు కార్వ యున్నా మైసూరు రాష్ట్రానికి చెందింది. 1960 సంవత్సరంనాటికి ఈ స్కీము ప్రధాన పనులు పూర్తి అయినవి.

ఎగువ పెన్నార్ ప్రాజెక్టు

అనంతపురం జిల్లా ర్మవరం తాలూకా, పేహరు గ్రామంవద్ద పెన్నానదికి ఒక రిజర్వాయరు నిర్మాణం చేయబడింది. 2 వేల మిలియన్ క్యూబిక్ అడుగుల నీటిని నిల్వ చేయగల జలాశయంగా వుంటుంది. దీనివలన 9,782 ఎకరాలు వల్లపు పొగొతుంది. అనంత పురం చెరువుకు గూడా పీరందించ గలుగుతుంది. ఈ స్కీము 1850 సం॥లో ఆరంభించబడి 1858-59 నాటికి పూర్తిచేయబడింది. కార్వ పనులు గూడా ముగించారు, దీని అంచనా రూ. 159.97 లక్షల రూ.

భైరవానితిప్ప ప్రాజెక్టు

అనంతపురం జిల్లా, కర్ణాట దుర్గం తాలూకా, భైరవానితిప్ప గ్రామంవద్ద హగరి నదికి ఒక రిజర్వాయరు నిర్మించుతారు. ఈ జలాశయంవల్ల 9,700 ఎకరాలు వల్లపుభూమి పొగుచేయబడుతుంది. ఈ స్కీము పూర్తిఅయి, ద్వితీయ ప్రణాళికాంతానికి 5 వేల ఎకరాలకు పీరందించబడింది. రూ. 113.29 లక్షల రూపాయలు ఇందు విమిత్రమై వెచ్చించబడింది. 1958 నాటికి 128.80 ల. రూ. ఋర్పు చేశారు.

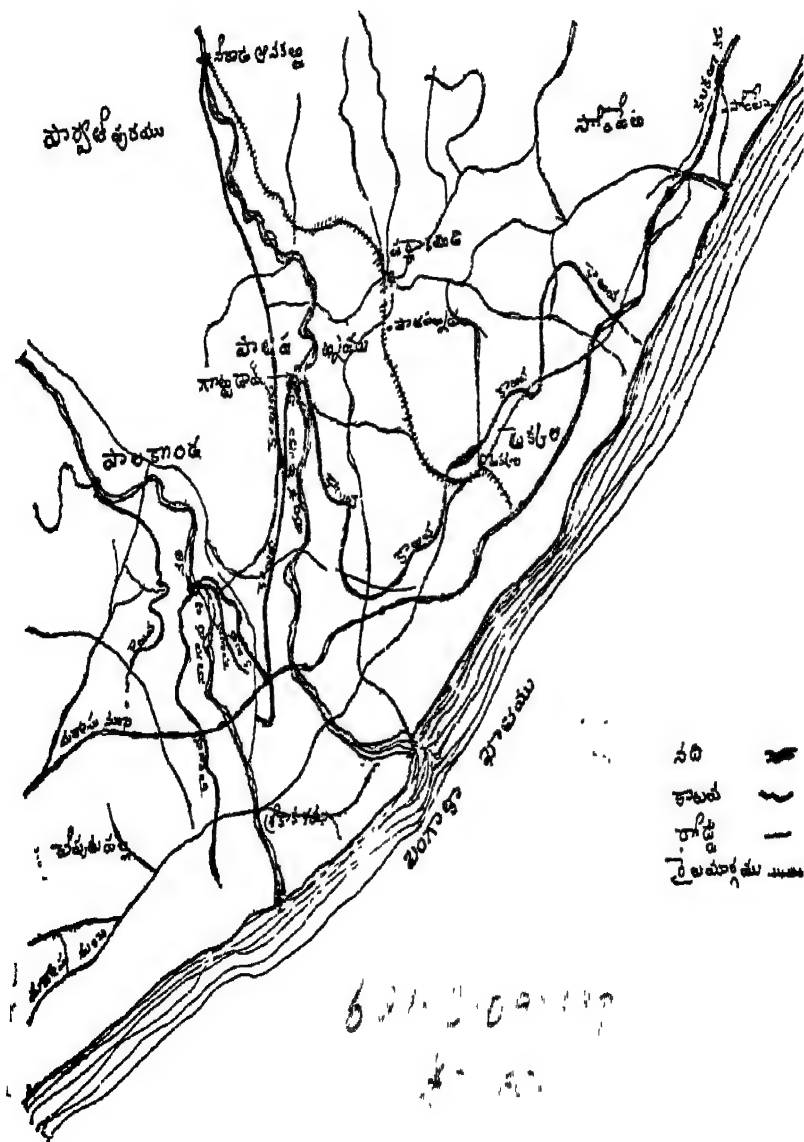
ఈ జలాశయ శక్తి 2 వేల యం. ఏ. అడుగుల, పీరు + 1855.00 ఆయకట్టు 9,700 ఎకరాలు.

రాయలసీమలో విశేష వ్యయభరితంగాని ముఖ్య ప్రాజెక్టులు

జిల్లా	ప్రాజెక్టు పేరు	నిర్మాణ అంచనా రూపాయలు	ఆయకట్టు (యకరాలు)	సగటున ఏకరాకు చేసే వ్యయం (రూపాయలు)
కడప	దిగువ సగివేరు ప్రాజెక్టు	50,00,000	1,800	4,556
	గోదేరు నదిపై చెరువు నిర్మాణం	2,50,000	250	1,000
కర్నూలు	పాల్వంచ గ్రామం వద్ద కొల్లి మాగుల వాగుపై రిజర్వాయర్	7,70,000	700	1100
..	టిగలేరు రిజర్వాయరు	8,00,000	800	1338
అనంతపురం	పెన్నార్ - కుముద్వతి	19,60,000	3180	628
..	బైరవానితిప్ప ప్రాజెక్టు	101,70,000	6,000	1695
..	అప్పర్ పెన్నార్ ప్రాజెక్టు	84,00,000	6,000	1600
..	మధ్య పెన్నార్ ప్రాజెక్టు	150 లక్షల రూ.	8,000	1075
విజ్ఞాపి	హ.గి.రి.టోమ్మచర్ల	79 లక్షల రూ.	7,350	1075
నెల్లూరు	మన్నేరు అనంతపురం స్క్వేరు	3,95,000	158	2500
..	హాడీపురం చెరువుకు వీటి పరపరా అభివృద్ధి	3,38,750	200	1694
..	రాళ్ళపాడు రిజర్వాయరు ప్రాజెక్టు	90 లక్షల రూ.	8,175	1100

చాట్ట:- (శ్రీ వి. ఆర్. జి. కె. యం. ప్రసాద్ గారి వ్యాసం నుండి)

పంశధార ప్రాజెక్టు

9 వంశధార, నాగావళి లోయ ప్రాజెక్టులు

వంశధార

ఇది ఒరిస్సాలోని బడువురం కొండల్లో ఉన్నది. 80 మైళ్ల తర్వాత ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోకి ప్రవేశిస్తున్నది. దీని పొడవు 140 మైళ్లు. ఇది గూడా మంచిదివ నది.

నాగావళి

దీనినే “బొంగుల” అని గూడా పిలుస్తుంటారు. నాగావళి, ఒరిస్సాలోని “రాయ ముఖ” కొండల్లో పుట్టి, ఆంధ్ర దేశంలో ప్రవహించి, మోషిపర్వత సముద్రంలో కలుస్తున్నది. నాగావళి పొడుగు 189 మైళ్లు. దీనిలో ఏటిపాడుగులా 20 నుంచి 30 అక్షరాలు మాత్రమే నష్టపడుతుంటాయి. దీని మొత్తం అర్ధాన్ని 3461 క. మైళ్లు.

మాచిఖండ్

ఇది గోదావరికి ఉపనది. ఏజెర్పి ప్రాంతంలోని గూడెం తాలూకాలో మాచుగూరి కొండల్లో పుట్టి, మొదట్లో ఉత్తర దిశగా ప్రవహించి, తర్వాత తూర్పు దిక్కునకు మరలి ఒరిస్సాలో ప్రవేశిస్తున్నది. ఈ మాచిఖండ్ నదికే “మాచామా” జల పాతంవుంది. ఈ జలపాత చారలను ఆధారం చేసుకొనే మాచిఖండ్ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం చేయబడింది. ఇవిగాక తూర్పు కనుమలలో పుట్టి బంగాళా ఖాతములో కలిసే అనేక చిన్న నదులున్నవి. వీటిలో ముఖ్యంగా వర్షాకాలంలోనే ఎక్కువ నీరుంటుంది.

చంపావతి

గారికొండలలో పుట్టి శృంగవరపుకోట, విజయనగరము, సిమునిపట్నం తాలూకాలగుండా ప్రవహించి సముద్రంలో కలుస్తున్నది.

కారదా నది

మాచుగూరి కొండల్లో పుట్టి వాచావర్త సముద్రంలో కలుస్తున్నది.

శ్రీకాకుళంజిల్లాలో

బహద్ర, మహేంద్రవర, వేగవతి, బాండవమున్నగు చిన్న నదులు, ఏరులు ప్రవహిస్తున్నవి.

పూర్వకట్టవాట

శ్రీకాకుళం, విజాపట్నం, తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో చాలా ముఖ్యమైన చిన్న చిన్న నీటి వనరులనేకం వున్నవి. మూడు నాల్గో వేల చ. మైళ్ళు ఆయకట్టు కలిగిన చిన్న నదులున్నవి. ఇందులో ముఖ్యంగా వంశధారా, నాగావళి, జేలేరు, పంప, యర్ర కాల్వ మొదలైనవి పేర్కొనవలసివి. నైఋతీ యుక్త నవనాం వలన ఎక్కువ వర్షం పాలంగలిగి శ్రీకాకుళం జిల్లాలో నాగావళి వంశధారా నదులకు ఆ ప్రాంతం మొత్తం వర్ష పాతంలో 75-80 శాతముల ఎక్కు, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో యర్రకాల్వజేసినోలోని మొత్తం వర్ష పాతంలో 60-95 శాతం వరకు వుంటున్నది. కాని నీరు సప్లైనియోగంలోకి రావటం లేదు.

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో 970 చ.మై. ఆయకట్టు కలిగిన 'మేలేడు సబ్ ప్రాంతం' కింద పాతకాలపు పద్దతులతో, చాచపు 50 వేల యకరాలు చూత్రం సాగులోకి తీసుకరాబడి నది. 3 వేల చ. మైళ్ళు ఆయకట్టు కలిగిన వంశధారా నదికింద పాతకాలపు పద్దతులతో సాగుతున్నది 50 వేల యకరాలు చూత్రమే. కాని యీ వంశధారా వల్ల మరొక 2 1/2 లక్షల యకరాలు మొదటి కావవంటనూ, 50 వేల యకరాలు 2వ కావవంటకీడనూ అభివృద్ధి చేయుటకు వీలున్నది. ఇలానే నాగావళి కింద గూడా అవకాశములున్నవి.

వంశధారా ప్రాజెక్టు

కరువు కాటకాలకు అకరమైయున్న శ్రీకాకుళం జిల్లా ప్రజలకు వంశధారా ప్రాజెక్టు అత్యంత ప్రయోజనకారి. ఆంధ్రప్రదేశ్ మద్య రకం ప్రాజెక్టులలో వంశధారా ముఖ్య నది.

దీని విషయంలో 1854 సంవత్సరం నుండి, నేటి వరకు వివిధ ప్రదేశములలో వరికింపలు జరుగుతూ వచ్చినవి. సింగడి, గొట్ట, మదనాపురం, అనే మూడు ప్రదేశముల వద్ద వరికింపలుచేసి, చివరకు మదనాపురం వద్ద రిజర్వాయరు కట్టటం అన్నిటికన్నా ఉపయోగకరమని అప్పటి యంజనీర్లు నిర్ణయించారు.

ఈ స్కీమును మొదట్లో 7 కోట్ల 80 ల. బాపాలవుతుందని అంచనా వేశారు. 210 వేల ఎకరముల సుశీత్రమయ్యే వల్లపు భూములకు, 40 వేల యకరముల గోగునారకు వీరు సమృద్ధిగా అందగలదు. యకరాలు సుమారు 300 రూ. లు ఆదాయం వస్తుంది. వంశధారా ప్రాజెక్టు మూలంగా చిరసన్నపేట, పెక్కలి, శ్రీకాకుళం, పాతపట్నం లాంటికొక భూములకు తక్కువ నీటి వనరులేర్పడుతవి.

ఈ ప్రాజెక్టు స్థల నిర్వహణ విషయమై క్లిష్ట సమస్యలేర్పడి వివిధ రీతులుగా, అందోళన జరిగింది. పీఠిని సాగుల్పంగా పరిశీలించగామించి, వెనుకటి ఇంజనీరింగు నిపుణులు ప్రాసెసింగ్ ప్లాన్ కంటే ప్రామాణికంగా భావించవలసివుంది.

ఇంజనీరింగు నిపుణుల సేవలనుండి వామి స్థలం గొల్పి ప్రాసెస్ ముఖ్య భాగాలు యిందు ఉన్నదనిపెట్టాము.

సింగడి

వంశవారానదికి ఎగువ భాగంలో ఒరిస్సా సంహారంలో వున్నదీబోడు. ఇక్కడ ప్రాజెక్టు కడితే దీనివలన పాతపట్నం తాయాకాలో అవసంగా 15 వేల యకరాలు సాగులోకి వస్తుంది. కానీ కాలువలు, డ్రైన్లొంది వాగులకు అడ్డుగా శ్రవ్యవలని వుంటుంది. అందుచే కట్టవల పనులు అవసంగా ఉన్న చెయాలి. లంకేగాక ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో సుమారు 12 వేల యకరాల భూమి మునిగిపోతుంది. మైగా 9 కైళ్ళు పాడుగుక పర్లాకిమిడి రైల్వే లైను, గుజాం జిల్లాలోని ఒక ముఖ్యమైన పేదన్న వ్యాపారి వేంద్రమైన 'గణపురం' మునిగిపోతాయి ఇక్కట నిదీగుట్టం చాలావరకు మునుండుచేయై యుండుచే సుమారు 70 అకరాలలోని తవ్వించి వుంటుంది. అందుచే ఉట్టు చెరిగిపోతుంది గదా.

గొట్ట

ఇక్కడ ప్రాజెక్టు నిర్మిస్తే 2 1/2 లక్షల యకరాలకు సాగుతుంది. కానీ మదనాపురం వచ్చు చాలా విస్తీర్ణం, సాగువలమైన మహాద్రితనయ లోయలోని అనేక గ్రామాలు మునిగిపోతవి.

ఈ ప్రాజెక్టు క్రింద 80 కిన్న గ్రామాలు, ప్రస్తుతం సాగులోనున్న 10 వేల ఎకరాల భూమి నీట మునిగిపోతవి.

మదనాపురం

ఈ స్థలంపై రెండింటికి మధ్యనున్నది. ఇక్కడ రిజర్వాయరు ఏర్పిస్తే 1,96,250 ఘ. అడుగుల నీటిని నిల్వచేయవచ్చును. దీనిక్రింద సాగివ్యే అవకాశమున్న 4 1/2 లక్షల ఎకరాల్లోను 7 లక్షల ఎకరాలు సాగులోకి వస్తుంది. మరో 50 వేల ఎకరాలకు గూడా 2 వ వంతు లభిస్తుంది. ఇక నిష్పవరిహారం విషయంలో సుమారు 2 వేల ఎకరాలు మన రాష్ట్రంలోనివి, మరికొన్ని ఒరిస్సా ప్రాంతటాములు మునిగిపోతవి. సాంకేతికంగా చూస్తే ఈ స్థలం అన్నివిధాల అనుకూలమైనది." అని వ్రాశాడు.

పై ఇంజనీర్ల రిపోర్టును పరిశీలిస్తే 'మదనాపురం' వద్ద రిజర్వాయరును నిర్మిస్తే తక్కువ సప్లంట్, ఎక్కువ ఫలితాలను పొందవచ్చునని తెలుస్తుంది.

సాంకేతిక పరిశీలనల సందర్భంలో స్వయంగా వచ్చిన డాక్టరు కె. యల్. రావు గారు ఈ స్థలాన్ని చూచి, " ఈ స్థలం దేవుడిచ్చిన మర్రప్రసాదం. ఇది ప్రకృతి సిద్ధమైన చక్కటి రిజర్వాయరు అవుతుంది" అని తన సంతోషాన్ని వెల్లడించారు.

వంశదార నదిపై 'గొట్ట' వద్ద ఆనకట్ట నిర్మించినట్లయితే 19.178 మి లి య్ న్ క్యూబిక్ అడుగుల నీరును నింపక తగల జలాశయం ఏర్పడుతుంది. ఇచ్చటినుండి ఉత్తర వైపు 38 మైళ్ళ కాల్యవల్ల 72,750 ఎకరాలు, ఎడమవైపు 60 మైళ్ళ కాల్యవలన 13,400 ఎకరాల అయికట్టుకు సేరండుతుంది. గొట్టకు ఎగువన "పింగడి" వద్ద బా'లేజీ కడితే ఎత్తు మన్న భూభాగాలు 18 వేల ఎకరాలు పల్లపు సాగొతుంది. ఈ వంశదార ప్రాతెట్టుకింద పరి రాన్యం మొదటి పంట 2,24,750 ఎకరాలు, సుమారు 50 వేల ఎకరాలు 2 వ పంట, 38 వేల ఎకరాలు జనుముకు గూడా అనువుగా వుంటుంది.

దీనికగు ఐదు 12 కోట్ల 60 లక్షల రూపాయల అంచనా వేశారు. తర్వాత ఈ ఐదును 14 కోట్ల 87 లక్షల రూపాయలుగా మార్చినారు. ఇందుండి ఐదు ఆదాయం 2.81 శాతం అన్నారు.

మొట్టమొదట ఆంధ్రప్రదేశ్ లో హాపాంపించిన పథకంవలన గొట్టవద్ద రిజర్వాయరు పింగడివద్ద మల్లంపు ఆనకట్ట నిర్మించవలసి వుంది. కాని కేంద్ర జల, విద్యుత్ సంఘంవారి మాటనల ననుసరించి, ఒరిస్సా రాష్ట్రంలోని "గుడారి" యను స్థలం మంచిదిగా వుంటుందని ఆలోచనలోకి వచ్చింది. 5 లక్షల రూపాయలువెచ్చించి "గుడారి" స్థలపరిశీలన జరిపారు.

ఆంధ్ర ఒరిస్సాల మధ్య స్థల స్థితియం విషయంలో బేదావిప్రాయాలు వచ్చినవి. కేంద్ర జల విద్యుత్ సంఘంవారు పరిశీలన జరిపించి గొట్టవద్ద, గడియకోలువద్ద బారేజీల నిర్మాణాన్ని, గుడారివద్ద రిజర్వాయరును సూచించారు. ఐదు అంచనాలు మొదలగునవి తయారు చేయబడినవి. ఈ పద్ధతిపల్ల ఒరిస్సాలోని అదివి భూములు మాత్రమే సేద్యమును గురవి గాన, ఘనవాలేదన్నాడు.

ఇంతటితో ఈ సమస్య తేలడేమి. "గుడారి" పల్ల తమిళ లాభం చేకూరడిని ఒరిస్సా ప్రభుత్వం ఆభ్యంతరం తెల్పింది.

1959 సంవత్సరంలో ఉభయ రాష్ట్ర ప్రభుత్వముల మధ్య ఒక ఒప్పందం జరిగింది. దీనినుసరించే గొట్టవద్ద రిజర్వాయరు నిర్మించదలిచారు, దీనికింద ఒరిస్సాలోని

950 ఎకరాలు మాత్రమే మునిగిపోతవి. గొట్టకు ఎగువన గవవ్వరంవద్ద ఒక రెగ్యులేటరు ఏర్పడిన నిర్మించే విషయం పరిశీలించారు. కాని ఇది లాభవాయికతావన వినిపించారు. ఇంతలో అంతరాష్ట్రీయ విదేహలు పాద చూపినవి. 1961 జూలైలోను, తర్వాతను సంప్రదింపులు జరిగిన ఫలితంగా గొట్టవద్ద రిజర్వాయరు, “సీరడి” అనే చోట రెగ్యులేటరు కట్ట నట్లు మరొక పథకం తయారు చేయబడింది. ఈ రెండు ప్రదేశాలు ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనే వున్నాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒరిస్సా ఏదే ఇంచుస్థులు 1962 సెప్టెంబరు 4వ తేదీ సమావేశమై వంశధారనదిపై ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం రూపొందించిన ప్రాజెక్టు నిర్మాణాన్ని గూర్చి ఒక అంగీకారానికి వచ్చారు.

ఆ ఒప్పందంలోని ముఖ్యాంశాలు ఇవి:

వంశధార నది జలాలను ఉధయ రాష్ట్రాలు చెరి పగంగా వింటిడే చేసుకోవాలి. వరద గట్టనమూనా, ట్రైనేజీ రూపం ఎన్నట్లు అంగీకారం పొందినవి, ఒరిస్సావైపు ఒక పెద్ద తూమును ఆంధ్ర ప్రభుత్వం నిర్మిస్తుంది. ఆయనట్లు ప్రాతిపదికగా చారేజీ నిర్మాణ ఖర్చులో కొంత భరిస్తే ఒడిస్సా ప్రభుత్వానికి, చారేజీ ఎనిమిదవ వందగట్టపై ఒక తూమును తెచ్చి వుంచుటకు ఆంధ్ర గవర్నమెంటు అంగీకరించింది. ఉధయ రాష్ట్రంలో ప్రస్తుతం సాగులోనున్న ప్రాంతాలకు ప్రథమ స్థానమివ్వబడుతుంది.

ఒరిస్సా మాధానా నదిమునిగి పోతుంటే తగు పక్షం యిచ్చాలనే షరతుతో, “సీరడి” వద్ద ప్రాజెక్టుకు ఒరిస్సా గవర్నమెంటు తుట్టతుదకు అంగీకరించింది. గొట్టవద్ద రిజర్వాయరు, సీరడివద్ద చారేజీ వంశధార ప్రాజెక్టులో ముఖ్యభాగాలుగాచేరి వున్నాయి. ఈ పథకాన్ననుసరించి, రిగిన విధులు, కేంద్ర సాంకేతికమోదం లభించగానే ప్రాజెక్టు పనికొన సాగించుటకు పూనుకొన్నారు, నేను ప్రాథమిక నమలు సాగుతున్నాయి.

ఈ వంశధార ప్రాజెక్టు నిమిత్తం ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంనాడే గొట్ట నిర్మాయుడు, సీరడి ఆవేటిట్ట నిర్మాణాలకు రాష్ట్రానికింగా 100 లక్షల రూపాయలు కేటాయించబడినవి. తర్వాత దీన్ని (1960-61లో) 10 లక్షల రూపాయలకు తగ్గించి వేశారు. దరిమిలా ఈ ప్రణాళికా కాలంలో 0.61 లక్షల రూపాయలు మాత్రమే ఖర్చు చేయబడినవి. 100 ఎండ్లపైగా ఆలోచనలోనున్న వంశధార ప్రాజెక్టు యొక్క వని ప్రస్తుత ఒడంబడిక ననుసరించైనా, సామ్యంగా జరుగుతుందని అశించుతున్నారు.

వంశధార-ముఖ్యాంశాలు

గొట్టదాము

సీటి పరివాహక ప్రదేశం	8797 చ. మైళ్లు
దాము F. R. L	+ 157.00
జలాశయం శక్తి	19,173 మిలియన్ క్యూబిక్ అడుగులు
దాముపాదపు	5,700 అడుగులు
అడుగుట్ట	2,06,750 ఎకరాలు
దాము పుష్ప	రు. 871 ల. రూ.
రెండు కొల్వల ఖర్చు	రు. 482 ల. రూ.
మొత్తం ఖర్చు	1853 ల. రూ.

నీరడి అనకట్ట

పరివాహక ప్రదేశం	8050 చ. మైళ్లు
జలాశయం శక్తి	76,000 మిలియన్ క్యూబిక్ అడుగులు
వైరు పాదపు	1816 అడుగులు
F. R. L	+ 235.00
కుడివైపు కొల్వకింద అడుగుట్ట	20 వేల ఎకరాలు
స్కీముకమ్మే ఖర్చు	రు. 96.92 ల. రూ.

గొట్టవట్ల దాము, నీరడివద్ద అనకట్ట నిర్మాణములకగు ఖర్చు మొత్తం రు. 1450 లక్షలు. అవగా 14 కోట్ల 50 లక్షల రూపాయలు.

శ్రీరాకుళం, విభాణి జిల్లాల సీటు చరచులు

శ్రీరాకుళం, విభాణి జిల్లాలలో చాలాదానం యిచ్చుచివరకు జమీందార్ల చేతుల్లోవుండి కొన్ని కళాధార క్రితం నిర్మించబడిన కొన్ని చిన్న ప్రాజెక్టులు మినహా యిటీవలకాలంలో అభివృద్ధి జరుగక, చాలా వెనుకబడిన ప్రాంతాలుగానే వుండిపోయినవి. రామంజీమవల కరువులకు నిలయపైనవి. రిజర్వాయర్లు, రెగ్యులేటర్లు మొదలగు ప్రాజెక్టుల సహాయంతో వున్నసీటి వనరులన వుపయోగింపకొంటేనే తప్ప యీ ప్రాంతం అభివృద్ధికి మరేవిధం గాను పీలువడదు. కెమపీడిత ప్రాంతాలుగావున్న యీ ప్రదేశాలను నీ పిండ్లలో చక్కమైన పథకాలు అమలు జరుపుటతో సర్వశామలం చేయవచ్చును.

1953 సం॥లో విజయవాడ కాట యంజన్స్ ప్రింటియ వార్షికోత్సవములకు అక్కడ తన వహించిన చవికేళ్ళుం సూపరెంకొండింగు యంజన్సు శ్రీ శేషావతారంగాను విభాణి, శ్రీరాకుళం, ఉభయ గోదావరి జిల్లాలలో చిన్న నదులు, సీటి వనరులను సర్వవియోగం చేసుకొనే పథకాలు, చాటివలన కిలుగిగల ప్రయోజనాలను నివేదించి యున్నాడు.

వాడు హాజరయిన పథకాల వ్వూహ పై రెండు జిల్లాలలోను 12,17,80,600 చుపాయల ఉప్పుతో ప్రస్తుతమున్న ఆయకట్టు 1,48,500 ఎకరముల చుమికి సీరిచ్చుటకు తోడుగా అదనంగా 3,89,700 యకరాలు మొదటి వంటలు. 51 వేల యకరాలు 2 వ వంట కిందకు తీసుకరావచ్చునని తేలుతున్నది. అంకె చగట యకరానికి 285 చా. ఉప్పు లవుతుంది.

తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి స్కీములు

ఈ రెండు జిల్లాలలో తాండవ, పంప, యేలూరు, యర్రకొల్లు మొదలైన చిన్న నదులు ముఖ్యమైనవి. గోదావరి అనకట్ట కిందనే యీ జిల్లాలలో పల్లపు సాగతున్నదనే ఆపోహ ఒకటి వుంది. కాని యీ అనకట్ట కింద సాగజేయే చుమి రైల్వే లై నుకు తూర్పుగా పిలూరు నుండి కాకినాడ వరకువున్న సన్నటి ప్రదేశం చూత్రమే. కాని రైల్వే లై నుకు పశ్చిమంగావున్న విభాణి ప్రదేశాన్ని యింకా అభివృద్ధిలోకి తీసుకొని రావలసి వున్నది. చిన్న చిన్న నదులు ప్రవహిస్తున్నప్పటికీ, ఈ ప్రాంతపు వ్యవసాయం స్థానిక వర్షంమీద, చెడు వురమీదనే ఆధారపడియుంది. ఈ చిన్న నదులకు అకస్మాత్తుగా వచ్చే ఎరదలవలన పంట పొలాలు మునిగిపోయి, రై తాంగం వివరీక పష్టానికి గురికావలసి వస్తున్నది.

ముఖ్యంగా యేలేరు, యర్రకొల్లు, తాండవ నదులలో యీ వరదలు తరుచుగా సంభవిస్తున్నవి. 1951 సం॥ లో గోదావరి ఆయకట్టులోని ఫీమవరం, తణుకు, పిలూరు

తాలాకాల్లోని చాచాపు 00 వేల యకరాల భూమి యద్రకాలపై వరదలలో మునిగిపోయింది. గోదావరి డెల్టాలో సాగుతున్న వాటిని వరద ముంపునుండి రక్షించుటకు, మెరక ప్రాంతాలను అభివృద్ధి చేయుటకుగాను, యీ చిన్న సదులకు అక్షుకట్టలు, రిజర్వాయర్లు నిర్మించుట అవసరం.

చేరేడు:- మేరేక్కరంపల్లె లొకల నుండి ఐదుటికి వచ్చినప్పుడు యేలేరునదికి ఒక స్టోరేజీ రిజర్వాయరు నిర్మించినచో వృథాగా నముద్రంలొకి పొమ్మేసినది నద్దినయోగం చెయ్యవచ్చును. వరదల వలన ఇక్కడా, గోదావరి తూర్పు డెల్టా ప్రాంతముల ముంపును నివారించవచ్చును. ప్రస్తుతమున్న ఆయకట్టుకుతోడుగా మరీ 35 లేక 40 వేల యకరాల భూమిని మూసి చేయవచ్చును. నేటి ఆయకట్టుకు నమ్మకంగా నిరూపించుచేగాక, 15 వేల యకరాల భూమిలో 2వ వంతుకు గూడా నీరు సప్లయ చేయవచ్చును.

చీరూరునుండి యిచ్చాపుంపరకు 800 మైళ్ళ పొడగున పున్న 4 జిల్లాలలోను అనర్హ నిర్మాణమునకు కావలసిన కంటేలు, నిర్మాణ పదార్థములు బాగా లభించగలవు. ఇలాంటి చిన్నస్కీములు అమలు జరిపినట్లయిన 8,19,700 యకరాల భూమిని మాత్రంగా సాగులోకి తెచ్చి, మొదటి కాలు, 2 వ కాలు వండించవలగుననీ; వరద ముంపునుండి 28,88,00 యకరాల భూమిని రక్షించగలవని శ్రీ సి. శేషావతారంగారు కొన్ని స్కీములను తలూరు చేసియున్నారు.

**తూర్పు గోదావరి జిల్లా, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో
ఇరిగేషన్ స్కీములు**

స్కీము పేరు	కచ్చ (రూపాయలు)	అనుకట్టు కొత్తది పాతది (ఏకరాలు)
యర్రకొల్లపై అప్పలరాయగూడెంపల్లె రిజర్వ్ యరు,	1,67,03,800	46,000 9130
బై నేడకు ఆర్థంగ రిజర్వ్ యరు	40,44,000	77,000 —
.. రాజవరందగల్గ ఆనకట్ట	14,31,000	3,000 —
మేలేరు రిజర్వ్ యరు (1 వ పంటకు)	2,75,00,000	25,500 80,000
2 వ పంటకు		1,000 —
గోదావరిపై ఆరుళ్ళ జగన్నాధపురం పంపింగ్ స్కీము	7,61,000	4,000 —
ఉప్పుచేరు రిజర్వ్ పార్శ్వ ప్రాంతానికి నీరు సప్లయ	1,34,700	13,481 —
జి. యస్. వి. కొల్లపై పోమరాజు, యిల్లించల పెర్రువద్దలాకు కట్టటకు	9,74,700	681 1780
కొరిగడ్డ పంపింగ్ స్కీము	18,00,000	13,000 —
యానాం కొల్లకింద సాగు అభివృద్ధికి	2,41,000	1988 3240
రాజులు తాలూకా కేవలపల్లి, బోగన్నమరం నీటి సప్లయ స్కీము	1,02,900	700 —
చెరులంక పంపింగ్ స్కీము	1,45,000	700 —
మాధవపట్నం మొ॥ కొత్తకొల్ల తవ్వటకు	1,17,200	1500 —
ఉండూరు కమీకొల్ల రీమోడలింగుకు	2,64,120	1100 500
గోదావరి ఆనకట్ట తలుపులు 3-నుంచి 5 అడుగులు పెంచుటకు	12,00,000	75,000 —
శబరి రిజర్వ్ యరుకు	9,00,00,000	6 లక్షల యకరాలకు 2వ పంటకు నీరం విస్తించి.

చార్జ్: (నూపరించెందెండ్ యింజనీరు శ్రీ పి. శేషావతారంగారి నివేదిక ముడి)

మాచిఖండ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

మాచిఖండ ప్రాజెక్టు విశాఖపట్నము జిల్లాలో ఆరకులోయ సమీపమున నున్నది. మాచిఖండ నదిలో 550 అడుగులపైమంచి "దూదూమా" జలపాతం వడుచున్నది. యిది గోదావరి నదికి ఉపనది. మొదట మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తరఫున 1929 సం॥ లో పరీక్షించి, యీ స్కీమును గూర్చి 1931 సం॥లో సర్ హెన్రీ హోవర్థ అనునతడు ఒక నివేదిక తయారు చేశారు. 1938 సం॥లో ఒరిస్సా రాష్ట్ర మేర్పడింది. ఈ ముడుకుండు నది ఒరిస్సా, ఆంధ్ర ప్రాంతములకు మధ్య సరిహద్దుగా వున్నది. ఇది ఈ ఉభయ రాష్ట్రములకు సంబంధించిన ఉమ్మడి స్కీము అయినా, ఆంధ్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వ విద్యుచ్ఛక్తి శాఖతో చీని నిర్మాణ కార్యత వహించింది.

ఈ మాచిఖండ విద్యుత్ స్కీము వలన 1,3000 కిలోవాట్ల విద్యుదుత్పత్తి చేయ వీలైంది. 51,000 కి.వా. మొదట్లోను, తర్వాత యూనిట్లు పెంచి 1 లక్ష పైగా కి.వా. విద్యుచ్ఛక్తి నుత్పత్తి చేస్తున్నారు. ఈ స్కీముకట్టే పెట్టుబడిచూస్తూ, విద్యుచ్ఛక్తి యూనిట్లు రెండు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఒక అంగీకారం ప్రకారం పంచుకుంటున్నవి. ఆంధ్ర వైపు 70: ఒరిస్సా వైపు 30 విషుత్తి చొప్పున ట్రాన్సుమిషన్ లైనులు ఎవరివైపు వారే నిర్మాణం చేసుకుంటున్నారు.

మాచిఖండ నదికి జాలాపుట్ వద్ద దామును 25,4000 ఎం.సి.ఎఫ్.టి. శక్తిగల కట్టారు. దీనికి 14 మైళ్ళ దిగువన, దూదూమా జలపాతము ఎడే చోటుకు ఒకటిన్నర మైళ్ళ ఎగువన; 399 ఎం.సి.ఎఫ్.టి. డ్రోరేజీ చేయగల ఒక డైవర్ట్‌వ్ దామును నిర్మించారు. అక్కడ నుంచి ఒక కాంక్రీటు లైను చేయబడిన ఫ్లూమ్ ద్వారా 4014 అం. పొడుగున, ఏర్పాటుచేసి, ద్వారా పాండుగోకి నీరు వచ్చేలాగు చేశారు. సర్టిఫైడ్ 50 అ. దయా మీటరుతో 75 అడుగుల రోతున అమర్చారు. ఒక్కొక్కటి 1504 అడుగుల 3 పెన్ స్టాక్ వైపుల ద్వారా నిర్మాణం గావించారు. ఒక్కొక్కటి 17,500 కిలోవాట్ల శక్తిగల 3 యూనిట్లతో, ఒక నవరు హౌస్ కట్టారు. తర్వాత మళ్ళీ 3 యూనిట్లు కట్టుటకు గూడా అవకాశం గలిగించారు. ఇదీ క్లుప్తంలో స్కీము. ఇది పూర్తిఅయి ఫలితాన్నిస్తున్నది.

జాలాపుట్ దాము

ఈ హైద్రో ఎలక్ట్రిక్ స్కీముకు జాలాపుట్ దాము ప్రధాన డ్రోరేజీ రిజర్వాయరు. మాచిఖండకు దిగువన ఒకటిన్నర మైలులో వుంది. దీని ముఖ్య ఉపనదిని "పాతాళ" అని పిలుస్తారు, ఈ దాము 1220 అడుగుల పొడువున, 148 అ. ఎత్తున ఉన్నది, పైన 18 అ

పెడల్పున్నది. కాచి మెంటు ఏర్పా 755 క. మైక్స్. 1125 క్యూసెక్కుల సీటినుండి వవర్ ద్రాపు కవకాళం గలిగివుంది. 8" 6" దయా మీటర్ గల 2 పైపులు దాముకు అమర్చారు. యనుక మేటవగైరా పోవుటకు వీలుగా, దీని స్పిన్ వే 550 అడుగులు, 8 గేట్లున్నాయి. ఈ గేట్లు 60" X 28" తో 1,4000 క్యూసెక్కుల సీరు పారుదలకు వీలుగా అమర్చారు.

దైవర్షన్ దాము

ఈ అనకట్ట 925 అడుగుల పొడగు నున్నది. 580 అడుగుల పొడవున 8 నుండి 80' X 20' క్రెస్టుగేట్లలో 1,85,000 క్యూసెక్కుల సీరు పారుదలకు వీలుగా చేశారు. 12' X 8' ఒక్కొక్కటి 2 తూములు. యిదే వైజులో 1 తూము కుడివైపునూ ఈ దైవర్షన్ దాము 988 ఎమ్.సి.ఎఫ్.టి. ప్లోరేజీని పరిమితం చేయగలిగి వుంటాయి.

ఇక్కడ 4034 అ. పొడగున (అక్సికెర్టు మీదుగా) 4014 అ. పొడగున ఉన్నలుద్వారాను సీరు పారింజురారు. ఈ ప్లామ్ ఉన్నలుద్వారా "జుక్కిపుట్టి" లోయలో ఉన్నలు "పొందుదాము"ను 442 అ. పొ.న 60 అ. ఎత్తున పూర్తి రిజర్వాయర్ రెవల్ వద్ద 1 మీలియన్ క్యూబిక్ అడుగుల శక్తిగలదిగా వుంది. ఈ కుంటనుండి ఒక గుర్రపు నాదా మాదిరి వుండే వర్తిడి ఉన్నలు 2940 అ. పొడవునవుంది. దీనినుండి 50 అ. లోవల దయామీటర్ 75 అ. లోతున సర్టిఫైడ్ అమర్చారు. ఇక్కడినుంచి 2 ఉక్కు పైపులు, ఒక్కొక్కటి 10 అడుగుల దయామీటరుతో 140 అడుగులవరకు 3 పెన్ స్టాకుల ద్వారా సీరు క్రిందికు పడేటట్లు చేశారు. మరి 3 పెన్ స్టాక్సుకు గూడా అనకాళం వుంచారు.

ఒక్కొక్క పెన్ స్టాక్ ఒక జనరేటింగ్ యూనిట్ ను పీడ్ చేస్తుంది. ఇది 1504 అ. పొడవు 83 దయామీటర్ 770 అ. పొ. 57 అ. దయామీటర్ మిగతా పొడవు వాలులమర్చారు. మాన్యులు సామగ్రి క్రిందకు దిగుటకు ఎక్కుటకు వీలుగా "హెన్ రేజీ బ్రక్కు" ఏర్పాటు చేశారు.

పవర్ స్టేషన్లు

టర్బైన్లు, జనరేటరువుండే లాగు పవర్ హౌస్ నిర్మాణం చేశారు. ఒక్కొక్కటి 17,000 కి. వా. శక్తి గలవి అమర్చబడినవి.

500 కె. వి. ఏ. శక్తిగల నహాయ జనరేటింగు నెట్టు ఆత్మవసర పరిస్థితులలో నునియోగించుటకు ప్రత్యేకంగా వుంటారు.

ఈ పవర్ హౌస్ నుండి 192 కి. వా. డబుల్ సర్క్యూట్ ట్రాన్స్మిషన్ లైనులు నెల్లూరు జిల్లాలోపరకు 450 మైళ్ళు ఏర్పాటు చేస్తారు. మొత్తం యిక్కడనుంచి 670 కిలీమీటర్ల లైనులు, తర్వాత 200 మైళ్ళ సింగిల్ సర్క్యూట్ లైన్లున్నాయి.

మాచిఖండ హైడ్రో ఎలక్ట్రిక్ స్కీము-ట్రాన్స్మిషన్ లైనులు
ట్రాన్స్మిషన్ లైన్ వోల్టేజీ పాదపు

1. మాచిఖండ - విశాఖపట్నం	192 కి.వా. డబుల్ సర్క్యూట్.	90 మైళ్ళు
రాజమండ్రి-మదోలు-విజయవాడ	195 ..	
2. విజయవాడ-డింగోలు	సింగిల్ సర్క్యూట్	81 ..
తెన్నదొడ్డువారి-నెల్లిపర్ల	23 ..	
3. డింగోలు-నెల్లూరు లైను	80 ..	75 ..
మాచిఖండ-తైపుర్-రాయగడ్		
పరకు ఒరిస్సాలో 192 ..	92 ..	

మాచిఖండ స్కీము(ఆర్థిక విషయాలు)

మొదటి దశలో ఖర్చు చివరిదశలో ఖర్చు
(రూపాయలు లక్షలలో)

1. కొయింటు స్కీము		
(సివిల్ వర్క్సు, పవరు ప్లేషను)	926.5	1256.98
ఆంధ్రవంతు 70 శతి	648.28	949.85
ఒరిస్సావంతు 30 శతి	277.82	407.08
2. ఆంధ్రా ట్రాన్స్మిషన్ స్కీము		
ట్రాన్స్మిషన్ లైనులు	587.08	801.83
సబ్ స్టేషను 192 కి.వా. సింగిల్ కండక్టర్		
ఎక్స్టెన్షన్ మాచిఖండపట్ట	272.48	293.96
దర్మల్ ప్లేషనులు		100.08
మొత్తం ఆంధ్రకు ట్రాన్స్మిషన్ లైనులు	859.48	895.85
3. పెట్టుబడి వ్యయంలో ఆంధ్రభాగం	1507.71	1845.70

గ్రీడ్ సబ్ స్టేషనులు

ప్రాపించబడే ట్రాన్స్
ఫార్మర్ల శక్తి (కి.వా.)

నెల్లిమర్ల	12,000
సింహాచలం	27,000
బొమ్మారు (రాజమండ్రి వద్ద)	26,500
ధీమదోలు	8,000
గుణదం (విజయవాడవద్ద)	22,500
తాడేపల్లి	37,500
ఒంగోలు	11,500
నెల్లూరు	8,000
కైఫూర్	5,000
రాయగడ్	15,000

పపరు ఈ క్రింద ముఖ్య సౌకర్యములకు నష్టము చేయబడుతుంది.

శ్రీకాకుళం జిల్లా

శ్రీకాకుళం, గర్బాం, బొప్పిలి, పార్వతీపురం, వరసన్న పేట, చెక్కలి.

విశాఖజిల్లా

విశాఖపట్నం, సింహాచలం, చిట్టివలస, ధీమవిపట్నం, విజయనగరం, నెల్లిమర్ల, పెనుపర్తి, కళింగోట.

తూర్పు గోదావరి జిల్లా

కాకినాడ, రాజమండ్రి, పెద్దాపురం, నీలాపురం, తుని, రామచంద్రపురం, అమలాపురం.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా

నీలూరు, ధీమదోలు, నిడదవోలు, పాఠకొల్లు, వర్ధాపురం, ధీమవరం.

కృష్ణా జిల్లా

మచిలీపట్నం, విజయవాడ, జగ్గయ్యపేట, వుయ్యూరు, గుడివాడ, నూజిపేడు,

గుంటూరు జిల్లా

గుంటూరు, తెనాలి, చర్లరావుపేట, బాపట్ల, చీరాల, ఒంగోలు, తాడేపల్లి.

నెల్లూరు జిల్లా

నెల్లూరు, గుడూరు, నాయుడుపేట, సూరూర్ పేట, వెంకటగిరి.

ఒరిస్సావైపు కోరాపుట్, గంకాం జిల్లాలు మాచిఫండ్ స్క్రిమువల్ల ప్రయోజనం పొందుతున్నవి.

ఎన్నాళ్ళనుంచో ఆలోచనల్లో నుండిన ఈ మాచిఫండ్ స్క్రిము పూర్తిఅయింది.

ఈ స్క్రిమును పూర్తి చేయగానే 1935 ఆగస్టు 19 వ తేదీన రాష్ట్రపతి డాక్టర్ రాజేంద్రప్రసాద్ దీపాలు వెలిగింపునకు ప్రారంభోత్సవం చేశారు. మాచిఫండ్ విద్యుత్ స్క్రిము అంద్రరాష్ట్రావళరణం తర్వాత, ప్రథమ పంచవర్ ప్రణాళికా కాలములో పూర్తి చేసిన ముఖ్య హైడ్రో ఎలక్ట్రిక్ ప్రాజెక్టు.

ఎగువ సీలేరు ప్రాజెక్టు

1941 సంవత్సరంలో మార్చి 4 రోజులు, ఎగువ, దిగువ సీలేరు స్క్వేమును గూడా పరిశీలన గావించారు. 4,500 చుపాయలను వీని ఆర్డు నిమిత్తం అప్పటి మద్రాసు గవర్నమెంటు మంజూరు చేసింది.

మార్చి 4 లో విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టును నిర్మాణం చేయనున్నారు. భూరూపు మద్రాసు ప్రభుత్వమునకూ—ఒరిస్సా గవర్నమెంటుకు ఒక అంగీకారం కుదిరింది. వీని ప్రకారం మార్చి 4 లో, సీలేరు లేసిన యొక్క విద్యుదుత్పాదనావ్యత మద్రాసు గవర్నమెంటుకు సంక్రిమించింది. అనాటి ఒప్పందమును పురస్కరించుకొనే, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం మొదట మార్చి 4 లో స్క్వేమును, ఇప్పటి ఎగువ సీలేరు స్క్వేమును ప్రత్యేక విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టులుగా నిర్మాణంచేయు తలపెట్టింది.

మార్చి 4 లో హైద్రో ఎలెక్ట్రిక్ ప్రాజెక్టు యొక్క స్పెసియల్ గూడా నేడు ముగింపుకు వచ్చింది. మొత్తం యిది 1,10,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తికి ఉత్పత్తి చేయగల్గుతుంది. ఇక్కడ సమీపముననేవున్న గుంటవాడ గ్రామం వద్ద మార్చి 4 లో నుంచి వచ్చే 1,400 క్యూసెక్కుల నీటిని పుపయోగించి, ఒక్కొక్కటి 60 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్ ఉత్పత్తి చేసే రెండు యూనిట్లు అమర్చుతారు. మార్చి 4 లో, ఎగువ సీలేరు స్క్వేమునుండి మొత్తం 2,08,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి లభ్యమౌతుంది.

ఈ ఎగువ సీలేరు స్క్వేమున ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యమున్నది. ఇదేమి కొత్త ప్రాజెక్టు కాదు. మార్చి 4 లో లేసినలో విద్యుదుత్పత్తికి సీలేరు స్క్వేము సమన్వయంచేసుకొనుటకు తోడ్పడుతుంది.

ప్రాజెక్టు చరిత్ర

1953 సంవత్సరంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర మేల్పడేవరకు ఎగువ సీలేరు స్క్వేమును గూర్చి మరల పరిశీలనలు జరుపబడలేదు. 1953 సం॥లో కేంద్ర జల, విద్యుత్ కమిషను వారు పరిశీలించి “దిగువ సీలేరు ద్వారా 50 అ., ఎగువ సీలేరు ద్వారా 350 అడుగుల హెడ్స్ లో 280 మెగావాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయగల”వని తమ నివేదికలో వ్రాశారు. వీరి ప్రతిపాదనల ననుసరించి, గుంటవాడకు క్రిందుగా ఒక స్టోరేజీ రిజర్వాయరును కట్టి, విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి చేయవలెనుంది.

1954 సం॥లో ఆంధ్ర ప్రభుత్వం 1 లక్ష 5 వేల రూపాయలు కొంతనీ చేసి సై స్క్రిములను మరల పరిశీలించింది. 1955 సం॥లో శ్రీ సంచల్ అయ్యంగారు మాసి జాన్ 80—1955 లో ఒక ప్రాథమిక నివేదిక నిచ్చారు. కేంద్ర కమీషనువారు చేసిన స్క్రిముతో న్యూనమైన మార్పులతో యీ రిపోర్టు వుంది. 1956 సం॥లో 4 లక్షల 9 వేల 78 రూపాయలు మంజూరుచేసి, వివరమైన స్క్రిమును తయారు చేయటం జరిగింది. 1956 సం॥ డిసెంబరులో డా. కె. యల్. రావు, యం. హయ్యల్ (హైద్రో ఎలక్ట్రిక్, కేంద్రీకాణ సభ్యులు) స్థలమును పరిశీలించారు. ఈ ప్రదేశంలో భూగర్భ పరిశీలనలగూడా జరిగినవి. ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రాధానరు ఆయన శ్రీ సి. మహాదేవన్ యిచ్చుట భూగర్భ పరిశీలనలు జరిపారు. తర్వాత సి. రామస్వామిగారు, యం. యన్. బాలసుందరంగారెడ్డి మరికొంత పర్యేచేసి ప్రభుత్వమునకు నివేదించారు. వీటన్నిటి ఫలితంగా నేటి స్క్రిమును తక్కువ బడ్జెట్తో, హెచ్చు ప్రయోజనాలు చేకూర్చేలాగు రూపొందించారు. 'ఈ ఎగువ సీలేరు'ను ద్వితీయ వంతర్ల ప్రణాళికలోనే నిర్ణయించారు. స్క్రిమును అమలు జరుపటాని కొచ్చేసరికి ఆంధ్రప్రదేశ్ విభేదాలు ఆటంకంగా తయారైనవి.

ఒరిస్సా ప్రభుత్వ వ్యతిరేకత

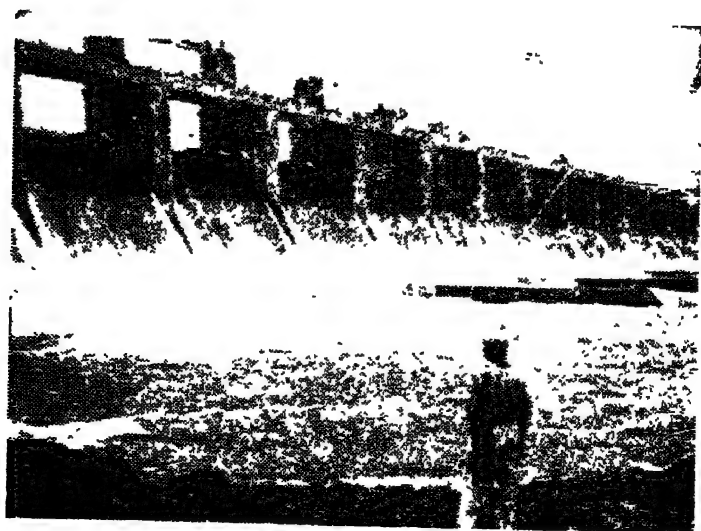
ఇక ఒరిస్సా ప్రభుత్వం యీ సీలేరు సీటిని వుపయోగించి, గుంటవాడకు 8 మైళ్ళ సమీపముననున్న "బరిమెలా" వద్ద యింకొక స్క్రిమును తయారు చేయించింది.

1958 పెప్టెంబరు 7 వ తేదీన కేంద్ర ప్లానింగు కమీషన్, ఆంధ్ర—ఒరిస్సా ప్రభుత్వ ప్రతినిధులు కలిసి ఢిల్లీలో భర్తులు జరిపి కొన్ని నిర్ణయాలకు ఎచ్చారు. ఆ ఒప్పదం ప్రకారం గుంటవాడ, బరిమెలా సవరు ప్రాజెక్టులకు వచ్చే 4,200 క్యూ నెక్కుం సీటిని తర్వాత సమానంగా ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒరిస్సా ప్రభుత్వాలు వుపయోగించుకొనేటట్లు అంగీకరించారు. ప్రథమ దశలో మాత్రం ముందు కట్టికోపు బరిమెలా దాముకు నష్టం కల గవివిధంగా, ఎగువ సీలేరు ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి పూనుకొనవచ్చుననే అంగీకారానికి వచ్చారు.

స్క్రిము వివరాలు

సీలేరు స్థలం విశాఖ జిల్లా, చింతపల్లి తాలూకా, నర్సేపట్నము సబ్ డివిజన్ లో 12 మైళ్ళ సమీపమున నున్నది. గుంటవాడనుండి 1,188 కి. మైళ్ళ కాచిమెంటు ఏర్పాటుంది. సీలేరు మీద యీ గుంటవాడ వద్ద 35 అడుగుల "వైరు" అమర్చుతారు. రెండువైపులా మట్టి కట్టలు నిర్మించి, సీటిని పెద్ద కుంటలోనికి మళ్లెస్తారు. 425 అడుగుల పొడవున

ఎగువసీలేరు జలవిద్యుత్ స్కీము

నిజాం సాగర్ ప్రాజెక్టు

ఈ ఎగువ సీలేరు ప్రాజెక్టు వద్ద మరో అనకట్ట అవసరం లేకుండానే 'డైవర్స్ టైర్'ను మాత్రమే అమరుస్తారు. 1400 క్యూసెక్కుల నీరు మాచిఫండ్ నుండి దిగువకు వస్తుంది. మాచిఫండ్ వద్ద 850 అడుగుల దూకుడు, ఎగువ సీలేరువద్ద 810 అడుగుల దూకుడు ఉండబట్టి ఈ రెండివల్ల 2 చోట్ల 281 మెగావాట్ల విద్యుత్తు క్రివి ఉత్పత్తి చేయుటకు వీలుంటుంది. 2వ దశలో మరి 2 సెట్లు అమర్చడం వలన ఇంకా హెచ్చు విద్యుదుత్పత్తికి అవకాశం వుంది. ఈ విధంగా ఈ సీలేరు ప్రాంతం విద్యుదుత్పాదనకు చాలా అచ్చవైనదిగా వుంది.

ప్రాజెక్టు ప్రాంతంలో సివిల్ పనులన్నీ పూర్తిగా వస్తున్నవి. విద్యుత్ కేంద్రం పనికూడా ముగింపుకు వచ్చింది. విద్యుత్పరికరాలు, యంత్రాలు కొన్ని చేరినవి. స్విచ్ ఘంటా క్రింద స్వీడ్ల గ్లాండుతోని యంత్ర పామాగ్రి ఉత్పత్తిదారుల నుండి పేకరించడం జరుగుతున్నది కాని ఇటీవల పాకిస్తాన్ తో వచ్చిన యుద్ధం మూలంగా, ఎగువ సీలేరు, రామగుండం విద్యుదుత్పత్తి ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి ఉద్దేశించిన యంత్రపరికరాలను కరాచీ రేవులో పాకిస్తాన్ నిరంకుశ ప్రభుత్వం జప్తు చేసింది. పాక్ దుర్మార్గ శర్యవల్ల సీలేరు విద్యుత్ ప్రాజెక్టు కార్యక్రమానికి అటంకం కలిగింది.

సీలేరునదికి ఐలిమెలవద్ద అనకట్టవిర్మించి, ఆంధ్రప్రాంతంలో విద్యుత్తు క్రివి అభివృద్ధికై 21^వ క్యూసెక్కుల నీరు విడుదల చేయడం జరుగుతుంది. ఎగువ సీలేరు విద్యుదుత్పాదక కేంద్రంలో విద్యుత్తు క్రివి ఉత్పత్తి చేయుటకుగాను దిగువ ప్రవాహం మీద గుంటవాడ విద్యుదుత్పాదక కేంద్రం కాలాకు పెన్ ప్లాకులకు నీటిని పరపరా చేస్తుంది. ఈ వైషవలో వినియోగించు కోగా, దిగువకు ప్రవహించిన అనీరు దిగువ సీలేరు విద్యుత్కేంద్రంలో విద్యుదుత్పాదనకు వినియోగించబడుతుంది.

దిగువ సీలేరు విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

1962సం॥లో ఒరిస్సా గవర్న మెంటుతో చేసుకొన్న ఆగ్రిమెంటు వుండి గాన, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం దిగువ సీలేరు ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి పూనుకొంది. మన రాష్ట్ర విద్యుత్తు క్రివి కొరత దృష్ట్యా, కేంద్ర జలవిద్యుత్ సంఘంవారు తృతీయ ప్రణాళికాకాలానికి 510 మెగావాట్లు, 4వ ప్లాను అయ్యేవరకి 1287 మెగావాట్ల విద్యుత్తు క్రివి తయారుచేసుకోవలసి వుంటుందన్నారు. విద్యుత్ కొరతను తగ్గించుకోటానికి సీలేరుకు 'గొంకరాయి' అనే గ్రామం వద్ద ఒక్కొక్కటి 10 మెగావాట్ల శక్తి సుత్పత్తి చేయగల 3 యూనిట్లను మొదటి దశలో అమరుస్తారు. 1968 నాటికల్లా అమల్లోకి రావాలని ఈ స్కీమును రూపొందించారు. ఈ మొదటిదశ ఖర్చు 25.84 కోట్ల రూపాయలొకుంది. ఈస్కిము మంచి లాభదాయకమైనది కూడా. ఒక్కొక్క కిలోవాటు 498 అర్బు 845 రూపాయలు.

తర్వాత జీవ దళలో మరి 3 జవరేటింగు యూనిట్లు అమర్చవచ్చును. ఈ 3 యూనిట్లు ఖర్చు మొత్తం 33,94 కోట్ల రూపాయలొందుంది. అప్పుడు ఒక్కొక్క కిలోవాటు కగు ఖర్చు 684 రూపాయలు మాత్రమే పడుతుంది. మొదటిదశ ఖర్చు 25,84 కోట్ల రూపాయలని అంచనా గట్టాడు. 'ఎగువ నీలేరు' ప్రాజెక్టులో అనుభవమున్న నిర్మింది, కార్మికులు, యంత్రాలు అందు కాటలోనే వున్నవి గావున, ఆ పని పూర్తి అవుతున్నే, దిగువ నీలేరుకు సులభంగా, తక్కువ వ్యయంతో తరలించవచ్చును. అందుచే ఈ దిగువ నీలేరు స్కీము పని సులభ పాద్యమౌతుంది.

అగ్రిమెంటు నమసరించి, బిలిమెంటాము కింద వుండే 2100 క్యూసెక్కుల వీరున్నూ, దిగువ నదీ పరివాహక ప్రాంతం కలిపి మొత్తం 3300 క్యూసెక్కుల వీరు లభ్యమౌతుందని అంచనా వేశారు. ఎగువ నీలేరుకు 15 మైళ్ళ దిగువున తడికవాగు నీలేరులో కలియుచోట 'హంకరాణు' అనే గ్రామంవద్ద 68 అడుగుల దిగుడును ఉపయోగించి, 27 అడుగుల ఎత్తున ఒక ఆవకట్ట నిర్మాణం చేస్తారు. 9½ మైళ్ళు 3940 క్యూసెక్కుల వీరును విద్యుత్ కాలుష ద్వారా ప్రవహించజేసి 'పవర్ హౌస్' కట్టబడి చేస్తారు. తద్వారా ప్రభుత్వ దళలో 30 మోగా వాల్ట విద్యుత్తు క్రిమత్తి చేయవీలౌతుంది. ఖర్చుగూడా కలిపినపుడు, 22 కె. వి. ట్రాన్సు మిషన్ లైనులు ఏర్పాటు చేయబడుతవి ముచోండ్-ఎగువ నీలేరు-దిగువ నీలేరు-అచ్చటి స్థానిక కొత్తగూడెం, శ్రీకైలం, హైదరాబాదులకు విద్యుత్ ప్రసారం కావించవచ్చును. దిగువ నీలేరు పూర్తి అయ్యేసరికి రాష్ట్రం మొత్తంమీద విద్యుత్తు క్రి సపాయి కనువగు రీతి తప్పగ్గ నడకం తయారౌతుంది.

ఈ విధంగా "మచోండ్-నీలేరు జేసిక్" విద్యుదుత్పత్తికి చాలా అనువుగా వుంది. మచోండ్ ప్రాజెక్టు నిర్మాణమయ్యే పుంది. దీనికి దిగువన 60 మైళ్ళలో 'ఎగువ నీలేరు' నదులు పొగుతున్నాయి. స్వీవ్ ముఖం కింద పాంటు, యంత్రాలకు ఆర్థరు ఇవ్వబడినవి. దీనికి 15 మైళ్ళ కింద ఈ 'దిగువ నీలేరు' విద్యుత్ స్కీముకు సంబంధించిన సమగ్ర వివేదిక, అంచనాలు తారత ప్రభుత్వానికి వంపబడినవి. ఈ దిగువ నీలేరుకు 1994 68 బడ్జెటు అంత వ్యయో ప్రాథమిక పనులనిమిత్తం కిలింక్షల రూపాయలు కేటాయించబడినవి. కేంద్రామోదం లోనివి. తప్పులు భరుకుగా పొగొనుటకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆకురళగా వుంది.

1. మచోండ్ ————— 150 అ. ట్రాన్సు — 11 మోగావాల్ట
2. ఎగువనీలేరు ————— 210 అ ట్రాన్సు — 120
[మొదటిదశ] 2 యూనిట్లతో 6 × 2
2వ దశ ————— మరి 2 యూనిట్లనువచ్చుట 120
3. దిగువ నీలేరు నడకం — 3 యూనిట్లు — 390
[మొదటిదశ] 100 × 2
2వ దశ — ————— మరి 3 యూనిట్లనువచ్చుట

11 రాష్ట్ర విద్యుత్ ప్రణాళికలు

ఒక దేశంయొక్క పారిశ్రామికాభివృద్ధి ఆదేశవిద్యుదుత్పత్తిమీద ఆధారపడివుంటుంది. విరుద్ధోగ నివారణ, జాతీయాయం పెరుగుదల వంటి వాటికి ఈ జలవిద్యుత్తుకి వత్తికలు తోడ్పడగలవు. విద్యుత్తుకి వలస విహాముఖ ప్రయోజనాలు చేకూరుతవి. భారత భవిష్యత్తు, సంపన్నత విద్యుత్తుకీపై ఆధారపడివుంది.

1921లో ఇండియా, రష్యాలో ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుత్తుకి ప్రమాణం ఒకేస్థాయిలో వుండేది. రెండు దేశాల్లోను అప్పుడు 50 కిలోవాట్లు మాత్రమే, ఇతే ప్రస్తుతం రష్యాలో 50 వేల కిలోవాట్లు ఉత్పత్తి చేసుకొన్నారు. మనది 800 కిలోవాట్లు మాత్రమే. రష్యాలో 6 రెట్లు ఇంకా పెంచాలని పోలియట్ ప్రభుత్వం వత్తికలు వేస్తున్నది. అందుకనే రష్యాతోటి దేశాలు పారిశ్రామికంగా అంత అభివృద్ధి చెందుతున్నవి. మనం ఇంకా వ్యవసాయకంగా, పారిశ్రామికంగా ఎంతో వెనుకబడి వున్నాం.

మన సహజ వనరులు

విద్యుత్తుకి లభించే ప్రధానమైన సహజ సంపదలలో నీరు ఒకటి. కెండవది బొగ్గు, గాలి ప్రసారముల ద్వారా గూడా విద్యుదుత్పత్తి పార్యవోతుంది. ఇవన్నీ మన దేశంలో తగినంతవున్నవి. మనదేశంలో జలవిద్యుత్తుకివంపద 218,000 మిలియన్ కిలోవాట్ల గంటలు. వీటికి సంబంధించిన వత్తికలు 240 వయసు చేయబడినవి. కాని మన దేశ విద్యుదుత్పత్తి 12,000 మిలియన్ కిలోవాట్ల గంటలు మాత్రమే.

మన దేశంలో 180,000 మిలియన్ టన్నుల బొగ్గు నిల్వలున్నవని అంచనాగట్టాడు. కాని ప్రస్తుతం పాలుకు కిర మిలియన్ టన్నుల బొగ్గు మాత్రమే ఉత్పత్తి అగుచున్నది.

మన దేశంలో యూరేనియం నిల్వలు మరిమితంగాను, రోరియం నిల్వలు చాలా హెచ్చుగాను వున్నవి. యూరేనియం రోరియం నిల్వల మనయోగించి అణు విద్యుత్తుకేమి గూడా ఉత్పత్తి చేయాలనే భావన కాత్తజ్ఞులలో వుంది. మన దేశ విద్యుత్తుకి పాదుర్దాన్ని ఇతర పారిశ్రామికాభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోలిస్తే చాలా అడుగునే వున్నది. అరువిక ప్రపంచంలో విద్యుత్తుకి తలసరి వాడకము దేశ ప్రజల జీవన వ్యయ ప్రణాళిక మౌఖికంగా గుర్తించి ఉడుతున్నది.

మన దేశ విద్యుత్తుకి తలసరి వాడకం 1922లో 44 కిలోవాట్ల గంటలు

పోలియట్ యూనియన్లో తలసరి వాడకం — 1480

[ചിട്ടപ്പാട്ട്]

2588

ಅಮ್ಮನಿಕಾಠಿ

487C

దీన్నిబట్టి మన దేశం విద్యుత్ వినియోగంలో ఎంత వెనుకబడియున్నదో స్పష్టమవుతుంది.

అంధ దేశం

సదుల నీటినుండి, బొగ్గునుండి సంపాదించే విద్యుదుత్పాదనాశక్తి ఆంధ్రప్రదేశ్ కు అపారంగావుంది. ఒక్క జలవిద్యుత్ రూపంలోనే మన సదులనుండి 310 లక్షల కోటివాట్లు వరకు సాధ్యమౌతుంది. 4 వేల మిలియనుల బొగ్గు లభిస్తుంది. పెద్ద హైడ్రోస్క్రీములతోపాటు నదీ కాలవలు, ఎత్తునుంచి పల్లానికి దుమికే కొన్ని ప్రదేశాలను, విద్యుదుత్పాదనకు ఉపయోగించుకొంటూ, పంట కాలవలమీద చిన్న విద్యుత్ కేంద్రాలను ఏర్పాటుచేసే పథకాలను పరిశీలన జరుపుకున్నాడు. ఇలానే సముద్రతీరంలో గాలి ప్రసార సహాయంతో పనిచేసే విద్యుత్ కేంద్రాల నేర్పాటుచేసే స్క్రీములు పరిశీలనలో నున్నవి.

కృష్ణా, గోదావరి నదుల విద్యుదుత్పాదనాశక్తిని తెలుసుకుందాం.

కృష్ణానది విద్యుదుత్పాదనాశ్రమము

కృష్ణానది వత్సమ ఋతువననానల్ల వచ్చే వర్ష జలాంతో మొదటి నుండి ఎక్కువ నీటిని గలిగివుంటుంది. భీమానది ప్రవహించే సహజ ప్రవాహగమనాన్ని ఎక్కువ వైపుకు మార్చి అదిలో కాకాపైగ్రోలిక స్టేషనుకట్టి విద్యుత్తుక్తిని ఉత్పత్తి చేస్తున్నారు. తర్వాత 'కా'యనా' ప్రాజెక్టుద్వారా 4 లక్షల రెడీ వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్తుక్తికనాళమున్న గొప్ప ప్రాజెక్టును చుహాంనగర్లో అమలుపరుస్తున్నారు. ప్రస్తుతం ఈ ప్రాజెక్టువలన హెచ్చు విద్యుత్తుత్పాదనకక్తిని వాడుకొంటున్నారు మొత్తం కృష్ణానదీ జలాంతో ఇది నూటికి ఐదుడు కాతం.

చివర దిగువ భాగముననున్న కృష్ణా రోయవాసుల ఇరిగేషన్ అవసరాలను దృష్టిలో
 తీసుకొని కొయినా స్పీడునువల అవకాశమున్నదనిలో సగానికి మాత్రమే పరిమితంచేయ
 విశ్వయందారు. అనవసరంగా కృష్ణా ప్రవాహాన్ని ఇకముందు పడమరకుదిప్పి, విద్యుత్తుక్తి
 మత్తుక్తి చేయదలచుటలేదు. కృష్ణానది నీటిని హార్తి వివియోగంలోకితీస్తే మొత్తం ౪ లక్షం
 71 వేల కోటావట్ల విద్యుదుత్పాదనకాశం వుంటుందని నిపుణులు అంచనా వేతున్నారు.

గోదావరి నది విద్యుదుత్పాదనాశక్తి

గోదావరినది, దీనిలోకలిసే ఉపనదులవలననే అత్యంతవిద్యుదుత్పాదనాశక్తి కలిగివుంది. మొత్తం నది నీటిప్రవాహంలో 70వంతులనీరు ఈ ఉపనదులవల్లనే లభ్యమౌతున్నది. కేవలం విద్యుత్పత్తి దృష్టిలోనేనూనే శశిరీ ద్వారా 8,60,000 కిలోవాట్లు, ఇంద్రావతి వలన 14,90,000 కిలోవాట్లు; ప్రాణహితద్వారా 10,29,000 కిలోవాట్లు; 60 కాశం లోడ్ కో విద్యుత్పత్తికి ఉత్పత్తిచేయవీలున్నది. ఇదిగాక క్రిందకు ప్రవహించిన తర్వాత కూడా ఇంకా 11,27,000 కిలోవాట్ల ఉత్పత్తికి అవకాశమున్నది. ఐతే సదీజలాలును ఇరిగేషన్, విద్యుత్పత్తి స్కీములకు వైరుద్ధ్యపర్చడకుండా చూచుకొనుటముఖ్యం. విద్యుత్పత్తికి వినియోగపడేసే పీరు వృధా గాకుండా పంట పొలాలకు పారిండుకొనేటట్లు వథకాదు రూపొందించుకొనవలసివుంది.

గోదావరిపై మొదట్లో రామసాదసాగర నిర్మాణం చేయబడినది దీనితోపాటు 1 లక్ష 50 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్పత్తిని ఉత్పత్తి చేయాలనుకొన్నారు.

ఇటీవల జరిపిన హైడ్రోఎలెక్ట్రిక్ సర్వే ఫలితంగా గోదావరిలో కలిసే ఉపనదుల నీటి నుండి విద్యుత్పత్తిని తీసి, కిందకురానురాను ఇరిగేషన్ కు వుపయోగిస్తే ఎక్కువ ప్రయోజనకరంగావుంటుందని ఇంజనీరింగువిపులులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఈదృష్టితో ఆలోచించి ఈ ప్రాంతంలో 4.5 మిలియన్ కిలోవాట్ల విద్యుత్పత్తిని ఉత్పత్తి చేయుటకు వీరుందని అంతనా వేరారు. అంటే హిమాలయ ప్రాంతమును మివతోలుంచి, యావద్భారత దేశంలో ఇంత హెచ్చుగా ఉత్పత్తి చేయగలగ్ల క్తి ఈ గోదావరి నీటియన్ కలిగివుందని తేలుతున్నది.

శశిరీ బేసిన్

మాచీకండ్ ప్రాతెక్టద్వారా 1 లక్ష 10 వేల కిలోవాట్ల విద్యుదుత్పత్తికి ప్రథమ ప్రయత్నంజరిగింది. తర్వాత సీలేరుద్వారా మరికొంతక్కవిచేస్తున్నారు. మాచీకండ్ స్కీము వరిశిలనా సందర్భంలో తేలిస సారాంశమేమంటే 4,200 క్యూఎక్కుల నీటిని ఈ సీలేరు ప్రాతెక్టకు ఉపయోగించుకోవచ్చుననీ, 5 లక్షల 49 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్పత్తిని తద్వారా ఉత్పత్తి చేయవచ్చుననీ స్పష్టపడింది.

విశాలప్రాంతానికంతా కరెంటును పరపరాచేయగలగ్ల క్తి 'సీలేరు' స్కీములవల్ల ఏర్పడు తున్నది. ఇంద్రావతి ప్రాణహితల నుండి కూడా విద్యుత్తయోగికి హెచ్చు అవకాశము లున్నవి.

శీప నదుల విద్యుదుత్పాదనాశక్తి

ప్రాజెక్టు 1.24 మిలియన్ కిలోవాట్లు, ఇండ్రావతి 2.22 మిలియన్ కిలోవాట్లు, శశి ౧.96 మిలియన్ కిలోవాట్లు విద్యుత్తు క్రివి శిశ్పత్ర చేయగలగ్న క్తి గలవి. గోదావరి ఇరిగేషన్ల దిగువన 1.89 మిలియన్ కిలోవాట్లు విద్యుత్తు క్రివి వీలున్నది. ఈ విధంగా గోదావరి బేసిన్ లో మొత్తం 6.21 మిలియన్ కిలోవాట్లనుత్పత్తిచేయగల అపారమైనజలసంపదవుందని తేలింది.

అయితే ఇవి మధ్యప్రదేశ్, మహారాష్ట్ర, ఒరిస్సా, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలకు సంబంధించినవి. అందుచేత విద్యుత్తు క్రి ఆభివృద్ధికి, ఇరుగుపొరుగు రాష్ట్రాల సామరస్యంతో కృషిచేసుకొనవలసి వుంటుంది.

దేశ జనాభాలో ఒక్కొక్కవ్యక్తి సంవత్సరానికి సగటున వినియోగించుకొనే విద్యుత్తు క్రివి బట్టి ఆయా దేశాల పారిశ్రామికాభివృద్ధిని, సంపదాభివృద్ధిని పరిగణించి తీసుకొనవలసివుంటుంది. రాష్ట్రం యొక్క ఆర్థిక, సాంఘికాభివృద్ధిలతో విద్యుత్తు క్రి చాలికిలకపాత్రవహిస్తుంది. దావులకు శుభవెల్లనవచ్చి, విద్యుత్తు క్రి సహాయంతో నీటినిలోతునుండి వెలికితీసి పంటపొలాలకు, పరిశ్రమలకు పోలింది వ్యవసాయాన్ని ఎంతో ఆభివృద్ధిచేయవచ్చు. పరిశ్రమలలో వినియోగించి, పారిశ్రామిక విస్తరణ తీసుకొనివచ్చు. చౌకగా గ్రామీణ ప్రాంతాలకు, పట్టణాలకు సరఫరా గావించి విద్యుద్దీకరణ పనికి కల్పించవచ్చు.

ఈ విధంగా అనేకరీతుల ప్రయోజనాలబట్టికొరే, విద్యుత్తు క్రి పోషకం మన రాష్ట్రంలో చాలా తరుగుగా వుంది.

ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో

ఆంధ్ర ప్రాంతం-		మద్రాసు	
తలకు	2.7 యూనిట్లు	24 యూనిట్లు	
పంపింగునెట్లు	881	14,717	
విద్యుత్తు క్రిపున్న గ్రామాలు	198	1918	

1950 లెక్కలనుబట్టి తెలంగాణలో ఒక వ్యక్తి సగటున 241౯ యూనిట్లు, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 2౯6౯, యూనిట్లు బ్రిటన్ లో 1110 యూనిట్లు, వినియోగించుకొంటున్నారు. కానీ మన ఉండే యాత్రా తలకు 14 యూనిట్లు మాత్రమే వుండేది, మద్రాసు రాష్ట్రంలో తల ఒక్కంటికి 18 యూనిట్లు అనే ఆంధ్ర ప్రాంతంలో వినియోగంలో వున్న విద్యుత్తు క్రి మనవికీ సగటున 4 యూనిట్లు మాత్రమే. విద్యుత్తు

చ్చక్తికి నూటికి 2 గ్రామాలే నోచుకొన్నవి. ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో వున్నప్పుడు ఆంధ్ర విద్యుచ్ఛక్తి వాడక పరిస్థితులలా వుండేవో గమనించటవసరం.

1948 '4 ఆంధ్ర రాష్ట్రావతరణనాటికి మద్రాసు రాష్ట్రానికి 39 వేల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి మాత్రమే వినియోగంలోవుండేది. 1950-51 అప్పీవిద్వేషన్ నివేదిక ప్రకారం విజయవాడ తాంటి పెద్దధర్మర్ కేంద్రం కింద 83 బావులకు మాత్రమే కరెంటుసరఫరా చేయబడుతుండేది. వ్యవసాయానికి ఇస్తున్న కరెంటు ధరగూడా హెచ్చుగా వుండేది.

ఆంధ్ర ప్రాంతంలో ఏమెంటు, నూనెమిల్లులు, బట్టల పరిశ్రమ పండదార రంగులు, పుగాకు, ప్రాసెసింగు, జనపనార, కాగితం, నౌకా నిర్మాణం మున్నగునవి ముఖ్యమైనవి. విద్యుచ్ఛక్తి ద్వారా వీటినితగానో అభివృద్ధి చేయవచ్చును. గూడూరు మైకాగనులకు విశాఖ ప్రాంతంలో మాంగలిను గమలకు ముడిఇనుము, గ్రానైట్ ఖనిజ వంపత్తిని అభివృద్ధి చేయవచ్చును. ఇలానే రాయలసీమ ఖనిజ పంపదను విద్యుచ్ఛక్తి సహాయంతో వెలికితీయవచ్చును. అనేక సూతన పరిశ్రమలను నెలకొల్పవచ్చు.

కాని విద్యుత్ కొరత మన పరిశ్రమాభివృద్ధిని అరికట్టింది. మొదట్లో ఆంధ్రకు 31 అవిరి విద్యుత్ కేంద్రాలు 14 డిపెల్ నూనె కేంద్రాలుండేవి. విశాఖపట్నం, విజయవాడ, నెల్లూరుని బొగ్గుతోను, మిగతావి నూనెతోను పడుపబడుతుండేవి. చిత్తూరు జిల్లాకు దక్షిణ మద్రాసు గ్రిడ్ నుండి సరఫరాఅవుతుండేది. ఆనంతపురంజిల్లాలోని హిందూపురానికి 31 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి మైసూరులోని శివపముద్రం కేంద్రంనుండి సరఫరా అవుతుండేది. విజయవాడ, విశాఖపట్నం థర్మల్ కేంద్రాలకు అవసరమైన బొగ్గు మింగరేణి, బెంగాల్ బొగ్గు గమలనుండి దిగుమతి అయ్యేది. నెల్లూరు థర్మల్ కేంద్రానికి విదేశాలనుండి దిగుమతి అయ్యే మానె వాడుతుండేవారు.

30 లక్షల కిలోవాట్ల జలవిద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయగల వదులు, థర్మల్ విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయడానికి 4 వేల మిలియన్లబట్టుల బొగ్గువిదులు మన ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వున్నాయి. ఇంతటి అపార వనద మనకున్నా విద్యుదుత్పత్తిలో అంత వెనుకబడి వుండడం ఆశ్చర్యంగా వుంది.

మనకు ఇంతటి సహజ వనదలున్నా, వీటిని పద్వివిధంగానోకి తేజాలకి పోయివండు పల్ల విద్యుచ్ఛక్తి విషయంలో రాష్ట్రం చాలా వెనుకబడి వుంది.

రాష్ట్రంలోని థర్మల్ కేంద్రాలు: విశాఖపట్నం విజయవాడ, నెల్లూరు మైదరాబాద్, రామగుండుం, కొత్తగూడెం రాష్ట్రంలోనున్న జలవిద్యుత్ కేంద్రాలు: మాచిఖండ్, తుంగభద్రా అవకాశం, హంపి కేంద్రాలు, విశాంపాగర్; ఇటీవలనే శ్రీశైలం ఎగువ నీలేరు విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములు ప్రారంభించబడినవి.

ఈ జరివిద్యుత్పథకాలు, ధర్మల్ కేంద్రాలు, డీసెల్ కేంద్రాల శక్తివిగూడా కలిపితే మొత్తం నీటి స్థావరశక్తి 213 మెగావాట్లు మాత్రమే. అదీ సమృద్ధిమైన ఉత్పత్తి 14.2 మెగావాట్లు.

విద్యుత్ పథకాల పరిశ్ర

మన రాష్ట్రంలోని విద్యుత్ పథకాలను గూర్చి క్లుప్తంగా వివరిస్తాను.

ఆరంభదశలో

ఆంధ్ర ప్రాంతాన 1939 సంవత్సరంలో తిరువతి దేవస్థానం వారి యాజమాన్యం కింద విద్యుచ్ఛక్తి ఆరంభించబడింది. మొదట్లో డీసెల్ యంత్రాలు మాత్రమే వుండేవి. 1939-40 వరకు విజయవాడ, విశాఖ పట్టణములలో మన్న భట్టర్ స్టేషనుల నుండే కొద్దిగా విద్యుత్ సరఫరా జరుగుతుండేది.

రాయలసీమలో మొదట డీసెల్ యంత్రాల ద్వారా విద్యుచ్ఛక్తి సప్లయ అయ్యేది. 1940 లో మైసూరు రాష్ట్రంలోని 'జోగ్' జలపాతం నుండి ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుచ్ఛక్తి రాయలసీమలోని అదోని గుంతకలు మొదలగు మిల్లులకున్నా మెట్టూరు విద్యుచ్ఛక్తి విస్తార ప్రాంతానికి కొద్దిగా సరఫరా అవుతుండేది.

తెలంగాణలో 1940 లో 20 కిలో వాట పెట్టు విశాం నవాబు రాజ ప్రాసాదానికి విద్యుచ్ఛక్తి సప్లయ చేసేందుకుగాను మొదట్లో ఆమర్చబడింది. 1942 నాటికి 3 వేల కిలో వాట విద్యుచ్ఛక్తిని జంట నగరానికిది సరఫరా చేసేది. క్రమేణా దీని శక్తిని పెంచుతూ, 20 వేల కిలో వాట శక్తి గల దానినిగా అభివృద్ధి చేశారు. హువ్వేన్ సాగర్ ఒడ్డున వున్న దీనిని నిజాంసాగర్ హైడ్రో ఎలక్ట్రిక్ కేంద్రంతో సమన్వయం చేశారు. నేడు 191 వట్ స్టేషనులున్నవి. దీని విద్యుత్ తీగలు 300 మైళ్ళు వ్యాపించినవి.

హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం ప్రకటించిన లెక్కలను బట్టి 1959 50 సంవత్సరంతో తెలంగాణలో విద్యుత్ ఉత్పత్తి 528.99, 616 యూనిట్లు వుండేవి ఒక్క హైదరాబాద్ నగరంలో అప్పు విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రాలు ఎక్కడా లేవు. ఈ కేంద్ర మొక్కదే తెలంగాణలో ఉత్పత్తి అయ్యే దాందో 24 శాతం తయారు చేస్తుండేది. వరంగలులో అజం జాహీ మిలు, కొత్తగూడెం, బెలంపల్లి బొగ్గుగనులు, బోధన్ జక్కెర ప్యాక్టరీలు తమ స్వంత విద్యుచ్ఛక్తిని తయారు చేసుకొంటుండేవి.

విజయవాడ థర్మల్ స్టేషన్

1989 లో ఈ థర్మల్ స్టేషన్ కృష్ణానది ప్రక్కన విజయవాడ వద్ద నిర్మించబడినది. 1907 కిలో వాట్ల శక్తి ఉత్పత్తి చేయగల రెండు జనరేటర్లు పెట్టు ఏర్పరిచారు. 1951 లో ఒక్కొక్కటి 0 వేల శక్తి గల పెట్లను అమర్చారు. ప్రస్తుతం దీని విద్యుదుత్పాదనా శక్తి 12 వేల కిలో వాట్లు.

విశాఖ పట్నం థర్మల్ స్టేషన్

1988 లో విశాఖ పట్నం రేవు సమీపమున ఒక థర్మల్ స్టేషన్ నెలకొల్పి బడింది. రేవు విద్యుత్కేంద్ర యాజమాన్యమున నిర్వహించబడేది. మొదట్లో శ్రీకాకుళం, విశాఖ జిల్లా ప్రాంతాలకు విద్యుచ్ఛక్తిని ఈ థర్మల్ స్టేషన్ నుండి సరఫరా చేస్తుండేవాడు. క్రమేణా 6.75 కిలో వాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని తయారు చేయగల 4 టర్బో పెట్ల అమర్చబడి జరిగింది.

నెల్లూరు థర్మల్ స్టేషన్

1949 లో థర్మల్ కేంద్రం, నెల్లూరు పట్టణానికి ఉత్తరమున 1 మైలు దూరమున ఉన్న వండుగ పాడు గ్రామ సమీపమున ఉన్న పెన్నా నది ప్రక్కన నిర్మించబడింది. ఇది మొదట నెల్లూరు జిల్లాకే విద్యుత్ సరఫరా చేసేది. క్రమేణా వెంపుడల చేస్తూ వచ్చారు. 'ఏ' కేంద్రం ద్వారా 5 వేల కిలో వాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా అవుతున్నది. ఈ కేంద్రం 1950 లో పూర్తి గావించబడినది.

కుంగభద్ర నెల్లూరు హైడ్రో థర్మల్ వత్తకం కింద ఒక్కొక్కటి 9 మెగా వాట్ల శక్తి గల 8 హైడ్రో పెట్ల నమరుస్తారు. ఇందులో అనకట్ల వవర్ హౌస్ వద్ద 4 పెట్లు, కాలు వల వద్ద అనగా హంపి వవర్ హౌస్ వద్ద 4 పెట్లు, నెల్లూరు థర్మల్ కేంద్రం వద్ద 90 మెగా వాట్ల థర్మల్ పెట్లను నెలకొల్పడానికి ఈ వద్దకం ఉద్దేశించబడినది. ద్వితీయ ప్రణాళికలో హంపి వద్ద రెండున్నూ, అనకట్ల స్థలం వద్ద రెండున్నూ పెట్లు స్థాపించబడినవి.

ద్వితీయ దశ. 'బి' కేంద్రం

ఒక్కొక్కటి 8 మెగా వాట్ల శక్తి గల 3 యంత్రాలను స్థాపించనుద్దేశించారు. దీనికి ప్రపంచ బ్యాంకు సహాయం చేయటకు హామీ విచ్చింది. టర్బోజనరేటర్లు మున్నగు వాటికి అర్హతవ్వబడినాయి. ఈ 3వ దశకు గాను 10.77 కో. రూ. వ్యయం కాగలదని అంచనా వేయబడినది.

కుంగభద్ర నెల్లూరు వధకం కింద 2 కోట్ల రూపాయల ఖరీదో 11 మీ. వాట్ల శక్తి సుత్పత్తి చేయగల ఈ నెల్లూరు విద్యుత్ కేంద్రం పూర్తి అయింది. 1966 మార్చి నాటి నుండి పని ఆరంభిస్తున్నది. ఈ వధకానికి కాంగ్రెస్ అద్యక్షుడు శ్రీ కామరాజ్ లాంఛన ప్రాయంగా 1966 జూన్ లో ప్రారంభోత్సవం గావించారు.

కొత్తగూడెం థర్మల్ పథకం

ప్రథమ దశలో ఈ పథకం క్రింద ఒక్కొక్కటి 600 మెగా వాట్ల శక్తి గల 2 యంత్రాలస్థాపించబడనవి. యంత్రాలు ఖర్చు జనరేటర్లు, కొనుగోలు నిమిత్తం జపాన్ కంపెనీకి ఆర్డరు యివ్వబడినాయి. '966 జూన్ నాటికి కొత్త గూడెం మొదటి దశ పూర్తి అయింది. ఇది 1200 మెగా వాట్ల ఉత్పత్తి చేయగల శక్తిగలది. 967 నాటికి 1వ దశ పూరి అవుతుందని అంచనా వేస్తున్నారు. అప్పటి 4 మెగా వాట్ల సుత్పత్తి చేయగలుగుతుందని ఆశిస్తున్నారు.

సుమారు ఒక కోటి రూపాయల ఖరీదో రైలు మార్గం వేయడం పూర్తి అయింది. విద్యుత్ కేంద్రానికి కావలసిన సీటి సరఫరా కోసం, కిన్నెరసాని అనకట్లను నిర్మిస్తున్నారు.

రామగుండం థర్మల్ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

ఇది గ్రాండుట్రంకుపై బలార్నా, ఖజీపేటల మధ్య నున్నది. రామగుండం వద్ద 17 వేల 500 కిలో వాట్ల శక్తి నిచే విద్యుత్ కేంద్రమును నెలకొల్పాడున్నారు. ఈ స్థలం, బొగు బాగా ఉత్పత్తి అయ్యే ప్రదేశంలో వుంది. 6 మైళ్ళ దూరాన వున్న గోదావరి నది నుండి నీరు లభ్యమౌతుంది. ఇటీవలి 20 మైళ్ళ సమీపాన వున్న బెల్లంపల్లి గనుల నుండి బొగ్గు పుష్కలంగా వధఫరా అవుతుంది.

1967 లో ఈ ప్రాంతంలో వున్న నిమెంటు, కాగితపు పరిశ్రమలకు, బొగ్గు గనులకు విద్యుత్తు క్రింద సప్లయ చేయడానికి ఈ పథకం ఉద్దేశించబడింది. తర్వాత జంట నగరాల పారిశ్రామికాభివృద్ధిని దృష్టిలో వుంచుకొని, క్రమానుగతంగా ఈ స్కీమును అభివృద్ధి చేయదలచారు.

ఒక్కొక్కటి 12,500 కిలో వాట్ల సుత్పత్తి చేయగల 2 జనరేటర్లు సెట్లను యిందు అమరుస్తారు. దీని ద్వారా 17,500 కిలో వాట్ల విద్యుత్తు క్రింద ఉత్పత్తి చేయదలచారు. ఈ వధకానికి కను ఖరీదొ 400 లక్షల రూపాయలవీ. '967 నాటి కల్తా పూర్తి చేయగలమని అభిప్రాయపడినారు. కాని రామ గుండం విస్తీర్ణం పని '966 డిసెంబరులోనే ఆరంభమైనది నమలు కొనసాగు తున్నాయి.

రామగుంటవద్ద ప్రస్తుతపున్న "ఎ" కేంద్రం 7.5 మి. వాల్ల శక్తిగలది. దీని ప్రక్కనే 02.5 మి. వాల్ల ధర్మల్ కేంద్రం ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. 20 మి. వాడు. 1967 సంవత్సరానికి ఉత్పత్తి ప్రారంభిస్తుంది. దీనిపైట్లబడి దశం 06 లక్షల రూపాయలు కాగా, ఇందులో విదేశీ మారక ద్రవ్యం 4 లక్షలు. అమెరికాలోని అంతర్జాతీయ అభివృద్ధి మండలి తాలూకు ఏకెస్సీ ఈ ప్రాజెక్టుకు ఆర్థిక సహాయాన్ని సమకూరుస్తుంది.

'బి' కేంద్రం

ఒక్కొక్కటి 06 మోగావాల్ల విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తి చేయగల జనరేటోరు నెట్లకు అనుర్వి యివ్వడానికి రాష్ట్ర విద్యుచ్ఛక్తి బోర్డుతో రాక్షసు ధర్మతేజ ఒక ఒప్పందం కుదుర్చుకొన్నాడు. దీని ప్రకారం బాయిలర్లు ఉన్నాయి. ట్రాన్సుమిషన్లు స్వీచ్‌గేటులు మొదలగు విద్యుత్ యంత్రాలతో ధర్మల్ కేంద్రాన్ని పూర్తిచేసి ప్రభుత్వానికి అప్పగిస్తారు. దీని ఏర్పాటు బాధ్యత ఆయనే వహిస్తాడు. ఈ అప్పును వాయిదాం ప్రకారం రాక్షసు ధర్మతేజకు ప్రభుత్వం చెల్లిస్తుంది. 1968 మధ్య బాగానికల్లా ఉత్పత్తి ఆరంభిస్తుందని అంచనా వేశారు.

నిర్ణీత ప్రకారం ఈ ఒప్పందాన్ని పాటించి అమలు జరపకుండానే రాక్షసు ధర్మతేజ విదేశాలకు వెళ్ళిపోవడంతో ఈ వధకం కుంటుపడిపోయింది. ధర్మతేజ వధకం ఒప్పందం రద్దయిపోయిందనీ, కొత్తగూడెం కేంద్రంలోనే మరో యూనిట్‌ను అదనంగా చేరే లాగ ప్రత్యామ్నాయ పథకాన్ని రూపొందించినట్లు కేంద్ర జలవిద్యుత్ మంత్రి ప్రకటించారు.

గాన్ టర్బోనెట్లు

హైదరాబాద్, సికింద్రాబాద్ నగరాల్లో ప్రధానంగా విద్యుచ్ఛక్తి వాడకం ఎక్కువైనందున, విద్యుత్ కొరతను తీర్చడానికి గానుటర్బోనెట్లను స్థాపించడానికి ఈ వధకం ఉద్దేశించారు. యర్రగడ్డలో ఒక్కొక్కటి 1 మోగావాల్ల శక్తిగల రెండింటిని అమర్చారు, వీటికవ సరమైన యంత్ర సామాగ్రి దిగుమతి అయినవి. మొదటివెట్టు 1964 జనవరిలోను, 2వది మార్చినుండి ఉత్పత్తి నారంభించినవి. 3వ ప్రదానకాలానికి 1964 ఫిబ్రవరిలోను, 4వది వాడ ధర్మల్ ప్లేషన్‌ను, 0.75 శక్తిగల విశాఖవట్టుం ధర్మల్ ప్లేషన్‌ను, 5.1 శక్తిగల నెలూరు ధర్మల్ ప్లేషన్‌ను, 4.09 ఫ్లావిత శక్తిగల హుస్సేన్‌సాగర్ ధర్మల్ ప్లేషన్‌ను, 4.5 శక్తిగల డీవెల్ ప్లేషన్‌ను విలిపివేయడానికి ప్రభుత్వం సంకల్పించింది. దీనికొరతూ, ప్రైవేటువారింపివ క్లేషన్‌యంత్రాలు పాతబడిపోవడం, అవి అంత లాభదాయకం కాకపోవడం.

నిజాం సాగర్ ప్రాజెక్టుపై ప్రాజెక్టు

1931 సంవత్సరంనాటికి మంజీరానదిపై నిజాంసాగర్ జలాశయం నిర్మించబడినది. ఈ జలాశయ శక్తి 9.700 మిలియన్ క్యూసెక్ అడుగులనీరు నిల్వచేయగలదిగా ఉన్నది. ఇప్పటి హెడ్ స్టూయాన్ క్రిందనే నిజాంసాగర్ విద్యుత్ కేంద్రం నెలకొల్పబడినది. ఈ స్క్రీమువలన జంట నగరాలకు విద్యుత్తు లభిస్తుంది. మొత్తం ఖర్చు '78ల.రూ.లని అంచనా. ఇది హుస్సేన్ సాగర్ ధర్మల్ షేషన్ తో, యర్రగడ్డ నట్ షేషన్ ద్వారా సమన్వయం చేయబడినది.

ఈ విద్యుత్ కేంద్రం కామారెడ్డి రైల్వే షేషన్ కు 2 మైళ్ళ దూరముననున్నది. హుస్సేన్ సాగర్ ధర్మల్ కేంద్రంతోకలిపి ట్రాన్సుమిషన్ లైనులు వేయబడినవి. ఈ స్క్రీమును 1936 సంవత్సరంలో ప్రారంభించి 3 కోట్ల పూర్తిగావించారు. దీనిలోని 1వ దశగా హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం దేవనూరు ప్రాజెక్టును నిర్మింపదలచింది.

దేవనూరు పథకం

ఈ దేవనూరునుంచి మంజీరానది, వలయాకార గా 94 మైళ్ళు ప్రవహించి నిజాం సాగర్ చేరుకొంటుంది. ఈ 94 మైళ్ళ దూరంలోను మంజీరానది సుమారు 75 అడుగులు కిందకు దిగుతుంది. దగ్గరగాపోతే మంజీరాకు నిజాంసాగరుకు మధ్య 4 మైళ్ళకంటె ఎక్కువ దూరం లేదు. అందుచే విద్యుదుత్పాదనకనువుగా దేవనూరు నుంచి-నిజాంసాగర్ వరకునేరుగా ఒక కాల్వను త్రవ్వదలించారు. ఈ కాలువ త్రవ్వడం, నిజాంసాగర్ హైడల్ స్క్రీములోని రెండవఫుట్టం, ఖర్చు 11 కోట్ల రూ.లని అంచనా. ఇదివరలో రూపొందించిన స్క్రీము ప్రకారం, నది మెలికలు తిరిగేచోటుకు ఎగువన ఒక అనకట్ట నిర్మాణం చేయబడుతుంది. ఒకటిన్నర మైళ్ళ పొడవుగల ఒక వవర్ కాలువతవ్వి, నీరు జలపాతంగా కిందకు వురికే 2 చోట్ల 2 విద్యుత్ కేంద్రాలను నెలకొల్పదలించారు. ఈ అనకట్ట నిర్మాణంవల్ల నిజాంసాగర్, జలాశయానికి ఏడాది పొడుగునా 2768 క్యూసెక్కుల నీరు సఫల్య చేయబడునుగా వీలౌతుంది. ఈ దేవనూరు ప్రాజెక్టును ద్వితీయ వంతువర్ష ప్రణాళికలో చేర్చినాడుగాని, తర్వాత దానిని పూర్తిగా మార్చి "మంచివీటిని" సరఫరా చేయగలందులకు వీలుగా, మంజీరా నది నీరును తన యోగించదలించారు. నేటి వరకం యది ఫుట్టంలో వుంది.

తుంగభద్రా విద్యుత్ ప్రాజెక్టు

అంధ్ర ప్రాంతంలో మార్కెట్ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు తర్వాత ఇది రెండవది. తుంగభద్రా ప్రాజెక్టుమండి ఇరిగేషన్ కాల్వలలో వదలకదే నీటినుపయోగించి, రెండు స్థలములలో విద్యుత్తు

చ్చక్తి ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది. వీటిలో మొదటిది తుంగాభద్ర ఆనకట్టవద్దనూ రెండవది రాముకు 14 మైళ్ళ దిగువనున్న హంపీ శిథిలాలవద్దనూ ఉన్నవి.

వీటి ద్వారా ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుచ్ఛక్తి కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలకు సరఫరా చేయబడుతున్నది. ఇది ప్రథమ దశలో 16 వేల కిలోవాట్ల రెండవ దశలో 72 వేల కిలోవాట్ల ఉత్పాదనాశక్తి కలిగివుంటుంది. రాము పవర్ హౌస్ బచ్చారి జిల్లాలోని హోస్పేటకు పశ్చిమంగా 8 మైళ్ళ దూరంలోనున్న మల్లాపురం వద్ద ఉంది. హంపీ శిథిలాల వద్ద 2వ కేంద్రం ఉంది. ఇది మైసూరు, ఆంధ్ర రాష్ట్రాల ఉమ్మడి పథకం. దీని మొదటి దశలో 66 లక్షల రూపాయలు; ద్వితీయ దశలో 89 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు అంచనా గట్టారు. ఈ ప్రణాళిక ఖర్చును, ఉత్పత్తి అయ్యే విద్యుచ్ఛక్తిని ఆంధ్ర మైసూరు రాష్ట్రములు 80:20 నిష్పత్తిలో పంచుకొనునట్లు ఉభయ ప్రభుత్వాల ఒప్పందం కుదుర్చుకొన్నాయి. పనుల నిర్వహణ తుంగాభద్ర బోర్డు యాజమాన్యం బరిగింది.

దీనినుండి 750 మైళ్ళ తీగెలతో 22 పబ్లిక్ షేషముల ద్వారా రాయలసీమ జిల్లాలకు విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా చేయబడుతున్నది.

1954లో ఈ పథకం ప్రారంభించబడింది. 1955లో ప్రథమ దశ పూర్తి అయింది. 2వ దశ త్వరీయ ప్రణాళికాంతానికి ముగుస్తుందని ఆశిస్తున్నారు.

ప్రథమ, ద్వితీయ ప్రణాళికల్లో ప్రతిపాదించబడినవిగా రాష్ట్రములో విద్యుదుత్పాదన కనునైన ప్రాజెక్టు స్థలాలు మరికొన్ని ఆలోచనలోకివచ్చినవి. వాటిని యీ క్రింద మదహరిస్తాను

ప్రాజెక్టు పేరు	జలపాతం అడుగులు	క్యాపెక్యూలలో జల ప్రవాహం	విద్యుదుత్పాదనాశక్తి కిలో వాట్లు
గోదావరి పాలెవ:			
1. సింగరెడ్డి ప్రాజెక్టు	35	37500	1.45 లక్ష
2. లక్ష్మీపురం ప్రాజెక్టు	75	37500	8 10 000
3. దిగువ పీలేరు ప్రాజెక్టు	850	2500	1,87,000
4. పోలవరం ప్రాజెక్టు	45	34800	1.72.000
కృష్ణా పాలెవ:			
5. నిర్మలపురం	100	12500	1,50,000
6. శ్రీకైలం ప్రాజెక్టు [అమలు జరుగుచున్నది]	180	12400	2,78 000
7. పులిచింత ప్రాజెక్టు	110		20 000

పేకరణ:- కేంద్ర జల విద్యుత్ కమిషన్ వారి ("తుర్పు ప్రసహించే దశిణి వదులు" అను ప్రచురణ నుండి

గోదావరిపై స్కీములు

గోదావరి అభివృద్ధి పథకాల్లో గోదావరి ఉత్తర దక్షిణ కాల్వలు, ప్రాజెక్టులు, పెన్ గంగా మొదలైనవాటి ద్వారా మొత్తం ₹ 28. 00 కిలోవాట్ల విద్యుత్తు క్రి పుత్పత్తిచేయ వీలున్నదని తెలుస్తున్నది.

పరిశీలనలు జరిపిన జలవిద్యుత్ స్కీములు.

1. గోదావరిలోయ అభివృద్ధి స్కీము...	1,77,000 కిలోవాట్లు
2. ఇంస్పెక్షన్ స్కీము	2,00.00 "
3. పెన్ గంగా స్కీము	8,000 "
4. నిజాంసాగర్ స్కీము (పూర్తిఅయింది)....	8,000 "
5. దేవూర్ ప్రాజెక్టు (తర్వాత ఇది విరమించబడింది)....	40,00 "
6. రామగుండుం తర్మర్, పవర్ స్కీము (అమలులో ఉంది)....	1 52,000 "

కృష్ణానదిపై విద్యుత్ స్కీములు

పెనుకంటి కృష్ణా పెన్నార్ ప్రణాళిక క్రింద కృష్ణానదికి సిద్దేశ్వరంవద్ద, పెన్నానదికి సోమేశ్వరంవద్ద ? రిజర్వాయర్లు యేర్పాటుచేసి, మొదటిదాని నుండి 75 వేల కిలోవాట్లు, 2వ దాని కింద 12 మిల్లిమెగావాట్ల విద్యుత్తు క్రి పుత్పత్తి చేయవచ్చునని ఆదిలో తల పెట్టారు. తర్వాత ప్రభుత్వ యిరిగేషన్ స్కీములలోనే అనేక మార్పులు వచినవి. తొలి టూయిన్ గా వుండని కృష్ణా-పెన్నార్ ను విరమించటం జరిగింది. సిద్దేశ్వరంవద్ద రాము ఎత్తు తగ్గించి కట్టవలెనని మార్పుచేశారు. ప్రస్తుతం శ్రీకైలం, నాగార్జునసాగర్ ని నిర్మాణం జరుగుచున్నవి.

సిద్దేశ్వరం. పులిచింత. నాగార్జునసాగర్ యీ రిజర్వాయర్ల కింద 1 మిల్లివాట్లకు పైగా విద్యుత్తు క్రి ఉత్పత్తి చేయవచ్చునని, యింజనీర్లు అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చినారు. వీటిలో కొన్ని యిరిగేషన్ ప్రాజెక్టులను గురించి ఇంకా కుదిరిల్లయాలకు రానందున, విద్యుత్తు క్రి భాగా వికే చెందిన పూర్తి పరిశీలనలుగూడా యింకా కాలేదు.

నందికొండ విద్యుత్ ప్రణాళిక

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ప్రతిపాదించబడిన కొత్త విద్యుత్ ప్రణాళికలో నంది కొండ స్కీము ఒకటి. నాగార్జునసాగర్ రామువద్దనున్న నీటిని విద్యుదుత్పత్తికి గూడా విని;

యోగించుకొంటుంది. ఈ పథకం పూర్తి అయ్యే వాటికి 31 లక్షల కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని గరిష్ఠ పుష్పత్తి చేయగలదని మొదట్లో అంచనా వేయబడింది. మొదటి దశ మొక్క విద్యుదుత్పాదన శక్తి 75 వేల కిలోవాట్లు. ఈ పవర్ స్టేషన్ మొక్క అంచనా వ్యయం 592ల. రూపాయలనీ, ప్రథమదశ 1184-8 సంవత్సరాంతానికి పూర్తి అవుతుందని అంచనా వేశారు. ఈ సందికొండ హైడ్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము వ్యాస కదప కర్నూలు, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలకు మధ్యం ద్రకు విద్యుచ్ఛక్తి లభించగలదని తలచారు. కాని ఈ స్కీములోని విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తిచేసే భాగం పూర్తిగా నిరమించారు, అందుచేత ఈ ప్రయత్నాలేమీ జరుగుటలేదు.

శబరి ప్రాజెక్టు

గోదావరి ఉపనదులలో శబరి పెద్దది. ధవళేశ్వరం అనకట్టకు ఎగువను 8 మైళ్ల దూరంలో కూనవరం గ్రామానికి క్రిడుగా, యిది గోదావరిలో కలుస్తుంది.

దీనికి అనకట్టనుకట్టి గోదావరి డెల్టాలో మొదట పుష్కలంగా విరండించి, మరి 9 లక్షల యుక్తరాల్లో వ పంటను పండించవచ్చునని యిరిగేషన్ కాణ పూర్వం ఒక పథకం తయారు చేసింది. దీనికిందనే 9,57 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఇరిగేషన్ కాని సమయంలోను, 4వేల కిలోవాట్ల ఇరిగేషన్ సమయంలోనుగూడా, ఉత్పత్తి చేయవచ్చునంటున్నారు. 9వ ప్రణాళికా కాలం అంత్యానికి స్థాపిత శక్తి 64" మెగావాట్లు వుండగలదని ఆశించారు. ఇందులో రాష్ట్ర సమాచారకాణామంత్రి ఇటీవల పేర్కొన్నదాన్నిబట్టి 1985 ఆగస్టు 4 నాటిని రాష్ట్రంలో మొత్తం స్థాపిత విద్యుదుత్పాదన శక్తి '91.8 మెగావాట్లు మాత్రమేనని స్పష్టపడుతున్నది.

ఇటీవల దాక్టరు కె యల్. రావు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో విద్యుచ్ఛక్తి విగూర్చి వివరిస్తూ, "9వ ప్రణాళిక ముగిసే వాటికి పగలువ దేశంలో తలసరి ఉత్పత్తి 98 యూనిట్లు కాగా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో 98 యూనిట్లు మాత్రమేనన్నారు." "విద్యుచ్ఛక్తి వివియోగం దేశంలో పగలువ 72 యూనిట్లు వుండగా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 28 యూనిట్లు మాత్రమే" అన్నారు. దీనివిబట్టి యావద్భారతదేశంలో, ఆంధ్రప్రదేశ్ విద్యుదుత్పత్తిలో, వివియోగంలో ఎంత పెనుకబడివుందో స్పష్టపడుతుంది. ఎగువ పీఠేరు, దిగువ పీఠేరు, శ్రీకైలం విద్యుత్ ప్రాజెక్టులు త్వరితగతినీ పూర్తిచేసుకొంటేనేగాని, మన వ్యవసాయంగాని, పరిశ్రమలుగాని అభివృద్ధిగానని తేటకెల్లమ వుతున్నది.

విద్యుత్ ప్రణాళికలు

తృతీయ ప్రణాళికలో

ఎగువ పీఠేరు హైడ్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము (మొదటిదశ) — 127.00 మెగావాట్లు
కొత్తగూడెం ధర్మర్ స్కీము (ప్రథమదశ) — 120.00

రామగుండం ధర్మల్ విస్తృత స్కీము (2వ దశ	— 60.00
తుండభద్ర హైద్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము ఆంధ్రవాటా)	— 28.20
నెల్లూరు హైద్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము	— 30.00
గావ్‌బోస్‌నెట్లు హైదరాబాద్‌లో	— 20.00

మొత్తం 878.8 మెగావాట్లు

దశమ ప్రణాళికలో

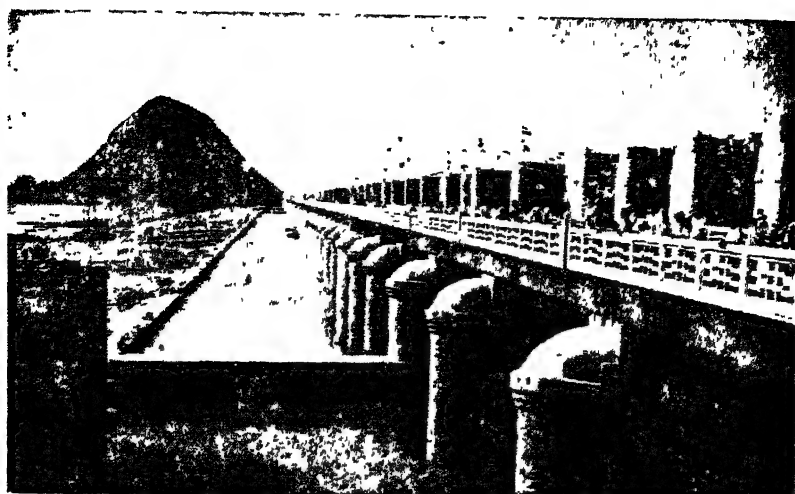
కొత్తగూడెం ధర్మల్ స్కీము (2వ దశ)	— 120	మెగావాట్లు
కొత్తగూడెం ధర్మల్ స్కీము 3వ దశ	— 480.00	
దిగువ సిలేరు హైద్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము	— 30.00	
శ్రీకైలం హైద్రోఎలెక్ట్రిక్ స్కీము	— 110.00	
రామగుండం ధర్మల్ స్కీము (1వ దశ)	200.00	

మొత్తం 1210 మెగావాట్లు

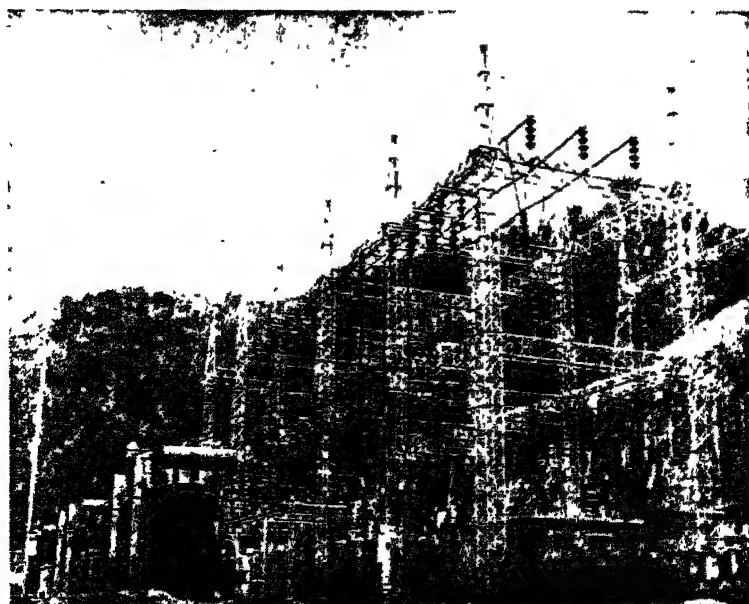
మన రాష్ట్రంలో 1963-64 లెక్కలనుబట్టి దీనివ్వాలా ఎంత శాతం విద్యుత్తుకి పుత్తుతి అవుతున్నదో గమనించుదాం. మనవిద్యుత్తుకి ఉత్పత్తిలో హైద్రోఎలెక్ట్రిక్ 78.6% ధర్మల్ ప్లేషమలవల్ల 20.98% ధర్మల్ డీసెల్ కేంద్రాలవల్ల 0.38% మద్రాసు నుండి కొనుగోలు చేస్తున్నది . 4% రాష్ట్రంలో విద్యుత్తుకి ఎంత శాతం డీసెల్ పువయోగపడు తున్నది. యీ క్రింది అంతెల ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

1. పరిశ్రమలకు 68.70% 2. వ్యవసాయాభివృద్ధికి 18. % 3. గృహ సంబంధ మైన 3.1% 4. వీధి దీపాలకు 1.98% 5. తదివరములకు 8.94%

1958-59 వాటికి మన రాష్ట్రంలో విద్యుత్తుకి పాపర్వళ క్రి 8 మెగావాట్లు మాత్రమే. తద్వారా ప్రా.మేద 27 కి పెరిగింది 1960 వాటికి 99 మెగావాట్లు. 1960లో 192 మెగావాట్లు 1961 వాటికి 212 వరకు పెరిగింది. కాని మన అవసరాలకు యిది ఏమాత్రం సరిపోలేదు. వ్యవసాయదార్లు పంపునెట్లకోసం 30 నుండి 70 మెగావాట్ల డిమాండు పెరిగింది. అలానే పరిశ్రమల గిరాకీ 182 మెగావాట్లకు హెచ్చింది. దీనితో విద్యుత్తుకి కొరత ఎక్కువైంది. హైదరాబాద్, విశాఖపట్నం, కొత్తగూడెం పరిశ్రమ ప్రాంతాలకు సలపరా చేయలేకపోవటంతో, పరిశ్రామికాభివృద్ధి రాష్ట్రంలో కుంటుపడుతూవచ్చింది. విద్యుత్తుకి తగ్గింపును ఆమలు జరుపుకోవలసివచ్చింది. ప్రభుత్వం రాజ్యాంగతత్వంయొక్క 14 ఆర్టికల్‌ను ఉల్లంఘించిందనే కారణంతో, న్యాయస్థానంలో రిట్ ఫిటీషనులు వేయటం గూడా జరిగింది.

కృష్ణాపై ప్రకాశం బారేజి.

హుస్సేన్ సాగర్ విద్యుత్ కేంద్రం

రాష్ట్రం పారిశ్రామికాభివృద్ధిలో వెనుకబడిపోవటానికి ఈ విద్యుచ్ఛక్తి కొరత ఒక ముఖ్య కారణం. 1961లో మన రాష్ట్ర పారిశ్రామిక వినియోగం 917.97 మిలియన్ కిలో వాట్టు మాత్రమే. మద్రాసు రాష్ట్రంలో 787.90 మి.కిలోవాట్టు మైసూరు రాష్ట్రంలో 800.99 మి.కి. వాట్టు శివ ప్రదేశికాంధానికి అవలంబిత సగటు తలసరి వాడకం 4' 4 కిలోవాట్టుయితే మన ఆంధ్రప్రదేశ్ తలసరి వాడకం 91.9 కిలోవాట్టు మాత్రమే. అనగా దేశయావరేణిలో సగం మాత్రమే మనది. ఈ విధంగా పొరుగు రాష్ట్రాలతోను చేత తలసరి వాడకంతోను పోల్చితే, మన రాష్ట్రం చాలా వెనుకబడియున్నదనేది స్పష్టం.

1966 నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ 218 మెగావాట్టు నుండి 678 మెగావాట్టుకు మాత్రమే పెరుగుదల వుండవచ్చు నని అంచనా వేస్తున్నారు.

రాష్ట్రంలో 4వ ప్లాను చివరకు 1971-72 నాటికి 1100 మెగావాట్టు కావలసివుంటుందని "సవర్ నర్వేకమిటీ" అంచనా వేసింది. రామచంద్రపురం ఛార్జి విద్యుత్ ఎలక్ట్రికల్ కర్మాగారము, కుక్కటనల్లి సింథటిక్ డ్రగ్స్ ప్లాంట్, ప్రాగాటూర్లు విస్తృత పరుగులు మున్నగు నవి క్రమం స్థాపన ద్వారా 1980 కిలోవాట్టుకుమించే విద్యుచ్ఛక్తి కావలసివుంటుందని "విద్యుచ్ఛక్తి బోర్డు" అంచనా గట్టింది.

అప్పటికల్లా కొత్తగూడెం 9వ దశ 110 మె.వా; శ్రీశైలం 110 మె.వా; దిగువ సీలేరు 810 మె.వా; కొత్తగూడెం 'బి' కేంద్రం 480 మె.వా. మొత్తం 110 మెగావాట్టు వుత్పత్తికి తగిన స్కీములను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తయారుచేసింది. ఇవన్నీ సక్రమంగా పూర్తి చేసుకొనగలిగితే 4వ ప్రణాళికాంధానికి 1980 మెగావాట్టు ఉత్పత్తికి అవకాశం వుంటుంది. 10వేల గ్రామాలకు విద్యుత్ సరఫరా, బ్రాహ్మమిషన్లై మలు మున్నగువాటినిన్నిటివీ కలిపి ఈ స్కీములకు సుమారు 241 కోట్ల రూపాయలొకుండు లెక్క గట్టారు. ఇంత భవం ఎలా సమకూర్చుకోగలం? విదేశీ మారకద్రవ్యం, యంత్రాల కొనుగోలు సమస్యలు, ప్రధానంగా ఎదుర్కొంటున్నవి.

9వ ప్రణాళికలో 121 కోట్ల రూపాయలతో విద్యుత్ పథకాలను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం రూపొందించింది. ఢిల్లీలో దీనిని 90 కోట్ల రూపాయలకు తగ్గించి వేళారు. 816 కోట్ల రాష్ట్ర ప్రణాళికలో 6405 కోట్ల రూపాయలు విద్యుత్తు కై వడ్డు క్రింద కేటాయించడం జరిగింది. 94 కోట్ల రూపాయలున్న తెలంగాణ రిజర్వు విధుల నుండి 16 కోట్ల రూపాయలు తెలంగాణ ప్రాంత గ్రామీణ విద్యుత్తు కై కేటాయించబడినది.

కాని మన విద్యుత్ స్కీములు సకాలానికి పూర్తిగాకపోవటానికి అవసరమైన యంత్ర సామాగ్రిని దిగుమతి చేసుకొనుటకు గాను తగినంత విదేశీ మారక ద్రవ్యం లభించకపోవటమే

కారణం. దీని వలన ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలోనే పూర్తి కావలసిన తుంగభద్రా విద్యుత్ స్కీములో ఒకటి రెండు దశలున్నాయి. నెలూరు ధర్మల్ స్కీము, ఎగువ సీలేరు మైదాలో స్కీములను 3 వ ప్రణాళికకు వాయిదా వేసుకొనవలసినవి ంది.

అంతరాష్ట్రీయ నదీ జల వివాదం వలన నాగార్జునసాగర్ విద్యుత్ స్కీము శ్రీశైలం ప్రాజెక్టులను చాల కాలం ఆవిష్టంబివలసివచ్చింది. ఒరిస్సా గవర్నమెంటు అభ్యంతర కారణంగా ఎగువ సీలేరు పని నిలిచిపోవటం జరిగింది.

ప్రస్తుతం వీటిని గూర్చి ఆయా ప్రభుత్వములతో ఒప్పందాలు కుదిరినందున, కేంద్ర గవర్నమెంటు తగు ఆర్థిక సౌకర్యం ఒనగూర్చినై పరిస్థితులు కొంతమెరుగుపడవచ్చు లేకుంటే పారిశ్రామిక రీత్యా రాష్ట్రంలో కి వ్వ స్థితి ఏర్పడుతుంది.

ఒకే కేంద్రీకృతమైన విద్యుదుత్పాదనా పథకం, ఏర్పరచుటకు కేంద్ర జల విద్యుత్ శాఖ దేశ వ్యాప్తంగా 5 విద్యుత్ మండలాల నేర్పడస్తూ ఒక పథకం తయారు చేసింది. ధర్మల్ విద్యుదుత్పాదనను, జల విద్యుత్ ఉత్పాదనను రెంటినీ సమన్వయం చేయుటకు కృషి జరుగుతున్నది.

హైద్రో ధర్మల్ ప్లేషమల విద్యుదుత్పాదనను సమన్వయం చేయుటకుగాను రామగుండుం, హుస్సేన్ సాగర్ ను, నిజాంసాగర్ జల విద్యుత్ కేంద్రముతో కలపి నవ్ ట్రాన్సు మిషను లైసుల ద్వారా తెలంగాణలో విద్యుత్ సరఫరా చేసేందుకు ఒక పథకాన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం రూపొందించింది. ఇలానే రాష్ట్రంలో తయారు చేసిన "సమన్వయగ్రిడ్" కేంద్రీకృత విద్యుదుత్పాదనా పథకంలో ఒక భాగంగా వుంటుంది.

12. రాష్ట్ర నీటి పారుదల ప్రణాళికలు

ఇంత వరకు 8 సంవత్సర ప్రణాళికలు పూర్తిఅయి, 4 వ ప్రణాళికలో అడుగిది బోకున్నాము. నీటిని సగ్రహంగా వమీషించుటవసరం.

ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో

మొదట ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో కలిసి ఉన్నవారు ప్రభుత్వం ఈ క్రింది ఇరి గేషన్ పానులు వేసింది.

స్కీము పేరు	మొత్తం ఐ ర్యు	అంద్ర ప్రాంతమునకు సవి మెందిరి ప్లానులు
		ర. రూ.
1. కృష్ణా పెన్నార్ 1 వ దశ	81 కోట రూ.	2270
2. గండికొట	4 కోట రూ.	189
3. తుంగభద్ర ఎగువ కాంపు	11 కోట్ల 25 లక్షలు	550
4. రామపాదసాగర్ [1 వ దశ	55 కోట రూ.	1 కోటి

ఇందులో ఒక్క కృష్ణా, పెన్నార్ ప్రాజెక్టుకే 32 కోట్ల 7 లక్షల రూపాయలు వివి యోగించడలచింది ఇది గాక కృష్ణా, పెన్నార్ విద్యుత్తుకి స్కీములు మరో 15 కోట్ల రూపా యలు కేటాయించారు. రామపాదసాగర్కు మాత్రం 3 ఏడర్లలోను ఒక కోటి రూపాయలే నన్నారు రాయలసీమ క్షేమంలో తుంగభద్ర హీలెవెల్ చానల్, గండి ప్రాజెక్టు ముఖ్య పైనవే. కాని రాయలసీమ పేరుతో కృష్ణా, పెన్నార్ల ద్వారా కృష్ణా జలాలను దక్షిణాదికి తర లించే కుయుక్తి వరకం ఇందులో ఇమిడివుంది. అంద్ర ప్రజల తీవ్రతర ఆందోళన తర్వాత సాంకేతిక కమిషన్ ఏర్పడింది కృష్ణా వదిలై నందికొండను విఫాయు చేసింది.

195 అక్టోబర్ 1 వ తేదీ ప్రత్యేకాంద్ర రాష్ట్రం అవతరించింది. మాతనాంద్ర ప్రభు త్వం అంద్రదేశ నీటి వనరుల ప్రాజెక్టులను సమీషించుకొని సంవత్సర ప్రణాళికను నిర్దవర చింది. ఈ క్రింది స్కీములను కేంద్రానుమతికై పంపింది.

ఆంధ్ర ప్రభుత్వ ప్లాను

స్కీము పేరు	మొత్తం ఖరీదు ల. రూ.	సాగమ్యే విస్తీర్ణం ఎకరాలు
1. కృష్ణా ప్రాజెక్టు:		
వండికొండ	14100	1,71,000
సిద్దేశ్వరం		
పులిచింత		
2. గండికోట	758	1 50.000
3. తుంగభద్రా ఎగువకాలవ	1276	2.00.000
4. తె. సి. కాలవ మరమ్మతు	190	1,00,000
5. కృష్ణా రోడ్డు ద్విద్వి రెగ్యులేటరు	271	[కృష్ణా డెల్టా
6. గోదావరి కట్టల అభివృద్ధి	300	గోదావరి వరద రక్షణ
7. వంశధారా ప్రాజెక్టు	800	8,00,000
8. గోదావరిపై ఒక ప్రాజెక్టు	[నిర్ధారణ కాలేదు. అంతే వివరాలివ్వలేదు	

ఇందులో తె. సి. కాలవ గోదావరి ఎరద కట్టల మరమ్మతులను ఐదు ప్రాంతముల స్కీముల క్రింద పరిగణించి కేంద్రం 5 కోట్ల రూపాయలు ఇచ్చుటకంగీకరించింది. వంశధార, గోదావరినదులపై ప్రాజెక్టులను గురించి అంతేల వివరాలు ఎప్పటికీ లేనందున పానులు వంపవని కొరింది. కృష్ణా అనకట్ట ప్రమాదం తర్వాత బారేజీ అవశ్యకత హెచ్చి అదిమన పానింగులో ప్రథమ స్థానమాక్రమించింది. గోదావరి నదిపై అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఏ ప్రాజెక్టు నిర్ధారణకాలేదు. వంశధారా ప్రాజెక్టు 4 వ ప్రణాళికలో కొత్త ప్రాజెక్టు కాబోతున్నది.

ప్రథమ ప్రణాళిక

మన ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో, ఆంధ్ర ప్రాంతానికి మేజర్ ప్రాజెక్టులు, 17 మధ్య తరహా ప్రాజెక్టులున్నాయి. తెలంగాణ ప్రాంతంలో 2 మేజర్. 5 మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులున్నాయి. ప్రణాళిక చివరి భాగంలో ఆంధ్ర-చైదరాబాద్ ప్రభుత్వాలు నిర్ణయించినవి.

4 ఏండ్లలో 2.8 కోట్ల రూపాయల ఖర్చుతో కృష్ణారోడ్డు ద్విద్వి రెగ్యులేటరు నిర్మాణం పూర్తిఅయింది. ఇది మన మొదటి ప్రణాళికలో పూర్తి-అయిన ముఖ్య కట్టడం. ఆంధ్ర ప్రాంత

రాబిద్ రాష్ట్రం ఉమ్మడి ప్రాజెక్టుగా నాగార్జునసాగర్ 1958 లో ప్రారంభించబడిన జమా శాస్త్రసాధకమైన థర్మ ప్రాజెక్టు.

దీనితో పాటు ఆంధ్ర ప్రాంతాన 17 మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు; ఎగువ పెన్నాల్, రాళ్ళ పాడు, బైరవానితిప్ప ప్రాజెక్టు రొంపేరు మురుగు వివారణాపథకము మొదలగునవి ప్రారంభించబడినవి. ఆంధ్రలో ప్రధానంగా పేర్కొనదగినవి కృష్ణా బారేజీ కడప-కర్నూలు కాలన మరమ్మత్తులు. వీటికి మొత్తం 14 కోట్ల 57 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేశారు. నాగార్జున సాగర్ నిర్మాణానికి 19 కోట్ల 95 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేశారు.

ఇలానే తెలంగాణ ప్రాంతంలో 2 పెద్ద ప్రాజెక్టులు, 11 చిన్న, పెద్ద తరహా ప్రాజెక్టులు ఆరంభించారు. ఇందులో గోదావరి ఉత్తర కాలనలోని మొదటి దశ అయిన కడం ప్రాజెక్టు రాజాలబండ మర్రిపల్లి పథకములు ముఖ్యమైనవి కోయిల్ సాగర్, ఓమనపల్లి, మాసీ, సరళాసాగర్ మున్నగునవి పేర్కొనదగినవి. వీటికి 6 కోట్ల 13 లక్షల రూపాయలు వెచ్చించడం జరిగింది.

మొత్తం మీద 22 మధ్య తరహా ప్రాజెక్టులు 1900 తదితర మైనర్ ఇరిగేషన్ వనరు మొదలు పెట్టివారు. మేజర్, మీడియం ప్రాజెక్టుల ద్వారా 1.28 లక్షల ఎకరాలన్నా మైనర్ ఇరిగేషన్ క్రింద 1.88 లక్షల ఎకరాలు ప్రధాన ప్రదానకాంతానికి సాగులోకి తీసుకువచ్చినవి. మొదటి స్థానంలో ఆంధ్ర ప్రాంతంలో 17.44 కోట్ల రూపాయలన్నా, తెలంగాణలో 6.18 కోట్లన్నా మొత్తం 23 కోట్ల 57 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేయబడింది.

ద్వితీయ ప్రకాశిత

రాష్ట్రం 2 వ పానులో ఆంధ్ర ప్రాంతాన కుంగులద్రా ఎగువ కాలన పథకం ప్రధాన దశ ఆరంభించబడినది. తెలంగాణలో పోలవరం ప్రాజెక్టు ప్రారంభిస్తామనుకొన్నారు. శ్రీకాకుళంలో వంశధార గూడ నమోదు చేశారు, కాని ఆంధ్రరాష్ట్రీయ నదీ జలాల వంపిణీ తగాదాల వల్ల పోలవరం, వంశధారలు వాయిదా వేసుకొనవలసివచ్చింది.

ఆంధ్రలో 10 కొత్త మీడియం స్కీములు ప్రతిపాదించారు. ఇందులో 4 ఆరంభించడం జరిగింది. తెలంగాణలో 11 స్కీములు ప్రతిపాదించి, రెండు ఆరంభించారు.

ఇవి గాక చిన్నవీటి పాడుదల ప్రాజెక్టుల కార్యక్రమంలో ఆంధ్ర ప్రాంతంలో 98 చిన్న స్కీములు, 849 చెరువు అభివృద్ధి పథకాలన్నా, తెలంగాణ ప్రాంతంలో 184 చెరువు మరమ్మత్తులు వర్షిక్ ఎర్ఫ్స్ శాఖ చేపట్టింది. వీటి ఖర్చు ఆంధ్రలో 242.90 లక్షల రూపాయలు.

యలు తెలంగాణలో 2~1.02 లక్షల రూపాయలు మొత్తం 492 92 లక్షల రూపాయలొకటది. వీటి మూలంగా ఆంధ్రలో 1.45 లక్షలు, తెలంగాణలో 1.40 లక్షలు మొత్తం 2.85 లక్షల ఎకరాలకు నీరందుతుంది.

ఈ ద్వితీయ ప్రణాళికలో 57 1 కోట్ల రూపాయల ఇరిగేషన్ కు కేటాయింపు చేశారు. ఈ ప్రణాళికలో 37 కోట్ల రూపాయలు ఒక్క నాగార్జునసాగరుకే ఖర్చుచేయడం జరిగింది. మైనర్ ఇరిగేషన్ విమిత్తం సుమారు 5 కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించారు. మొత్తం 61 కోట్ల రూపాయలు పైగా రాష్ట్రంలో ద్వితీయ ప్రణాళికలో ఖర్చు అయింది.

ఈ కృషి ఫలితంగా 8.37 లక్షల ఎకరాల సాగుచేయగల నీటి వనరుల ఏర్పాటు చేయబడినది. కావి ఇందులో 4.88 లక్షల ఎకరాలు మాత్రమే ద్వితీయ ప్రణాళికాంతానికి సాగులోకి తీయబడినట్లు లెక్కలు తెల్పుతున్నవి.

ఆశించిన లక్ష్యం—

సాధించిన విజయం [లక్షల ఎకరాలు]

1. మైనర్ ఇరిగేషన్	2.85	2.49
2. మేజర్ మీడియం ఇరిగేషన్	8.78	4.24

దీనిని బట్టి మైనర్ ఇరిగేషన్ లో ఆశించిన ఫలితాలు చేకూరినవి గాని మధ్యతరహా ప్రాజెక్టుల కింద నిర్మిత లక్ష్యాన్ని అందుకోలేక పోవటం జరిగింది.

వంశరార విషయంపై ఒరిస్సాతో ఒప్పందం కుదిరింది గాని ప్రాజెక్టు స్థల నిర్ణయం తీరలేదు. పోషంపాడును ప్రస్తుతానికి మధ్యతరహా ప్రాజెక్టుగా రూపొందించినా, మహారాష్ట్ర గవర్నరు మేటు ప్రతికూల కారణంగా కేంద్రం వీటిని ఆపివుంచటం జరిగింది.

తృతీయ ప్రణాళికా కాలంలో ఆగెంట్లలో వీటిని గూర్చి అప్పటి రాష్ట్ర ఇరిగేషన్ మంత్రి ఇలా అన్నారు. "ద్వితీయ ప్రణాళికలోనే చేపట్టదలచుకొన్న కొన్ని ముఖ్య వత్తాలు మామకొవలసి లేదా వాయిదా వేయవలసినవియి. కొన్నింటికి కేంద్ర ప్రణాళికా సంఘం వారి సాంకేతికామోదం లభించక, లేక వారి కుది అంతవాయి, నివేదికలు పూర్తిగాక ప్రారంభించడానికి వీలులేక పోయింది."

[అల్లూరి నత్యవారాయణ రాజు ఇరిగేషన్ మంత్రి ప్రసంగం నుండి]

రాష్ట్రంలో వరిద నివాళి వధకాలను కూడా వడి లోయ ప్రాజెక్టులతోనే కలిపేస్తూనే వారు. 1954 సంవత్సరంలో విస్తారంగా పెచ్చిన వరద వీరత్వంతో, వరద నివారణ స్కీముల ప్రారంభక హెచ్చించవచ్చు. అప్పటి ఇరిగేషన్ మంత్రి చైర్మన్ గా "రాష్ట్ర వరద నివా

తది తోడ్చు" ఒకటి ఏర్పడింది. అనుభవజ్ఞులైన ఇంజనీర్ల వర్గవేక్షణ క్రింద గోదావరి, కృష్ణా పెన్నా, భారదా, నాగావళి వంశధార, కొల్లేరు మున్నగు ముఖ్యమైన వాటికి ప్రత్యేకంగా ఒక్కొక్కదానికి 'మాస్టరు ప్లానులు' సిద్ధం చేయబడినవి. 61 కోట్ల రూపాయలతో ఒక బృహత్తర కార్యక్రమం వరద వివరణకై తయారుచేయబడినది.

శ్రీ తీ య ప్రణాళిక

మొదటి రెండు ప్రణాళికలలోని స్పిల్ ఓవర్ స్కిములు గాక, ఆంధ్రలో కొత్తగా 25 మీడియం ప్రాజెక్టులన్నూ, తెలంగాణలో 28 మీడియం ప్రాజెక్టులన్నూ ప్రతిపాదించబడినవి. 1 వరద వివరణ పథకాల గూడా వమోదుచేయబడినవి. ఈ ప్రణాళికలో ఒక కుట్రాచక మేమంటే, భారత ప్రధాని జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ చేత, పోషంపాడు, శ్రీశైలం ప్రాజెక్ట్ లకు శంకుస్థాపనోత్సవం జరగటం, ఒరిస్సా ప్రభుత్వంతో ఏదో రకమైన ఒప్పందం కుదిరి వంశధార-నీలేరు ప్రాజెక్టులు ప్రారంభించడం జరిగింది.

మైనర్ ఇరిగేషన్ కై ఉద్దేశించిన వాటిలో చెరువుల మరమ్మత్తులు, చిన్న ఆవకట్టలు, కొలువ శ్రవ్యకం చిన్న మురుగు వివరణ కాల్య కట్టలు విలవరచటం మున్నగునవి చేరి వున్నవి. చిన్న నీటి పారుదలకు కొంత అధిక ప్రాధాన్యత లభించింది. ఇంకు నిమిత్తం 1250 లక్షల రూపాయలు కేటాయించబడినవి. [ఆంధ్రలో 800 లక్షలు, తెలంగాణలో 450 లక్షలు. నీటి మూలంగా 500 లక్షల ఎకరాలు తృతీయ ప్రణాళికాంశానికి సాగులోకి రాగలవని ఆశిస్తున్నారు. మేజరు మీడియం ప్రాజెక్టుల క్రింద 1.28 లక్షల ఎకరాలు సాగు చేయబడతనని లక్ష్యం పెట్టుకొన్నారు.

ఈ 3 వ ప్రణాళికలో మొత్తం 32,888 కోట్ల రూపాయలు కేటాయించు జరిగింది. పోషంపాడు, తుంగభద్ర ఎగువ కాల్య పథకములు తప్ప గత 2 ప్రణాళికలలోని మిగతా స్కిములు సాధ్యమైనంతవరకు ఈ 3 వ ప్రణాళికాంశానికి ముగింపు దశకు రావచ్చునని ప్రభుత్వం అభిప్రాయపడుతున్నది. నిర్ణయించుకొన్న లక్ష్యాలు పూర్తి అయితే 4 వ ప్లాను ప్రారంభమయ్యే వాటికి 16 లక్షల 97 వేల ఎకరాలు సాగులోకిరాగలవు.

3 వ ప్రణాళికతో ఆంధ్ర ప్రాంతం 4 ఖరీ ప్రాజెక్టులు, 27 మధ్యతరహా స్కిములు, తెలంగాణ ప్రాంతం 3 ఖరీ ప్రాజెక్టులు 18 మధ్యతరహా స్కిములు నిర్ణయించారు. ఇందుకు గాను 28880 లక్షల రూపాయలు కేటాయించడం జరిగింది అవగా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మొత్తం 7 కొత్త పెద్ద ప్రాజెక్టులు 47 మధ్యతరహా పథకాలు అమలు జరుపబడుతవి.

ఈ తృతీయ ప్రణాళికలో మైనర్ ఇరిగేషన్‌కు గాను 2500 లక్షల రూపాయలు కేటాయించారు. నీటిలో చిన్న నీటి పారుదల స్కిములు, చిన్న డ్రైనేజీ స్కిములు చేరివున్నవి.

పాకేజీ స్క్రీముకు కేటాయించిన '2.79 లక్షల రూపాయలు గాక నీటి వనరుల నిమిత్తం 156.41 లక్షల రూపాయలు సమకూర్చబడినవి.

వరద నివారణకై 3 వ ప్రణాళికలో తూర్పు గోదావరి జిల్లా ఏలేరు నది మీదను, అది లాబాద్ జిల్లా పెద్దవాగు మీదను నీటి పారుదలకు వరద నివారణకు రెంటికీ పనికివచ్చే జలాశయములు కట్టటకు నిశ్చయించబడినది. ఆంధ్ర ప్రాంతంలో 12 వరద రక్షణ పథకాలకు గాను 24 ' లక్షల రూపాయలున్నా. తెలంగాణలో పెద్దవాగు ప్రాజెక్టుకు '0 లక్షల రూపాయలున్నా కేటాయించబడినవి. ఈ స్క్రీములు కేంద్ర జలవిద్యుత్ కమిషన్ వారి సాంకేతి కానుమ కోసం పంపుట జరిగింది అంగీకారం పొందినవాటిని కొన్నిటిని అమలు జరుపు తున్నారు.

ప్లానింగు ఫలితాలు

మన రాష్ట్రంలో మొదటి ప్రణాళిక ఆరంభం నాటికి 5°, 2 లక్షల ఎకరాలకు మాత్రం పేద్యపు నీటి సౌకర్యం వుండేదని 2 వ ప్రణాళిక చివరకు 9.1 లక్షల ఎకరాలకు పెరిగిందని, తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక అంత్యానికి '1.6 లక్షల ఎకరాలకు పెరుగుతుందని పబ్లిక్ వర్క్స్ ఇరిగేషన్ కామిషనరు వేస్తున్నవి.

రాక్టర్ కె. యర్ రావు గారి వ్యాసమును బట్టి ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 3 ప్లానులలోను అమలు జరిగిన మధ్య తరహా స్క్రీములు 5 అన్ని, ఇవి దాదాపు '1 లక్షల ఎకరములుసాగు క్రిందకు తేగల శక్తివంతమైనవని, రాష్ట్ర తృతీయ ప్రణాళికాంతానికి సుమారు 12 లక్షల ఎకరాలకు నీరందించగలగలవనీ అంతనా వేసినట్లు తెలుస్తున్నది

నీటికి గాను మొదటి పానులో 38 కోట్ల రూపాయలు, రెండవ ప్లానులో 58 కోట్ల రూపాయలు 3 వ ప్లానులో 78 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేయటకు నిర్ణయించబడినది

శతర్థ ప్రణాళికలో ప్రతిపాదించబడిన మధ్య రకం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టుల వివరాలు

28 మధ్యరకం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు

శతర్థ ప్రణాళికా కాలంలో 28 మధ్యరకం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులను అమలు జరప జాబీ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యోచిస్తున్నది. ఈ 28 ప్రాజెక్టులూ గాక లోగడ కొంత వరకూ అమలు జరిగిన 14 వరద నిరోధక పథకాలను కూడా ప్రభుత్వం అమలు జరుపుతుంది.

ఈ మధ్యరకం ప్రాజెక్టులన్నీ పూర్తిగా పరిశీలించి రూపొందించబడినవి. ఈ వరకాలు కేంద్ర జల విద్యుత్ కమిషన్ కు ప్లానింగ్ కమిషన్ కు చతుర్థప్రణాళిక మొదటి సంవత్సరంలో అమలు జరపడానికి సంపించబడినాయి.

మధ్య రకం ప్రాజెక్టుల ప్రాతిపదికను మార్చినట్లుగా కూడా ఆయన తెలియ జేశాడు. రెండు కోట్ల రూపాయలకు తక్కువగానూ, పదిహేను లక్షల రూపాయలకు ఎక్కువగానూ ఖర్చు అయ్యే ప్రాజెక్టులను మధ్యరకం ప్రాజెక్టులుగా విర్ణయించారు. ఈ ప్రాజెక్టులు మామూలుగా రెండు మూడు సంవత్సరాలలో పూర్తి కావాలి.

వీటి వసతి పెరిగిన ప్రాంతాల్లో రైతాంగ జీవితంలో నానాటికి అభివృద్ధికను విస్తుంది కరువు కాటకాలకు నిలయమైన రాయలసీమ, శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తెలంగాణా మధ్యాంధ్ర ప్రాంత పొలాలకు గూడ కొంత వర్షపు సౌకర్యం ఏర్పడుతుంది. వరదలను నిరోధించి, దెల్లా దిగువనున్న వర్షపు పొలాలకు వంట రక్షణ కల్పించుటకు వీలుంటుంది. అందుచేతనే ఈ వీటి వనరులను సర్వవియోగం చేసుకొనుటపై వ్యవసాయాభివృద్ధి ఆధారపడి వుంటుంది. ఇతరులకవసరమైన రైతులకు ఋణ సౌకర్యాలు ఆధునిక వ్యవసాయ పరిమూల మేలిరకములైన విత్తనాలు రసాయనిక ఎరువులు వస్త్రాలు చేయుట మున్నగు పథకాల్లో నిర్దం చేయబడినవి. భూములు అభివృద్ధి విమిక్తం ఇలాంటి ముందు జాగ్రత్తలు Advance Planning, వర్ష ప్రాజెక్టుల విస్తారం ముగింపు దశకు వస్తుండగానే వీరును వృధా గానవ్వకుండా వ్యవసాయాదార్లు వివిధోగించుకొనుటకు వీలుంటుంది.

డాక్టరు రావు గారి సూచనలు

మన ఆంధ్ర నదీ లోయ ప్రాజెక్టుల విషయమై ప్రత్యేక రాష్ట్రం ఏర్పడే వరకు పరిశీలనలు జరిగిన వాటిని సమీక్షించి డాక్టర్. కె. యల్. రావుగారికి పథకాన్ని జూచించియున్నాడు. రావుగారు అప్పట్లో ఆంధ్రదేశ ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులను 4 రకాలుగా విభజించారు ఇవి ఆంధ్ర ప్రాంతమునకు సంబంధించినవి.

-[1] మొదటి రకం. 10 కోట్ల రూపాయల పైన ఖర్చు అయ్యేది. రామపాదసాగరం పులిచింతల రిజర్వాయరు. నాగార్జునసాగర్. ఏదేళ్ళరం ప్రాజెక్టులున్నవి.

[2] రెండవ రకం. 5 కోట్ల నుంచి 10 కోట్ల రూపాయల లోపు ఖర్చు అయ్యేవి శ్రీకాకుళం జిల్లాలో వంశధార, కలిరి; నెల్లూరు జిల్లాలో సోమశిల ప్రాజెక్టు మొదలైనవి.

[3] మూడవ రకం. వరద నివారణ పథకాలు వగైరా. 1 నుంచి కోట్ల రూపాయల లోపు ఖర్చు అయ్యేవి. ఏలేరు రిజర్వాయరు యర్రకాల్య రిజర్వాయర్ గుండ్లకమ్మ రిజర్వాయర్, కృష్ణా మీద రెగ్యులేటరు కె. సి. కెనాల్ పురర్పిర్మాణం చేయుట, గండికోట మున్నగునవి.

[4] 4 వ రకం. ఒక కోటి రూపాయల లోపు ఖర్చు అయ్యే స్కీములు. ఇందులో వెనుకబడిన ప్రాంతాలైన శ్రీకాకుళం, వికాఖ జిల్లాల చిన్న ఇరిగేషన్ స్కీములు, రాయల సీమ మధ్యరకం, చిన్న ప్రాజెక్టులు ముఖ్యమైనవి.

20 ఏకర లోపు ఈ విధంగా సుమారు 900 కోట్ల రూపాయలతో 4 ప్రాజెక్టులను కడితే 89 లక్షల ఎకరాలు అదనంగా వల్లపు సాగులోకి వచ్చుననీ, 5 లక్షల కిలోవాట్ల జలవిద్యుచ్ఛక్తిని గూడా ఉత్పత్తి చేయుటకవకాశం వుంటుందనీ. శ్రీ రావుగారు 9^వకి సంవత్సరంలో, నూతనాంధ్ర రాష్ట్ర మేర్పడు నందర్పంలోనే ఒక ప్రణాళికను రూపొందించున్నారు.

రాష్ట్ర మార్పిడి ప్లాన్

దరిమిలా రాష్ట్రం మొత్తానికి ఇరిగేషన్ మార్పిడి ప్లానును పబ్లిక్ వర్క్స్ కాల తయారు చేయడం జరిగింది. 140 లక్షల ఎకరాలు సాగుచేయుటకు, 80 లక్షల టన్నుల ఆహార దాన్యముల ఉత్పత్తి చేయటకు ఉద్దేశించిన విహితర పథకం ఇది.

ఇందులో 130 లక్షల ఎకరాలు ఒక్క భారీ ప్రాజెక్టుల మూలంగానే సాధ్యమౌతుంది. మధ్యతరహా స్కీముల వల్ల 7 లక్షల ఎకరాలు, మైనర్ ఇరిగేషన్ కింద ఒక లక్ష ఎకరాలు చెరువు మరమ్మతులు చెరువు అభివృద్ధి స్కీముల వల్ల 4,50 లక్షల ఎకరాలు సాగులోనికి తేవచ్చును. వరద నివారణ పథకాలు అమలు జరుపుటవలన సుమారు 18 లక్షల ఎకరాలు రెల్లాలో మరుగుబోవు వనరులు కల్పించుట ద్వారా 4 లక్షల ఎకరాలు ప్రస్తుతమున్న ఇరిగేషన్ కాల్యం వద్దలివి పునర్నిర్మాణం గావించుట ద్వారా మరో 22 లక్షల ఎకరాలు సాగులోకి తెచ్చుటకు ఆవకాశం వుంటుంది. ఈ మొత్తానికి గు ఖర్చు సుమారు 8^వకి కోట్ల రూపాయలని అంచనావేయుట జరిగింది.

13 రాష్ట్ర వరద నివారణ పథకాలు

పొలాలకు నీటి వనరులు కల్పించుకోవడం అంత ముఖ్యమే. వరద నివారణ పథకాల నమలు జరుపుకోవటం గూడా అంత ముఖ్యం. ఇచ్చటి సమస్య అధికాహారోత్పత్తి చేయటం గాదు. పంటకు సిద్ధమైన పొలాలు నాశనం గాకుండా కాపాడుకోవటం. ఒక్కొక్కప్పుడు పెద్ద పెద్ద వరదలు వచ్చినప్పుడు పంట పొలాలు; ఇంట్లు వాకిట్లు దెబ్బతిని పోవటమే గాక. ప్రభుత్వ ఆస్తి పాస్తులకు కూడా నష్టం వస్తున్నది. ఈ విధంగా దేశం మొత్తం మీద కోట్ల కొలది జాతీయ సంపద వృధా అవుతున్నది. ప్రభుత్వం వరద నిరోధక చర్యలకు హెచ్చు ప్రాధాన్యం యివ్వనుండు వల్ల అపార నష్టం వాటిల్లుతున్నది.

అంధ్రప్రదేశ్ లో కృష్ణా, గోదావరి డెల్టాలనుంచి వడీ కాల్యాణ, సముద్రంలో చేరే ప్రాంతానికి మధ్యనున్న భూభాగాల్లో ఈ వరదలు ఎక్కువగా సంభవిస్తున్నవి. మరుగు పీఠ వచ్చిపడటానికి నేల బలంగా వుంటుంది. సామర్లకోట గోదావరి, కృష్ణా, ఏలూరు కాలువలు, కొమ్మమూరు కాలువ మున్నగునవి డెల్టాకు సముద్ర తీరానికి మధ్య వరదలకు కారణ మౌతున్నవి. రైల్వే లైనును దాటి మురుగు కాలువలు సాపేగా ప్రవహించటం కష్టమౌ తున్నది. ఇవి వంకరి బింకరులుగా మేటవేసిన కోస్తాతీర ప్రాంతాల్లో సారి. సముద్రానికి చేరాలి. ఇచ్చటి భౌగోళిక స్థితిగతుల వల్ల కోస్తా జిల్లాలలోని వికార భూభాగం వరద తాకిడికి గురిబొతున్నది. అంధ్రప్రదేశానికి 4 మైళ్ళ వికార సముద్ర తీరంవుంది. దీనినే కోడమాం డల్ ప్రాంతం అని గూడా పిలుస్తుంటారు. సముద్ర తీరంలో కృష్ణకు దక్షిణం, పెన్నా ఎగు వన ఉత్తరమున సుమారు 10 మైళ్ళ వరకు అంత వరదలు వుండవు. కాకినాడకు ఉత్తరాన గూడా హెచ్చు వరదలురావు. డెల్టా మురుగు కాల్యాణ సముద్రానికి చేరే చర్య భాగాల వరకు ఈ వరద బాధకు గురి బొతున్నవి. తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలను ముఖ్యంగా పేర్కొనవచ్చు.

గుంటూరు జిల్లాలో

కృష్ణా పశ్చిమ డెల్టా కింద 1. బాంకు తెలుపు 2. బేసింగ్ హం కాల్యా 3. నికాం వట్టం కాల్యాంను 4 ముఖ్య కాల్యాణాలు. 49 చిన్న ఇరిగేషన్ కాలువలు గూడా వున్నవి. వీటి పొడవు 17¹ మైళ్ళు. ప్రస్తుతం ఈ కాలువల క్రింద F.17.99 ఎకరాలు వరిం సాగొతున్నది. ఇరిగేషన్ తో పాటు మురుగు నివారణ కవచరచుకు చర్యలు కూడా తీసుకోవం దువ, వరదలు వస్తున్నవి. ఇవి స్థావికంగానే గాక, వినుకొండ, నర్సరావుపేట, గుంటూరు,

ఓంగోలు మున్నగు మెట్ట తాలూకాల నుండి తచే వాగుల వీరును గూడా పంపాలనివస్తున్నది. కుంగద్ర, నల్లమద, రేపల్లె, బట్టి పోలు ద్రైనులు నముద్రంలోకి పొమ్మేందుకు సరాస్య మార్గంలేదు ఇవన్నీ బాపట్ల తాలూకాలోని రొంపేరులోకి వది తద్వారా సముద్రానికి చేరవలసి వుంటుంది. ఇవి కొమ్మమూరు కాలవను అనేక టన్నులు, తూముల ద్వారా దాటాలి. కాని ఈ తూములు మున్నగువని ఇంతటి ప్రవాహ వరదలను పారించగల శక్తివంతమైనవి గావు. అందుచేత పై వీర తా నిలబడిపోయి, ప్రక్క పొలాలవన్నిటిని ముంచివేయుట జరుగు తున్నది.

రొంపేరు ద్రైన్

దీనికి దెల్లా భాగం 91 చ. మైళ్ళు. ఎగువ నుండి వచ్చే వీరును మొత్తం 40^౦ చ. మైళ్ళ వరద ప్రవాహాన్ని కూడా పంపాలివవుంది. 1948 నుండి 1956 వరకు రొంపేరును వెదల్చు లోతు చేసే పథకాన్ని ప్రభుత్వం రూపొందించింది. 1 కోటి ౬ లక్షల 72 వేల రూపాయలు వెచ్చింది. సముద్రంలోకి రొంపేరు వీరును భారతంగా పంపుటకు పూను కొన్నారు. కాని తదనంతరం మరమ్మతులేమీ చేయలేదు, కాల్యం భాగం మేటవేసిపోయింది. ఎరదిల ప్రమాదం హెచ్చింది. రొంపేరును, వాడరేవు-కారెంచేరు రోడ్డుకు సమానాంత రంగా సముద్రంలోనికి పొమ్మేపీలు కల్పించాలి. ఇలానే వేటపాలెం నుండి సముద్రంలోనికి మురుగుపొమ్మే పీలుచూడాలి. దీనివల్ల ఆ ప్రాంతాలకు వరద ఉధృతంవల్ల అధికాహారోళ్ళు తిక్కి అవకాశం గల్గుతుంది.

తుంగభద్రా ద్రైన్

దీని మొత్తం పరివాహక ప్రదేశం 545 చ. మైళ్ళు. సుమారు 4 మైళ్ళ పొడవుంటుంది. దీని మధ్య అనేక చిన్న మురుగు కాల్యలు వచ్చి కలుస్తవి. సముద్రంలోకి చేరేలోగా ఇరుకైన మార్గాన, కంకడులుగా ప్రవహించడం చేత 8.4 అడుగుల వర్షవంతం నీరు వారాల తరదిది నిల్చువుంటుంది. ఇదివరలో 2¹/₂ లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేసి కొన్ని మరమ్మతులు గావించారు. 2¹/₂ వ మైలు నుండి సముద్రం దాకా భాగా వెదల్చు చేయించాలి. మురుగు వీరు పొమ్మేందుకు పీలుగా, చురొక సరావరి మార్గం త్రవ్వించే విషయం పరిశీలించాలి.

నల్లమద ద్రైన్ ను కూడా వెదల్చు చేయించాలి.

వాగార్జునపాగర్ నిర్మాణంతో ఎగువనున్న కాలవలన్నీ ఈ ద్రైనుల ద్వారానే సముద్రంలోనికి చేరాల్సి వుంటుంది. అందుచేత దీనికి సుగుణ్యమైన విధంగా వెంటనే తూములు, ధ్రావులు చేయుట ద్రైనులను మరమ్మత్తు చేయుట మున్నగు పనులన్నీ పూర్తి చేయాలి.

లేకుంటే ముఖ్యంగా బాపట్ల తాలూకా వరిసర ప్రాంతానికి వరదెబ్బ హెచ్చుగా వుంటుంది.

వల్లికో వద్దన్న భావి వచ్చిన కృష్ణా వెక్షన్ మరమ్మతులకై ఈ ప్రతిపాదనలను చేసింది. వీటినిమలు జరిపాలి.

1. తుంగభద్ర 4¹-10 లక్షలు, 2. కొల్లిమర్ల 21-30 లక్షలు. 3. వల్లమర 87-00 లక్షలు, 4. రొంపేరు 4¹-00 లక్షలు, 5. రొంపేరును నముద్రంలోనికి మరలించే కోత కాల్య 1000-00 లక్షలు, 6. కోమ్మనూరు కాల్య మరమ్మతు 8-00 లక్షలు, 7. రట్ట ప్రాంత దైన్ కట్ 1-40 లక్షలు, 8. నాగవరం దక్షిణ దైన్ -00 లక్షలు.

వీటికో పాటు తుంగభద్ర, కొల్లిమర్ల వలె మరల మురుగు కాల్యాలను దాగుచేయించినందు వల్ల కొంత ముంపు నివారణ అవుతుంది. ఈ వరదల వల్ల ఏటా 8 కోట్ల రూపాయల విలువ గల వరి వంట వస్తవదుకున్నది 1 కోటి రూపాయల పేరకు భూమి శిస్తు రెవిన్యూ యన్వయంపెనస్తున్నది. వంట పొలాలలో ఇసుక మేటవేసి పోతున్నందున వ్యవసాయ దార్లు సుమారు 2 కోట్ల రూపాయలు వస్తవదుకున్నారు. ఈ విధంగా 8 కోట్ల రూపాయలు పోలిన వృధా వ్యయమగుటయే గాక, రైతాంగానికి అనేక కష్ట వస్తములు సంభవిస్తున్నవి. వీటి నివారణకు వత్సర వర్యలు తీసుకోకుండా అవసరం. నాగార్జునసాగర్ నిర్మాణమయ్యేలోగానే, ఈ ముఖ్య కాల్యం తూములు మున్నగు వాటిని వెదజల్లు చేసి, సరాసరి మురుగు నీరు నముద్రంలోకి చేరే ఏర్పాట్లు గావించక పోయినట్లయితే, మరింత మురుగు ప్రమాదం హెచ్చువుతుంది.

కొల్లెరు వరదలు

కృష్ణా తూర్పు వెక్షన్ కాలువ, గోదావరి ఏలూరు కాలువ కలిసే మధ్య భాగవ వహ జనిర్ధమైన "కొల్లెరు" సరస్సు ఏర్పడింది. కొల్లెరు యొక్క చివ్రి వరివాహక ప్రాంతం పెట్టి ప్రాంతాల 188 ఇదరపు మైళ్ళు. డెల్టా 758 చ. మై. మొత్తం 2191 చ మైళ్ళు ఈ రెండు ప్రదేశాల్లోని 88 38 కోట్ల చువపుటయగు నీరు పోలిన ఇండు ప్రవహిస్తుంది

బుర్రమేరు, తమ్మిలేరు, రామిలేరు, గుండేరు, మున్నగునవి ఎగువ ప్రాంతాల నుండి వస్తవి డెల్టా మురుగు కాల్యంనీ కొల్లెరులోకి వచ్చినదుయన్నవి గోదావరి డెల్టా వెక్షన్ లోని యద్రకాల్య. యవమదుద్రైన్, నాయ్మేరు, తోకలిపర్తి దైగులు మున్నగునవి గూడా వచ్చి ఇంతుకలుస్తున్నవి. సుమారు 1:000 హ్యు వెక్కులున్న ఈ మద ప్రవాహముకా ఒక్క ఉప్పుచేరు నుండే నముద్రంలోనికి ప్రవహించాలనే వుంటుంది వరద కాలంలో క్షణమునకు 1 లక్ష 40 వేల చువపుటయగుల నీరు ఉప్పుచేరులోకి వచ్చినదుకుండగా దీని నుండి క్షణము

నకు 7.00 ఘ. అ నీరును మాత్రమే ఇది సముద్రంలోకి పంపగల్గుతుంది. ఉప్పుచేరు చివరి బాగంలో యర్రకాల్య (దీనినే తర్వాత యనమమద్రు అంటారు.) సుమారు 0 వేల క్యూసెక్కుల నీరు గూడా వచ్చిచేరుతుంది ఒక్క సారిగా కొల్లేరు వరదలు పొంగిపొరలి, చుట్టూ 00 గ్రామాల్లో రెండు మూడు లక్షల ఎకరాలకు విపరీత నష్టం కల్గిస్తున్నది. ఇది సాధారణంగా జరుగుతున్న కొల్లేటి విషాదగాధ

1.25 లోను 1949 లోను, 1956 లోను, 1958 లోను పెద్ద వరదలు వచ్చినవి 1954 లో వచ్చిన వరదలు మరి ఉధృతమైనవి. కొల్లేడు ప్రాంతమంతా జలమయమై వారాల తరబడి ఒక మహాసముద్రం లాగా వుండి 10 F కాంటోరు రెవెన్యూ వరకు వున్న పొలా లన్నీ మునిగి పాడై పోయినవి వరుసనష్టం, అన్నీ నష్టం జరిగింది రవాణా మార్గాలకు గండ్తు పడి. రాకపోకలు ఆగిపోయినవి విజయవాడ, ఏలూరు, భీమవరం వట్టణాలకు కూడా ఈ వరదలు ముప్పు గల్గించినవి

కృష్ణా జిల్లాలో వంట నష్టం

కృష్ణా జిల్లాలో వరదల వల్ల సుమారు 2 లక్షల ఎకరాలు నష్టపడుతున్నది తిరు పూరు 5 వేల ఎకరాలు, విజయవాడలో 95 వేల, గన్నవరం 20 వేల, గుడివాడలో 35 వేల కైకలూరు 75 వేల మొత్తం 1 లక్ష 70 వేలకు దెబ్బతగులుతున్నది దివి కాటాకాలో 2 వేల, బండరులో 10 వేల మొత్తం 2 లక్షల ఎకరాలు ప్రస్తుత ఆయకట్టు వరదలకు గురి అవుతున్నది

కేంద్ర, రాష్ట్ర మంత్రులు, ఇంజనీర్లు, ఉన్నత శాఖాధికారులు స్వయంగా వచ్చి వరద ప్రాంతాలను సందర్శించారు.

కొల్లేరు కాశ్వత వరద నివారణకు గాను ఎగువనున్న బుడమేరు, తమ్మిలేరు, ఎర్ర కాల్వ, మున్నగు ఉపనదులకు ఆవకట్టలు కట్టి జలాశయము లేర్పరచవలసివుంది.

సామునంకలాగానున్న ఉప్పుచేరు నుండి నీరును దారాళంగా సముద్రంలోనికి పోయ్యేందుకు, ఉప్పుచేరును లోతు, వెడల్పు చేయవలసివుంటుంది. కొల్లేరులోకి వచ్చే దెల్తా మురుగు కాల్వల మరమ్మత్తు చేయించాలి.

ఇందు విమిత్తం విజయవాడలో ఒక ప్రత్యేక డ్రైనేజీ వెక్స్ వెలకొల్పబడింది. బుడ మేరుకు మాత్రం కొన్ని మరమ్మత్తులు చేయించారు. రివర్యూయర్లను నిర్మించుకుంటూ బుడ మేరును కృష్ణలోకి మళ్ళించారు.

1954-55 లో ఐదేళ్లకు వెలగలేదు వద్ద ఒక రెగ్యులేటరు నిర్మించారు. ఈ మళ్ళిపు పథకం ద్వారా 7,500 క్యూఎక్కుల నీటిని కృష్ణా నదిలోకి మరలించడం జరిగింది. 1954 వరదలకు 11,125 క్యూఎక్కుల నీరు వచ్చిపడింది. వరదగట్టకు ఆనేక చోట్ల గండ్లువడినవి. చూట్టావున్న కొల్లూరు, తేలప్రోలు రాయవీనిపాడు ఘోడలగు గ్రామాల చెరువుల్లోకి నీరు ప్రవహించి, అవిగుడా తెగి మరిసర పంట భూములను వరదలతో ముంచెత్తినవి. రెగ్యులేటరు కట్టిన ఫలితం వరద లేమీ తగ్గలేదు. పైగా ముంపుతాకిడి హెచ్చింది. 1955లో యర్ర కాల్యకు. కొవ్వొత్త కాలువకు జలాశయములు కట్టటకు శంకుస్థాపనలు గూడా చేశారు. కాని ఆ స్కీములను గూడా అమలు జరుపలేదు. ఫలితం కొల్లేరు వరదలు యదా ప్రకారంగానే వుండిపోయినవి. 1955 సంవత్సరంలో రాష్ట్ర వల్లిక్ వచ్చు కాబ వారు కొన్ని స్కీములను తయారుచేసినారు. కొల్లేరును గూర్చి శ్రీ యర్. వెంకటకృష్ణయ్యర్. శ్రీ యం. ఆర్. వెంకట్రామన్ గార్లు సమగ్రమైన "మాస్టరు ప్లాను" నొక దానిని రూపొందించారు. కాని వీటిని గత వంశవర్ష ప్రదానకాలంలో గూడా అమలు జరపని కారణంగా, కొల్లేరు వరదలు తప్పటం లేదు.

మిత్ర సంఘ నిఫార్సులు

శ్రీ ఎ. సి. మిత్రా చైర్మన్ గా శ్రీ యం. ఆనందరావు డాక్టరు డి. వి. జోగ్గేర్. జి. ఎ. సరిసింహారావు ఎం. కెసిమా (నెడర్లండు విప్రులు) సభ్యులుగా ఆంధ్ర జిల్లాం కోస్తా వరద వివరణా సంఘాన్ని ప్రభుత్వం వియమించింది. వీరు 1955 ఏప్రిల్ లో కొల్లేరు, ఉప్పు తేరు, ఎనమడుద్రు డ్రైన్, తుంగభద్రా, దేవరె, కొంపేరు మున్నగు ప్రదేశాలు వ్యయంగా పరిశీలించారు. పూనా పరిశోధనా కేంద్రంలో కొలేరు, ఉప్పుతేరులకు సంబంధించిన వమూనాల తీరును పరిశీలించారు. ఆంధ్ర వరద ప్రాంతాల్లోవున్న 5 వర్షపాత కేంద్రాల లెక్కలను కూడా.

వీరు 15 కోట్ల రూపాయల ఖర్చుతో ఒక సమగ్ర వరద వివరణ వర్షకాన్ని రూపొందించారు. ఒక్కసారిగా ఇంత ఖర్చును భరించడం. యంత్ర పరికరాలను సమకూర్చుకొనడం సాధ్యంకాదుగాన, దశలవారిగా ముఖ్య పనులకు ప్రాధాన్యం యిస్తూ ఈ వర్షకాలను అమలు జరపాలని నీపులుల సంఘం అభిప్రాయపడింది. కొల్లేరు ప్రాంతంలోనే గాక గోదావరి కృష్ణా డెల్టాలకు సంబంధించి వరద వివరణ స్కీములను గూడా మిత్రా కమిటీ నిఫార్సులు గావించింది. ఇచ్చట వరదలను పరిశీలించి drainage problems in Andhra Pradesh అని శ్రీ ఎ. ఆర్. వెంకట్రామన్ మరికొన్ని వివరములు రూపొందించారు. వీటిని సత్వరం అమలు చేయటకు కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పూనుకొనవలసివుంది.

కొలేరు ప్రాంత మాస్టరు ప్లాను

కొలేరులోకి వచ్చి		నీటి మునక		కొత్తగా ఆయ	
ఉప నదులు	వదే నీరు మిరి	నతిపాదనలో నున్న	తప్పించబడు	కట్టలోకి రాగల	
నేర్లు	యన్ క్యూబిక్	స్కిములు	భూములు	భూములు	
	అడుగుల్లో]		(ఎ క రా ల)	(ఎ క రా ల)	
1. బుడమేరు	17 100	బుడమేరు బైవర్షన్ స్టీము	6 000	18 000	
		బుడమేరుకు నందిగామపిద్ద			
		రిజర్వాయరు	25 000		
		కట్టలుపోయిండుట	5 000		
2. తమ్మిలేరు	17.120	తమ్మిలేరు రిజర్వాయరు	8 000	14 000	
		తమ్మిలేరు కట్టలు			
		పోయిండుట	6,000		
3. యర్రకొల్వ	8 201	యర్రకొల్వ రిజర్వాయరు	11,520	12,980	
		బై నేరు రిజర్వాయరు	1,000	7,000	
		పులివాగు రిజర్వాయరు	2 000	720	
4. ఉప్పుచేరు		ఉప్పుచేరు మరమ్మతు	25,000		
తామిలేరు	2.062				
గుండేరు	2.971				
			1 48 780	17.050	
			మొత్తం ఏ. ఎ. టి.	మొత్తం ఏ. ఎ. టి.	

ఈ మాస్టరు ప్లాను మొత్తం అంశం 50.31 మిలియన్ యూపిఎం. దీని వసులు జరుపుటవంప 1,48,780 ఎకరాలకు వరద ప్రమాదం తప్పకుండా 47,050 ఎకరాలు వివిధ జిల్లాలలో క్రింద అదనంగా సాగులోకి వస్తుంది. సుమారు ఒక లక్ష టన్నుల వరి రాష్ట్రం వత్పతి అగుటకు అవకాశమున్నది. కొద్దేపు కొత్త వరద నివారణకు ఈ సమాగ్ర ప్లానును సత్వరం అమలు జరుపవలసివస్తుంది.

కొద్ది వరదల నరికట్టడానికి సముద్రంలోకి చేరేలాగా మరి ఒక ప్రత్యేక కాలవను గూడా త్రవ్వించవలసి వుంటుందనీ. విద్యుచ్ఛక్తి సంపులద్వారా వరద నీటిని తోచించేవిర్మాలు చేయలవనీ వుంటుందనీ డాక్టర్ కె. యల్. రావు అన్నాయి.

చూర్పు గోదావరి జిల్లాలో

గోదావరి తూర్పు దెల్టాలో 4 పెద్దవి, 70 మధ్య చిన్న రకం కాలవలున్నవి వీటి ద్వారా 1991 లో ఎకరాల మొదటి కారు వంటకు, సుమారు 84 వేల ఎకరాల 9 వ వంటకు నీరందించుతున్నది. టేకిడ్రైన్, ఇంజనీ-డ్రైన్, విక్టోరియా-డ్రైన్, తుళ్ళూరు-డ్రైన్ పాతగడ్డ మున్నగు పెద్ద కాలవల పొడవు 26 మైళ్ళు చిన్న కాలవలు 31 మైళ్ళున్నవి.

మధ్య దెల్టా ప్రాంతంలో 7 పెద్ద కాలవలు 58 మధ్య చిన్న రకం కాలవలున్నవి. వీటికి నర్సయిన మురుగు నీటి పోకర్కాల లేవు మురుగు నీటి వనతులన్న యెడల సుమారు 10 లక్షల బస్తాల వరి చానగం సమృద్ధంగా పండితుంది.

ఈ మురుగు కాలవలకు ముమ్మారులు జరపనందున, వరి సమయాల్లో వీరు ఎగతాటు తున్నది. సముద్ర కెరటాల వలన కూడా ద్రైన్లు యొక్క ముఖ ద్వారాలు విరోధించబడి కొందరు నీరు పానీగా ప్రవహించడం కైకి ఎగతాటుటం జరుగుతున్నది. దీని మూలంగా పొరవా పంట చెల్లించుతున్నది

కొన్ని చోట్ల సముద్రపు ఉప్పు నీరు వచ్చి పొలాలను పొరకహీనమైన వానివిగా చేసి వేస్తున్నవి అందుచేత వరద నీటి పుట్టాన్ని దృష్టిలోనుంచుకొని తదనుగుణంగా మురుగు కాల్వలను లోతుగా త్రవ్వించుటవసరం ఈ మరమ్మతుల వల్ల చాలా మేలు చేకూరుతుంది

1959-60 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో వరదల మూలంగా ఈ ప్రాంతంలో సుమారు 1 కోట్ల రూపాయల నష్టమని అంచనా వేశారు. "ఏలేరు" వరదల వల్ల ఒక కోటి 10 లక్షల రూపాయల నష్టం వాటిల్లుతున్నది. అందుచే ఏలేరు పైన ఒక ప్రాజెక్టు నిర్మించాలని అవశ్యకత వుంది.

ఏలేరు ప్రాజెక్టు

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో గోదావరి ఇరిగేషన్ సిస్టం తర్వాత ఏలేరు ఇరిగేషన్ సిస్టం అనేది పెద్దది. దీనికింద పెద్దపురం, ఏకాపురం తాలూకాలు కొన్ని కాకినాడ తాలూకా తూములు పాగొతున్నవి 12 మైళ్ళ పొడవుగల గొర్రె నది, 1 మైళ్ళ పొడవుగల పెద్ద

పురం 10 మైళ్ళ పొడవుగల సమ విను. ఈ 31 ఏరులలో మొత్తం 31 మైళ్ళ పర్యంతం ప్రవహించు పేరు ఏలేరు ఇరిగేషన్ సిస్టంలోకి తీసుకుంది ఈ ఏలేరు పైన కోట్ల రూపాయల ఖర్చుతో ఒక మధ్య రకం ప్రాజెక్టునొకదానిని కట్టాలని ఆలోచనలు జరుగుతూ వచ్చినవి దీనివలన, ప్రస్తుతం సాగుతున్న 10 వేల ఎకరాలకు నమ్మకంగా నీటి సప్లయ వుండటమే గాక అవసరంగా సుమారు 35 వేల ఎకరాల సాగులోకివస్తుంది 10 వేల ఎకరాలకు 2 వ కొడు పంచుటకు సైతం అవకాశం వుంటుంది తరుచుగా వచ్చే వరిదరినివారణకు ఈ ప్రాజెక్టు ఉపయోగపడుతుంది

రంప, గోల్కొండ, జగంగ ఈ కలిసినదే "ఏలేరు" అయినది. ఇది తూర్పు కనుమల్లో పుట్టి 10 మైళ్ళు పర్యంతాల్లో ప్రవహించి, ఎర్రవరం వద్ద మైదానాల్లోకి ప్రవేశించి 85 మైళ్ళు ప్రవహించి 2 చీరకలుగా ఉప్పుడ వద్ద కాకినాడ వద్ద సముద్రంలో లలియచున్నది.

రామపాడుసాగురం" ప్రాజెక్టు లాంటిది గోదావరి పైన కట్టివుంటే ఈ ప్రాంతానికి ఏలేరు అవసరం వుండేది కాదు కాని పెద్ద ప్రాజెక్టు ముమ్మందు కట్టినప్పుడు ఈ ఆనకట్ట "పికప్" ఆనకట్ట క్రింద ఉపయోగపడుతుంది.

1 గోదావరి బారేజ్ యొక్క 2 ఏలేరు రిజర్వాయరున్నా 3 మురుగుకాలువల మరమ్మతులు ముఖ్యంగా అన్నటి పరచవివాదకు తోడ్పడతవి. దీనివలన కనీసం 1 లక్ష టన్నుల దాన్యం అదనంగా వండుతుంది.

కృష్ణా డెల్టాలో పశ్చిమ సెక్షన్

1. భట్టిప్రోలు డ్రైన్, . రేపల్లి డ్రైన్, 3. తూర్పు తుంగభద్రా డ్రైన్.
4. రోంపేరు డ్రైన్, . గొంతురు డ్రైన్, 6. మొగల్తూరు డ్రైన్, . నక్కం డ్రైన్,
8. కాజి డ్రైన్, 9. బుగ్గేశ్వరం డ్రైన్.

కృష్ణా డెల్టాలో తూర్పు సెక్షన్

1. బుడమేరు, 2. తమ్మిలేరు, 3. రామిలేరు, 4. ఉప్పులేరు, 5. నల్లమడ,
6. గుండేరు, 7. పోలరాజు డ్రైన్ 8. చుద్రాయ డ్రైన్.

గోదావరి తూర్పు సెక్షన్

1. కేకీ డ్రైన్, 2. ఇంజరం డ్రైన్, 3. విక్రమ్వోలు డ్రైన్, 4. తుల్యూరు డ్రైన్,
5. పాతగడ్డ డ్రైన్.

గోదావరి డెల్టా పశ్చిమ సెక్షన్

1. యర్రకాల్య. యనమడుక్రైన్. . చొట్టెర్రైన్. 4 పండికోడు
క్రైన్. F. తోకలిపల్లి క్రైన్

గోదావరి సెంట్రల్ సెక్షన్

కుమ్మర కాల్యయొక్క . ఎగువకొనిక. దిగువకొనిక క్రైన్. 2 క్రావక్రైన్.
3 పంచనది క్రైన్. 4 సంకరాగుపట్నం క్రైన్ . పెదతిప్ప క్రైన్ 6 బనాపురం
క్రైన్. 7. కూనవరం క్రైన్. 8 అంతర్వేది క్రైన్. 9. విశాలతీర్పు క్రైన్. 10. చంగ
రాకోడు క్రైన్.

ఈ 9 క్రైనులను సరిగా మరమ్మతులను చేస్తే సుమారు 1 లక్షల ఎకరాలకు మంచలు
తప్పకవి ఈ మరమ్మతులను సుమారు 35 కోట్ల రూపాయలు కావలసి వుంటుందని
అంచనా వేశారు దీనివల్ల 35.00 లక్షల అహారధాన్యం వున్నట్టి అవుతుంది

తెలంగాణలో నిజాంసాగర్

నిజాంసాగర్ కాల్యం క్రింద మురుగునీటి సౌకర్యాలు గల్గించడానికి త్వరిత ప్రణాళికలో ఒక పథకం తయారుచేయబడింది ఇది బహుళముఖతలలో అక్కర్లేకొచ్చే Alkaline Patches of Land) వున్నట్లున్న దానివల్ల నీటి ఎల్వోల్పు-నల్లు అనుగోనవి-నది మురుగు నీరులకై . లక్షల రూ.లు మంజూరు కోరినది మురుగు ప్రమాదం తీవ్రమైన సమస్యగా ఎదుర్కొనకముందే తగు జాగ్రత్తలు తీసుకొనివలసివుంది తెలంగాణ ప్రాంతంలో సుమారు లక్ష ఎకరములకు ఈ స్కీము అమలుగలవలసింది. అందుచేత రాష్ట్ర వరద నివారణ సెక్షన్ ఈ క్రింది స్కీములను తయారుచేసింది

ప్రాంతం	లక్షల రూ	ఎకరాలు
1 ఆంధ్ర	420-0	4,50,000
2. తెలంగాణ	80-00	80,000
మొత్తం	500-00	5,30,000

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వరద నివారణ పథకాల క్రింద కొన్ని ముఖ్య నదులు తలపెట్టేది
1904-16 ప్రణాళికలో 22 లక్షల రూపాయలు కేటాయించబడినవి.

గోదావరి వరద కట్టల ఎత్తుపెంచి, దిట్టపరచటం, శారద, వరాహ, వంశధారా. నాగా వంశదుల దేవీలలోని వరిత కట్టలను మరమ్మతు చేయటం, ఎర్రకాల్వ తమ్మిలేరులపై వరద ఉధృతాన్ని తగ్గించే రిజర్వాయర్లను నిర్మించడం, ఉప్పుతేరును రైల్వే బ్రిడ్జి నుండి, కొండంగి లాకువగు వెదిల్చు చేయటం, ఇలా ఈ కార్యక్రమాల్లో చేరివున్నాయి.

కేంద్ర ఇరిగేషన్ మురుగు నివారణాశోధన వారు త్రివేంద్రంలో సమావేశమై దేశం లోని మురుగు నివారణ పథకాలకు శి కోట్ల రూపాయలు టేటా ఇచ్చుచేయుటకు నిశ్చయం చారు గాన ఆంధ్ర ప్రాంతంలోని కోస్తా జిల్లాల్లో మురుగు పోకర్కాలు గల్గించుటకు కనీసం శి కోట్ల రూపాయలు కేటాయించవలసివుంది.

14. రాష్ట్ర మధ్య తరహా ప్రాజెక్టులు

చిన్న నీటి వనరులు

పెద్దనీ, చిన్ననీ వాగులు ఉత్తరమధ్యలోకి ప్రవహించుతవి. ఉత్తరమధ్యలోని నీరు కృష్ణా గోదావరులలాంటి మహానదులలోకి ప్రవహించుతవి. కావున చిన్న వాగులమీద హైసర్ ఇన్ ఫ్రాజెక్టులు ఉత్తరమధ్యలోని మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు, మహానదుల మీద బహుళార్థక ఛార్జీ ప్రాజెక్టులను నిర్మించుకొనబడు అవకాశం వుంటుంది. ఈ విధంగా రాష్ట్రంలోని వర్షి లోయ ప్రాంతాలను హైసర్, మధ్యతరహా, ఛార్జీ ప్రాజెక్టుల ద్వారా ప్రణాళికాబద్ధంగా అభివృద్ధి చేయడానికి నేడు ప్రయత్నాలు కొనసాగుతున్నాయి.

పరిశ్రమల మాదిరిగానే ఈ ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు గూడా. గ్రామీణ కుటీర పరి శ్రమలు, చిన్న తరహా పరిశ్రమలు, మధ్యతరహా పరిశ్రమలు ఛార్జీ పరిశ్రమల మాదిరిగానే ఈ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం గావించవచ్చును.

సత్వర అధికారహోల్స్ త్రివి దృష్టియందుంచుకొని తక్కువ వ్యయంతో సర్వసరి తాన్నిచ్చే చిన్న ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం చాలా అవసరం. వివిధ ప్రాంతాలలోని ఆర్థిక అసమాన తలను తొలగించుకోవడానికి గూడా ఈ మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు కొంతవరకు దోహదం యివ్వగలవు. అందుచేతనే మన ప్రణాళికల్లో వాగొద్దనసాగ్ లాంటి ఛార్జీ ప్రాజెక్టులతోపాటు చిన్నవాటికి గూడా అధికతర ప్రాధాన్యత వుంది.

మొదటి రెండు ప్రణాళికలకాలంలో 1 లక్షల రూపాయలపైన ఒక కోటి రూపా యలలోపు ఖర్చుగవాటిని "మధ్యతరహా" ప్రాజెక్టులుగా వ్రతుక్కుం పరిగట్టించింది. కాని తృతీయ ప్రణాళికాకాలం నాటికి రరలు పెరుగుదలల సమనబించి నిర్మాణ బియ్యం విపరీతంగా పెరగడంవల్ల 1 లక్షల రూపాయల నుండి 2 కోట్ల రూపాయల వరకు బియ్యే వాటిని మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులుగా లెక్కుగట్టారు. ఒకే నీటిలో పూర్తి అయ్యే వసులను హైసర్ ఇరిగేషన్ గాను, 2. ఏండ్లలో పూర్తి అయ్యే వాటిని మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులుగాను వర్గీక ర్చుకొని పరిగణిస్తున్నారు.

ఈ మధ్య తరహా ప్రాజెక్టులకు విదేశ మారక ద్రవ్యం హెచ్చుగా అవసరంవుండదు. విదేశీ ఇంజనీరింగు నిపుణుల సలహా సంప్రదింపులతో అంతగా పనివుండదు. పాద్యమైసంత వరకు మనకున్న సాధనసంపత్తితోనే ఈ చిన్న ప్రాజెక్టులను నిర్మాణం గావించుకొనుటకు అవకాశం వుంటుంది.

ప్రభుత్వ ప్రదర్శన

ప్రాజెక్టు పేరు	అప్పు అంచనా [ల రూ.]	ఆశీంఛన అయకట్టు ప్రస్తుతం	కొత్త అయకట్టు [ఎకరాలు]
1. నారాయణపురం ఆనకట్ట స్కీము	54.24	27167	9900
2. నాగవళి కుడికాల్వ	17.18	8 67	2840
3. వేగవతి ఆనకట్ట స్కీము	18.60	4024	1500
4. సీతానగరం ఆనకట్ట స్కీము	12 64	1697	2320
5. గంభీరగడ్డ రిజర్వాయరు	11 48	898	1160
6. బండకట్ట కాల్వ పునర్నిర్మాణం	2 55	8652	
7. నక్కలగూడి రిజర్వాయరు	14 79	800	707
8. పాలేరు రిజర్వాయరు	6.80	200	1128
9. కాళంగి రిజర్వాయరు	29 47	1142	753
10. ఉప్పచేరు	11 28	1142	750
11. మల్లిమడుగు రిజర్వాయరు	22.86	2987	1051
12. దిగువనగిలేరు ప్రాజెక్టు	63.28	2820	2841
13. పింఛా రిజర్వాయరు	56.41	8300	200
14. సిద్ధలగూడి రిజర్వాయరు ప్రాజెక్టు	6 49	260	
15. చెన్నరామస్వామిగూడి ప్రాజెక్టు	28.57	416	709
16. విద్యారణ్యస్వామిగూడి ప్రాజెక్టు	2.21	200	
17. కడప-కర్నూలు కాల్వ స్కీము	487 9 4	104000	175000
18. మూసీ ప్రాజెక్టు			
19. కోయిల్ సాగర్ ప్రాజెక్టు	88.61	12000	
20. పరణా సాగర్ ప్రాజెక్టు	21.21	4800	
21. వీరువపల్లి ప్రాజెక్టు	8 00	1867	
22. వల్ల ప్రాజెక్టు	1.89	8000	

ద్వి త్రి య త్ర జా రి త

ప్రాజెక్టు పేరు	చట్టు అంచనా (ల. రూ.)	అభివృద్ధి ఆయకట్టు ప్రస్తుతం	కొత్త ఆయకట్టు ఎకరాలు)
1. తొలగిగడ్డ పరిమిగు స్కీము	20 205		154' 00
2. వైదిగాం ప్రాజెక్టు	11 74	3248	205
3. దెంకాడ అనకట్టు	17 53	2972	2458
4. పాలేరు విడిగంట స్కీము	12 04	8400	
5. రామిగు ప్రాజెక్టు	19 28	8888	
6. పల్లవాగు ప్రాజెక్టు	29 28	58	1453
7. జుర్రేరు రిజర్వాయరు	16 25	2450	
8. జుబిల్లి ప్రాజెక్టు	18.91		
9. చక్కాపూర్ ప్రాజెక్టు	47 98	1800	
10. స్వర్ణా ప్రాజెక్టు	16.24	8140	
11. శాలివాగు ప్రాజెక్టు		2850	
12. కాండవ రిజర్వాయరు	118.95	6200	10800
13. వరాహ రిజర్వాయరు	25.00	1185	2 00
14. నర్సయ్యపే ఎడమకాల్య స్కీము	24.69	7200	3000
15. పట్టిగడ్డ రిజర్వాయరు	77.20	4800	6800
16. కల్యాణి రిజర్వాయరు	59.75		2100
17. వరదరాజస్వామి గుడి ప్రాజెక్టు			
18. లంకసాగర్ ప్రాజెక్టు	16.00	29' 0	
19. పంపా ప్రాజెక్టు			
20. కోటివర్దివాగు ప్రాజెక్టు			
21. కన్పూరు కాల్య స్కీము			

తృతీయ ప్రకాశిక

	ఆయకట్టు ప్రకరణ		
	రూ.	ప్రస్తుతం	కొత్త
1. వడ్డిగడ్డ రిజర్వాయరు	77.20	49.00	8300
2. పంపా ప్రాజెక్టు	81.24	8000	
3. కశుపూర్ కాల్య స్కీము			
4. వరదరాజస్వామిగుడి ప్రాజెక్టు			
5. కోటివల్లివాగు ప్రాజెక్టు	1690		2670
6. లక్కాసాగర్ ప్రాజెక్టు	18.00		
7. పాపసుదివాడ ప్రాజెక్టు			
8. వైకుంఠపురం పంపింగ్ స్కీము	12.41		10.00
9. గుంటూరు ఛానల్ స్కీము	124.27	2440	78300
10. గండిపాలెం ప్రాజెక్టు	80.0		
11. కావలి కాల్య			
12. పులివెందుల ప్రాజెక్టు			
13. నిజాంసాగర్ కాల్యాల అభివృద్ధి			
14. పెద్దవాగు ప్రాజెక్టు (ఇమ్మి)	21.70		2260
15. మూలవాగు ప్రాజెక్టు			
16. సత్తాల ప్రాజెక్టు			
17. ఆకేడు ప్రాజెక్టు	87.00		14.950

వత్తుర్ ప్రకాశికలో ప్రతిపాదించబడినవి

రాష్ట్రంలోని స్పిల్ ఓవర్ స్కీములుగాక, వరదనివారణ పథకాలలో యర్రకాల్య రిజర్వాయరు రు 60.48 లక్షలు, తమ్మిలేరు రిజర్వాయరుకు 171.71, ఉప్పలేరు పెడల్పు స్కీముకు 34.24 లక్షలు, బువ్వేరు రిజర్వాయరుకు 52.85 లక్షలు, బైనేరు ప్రాజెక్టుకు 59 లక్షలు ఏలేరు రిజర్వాయరు స్కీముకు 97.00 లక్షల రూపాయలు తాత్కాలికంగా కేటాయింపు చేశారు. శ్రీ మిత్రాకమిషన్ చేసిన సిఫార్సుల ననుసరించి ఈ వరదనివారణ పథకాలకు కోట్ల రూపాయలు కేంద్రం నుండి లభ్యంకావచ్చు.

ఇవిగాక రాష్ట్రంలో మరికొన్ని స్కీములను కేంద్రానికి అందజేశారు. అధికాహారోత్పత్తి దృష్ట్యా, మధ్యతరగతి, చిన్నతరహా వీటిపాదల పథకాలను కేంద్ర సహాయం లభిస్తుంది గావున ఈ ప్రకాశికాకాలంలో మైనరు ఇరిగేషన్ అభివృద్ధి పొచ్చుగా వుండవచ్చు.

చిన్ననీటి వనరులు

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో చిన్ననీ పెద్దనీ చెరువులు ౯౩,527 వున్నవి ఇవి సుమారు 8,91 లక్షల ఎకరాలు సాగులోకి తీసుకున్నవి 1953 నాటికి. అప్పటి లెక్కలనుబట్టి 96.99 లక్షల ఎకరాలు మాత్రమే సాగుతున్నట్లు తేలింది. ఇంకా 1 లక్షల ఎకరాలు సాగువుటకు అవకాశంవుంది కూడా. చెరువుల మరమ్మత్తులు లేక, సేచింగ్ పరిచిపోయినట్లు కనుగొనబడినవి. ఈ ప్రాధాన్యతను గమనించి ఆంధ్ర-తెలంగాణ ప్రాంతాల్లో 11 కోట్ల రూపాయలతో చెరువు మరమ్మత్తుల పథకాన్ని రూపొందించారు ఇందులో చిన్నవాగులపై మైనసు ప్రాజెక్టులు చెరువుల మరమ్మత్తులు చేరివున్నవి.

ఈ 8 వేల చెరువుల్లో 3 వేల చెరువులు తెలంగాణ ప్రాంతంలోని 9 జిల్లాలలో వున్నాయి. ఈ పథకాన్ని అనుసరించి తెలంగాణలో నూటికి 15 వంతులు మరమ్మత్తులు చేయించారు. ఆంధ్రలో పబ్లిక్ వర్క్స్ డివిజన్ కింద వుండే చెరువులు మాత్రం మరమ్మత్తులు పూర్తి అయినవి జమీందారీ ప్రాంతాల్లో పది వన్నెండు వేల చెరువులున్నాయి. వీటి మరమ్మత్తుల విషయంలో అంతగా ప్రభుత్వం శ్రద్ధవహించలేదు. ఇటీవలనే వీటికి 9 లక్షల రూపాయలు రాష్ట్ర మండలి మంజూరు చేసింది

3వ ప్రదేశాల్లో ప్రతిపాదనలు

ప్రాంతం	ఖర్చు	ఎకరాలు
ఆంధ్ర ప్రాంతం	547.00	1,18,649
తెలంగాణ ప్రాంతం	843.00	1,22,766

ఇవిగాక 901 క్రాత్త మైనర్ ఇరిగేషన్ పథకాలు అయిపోయాయి. వీటి క్రింద 9,92 ఎకరాలు ఆయకట్టు సాగు అవుతుందని అంచనావేశారు ఈ స్కీములకు 5,500 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు అవుతుందని పబ్లిక్ వర్క్స్ డివిజన్ అంచనాల్పై తయారు చేసింది. ఈ స్కీముల పరిశీలన కవచరమైన "ఇన్ వెస్టిగేషన్ పర్మిట్స్" గూడా ఏర్పాటు చేయబడినవి. ఇందులో చిన్న ఆనకట్టల నిర్మాణం, కాలవల శ్రవ్యకం వంటివి గూడా కలిపి వున్నవి. ఆయా పాఠాల్లో మునుగు వనరులు కల్పించే స్కీములు గూడా విప్పివేసాయి.

ఈ మైనర్ ఇరిగేషన్ పథకాలలో ముఖ్యంగా గొట్టపువాపులు చెరువుల మరమ్మత్తులు కోల్డ్ మైనర్ ఇరిగేషన్ స్కీములు, చిన్న ఆనకట్టల నిర్మాణం, కాలవల శ్రవ్యకం మునుగు

నీటి వనరులు కల్పించుట మున్నగునవి చేరివున్నాయి. నిర్ణీతపథకం ప్రకారం వీటిని పూర్తిగావించినట్లయిన ఆయా ప్రాంత రైతాంగానికి సాగు పౌకర్యాలు పనుకూడి సత్వర అధికాహారోత్పత్తికి దోహదం కలుగుతుంది.

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక 3వ సంవత్సరంలో రాష్ట్రంలో చిన్న నీటి వనరులను అభివృద్ధి చేయుటకు ప్రభుత్వం కొంత కృషి ప్రారంభించింది. వళ్ళిమ గోదావరి కృష్ణా జిల్లాలలో తవ్వ మిగతా అన్ని జిలాలకు దీనిని వర్తింపజేశారు. ద్వితీయ ప్రణాళికాంతానికి 10 884 ఎకరాలు వల్లపుసాగులోకి రాగలవని లక్ష్యంగా పెట్టుకొన్నారు.

1958 నుండి 41 వరకు ఆంధ్రప్రాంతంలో 89 11 లక్షల రూపాయలు వెచ్చించి 15,653 ఎకరాలు. తెలంగాణ ప్రాంతంలో 8.27 లక్షల రూపాయలతో, 8708 ఎకరాలు మొత్తం 49.41 లక్షల రూపాయలతో 9 36 ఎకరాలు సాగులోకి తేదలిచారు.

తృతీయ ప్రణాళిక మొదట మైనరు యిరిగేషన్ కోసం 415.00 లక్షల రూపాయలు కేటాయింపు చేశారు. ఇందులో చిన్న నీటివనరుల అభివృద్ధి, బావుల నల్పిడి పథకం వుంది. ఈ పథకాన్ని సువరించి ఆంధ్రప్రాంతంలో 235.00 లక్షల రూపాయలు వెచ్చించి 40 వేల ఎకరాలు సాగులోకి తేదలచారు. తెలంగాణ ప్రాంతంలో 150. 0 లక్షలు వెచ్చించి 30 వేల ఎకరాలు వల్లపుసాగు కిందకు తేదలచారు. వివేచ్యాళాళ కింద నున్న మైనరు యిరిగేషన్ అభివృద్ధికి 225.00 లక్షలు అదనంగా ప్రభుత్వం మంజూరుచేసింది.

1951-56 సంవత్సరాలకు మొత్తం 9 లక్షల రూపాయలు కేటాయింపుతో, 59 లక్షల ఎకరాలు వల్లపు సాగులోకి తేవడిం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకొంది. 1981 ఏప్రిల్ వాటిమంది రివెన్యూ కాల అర్వర్కాన వున్న ధబ్బు, నిబ్బంది, పనులు నిర్వహిమున్నగు నవి వందాయతీ రాజ్య సంస్థలకు మార్పిడి చేయబడినాయి.

మైనరు యిరిగేషన్ అభివృద్ధికి విర్ణయించిన మొత్తం '235' లక్షలు. మొత్తం ఖర్చు చేస్తే దానిలో 10 కాలం ధబ్బు కేంద్రం భరిస్తానని వాగ్దానం చేసింది. మొత్తం 1908-5 లక్షల రూపాయలలోను కేంద్ర సహాయం లభించింది. 959.5 లక్షల రూపాయలు మాత్రమే. రాష్ట్రంలో నీటివనరుల సన్నిధిని ప్రభుత్వం వశీలన చేయించింది. 1983 84 సంవత్సరానికి 27 లక్షల రూపాయలు పరిశీలన, వర్వేకోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఖర్చుచేసింది. 59 94 వథకాలను వీరు పరిశీలన చేశారు. వీటివ్వారా 1719.44 లక్షల రూపాయలు వ్యయం అవుతుందని అంచనాచేశారు.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వ 'అడ్మినిస్ట్రేషన్' నివేదికను పరికిస్తే అపించిన పరిణామ చేకూర్చేవి స్పష్టపడుతున్నది. 1949-54లో రాష్ట్రంలో 27.0 , 10 ఉద్భవచేయాలనుకొంటే తెగిన చెరువులను, సేద్యంచేయ వీలులేక వీరులుపెట్టిన చెరువుల మరమ్మతులను అభివృద్ధి చేయడానికి 65 '0.892 రూపాయలు మాత్రమే వెచ్చించడమయింది.

ఇక అమలు జరిగిన తీరును పరికిస్తే 1967 స్కీములలో 5 మరమ్మతుల సంవి స్వీకరించారు. ఇందులో పూర్తి అయినవి 1777 మాత్రమే.

ప్రణాళికేతర పథకాలలో నిర్వహణ మరమ్మతులకుగాను 1960-64లో 1,30,02,071 రూపాయలు ఇందులో 1,91,494 రూపాయలు మాత్రం ఉద్భవచేయ, రాష్ట్రంలో వున్న వీటివనరులు 728లోను మరమ్మతు కార్యక్రమంలో తీసుకొన్నవి 14986 స్కీములు. ఇందులో పని ప్రారంభించినవి 18999 పూర్తి అయినవి 404 మాత్రమే. అమలుకు అభివృద్ధికి వున్న ఆగారం దీనివల్ల గోచరిస్తుంది.

రాష్ట్రంలో జలపరిస్థితి ఏర్ప న తర్వాత జమీందారీ గ్రామాలోని చెరువులను స్వార్థ సముచేతకాన, కడవు ప్రాంతాలో రూపార పరిరక్షణకు అడ్డుకట్టల నిర్మాణానికి మరో పది లక్షల రూపాయలు ప్రభుత్వం సుంజారుచేసింది

కరువు ప్రణాళికలో జారీ వీటిపాటుదల ప్రాజెక్టులకంటే ఇవ్వకు చిన్న వీటి పనులకు అభివృద్ధికి ప్రస్తుత వీటివనరులను సక్రమంగా వినియోగించుకోడానికి కొచ్చు ప్రాధాన్యత యివ్వడం జరుగుతున్నది.

ప్రతి పథక పథకాల కేటాయింపులు

రాష్ట్ర కరువు ప్రణాళిక ముసాయిదాను 700 కోటి రూపాయలతో రూపొందించి ప్రణాళికా సంఘానికి పంపించింది. ఇందులో మైసర్ ఇరిగేషన్ కు కోటి రూపాయలు, నాగార్జున సాగర్ లతో పహా బారీ, మధ్యతరహా వీటి పనులకు ప్రాజెక్టులకు 75 కోటి, విద్యుత్తు కి పథకాలకు 200 కోటి రూపాయలు కేటాయించింది

ఇందులో చేర్చిన సీమనరుల పథకాలలో నెలూరు జిలా పోషకం, గోదావరి నిర్మిత ముఖ్యమైనవి, పోషకాలకు 340 లక్షల రూపాయలు, గోదావరి బారేజీ నిర్మాణానికి 8 లక్షలు కేటాయించింది. ఇవిగాక తుంగభద్రా ఎగువ కాల్య ప్రకమధాకు 6 లక్షలు, తాండవ రిజర్వాయరుకు 186 లక్షలు పంపధారకు 499 లక్షలు, వృధివెండ్రంకు 15 లక్షలు తక్కువ రిజర్వాయరు పథకానికి 81 లక్షల రూపాయలు కేటాయించు జరిగింది.

విద్యుచ్ఛక్తి వధకాలు

శృతియ ప్రజాకాలంలో గూడా రాష్ట్ర విద్యుచ్ఛక్తి స్కీములు అనుకొన్నట్లు కొనసాగలేదు. 4వ ప్రజాకాలంలో 50% మెగావాట్ల విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేసేందుకు 210 కోట్లు కేటాయించారు.

శ్రీశైలం విద్యుత్ ప్రాజెక్టుకు 95 కోట్ల రూపాయలు కేటాయించడం జరిగింది కొత్త గూడెం "ఎ" కేంద్రంవద్ద 2వ దశకు 20 మెగావాట్లు "బి" కేంద్రంవద్ద 480 మెగావాట్లు దిగువ సీలేరు ప్రాజెక్టు 900 మెగావాట్లు ఉత్పత్తి చేయగలమని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆశిస్తున్నది

జలవిద్యుత్ మంత్రిత్వ శాఖ వివేదికాంశాలు

ఇటీవల కేంద్ర జలవిద్యుత్ మంత్రిత్వ శాఖ 1982-84 సాంవత్సారిక వివేదిక ప్రకటించింది. దీనివనుసరించి దేశంలో 1^వ మిలియన్ ఎకరాలకు నీటి వనరులు కల్గించబడినవనీ, 7.5 మిలియన్ కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి చేయబడిందనీ తెలుస్తున్నది. దేశంలో 1981-82లో 14.8 మిలియన్ ఎకరాలకు సీరందుతుంటే నేడు 16.8 మిలియన్ ఎకరాలకు సీరందుతున్నది అనగా 9.4 మిలియన్ ఎకరాలకు అదనంగా నీటి సరఫరా జరుగుతున్నది.

1982-83లో విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి 97 మిలియన్ కిలోవాట్లంటే, 1981-82లో 7.5 మిలియన్ కిలోవాట్లకు పెంచబడింది. అనగా సుమారు 9 లక్షల కిలోవాట్ల విద్యుదుత్పత్తి పెంపుదల చేయబడింది.

ఈ వివేదికనుబట్టి మన రాష్ట్రానికి సంబంధించిన రెండు ముఖ్యాంశాలు తెలియవచ్చినవి. మొదటి కృష్ణా గోదావరుల నదీజల పరిశీలననుగూర్చి. రెండవది "నదీబోర్డు"ల విరమించుటకు గురించి.

1981 మార్చి 1 వ తేదీ లోక్ సభలో కేంద్ర జలవిద్యుత్ శాఖమంత్రి చేసిన ప్రకటన తర్వాత నదీజలాల విషయంలో పరిశీలన చేయుటగాను రెండు "సర్కిల్స్" ఏర్పాటు చేయబడినవి ఒకటి కృష్ణా, గోదావరుల లింకు కాలనలను గురించి విచారించడం, రెండవది ముఖ్యమైన ప్రాంతాల్లో నీటి కొలతలు తీయడం. ఈ రెండు పనులు కొనసాగిస్తున్నారు.

కేంద్ర జలవిద్యుచ్ఛక్తి చైర్మన్ అధ్యక్షతను ఒక కమిటీ ఏర్పాటుచేయబడింది. ఇందులో మహారాష్ట్ర, మైసూరు, ఆంధ్రప్రదేశ్, మధ్యప్రదేశ్ లకు సంబంధించిన చీఫ్ ఇంజనీర్లు పങ്കులుగా వున్నారు. ఈ కమిటీ గోదావరి జలాల మళ్ళింపు పథకానికి అమ్యే అర్థిక విషయాలను,

దానిలోవుండే అవకాశాలను ఆలోచించి సలహానిస్తుంది. ఈలోగా ఇందుకు సంబంధించిన రాష్ట్రాల మధ్య ఒక అంగీకారానికి వచ్చేందుకు మైహాపూర్వక వాతావరణం కల్పించకపోతుంది. గత అనుభవంతో వరస్పర తర్కాలు, రాజీ సంప్రదించుటవల్ల సత్ఫలితాలు కలుగవచ్చు. నవి కేంద్ర జలవిద్యుచ్ఛక్తి మంత్రిత్వశాఖ అభిప్రాయమవుతున్నది.

ఆయా ప్రాంత నదీ లోతులను అభివృద్ధి పరచుటకు దోహదమిచ్చే ఏ ముఖ్య ప్రాజెక్టును ఆవకుండా ఎవరికీ వస్తం రాకుండావుండేలాగన చేయడమే ప్రభుత్వోద్దేశమన్నారు. కేంద్ర జలవిద్యుచ్ఛక్తి సంఘంలో ప్రత్యేకోద్యోగులు, కృష్ణా, గోదావరి నదుల 'హైడ్రాలజీ'ని గురించి పరిశీలనలుగావిస్తున్నారు. ఈ విధంగా నదీ ప్రాంతాలలోను, ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లోను జరిగే పరిశోధనలు, పరిశీలనలు మూలంగా వివిధ రాష్ట్రముల మధ్య సంతుష్టికర సమాధానం రావచ్చునని కేంద్ర ప్రభుత్వం ఆశిస్తున్నది.

నదీబోర్డుల విరమణ

ఈ నివేదికను సరించి, ఇదివరలో తలపెట్టిన 'రివర్ బోర్డు'ల నిర్మాణాన్ని మాని వేయడం జరిగింది. The government had come to the conclusion that the setting up of River Boards was not necessary. now most of the functions of the boards were such as could be discharged by strengthening the existing organisations at the centre and in the states" అని ప్రకారం.

ప్రస్తుతం ఉన్న కేంద్ర రాష్ట్ర స్థాయిలో ఉన్న పంపులలోనే ఈ నదీ బోర్డులు చేసే చాలా సమలను నిర్వహించవచ్చునని ప్రభుత్వం అభిప్రాయానికి వచ్చింది. ఈ విషయాన్ని ఇంకా ఆర్థిక, అహార, వ్యవసాయశాఖ మంత్రులతో సంప్రదించుట కొనసాగించబడుతున్న నవి తెలియ జేశారు.

వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాములు జాతీయ దృక్పథంతో తమ అంతర్జాతీయ నదీజల వినియోగములను సామరస్యంగా పరిష్కరించుటకు మునుపటి చూపుతున్నవనీ, ఇది అభివృద్ధినియ విషయమనీ విశాల భావనలనీ తమ నివేదికలో పేర్కొన్నారు.

అంతర్జాతీయ నదీ బోర్డుల వివాదంతో అంద్రప్రదేశ్ తన ఎలాంటి వస్తం వాటికకుండా, జాతీయ దృక్పథంతో ప్రభుత్వం ప్రజలు తగు జాగరూకత పహించవలసి వుంటుంది.

15. అంతర్జాతీయ నదీజల పంపిణీ

రాజ్యాంగ నిబంధనలు

ఏ ఒక్క పెద్దనదీ, ఒక్క రాష్ట్రానికే చెంది వుండలేదు. అలానే కృష్ణా గోదావరి మహా నదులుకూడా. ఇవి ఉమ్మడి ఆనీ. ఉమ్మడి శ్రేయస్సుకు అనుగుణ్యంగా నదీజలాం సద్వినియోగం జరగవలసి వుంది. కాని ఇటీవలి కాలంలో నీటిపంపిణీ విషయంలో, ప్రాజెక్టుల విర్మాణంలో, అంతర్జాతీయ విధేదాలు తలెత్తినవి, ఈ కారణంగా త్వరితగతి సాగవలసిన మన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం కుంటున్నదంతా వచ్చినవి. అందుచే వివిధ రాష్ట్రాలమధ్య జల, విద్యుత్ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణ సందర్భంలోను, నీటి పంపిణీ విషయంలోను ప్రభుత్వ శాసనాది కారాలు గమనిద్దాం. సాంకేతిక విషయాలకు తోడు, న్యాయశాస్త్ర రీత్యాగూడా ఈ సమస్యను అర్థం చేసుకోవటం కొంత అవసరం.

1918 సంవత్సరానికి పూర్వం అనగా "మాంటేగు చెమ్ముపర్డు" సంస్కరణలకు పూర్వం, ఏ పెద్ద ప్రాజెక్టు కట్టాలన్నా ఇండియా గవర్నమెంట్ యొక్క సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటు అనుమతిలేనిదే పీటవడేదికాదు. రాష్ట్రాల మధ్యగాని, రాష్ట్రాలకు-కేంద్రానికి మధ్యగాని ఉత్పన్నమయ్యే తగాదాలు "ఒప్పందం" కుదుర్చుకొనటం వల్లగాని; లేక సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటు జారీచేసిన ఆర్డర్ల మూలంగా గాని సాధారణంగా పరిష్కరింపబడుతుండేది.

1921 సంవత్సర దరిమిలా. ఇరిగేషన్ రాష్ట్ర రిజర్వర్సు సబ్జెక్ట్ అయింది. జలవిద్యుత్ క్విట్టి ఉత్పత్తి అభివృద్ధి గూడా రాష్ట్రానిదేగాని "ట్రాన్స్ పర్టు" సబ్జెక్టు అయింది. 5 లక్షల రూపాయలు మించివుండే ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు ఎవైనావరే, ముందుగా సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటుకు, కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు నివేదించి మంజూరు పొందవలసి వుంటుంది.

1935 రాజ్యాంగ చట్టంలో నిబంధనలు

1937 నాటి రాష్ట్ర స్వపరిపాలన 11 ఆంశము 7వ రిస్టు వ షెడ్యూలుననుసరించి, నీటి సప్లయ, ఇరిగేషన్ కాలవలు, మురుగు పారుదల వీరు నిర్వహించుట, జల విద్యుత్ క్విట్టి మున్నగునవన్నీ రాష్ట్ర అసెంబ్లీ అధికారాలకే లోబడివుంటవన్నాడు నదీ నావికా మార్గం కొంతవరకు రాష్ట్రం. కొంతవరకు కేంద్రానిది అయినది. దీనితో రాష్ట్రాలగుండా ప్రవహించే నదీ జలాలును అయో రాష్ట్రాలు వినియోగించుకో వీలైనది. కాని రాష్ట్రాలమధ్య

ఉత్పన్నమయ్యే నీటి తగాదాల పరిష్కారానికిగాను దేశవ్యాపిత దృష్టితో కేంద్ర యంత్రాంగం లేకపోవడం ముఖ్య లోపంగా కనుపించింది. అయితే 1970-1971 వెక్షనుల ప్రకారం ఆయా రాష్ట్రాలు అంతర్జాతీయ వడీ జలాలను వినియోగించుకోవడంలో కొన్ని వియను విబంధనలు పరిష్కరించబడినవి. వీటినిబట్టి ఏదైనా ఒక రాష్ట్రం ఇతర రాష్ట్రం ప్రయోజనాలకు భంగకరంగా ఏదైనా చర్య జరిపే యెడల ఆలా వ్యవధిపై రాష్ట్రాలు గవర్నరు జనరల్ వద్దపేర్కాదు చేయవచ్చును. ఆయన విచారణకు ఒక కమీషన్ ను నియమిస్తాడు. కమీషన్ నివేదికను పరిశీలించి గవర్నర్ జనరల్ తనకు తోచిన ఉత్తర్వు చేస్తాడు. 81 వెక్షను వసుపరించి ఆ ఉత్తర్వును ఆయా రాష్ట్రాలవారు విధిగా అమలుజరిపి తీరవలెను.

అప్పటి అవిభక్త భారతదేశంలో, సింధునది మీద దాని ఉపనదులంపైనే నిర్మాణమైన, కట్టనున్న ప్రాజెక్టులనుగూర్చి సింధు రాష్ట్రం పాంచాల రాష్ట్రంపై పేర్కాడుచేయడం జరిగింది. గవర్నర్ జనరల్ 941లో వర్, డి. యన్. రావు యాజమాన్యం క్రింద ఒక కమిటీని నియమించాడు. యు. పి. మద్రాసులోని ఇంజనీర్ల నిర్దేశించిన పథ్యంగా వేళారు. ఈ కమిటీ సింధు వడీ జలాల పంపిణీ పనులను పరిశీలించారు. ప్రపంచంలోని ఇతర దేశాలలో ఈ వడీ జల పంపిణీ ఏ మేరూ ప్రారంభమైందో, వాటిని పరిశీలించి నివేదికను పంపించారు.

దీనిని బట్టి ఒక రాష్ట్రంలో నిర్మించబడుతున్న ప్రాజెక్టులు, మరొక రాష్ట్రానికి వస్తూ యకంగా వుండరాదు. ఆయా నదులు ప్రవహిస్తున్న రాష్ట్రాల వరస్పరం సంప్రదించుకొని ప్రాజెక్టులు నిర్మించుకోవడం సముచితంగా వుంటుంది.

జనీవా కన్వెన్షన్ ను బట్టి గూడా ఆయా నదులు ప్రవహిస్తున్న అన్ని రాష్ట్రాల ప్రజల క్షేమా కోసం, వాటి జలాలు ఉపయోగపడవలసి వుంటుండేగాని, రాష్ట్ర సరిహద్దులను బట్టి సంకుచితంగా వ్యవహరింపకూడదు. పదులకు ఎగువ భాగాన వున్నవారు, దిగువనున్న రాష్ట్రాల వారి ప్రయోజనాలకు భంగం కలుగనీయకూడదు. ఇది అంతర్జాతీయ వ్యాయమానానుగుణ్యమైనది.

వడీజలాల పంపిణీ విషయంలో ఆయా రాష్ట్రాల మధ్య ఏదైనా ఒడంబడిక జరిగి యున్నయెడల మరల కొత్త ఒడంబడిక జరిగేంతవరకు వ్యాయమానప్రకారం ఆ మొదటి ఒడంబడిక అమలులో ఉంటుందని శ్రీ బి. యన్. రావు కమిటీవారు ఆ సందర్భంలో వ్రాశారు. 1941 సం॥లో ఈ సింధునది కమిటీ నివేదిక వెలువడింది.

1942 సం॥లో ఇండియా గవర్నరు మెంట్ "కేంద్ర జల విద్యుత్, వానిగేషన్ కమీషన్ కొందరు ఇంజనీరింగ్ నిపుణులతో ఏర్పాటు చేసింది. ఈ కమీషన్ అందుకు సంబంధించిన

రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలతో సంప్రదించి వారికి సచ్చెప్పటం మూలంగా ప్రాజెక్టు స్క్రీములను సమన్వయం చేయడం. జల సంపత్తిని దేశవ్యాప్త దృష్టితో సద్వినియోగం చేసుకొనే పథకాలు రూపొందించడం మొదలైన విద్యతలు ఈ కమిషన్ కు యిచ్చారు. దరిమిలా, కేంద్రంలో "వర్క్స్, మైన్, పవర్" విషయాలమీదే ప్రత్యేక మంత్రిత్వశాఖ నొకదానిని నెలకొల్పారు. ఐతే సచ్చెప్పెన్నప్పటికీ అంగీకరించనటువంటి రాష్ట్రాల విషయంలో జోక్యం కలిగించుకోవడానికి కేంద్ర గవర్నమెంట్ కు కానవచ్చిన అధికారాలేవీలేవు కారణం వీటి వనరులకు సంబంధించిన 1936 చట్టంలోని అంశాలు యింకా అలానే నిలచి వున్నవి

1950 రాజ్యాంగ చట్టం

స్వరాజ్యపతరణనంతరం 1950లో మాత్రం రాజ్యాంగ చట్టం ఆమలులోకి వచ్చింది. ఆ చట్టంలోని 262వ సెక్షన్ ప్రకారం భారత పార్లమెంట్ సదీజలాలకు సంబంధించిన అంతర్జాతీయ వివాదాలను, ఒక బ్రిటన్ లోకు సంపేందుకు కాననం చేయవచ్చును. సుప్రీంకోర్టు గాని, మరే కోర్టుకుగాని జోక్యం కలిగించుకోగూడదని కూడా చట్టం చేయవచ్చును. అయితే ఈ సదీ జలాలను ప్రజాక్షేమాన్ని గుర్తించి సక్రమంగా ఆయా రాష్ట్రాల వినియోగమునకు ఏర్పాటుచేసే అధికారం పార్లమెంట్ కు వుంది ఎగువ దిగువ రాష్ట్రాల వారి వీటి పంపిణీకి కొన్ని నిబంధనలు చేయవచ్చును, పార్లమెంట్ చేయు నియమ నిబంధనలు సరిగా ఎగువ రాష్ట్రాల వారు ఆమలు జరుపుచున్నారో లేదో చూడటానికి, వారి స్క్రీములను పరిశీలించేందుకు గూడా కేంద్ర ప్రభుత్వం వీలుకలిగించవచ్చును

మన మాత్రం రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించేటప్పుడు 1936 చట్టం 74 అంశం 2వ లిప్తు 7వ సెక్షన్ లోని లోటుపాటను సవరించుటకు కొంత ప్రయత్నం జరిగింది.

"Development of Interstate rivers and Intestate waterway for Purpose of flood control, Irrigation, Navigation and hydro - Electric power and for the purposes where such development under control of the union is declared by Parliament by Law to be expedient in the Public interest will be a union Subject." అని రచనా సంఘం వ్రాసింది.

ఇంతకు పూర్వం గవర్నర్ జనరల్ చే నియమించబడిన కమిటీ, వివాదాల పరిష్కారానికి మాత్రమే సంబంధించి, దానిపై గవర్నర్ జనరల్ తనకు తోచిన ఉత్తర్వులియడం జరుగుతుండేది. కాని ఈ మాత్రం రాజ్యాంగంలో, ప్రజాస్వామికంగా వచ్చిన మార్పు గమనార్హం.

నదీ జలాల వివాదం, ప్రధాన న్యాయమూర్తిచే నియమించబడిన "ట్రైబ్యూనల్"చే పరిష్కరించబడుతుంది.

రాష్ట్రాంగం ప్రకారం పాస్లమెంట్కు లబ్ధించిన అవకాశాలనుబట్టి పాస్లమెంట్లపై "అంతర్జాతీయ జలవివాద చట్టమును సవరించు చట్టమును River Boards Act of 1960) చేశారు.

అంతర్జాతీయ నీటి తగాదాలను పరిష్కరించేందుకు భారత ప్రభుత్వం ఒక నియమావళి తయారు చేసింది. రెండు లేక అంతకంటే ఎక్కువ రాష్ట్రాల మధ్య నీటి తగాదాకు సంబంధించి వచ్చిన వివాదాలను ఎలా పరిష్కరించుకోవాలో తీర్పుని సమాధికి ఉద్దేశించిన ఏ వద్దలలో నియమించాలో కొన్ని వివరాలుగూడా తయారుచేశారు. 1960 సం. అంతర్జాతీయ నీటి తగాదాల చట్టంలో 18వ సెక్షన్ కింద రూపొందించిన నీటి తగాదాల నియమావళిని 1968లో ప్రకటించింది. రాష్ట్రాల మధ్య నీటి తగాదాల వచ్చినప్పుడు సుప్రీంకోర్టులో పని చేస్తున్న న్యాయమూర్తిని గాని లేదా రికైతు అయిన న్యాయమూర్తినిగానూ హైకోర్టుజడ్జిని గాని ఏకపక్షం ద్వారా భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి నియమించబడుతుందని ఈ చట్టంలోవుంది.

ఏదైనా నీటి తగాదాను తీర్పుకోసం, ట్రైబ్యూనల్కు సంపాదించి కోరిన పక్షంలో ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆ తగాదా వివరాలను భారత ప్రభుత్వానికి, జల విద్యుత్ శాఖ కార్యదర్శికి లేఖ వ్రాయాలని నియమావళిలో వుంది. తమతమ వాదాలూ, చెప్పకొనేందుకు నిర్ణీత పాఠములో ఓర్చివ్వకాలంలో ప్రతినిధులను నియమించబడినట్లయితే ఆయా పక్షంను కోరుతున్నది ఈ చట్టం సమాధికి ఆపనివ్వన అర్హత నియమావళిని గూడా ఏర్పరిచింది ఈ చట్టము మొదట్లో కేంద్రమే తీర్చుంది, జడ్జి తీర్పునుపొంది తర్వాత చట్టంను రాజ్యాంగంబట్టి ట్రైబ్యూనల్ తీర్పును అన్ని పక్షాల శ్రుతిపాతకాలవంటే. ఆ విజ్ఞయం ఆమెయిలాకి వస్తుంది, ఇవీ ముఖ్యంగా.

"సవరించు" చట్టము వసునరించి మొదట్లో కృష్ణా-గోదావరి రివర్ బోర్డు ఏర్పరచుటకు కేంద్ర ప్రభుత్వం తలపెట్టింది. కాని కేంద్ర రాష్ట్ర స్థాయి గున్న సంస్థలతోనే ఈవేది బోర్డు చేసే చాంపనులు విరర్తరించబడుతుంది. రివర్ బోర్డు వివాదాన్ని ప్రస్తావించి మానివేసి నట్లు తెలుస్తున్నది ఈ విషయాన్ని ఇంకను అర్థం, అహం వ్యవహారాలా మంత్రులతో సంప్రదింపులు కొనసాగించబడుతున్నవట.

"నదీ జల పంపిణీ తగాదా" చట్టాన్ని వసునరించి మన దేశంలో ఇటీవల కొత్త తీర్పు లిచ్చినట్లు ఏమీలేదు. వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు, జాతీయ దృక్పథంతో అంతర్జాతీయ నదీ జల వివాదాలను సామర్య పూర్వకంగా పరిష్కరించుకొనుటకు సుముఖత చూపుతావని కేంద్ర జ. విద్యుత్ మంత్రిత్వశాఖ ఆవిశ్రాయనడుతున్నది.

ఆ త ర దే శా ల అ ను భ వా లు

అమెరికా, కెనడా దేశాలలో అనేక ముఖ్య నదులు ప్రవహిస్తున్నవి. అమెరికాలో 'డెనసీ' నది కెంటకీ, టెనసీ, మిసిసిప్పీ, ఆలబామా, జార్జియా రాష్ట్రములగుండా ప్రవహిస్తున్నది. ఇది మిసిసిప్పీ నదియొక్క ఉపనది. డెనసీ వాలీ అధారిటీ (T. V. A. అనే సహకార సంస్థ డెనసీ నదిపై వివిధ ప్రదేశాలలో 28 అనంతలు కట్టి సద్వినియోగంలోనికి తెచ్చినది నదిపై రాకపోకలకవకాశం కల్పించుకొన్నారు. దాములపెద్ద విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేయుట ద్వారా అనేక చిన్న పెద్ద పరిశ్రమలనభివృద్ధి చేసుకున్నారు.

జర్మనీ దేశంలో "రైన్ నది" చాలా ముఖ్యమైనది. ఈ నది జర్మనీలో ఉత్తరముగా పారి హాబెంబర్గ్ ప్రవహించి, అటు తర్వాత ఉత్తర సముద్రమున కలియుచున్నది. సెంటు లారెన్సు నది అంటారియా సరస్సులో వుట్టి ఈశాన్యముగా పారి అట్లాంటిక్ మహాసముద్రములో కలియుచున్నది. ఈరీ, అంటారియా సరిస్సుల మధ్య 18 అడుగుల ఎత్తు నుండి వది "నయాగరా" జలపాతమున్నది. దీనివల్ల ఉత్పత్తి అయ్యే జలవిద్యుచ్ఛక్తి కెనడా అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములకు ఉపయోగపడుచున్నది. ఇలా రాష్ట్రాలమధ్యనే గాకుండా దేశాల మధ్య గూడా ప్రవహించే నదులనుండి ఆయా దేశాలు ప్రయోజనాన్ని పొందగలుగుచున్నవి

ఇక్కడొక ముఖ్యవిషయం గమనించాలి. అమెరికాలో ఇరిగేషన్ విద్యుచ్ఛక్తి "కేంద్ర పబ్లిక్స్ లు." ప్రాజెక్టుల ప్లానింగు అంతా కేంద్రమే చేస్తుంది. నిర్మాణ బాధ్యతలను ప్రైవేట్ కంపెనీలకిస్తారు. వాళ్ళు దళంవారిగా ఆయా స్థానములను పూర్తిచేస్తారు. రష్యా, చైనా దేశాల్లో వివిధ రాష్ట్రముల గుండా ప్రవహించే పెద్ద నదులున్నాయి. అక్కడ రాష్ట్రీయ వైరుద్ధ్యాలంటూ లేవు గాబట్టి, బ్రహ్మాండమైన ప్రాద్రోవిడెక్టిక్, ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులను స్వల్పకాలంలో కట్టకొనగలుగుతున్నారు.

మన దేశంలో పెద్ద ప్రాజెక్టుల రీజైనింగ్ కేంద్ర జల విద్యుత్ కళా చేస్తున్నది. నిర్మాణ బాధ్యతను పాద్యమైనంత వరకు రాష్ట్రాలు వహిస్తున్నవి. రెండు, మూడు రాష్ట్రాల మధ్య అవసరమైతే 'జాయింటు కంట్రోలుబోర్డు' లాంటిది ఏర్పరచుకొని పనులు కొనసాగించుకొంటున్నారు. ఇండియా, పాకిస్తాన్ ల మధ్య కాల్వనీటి తగాదాలు ఉత్పన్నమైనవి దీర్ఘ వర్షాల తర్వాత, ఉభయదేశాల ఇంజనీర్లు కాల్వనీటి తగాదాలను కొంత పరిష్కారం చేసుకోటం జరిగింది.

నదుల నీటి విషయంలో యిక్కడ వచ్చిన చిక్కులే యితర దేశాలలో గూడా వచ్చినవి. అమెరికా అప్రేలియాలాంటి చోట్ల నావికా మార్గాలు నిర్వహించే బాధ్యతలు, వరద నివారణ

పదకాం మొదట్లో ఫెరెస్ట్ ప్రభుత్వాలకే అప్పగించటం జరిగింది. "రెవెన్యూ" వారి స్కీము అనుభవాలచూస్తే వదీలోయ ప్రాంతాల కేవలం రాజకీయ పరిమితులలోనే ఆలోచించటకు పీటకాదనీ, విహారాధ్య ప్రయోజనాల దృష్టిలో ఐక్య ప్రాతిపదికమీద సక్రమంగా వివ్వాదం గావించుకొనిగలరనీ స్పష్టపడింది.

Every river system is an indiscisible Physical unit which should be so developed as to render the greatest possible Service to the whole human community, which it serves wheathers or not that Community is decided into two or more political Jurisdictions అన్నాడు. ఈ విధంగా కొన్ని అంతర్జాతీయ కట్టడాల్లు ఏర్పరచుకొని నదీ జలాలు అందరికీ సద్వినియోగ చుట్టేటట్లుగా పదకాం రూపొందించుకొని అభివృద్ధిని సాధించుకొంటున్నాడు.

ఇరిగేషన్, విద్యుదుత్పత్తి ఈ రెంటిలో దేవితెలా ప్రాధాన్యమివ్వాలి? అనే అంశం చాలాకాలంనుండి ఇంజనీర్ల ఆలోచనలో నున్నదే. ఒక్కొక్కప్పుడు ఉన్న నీటిని సద్వినియోగం చేసుకోవటంలో, రెంటికీ తీవ్రపైరుద్వారా కూడా వచ్చినవి. 1927 జూన్ లో J. C. Stevens "Steam regulation with reference to Irrigation and power" అను గ్రంథంలో ఇలా వ్రాశాడు:

"Irrigation is generally recongnised as the superior use of water and right fully so. Water supuly alone governs the extent of irrigation but does not govern solely the amount of, Power that may be developed as both head and supply are the factories in hydro electric development.

"There are many substitutes for water in power generation but there is no substitue for water in irrigation"

"In many cases harmony can be fostered and much can be done to eliminate conflicting interests Power must concede the superior right to Irrigation and in the long run will benefit substantially by that concession"- అని వ్రాశాడు.

మన దేశంలో అన్నిటికంటే వ్యవసాయానికి, అహార ధాన్యాల ఉత్పత్తికి ఆత్యంత ప్రాధాన్యత వుంది. వ్యవసాయాభివృద్ధికి నీటి వనరులు అత్యంత అవశ్యకం. ఈ దృష్ట్యా చూస్తే "కోయనా" పిక్చర్ పకకంవల్ల అమూల్యమైన కృష్ణా జలాన్ని దండుగ చేస్తున్నారని స్పష్టపడుతున్నది.

అంతర్జాతీయంగా, నదీజల వినియోగంలో కొన్ని కట్టబాట్లు ఏర్పడినవి. మన దేశంలో అంతర్జాతీయ తగాయిదాలను పరిష్కరించుటకు రాజ్యాంగరీత్యా కొన్ని నియమ నిబంధనలు రూపొందించుకొన్నాము. నదీ జలాల వినియోగంలో అనుసరించవలసిన "న్యాయం" వుంది. "నదులు ప్రవహించే రాష్ట్రాల పరిహద్దులతో సంబంధం లేకుండా ఆ నదుల వరీవాహక ప్రదేశంలో ఎక్కడ ఎంత ఎక్కువ అహార ధాన్యాల పంటకు, ఎక్కువ మంది ప్రయోజనానికి వీలుండుదో అక్కడ ఎక్కువ నీటిని ఉపయోగించాలి"నేజే ఆ న్యాయం-అందుచే సాధారణ న్యాయధర్మ సూత్రాలను పరికించినా, సాంకేతిక రీత్యా చూచినా, న్యాయశాస్త్ర రీత్యా ఆలోచించినా, మన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో ఇంతటి జాప్యం కావలసిన అవసరం ఎంత మాత్రం లేదు. 196 సం॥లో జరిగిన కృష్ణా గోదావరిల నదీజల ఒప్పందం ఆగ్రిమెంటు' 2 సంవత్సరాలకుగానూ పునః పరిశీలనకు వీలుకాదు. కాగా గత ఐదారేండ్ల నుండి అనవసర కాల హారితో, వృధావ్యయంతో, మన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణాలు కుంటుపడిపోయిన దుర్గతి వట్టిందని చెప్పవలసివుంది. ఈ అంతర్జాతీయ నదీజల పంపిణీ సమస్యను సాంకేతిక న్యాయశాస్త్ర రీత్యాగాక, రాజకీయ స్థాయికి తేవడంవల్ల ఈ స్థితికి పరిణమించింది.

16. 1951 అంతర్జాతీయ ఒప్పందం

కృష్ణా నదీ జలాలను సర్వీసయోగం చేసుకోవటమేగా అనే పనులపై బేరబిటా నూలు పోషనూపిన తరువాత ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో కృష్ణా, పెన్నార్ పరకాష్ణి యూనుచేసి, దక్షిణానికి నీరు తరలించజేయు సంబంధంలో, అంద్రులు సరీలోయ వాసుల ర్యామనమ్మతమైన హక్కులకై అందోళన గావిస్తున్న కారణమిది. ఈ కిన్నాసప్రాయాలను పరిష్కరించే నిమిత్తం నేషనల్ ఫ్లావింగ్ కమిషన్ వారిచే 1 1 జూలై 27, 2 తేదీలతో పాంజాయి మైసూరు, హైదరాబాద్, మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ప్రతినిధుల సమావేశ మొకటి క్రిందో ఏర్పాటు చేయబడింది

అప్పటి సమావేశము సకు బొంబాయి మంత్రి జీవరాజ్ మేహతా, మద్రాసు మంత్రి భక్త కృష్ణం మైసూరు ముఖ్యమంత్రి కె. సి. రెడ్డి, హైదరాబాద్ సర్వాట్ థైన్యార్జంగ్, కేంద్రమంత్రి యల్ వి గిగ్గిర్, ఫ్లావింగ్ కమిటీ అధ్యక్షులు వి. టి. కృష్ణమాచారి, కేంద్ర అండ్రియత్ కమిషన్ అధ్యక్షుడు వి. యన్. ఖోస్లా, డైరెక్టర్ రాక్టర్ కె యల్. రావు మొదలగువారంతా హాజరై చర్చలో పాల్గొన్నారు.

ఇంతకు పూర్వం, ఒక్కొక్క విజ్ఞప్తి ప్రాజెక్టుకు చెందిన విషయంపైనే, దానితో సంబంధము గల రాష్ట్రాల మధ్య కొన్ని ఒడంబడికలు జరుగుతుండేవి. 1944లో తుంగభద్రా జలాలను గూర్చి ఒక "అగ్రిమెంటు" కుదిరించి కృష్ణా, గోదావరి కావేరీ తుంగభద్రా నదులపై కట్టబడి చేయు ప్రాజెక్టులను గూరి గూడా ఒడంబడికలున్నాయి. ఒక రాష్ట్ర ఒక ప్రత్యేకమైన ప్రాజెక్టును నిర్మాణం చేయదలచినప్పుడు, ఆ నదులు ప్రవహిస్తున్న పరిసర రాష్ట్రాల వారి అంగీకారం పొందవలసి వచ్చేది.

1951 సం॥లో కృష్ణా, గోదావరి నదీ జలాల పంపిణీనిగూర్చి వరుగు చర్చలు జరిపి ఇందుకు సంబంధించిన వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య ఒక ఒడంబడిక చేసుకోటం జరిగింది. అప్పటి నీటి విభజన గ్రిమెంటు, ఈ క్రింది ప్రాతిపదిక ననుసరించి చేసుకోబడింది

(1) 1897-08 సం॥ నుంచి ధవళేశ్వరం వద్ద విజయవాడ వద్ద పాలీవా నీటి పావు కల వివరాలను దట్టి (2) వివిధ రాష్ట్రములలో అయా కాలములలో మన్న పాగుబడి ప్రాంతం, నీటి వివిధయము నమనరించి: 3 నదీ జలాలను వివిధ రాష్ట్రములలోముమ్మందు ఉపయోగించుకోటానికున అవకాశములను బట్టి ఈ క్రింది ఒడంబడిక జరిగింది.

1965 విభజన ఒకటేది కృష్ణానది

విజయవాడ పద్ద తీసిన కొంతకాల ప్రకారం కృష్ణానదిలో సాలీనా నీటి ప్రవాహం 1715 టి. యం. సి. అడుగులని అంగీకరించబడింది. ప్రస్తుతం వాడుకొంటున్న వాటికి నిర్మాణంలో ఉన్న ప్రాజెక్టులకు ఆయా రాష్ట్రాలకు యీ క్రింది విధంగా నీరు కేటాయించబడింది.

(టి. యం. సి. అడుగులలో)

1. బొంబాయి	176
2. హైదరాబాద్	180
3. మైసూరు	95 5
4. మద్రాసు	280

మొత్తం. 745

మొత్తం నదీ జలాలలో యీ పై సుదూరమరించిన నీరు పోను కొత్త ప్రాజెక్టులకు 970.5 టి. యం. సి. అడుగులుంటుంది. దీనిని ప్రాథమికంగా 1 వెయ్యి టి. యం. సి. అడుగులుగా భావించి, యీ క్రింది విధంగా ఆయా రాష్ట్రములకు విభాగించడం జరిగింది.

రాష్ట్రం	టి.యం.సి. అ.
బొంబాయి	240
హైదరాబాద్	280
మైసూరు (తాత్కాలికంగా)	10
మద్రాసు	470

ఈ పై వెయ్యి టి. యం. సి. అడుగులకు మించి వుండే జలాలను బొంబాయి 31%, హైదరాబాద్ 80%, మైసూరు 1%, మద్రాసు 8% విభాగించుకొనవలసి ఉంటుంది.

1951 నం. ఒకటేది కృష్ణానది తర్వాత రాష్ట్రాల పునర్విభజన అయిన తదుపరి జాతీయ ప్రణాళికా సంఘం వివిధ రాష్ట్రములకు మంపిన కాఫీదులను బట్టి కృష్ణ నీటిలో 56% మనం వాడుకొనుటకు హక్కున్నట్లు స్పష్టపడుతున్నది. ఇలానే మైసూరుకు 27%, మహారాష్ట్రానికి 16.8% అని ప్లానింగ్ కమిషన్ నిర్దేశించింది.

గో దా వ రి

దవశోక్త్యం వద్ద తీసిన కొంతల ప్రకారం గోదావరిలో పాలినా నీటి ప్రవాహం 200 టి. యం. సి. అడుగులని అంగీరించబడింది. ప్రస్తుత వాడకాలకు, వినియోగంలో నున్న ప్రాజెక్టులకు ఆయా రాష్ట్రములకు యీ క్రింది విధంగా నీరు కేటాయితగడమైనది. బొంబాయి 58, హైదరాబాద్ 20. మధ్యప్రదేశ్ 80, మద్రాసు 300 మొత్తం 658 టి. యం. సి. అడుగులు.

ఈ కేటాయింపులకు పోగా మిగిలిన 1985 టి.యం.సి. అడుగుల నీరు (మూలంగా 1900) ఆయా రాష్ట్రములకి క్రింది విధంగా పంపిణీ చేయగలమనది.

రాష్ట్రం నేరు	టి.యం.సి. అ.
1. బొంబాయి	57
2. హైదరాబాద్	494
3. మధ్యప్రదేశ్	458
4. మద్రాసు	298

ఈ సడీ జరాల పంపిణీ 2 ఏండ్ల అనంతరం మరల సమీక్షించబడుతుందని ఒడబడిక చేసుకొన్నారు

వి థి జ న బ డం బి డి ర్

మహారాష్ట్ర ప్రెసూరు ముఖ్య ప్రముఖులు స్వయంగా హాజరై తమతమ ప్రాంతాల ప్రాజెక్టులకు కావలసిన నీటి వాటాకై కృషి చేశారు. హైదరాబాద్ తరపున నవాబ్ అలీయాద్ జుంగ్ మరాటీ, కర్నాటకానికి, తెలంగాణమునకు కావలసిన నీరు కోరారు. నీటిన్నిటివి! పను స్వయం పరచి, ఇంటింత కాతం అని నిర్ణయం జరిగింది. ఈ కాతం నీటి వల్లయి కొంత ఎక్కువగా వున్నా. తక్కువగా వున్నా వ ర్తిస్తుందనుకొన్నారు. యాంజింగ్ ప్రభువులు "కోయినా" నీరు వురాగా అరేబియా "ముద్రంబోకి మళ్ళిస్తున్నందులకు అభ్యంతరం తెలిసినా, గార్గీర్ వలన సర్దుబాటు చేసుకోవలసి వచ్చింది కొయినా స్క్రీముకు 87 5 టి యం. సి అడుగుల నీటిని పరిమితం చేస్తూ ప్రైవిధంగా కేటాయింపులు చేశారు

"The above allocations are subject to the condition that the diversion of supplies across the western

ghate for Koyna Project will be limited to 67.5 T.M.
C' ft అని నిర్ణయించుకొన్నారు

అప్పటికి ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడలేదు. సమావేశంలో ఆంధ్రల తరపున ప్రతి నిధిమేలేరు ప్లామెంట్ సభ్యులైన శ్రీ మోహరి స్యానారాయణగారి బోటివారు అప్పట్లో ఓమర్శిస్తూ ఇలా వ్రాశారు. "ఇంత ముఖ్య నిర్ణయాలు తీసుకొన్న ఢిల్లీలో జరిగిన ఈ అంశ రాష్ట్రీయ సమావేశంలో ఒక్క ఆంధ్రుడు కూడా లేకపోవటం, ఆంధ్రదేశ ప్రజలయొక్క గొప్ప దురదృష్టాలలో ఒకటి" అన్నారు. ఆంధ్రులకున్న ఇట్టి అననుకూల పరిస్థితిలో ఆ సమావేశంలో ఒడంబడిక జరిగిందని గ్రహించవలసి వుంది. సమగ్రమైన సాంకేతిక సమస్యల తర్వానంతరం, రాజకీయ దృక్పథం లేకుండా నాలుగు రాష్ట్రాల ప్రభుత్వం ప్రతినీకులు, ప్రముఖ ఇంజనీర్లు, కేంద్ర మంత్రులు ప్లానింగ్ కమిషన్ సమక్షమున కుదుర్చుకొన్న ఒప్పందం ఇది ఈ ఆగ్రిమెంట్ లోపిందగ్గరకు అమలులో వుంటుంది అంతా అంగీకరించారు.

భోస్లా కమిషన్

తర్వాత కృషా సదీ జలాలను ఏమే ప్రాజెక్టుల ద్వారా సద్వినియోగం చేయకూడదనే దానికి, భోస్లా కమిషన్ నియామకం జరగటం, వారు లోపభూయిష్టమైన కృషా - పెన్నారు ప్రాజెక్టులను కాదని ప్రత్యక్షమయంగా నందికొండ నిర్దేశ్వరం పులిచింత పెన్నా ప్రాజెక్టులను దశలవారీగా నిర్మాణం గానించవలసి వుంటుందని తమ నివేదికలో సిఫార్సు గావించడం జరిగింది. మరొకటి పరిశీలనలు సాగించి ఆంధ్ర హైదరాబాద్ రాష్ట్రాలు ఒక జాయింట్ రిపోర్టును సిద్ధంచేసివని ప్లానింగ్ కమిషన్ దానినంగీకరించింది. నాగార్జునసాగర్ కు భారత ప్రధాని శంకరావినోత్పవం జరిపారు

1968 సం.లో రాష్ట్రాల పునర్విభజన జరిగింది, కొత్త ప్రాంతాలను కలుపుకొని బాషా రాష్ట్రాలేర్పడినవి. కృషానదిమీద "శ్రీశైలం" ప్రాజెక్టును, గోదావరిమీద "పోచంపాడు" ప్రాజెక్టును ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం రూపొందించుకొన్నది

రాష్ట్రాల పునర్విభజనానంతరం, ప్లానింగ్ కమిషన్ ఆమోదంతో కేంద్రప్రభుత్వం 1916 ఆగ్రిమెంటులో కొన్ని సర్దుబాట్లు చేస్తూ రాష్ట్రాలకు లేఖవంపించి. ఈ కేటాయింపుల వాదారంభమకొనే తృతీయ వందవర్ష ప్రణాళికలో మంచవలసిన ప్రాజెక్టుల పరిశీలన జరుగుతుందని గూడా తెలియజేశారు.

**రాష్ట్రాల పునర్విభజన ననుసరించి చేసిన తాత్కాలిక
సర్దుబాట్లు (1960 జూన్)**

నది పేరు రాష్ట్రం పేరు	ఇంతకుముందు అమలులో వున్న ప్రస్తుతం నిర్మాణంలో వున్న ప్రాజెక్టులకు	ఇవిష్యంలో ప్రాజెక్టులకు	మొత్తం
కృష్ణానది మహారాష్ట్ర-	186 టి. ఎం. సి.	150 టి.ఎం.సి. 299 టి.ఎం.సి.	
మైసూరు	242 "	296 "	475 "
ఆంధ్రప్రదేశ్	886 "	617 "	989 "
			1744 "
మహారాష్ట్ర	80.50 "	489.51 "	518 "
గోదావరి. మైసూరు	9.29 "	8 "	5.20 "
ఆంధ్రప్రదేశ్	498.50 "	1262.51 "	1761.0 "
ఒరిస్సా	— "	—	80. "
మధ్యప్రదేశ్	10.90 "	202	990.20 "
			<hr/> 2471.40

రాష్ట్ర ప్రభుత్వముల ఆవిప్రాయాల స్వీకరించి, 1951 ఏప్రిల్ 24 2^వ తేదీలో ఇంజనీర్లు అధికారస్థాయిలోను; 24 2^వ తేదీలో మంత్రిల స్థాయిలోను సమావేశాలు జరిగి : వి. ఈ సమావేశంలో "1951 ఒడంబడికే చెల్లవేరదని" మైసూరు మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వ ములు వాదించసాగాయి. మహారాష్ట్ర గవర్నరుమెంటు పోషంపాడు స్కీమును ప్యూరికేరించింది సైనులు ప్రభుత్వం శ్రీకైలం ప్రాజెక్టును ప్రతికూరించింది. అగ్రిమెంట్ ప్రకారం ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వాటాకు చెప్పిన నీటితోనే శ్రీకైలం పోషంపాడు ప్రాజెక్టును నిర్మాణం చేసుకో దలచుకొన్నాము. ఇందు అదనంగా కోరుతున్నదేమీలేదు నీటినేమీ గమనించకుండానే 1951 సం॥ ఒడంబడికను తిరగదోడాలనీ, తమకేదో తీరివి అన్యాయం జరిగిందనీ వారందో శన చేయసాగారు. 1950 సం॥నుంచే అనేక లెక్కలు, స్కీములు తయారుచేసి, కేంద్ర ప్రభుత్వంపై రాజకీయంగా ఒత్తిడికి నిర్దమైనారు.

న్యాయాధ్యక్షుడిశాఖ 1951 అగ్రిమెంట్ "ఒప్పందంగానే"గాక "అవార్డు"గా కూడా చెల్లవేరదని అనబలి న్యాయాధ్యక్షునికీ వక్రభాష్యాలు చెప్పడమే అవుతుంది. కారణంశరము

ం య ప్రభుత్వము, వ్యక్తులు మారుతూవుండవచ్చు. అంతమాత్రంచేత చేసుకొన్న ఒడంబడికలు ఎప్పటికప్పుడు మారుతూవుండవలసిందేనా? మళ్ళీ మరొక ఒప్పందం చేసుకొందామనుకుందాం. దానికి మాత్రం చివరెక్కడ? ఇప్పుడు మరల ప్లానింగ్ కమిషన్. కేంద్ర ప్రభుత్వాధికార్ల సమక్షంలో చేసుకోబోయ్యే ఒప్పందాలకు మాత్రం విలువేముంటుంది?

దీనిని బట్టి నెహ్రూ గవర్నమెంట్ చేసుకొన్న ఇండొ పాకిస్తాన్ ఒడంబడికలు యిప్పుడు రద్దగవలసిందేనా? రాష్ట్రాల పునర్విభజన సందర్భంలో న్యాయంగా రావలసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ భూభాగాలు ఐక్యారీ, కోలారు ఐంగారు గనులు, తిరుత్తనీ తిరువెమ్మ తాలూకా ఐదంపురం ప్రాంతాలు ప్రక్కరాష్ట్రాలలో కలిసినవి. చేసుకొన్న ఒడంబడికలకు మధ్యవర్తి తీర్పులకు విలువ లేదనుకొంటే వటాస్కర్ రిపోర్టు రద్దగవలసిందే. సరికొత్త పరిహద్దుకమిషన్ను వేసి మరల పరిశీలించాలిందే! కావున ఈ వివాదాలకు అది అంత్యంలేకుండా తయారయి, జాతి ఐక్యతనే భంగపరిచే స్థితి ఏర్పడుతుంది. ఒక చెరు సాంప్రదాయాన్ని ప్రవేశపెడుతున్న వారొకాడు.

" ౪ | ఒప్పందం" చెల్లనేరదని మైసూరు, మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వములు చేసిన వాదనలను అంగీకరించి ఆ ' ఒప్పందం కేవలం అమలుపరచ వీలులేనిది, న్యాయహితంకానిది, చెల్లనిది" అని కేంద్ర న్యాయశాఖ, అటార్నీ జనరల్ గూడా అభిప్రాయపడి సలహాయచ్చినట్లు కేంద్రమంత్రి హాఫీజ్ వెల్లడించాడు. తమ సమక్షంలో చేసుకొన్న పెద్దల ఒడంబడికను గౌరవిరించడంలో కేంద్ర ప్రభుత్వాధికారులు మంత్రులు అనుసరించిన విపరీతవైఖరి, న్యాయశాస్త్ర వేత్తలను నైతం ఆశ్చర్య చికితులను చేస్తున్నది. దీనివల్ల ఆంధ్ర ప్రజాభిప్రాయాన్ని, రాష్ట్ర శాసన సభ ఏకగ్రీవంగా చేసిన తీర్మానాన్ని త్రోసిపుచ్చినట్లు స్పష్టపడుతున్నది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనసభ తీర్మానం

"కృష్ణా, గోదావరి నదీజలాల పంపిణీ ఒప్పందాన్ని సమయాసమయాలు లేకుండా, తీరగడోడుతూ, ౪ నాటి ఒప్పందాన్ని మార్చి, నదీజలాల పునఃపంపిణీ జరగాలని మైసూరు, మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు గావిస్తున్న ప్రయత్నాలవల్ల, ఈ శాసన సభ తీర్మానం ద్వారా ప్రకటిస్తున్నది ఆయా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, ప్రజాశక్తి సంఘం ఈ నదీజలాల పంపిణీ సమస్యను కూలంకషంగా పరిశీలించిన మీదటనే 15 ఒప్పందం జరిగింది. రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ సందర్భంగా భూభాగాలు ఒక రాష్ట్రం నుంచి మరో రాష్ట్రానికి మార్పులు జరగటం వల్ల తదనుగుణంగా జరగవలసినవి కొద్దిపాటి వర్ధిల్లబట్టి అయినా, అవలు ఒప్పందాన్నే తీరగడోడుతూ, ఆంధ్ర ప్రజల ప్రయోజనాలకు తీరనినష్టం వాటిల్లకలదు.

“ఇటీవల నీ జలాల పంపిణీ విషయమై జరిగిన అంతర్జాతీయ స్రవణినిధుల సమావేశంలో 9^వ ఒడంబడిక పూర్తికాలం 96 ఏండ్లు అమలులో వుండాలని ఆంధ్రప్రభుత్వం అనుసరించిన విధానాన్ని ఈ శాసనసభ ఏకగ్రీవంగా ఐదవరుస్తున్నది.

“ఇక రాష్ట్రాల పునర్విభజన సందర్భంగా జరిగిన ప్రాంతాలమార్పులు, చేర్పుల దృష్ట్యా అవసరమైన సర్దుబాట్లు జరుగదగినవి అంతకుమించి 1971 ఒడంబడికలో మార్పులు జరగరాని ఆంధ్రప్రభుత్వం అవలంబించిన వైఖరిని ఈ శాసనసభ ఐదవరుస్తున్నది.”

ఈ ఏకగ్రీవ తీర్మానాన్ని నైతం కేంద్రం మంత్రితోటి తీసుకువచ్చి రేచు. ఆంధ్ర ప్రభుత్వాన్ని శాసనసభనూ సంప్రదించకుండానే మొదటి మంత్రి పక్షపాత బుద్ధితో వ్యవహరిస్తున్నారనే ఆసూమానమున్న గుల్లాతీ కమిషన్ రిపోర్టుతోపాటు, తమ మధ్యవర్తి పరిష్కార ప్రతిపదన చేయటకు కేంద్రమంత్రి శ్రీ హనీష్ సాహునిచ్చారు. ఇవి ఆంధ్రప్రయోజనాలకు వ్యతిరేకమైనవి భావి జలాల శ్రేయస్సుకు భంగకరమైనవి. రాజ్యాంగరీత్యా తట్టనమ్మతం గానివి. ఆంధ్రాభివృద్ధికి దోహదమిచ్చే ఈ నదీజలాల నద్వినియోగ విషయంలో కేంద్రం మనం చిన్నమాపు చూచిందనుటలో పందేహందేడు.

గుల్లాతీ పతిపాదనలు

సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వ వాదనలకు అనుగుణంగా వివరాలు పేకరించటానికి గుల్లాతీ కమిషన్ వానా తంటాలుపడినట్లు కనిపిస్తుంది. అందుచేతనే ఆంధ్రదేశంలో గుల్లాతీ కమిషన్ తీవ్రవిమర్శలకు గురైంది. గుల్లాతీ నివేదిక సమనరించి కొంత ఎరకు కేంద్రవిద్వయం నడిచింది. ఫలితంగా 9 ఒప్పందానికి తిలోదకాలివ్వడం జరిగింది. కృష్ణా గోదావరి నీటి పంపిణీవి గూరి కేంద్రమంత్రి 'మార్చి 9^వ తేదీన ఒక కొత్త 'అవార్డును' ప్రసాదించారు. దీనితో వెనుకటి ఒప్పందం రద్దయిపోయినట్లుగానే భావించవలసివుంది. 'వ వందవన్న ప్రణాళికాంశానికి అనగా 97' వాటి. ఈ నదీజలాలకు సంబంధించిన తుది పంపిణీ చేసకొనవచ్చినవి శాత్కాలిక ఏర్పాట్లుగాని చారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ కు కృష్ణా జలాల్లో 8కి శ. కో. ము దిగుల నీరు రావలసివుండగా, కేంద్ర ప్రభుత్వంచేసిన కొత్తపంపిణీ వల్ల 11 టి. యు. సి మాత్రమే యిచ్చారు.

వెనుకటి ఒప్పందం ప్రకారం మహారాష్ట్రకు 11 యూనిట్లందగా ఇప్పుడు 0 యూనిట్లు వారికి లభింపజేసారు.

వెనుకటి ఒప్పందం ప్రకారం మహారాష్ట్రకు 7 యూనిట్లు వుండేవి. ఇప్పుడు 4 యూనిట్లకు పెంచారు.

అనగా మహారాష్ట్రకు వెనుకటి కంటే 238 యూనిట్ల నీరు హెచ్చుగా లభించింది. అలానే మైసూరుకు 77 యూనిట్ల నీరు ఎక్కువ వచ్చింది కాని ఆంధ్రప్రదేశ్ కు 93 టి. యు. సి. నీరు తగ్గించివేయడం జరిగింది. ఇది కృష్ణా జలాల పంపిణీలో ఆంధ్రకు జరిగిన అన్యాయం.

నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు

దీనివలన నాగార్జునసాగర్ రెండవ దశ కుంటుపడిపోతుంది. ఈ ప్రాజెక్టు మొదటి దశకు మాత్రమే 204 టి. యు. సి. ల నీరు కేటాయించబడినది. ఈ సందర్భంలో నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు 1వ దశ మాజూరు కానిదని గుల్లాతి కమిషన్ వ్రాసినదానిని దృష్టియందుంచుకోవాలి. 90 లక్షల ఎకరాలు నాగార్జునసాగర్ క్రింద సాగతుందని మనప్రాజెక్టు నివేదికలో వుంది. ఇది ఒకే స్క్రీము అనీ. అధిక పరిస్థితులవల్ల దిశలవారీగా కట్టుకుంటున్నామనీ వదేవదే వివరించటం జరిగింది. నేటి కృష్ణా జలాల నీటి పంపిణీ తగ్గింపువల్ల నాగార్జునసాగర్ 1వ దశ అగిపోయే ప్రమాదంవుంది. ఇది అహోర దాన్యాల కొరత పరిస్థితుల దృష్ట్యా మన భారతజాతీయ ప్రయోజనాలకే భంగకరమని చెప్పవలసి వుంది. నాగార్జునసాగర్ 2వ దశ నిర్మాణానికి, గోదావరి జలాలను కృష్ణలోకి మళ్ళించే పథకానికి ముడిపెట్టడం అతంత అశుభకరం. కృష్ణా నీటివంతా ఎగువ ప్రాంతాలవారి కిచ్చివేసి ఇక గోదావరి నీటిని కృష్ణా దెల్తాకు తెచ్చుకొనేదాకా మీకు మరో మార్గంలేదని చెప్పదలచుకొన్నారు. గోదావరి నుంచి కృష్ణలోకి నీటి మళ్ళింపును గుర్తి. నీటి మొత్తాన్ని వాటి మట్టాలను స్క్రీములను పరిసీలన పూర్తిచేసిన తర్వాత నాగార్జునసాగర్ రెండవ దశకు ఎప్పుడో అనుమతించబడితుందట నాగార్జునసాగర్ కుంగభద్రా ఎగువకాలవల 1వ దశగూర్తా పూర్తి అయినప్పుడే మన జెమ ప్రాంతాలకు ప్రయోజనం చేకూరుతుంది. కేంద్ర అవార్డు వల శ్రీశైలం వద్ద ఇదివరలో అనుకొన్నంత విద్యుత్తు క్తి ఉత్పత్తి అగుటకు వీలుండదు. పోమశిల ప్రాజెక్టుకు 16 యూనిట్ల విద్యుత్తు కాలవకు 4 యూనిట్లు యింకను నీరు కావలసి వుంటుంది వీటికి తగిన నీరు లేక కృష్ణా, కుంగభద్రాలోయ ప్రాంతాలు ముమ్మందు నష్టపడే పరిస్థితులేర్పరతాయి. నాగార్జునసాగర్ క్రింద 81 లక్షల సాగర్లా 10 లక్షల ఎకరాలకే పరిమితంచేశారు.

శ్రీశైలం 4 లక్షల 6 వేల కిలోవాట విద్యుదుత్పత్తి చేయగలదనుకొన్నారు. తర్వాత 3 లక్షల 9 వేలకు తగ్గించారు. 24 యూనిట్ల నీరలా 180 యూనిట్లకే తగ్గించినట్లు, 93 లక్షల కిలోవాట విద్యుత్తునే ఉత్పత్తి చేయనున్నట్లు తెలియచున్నది.

పోచ పాడు ప్రాజెక్టు

గోదావరి వదీ జలాల విషయంలో గూర్తా ఆంధ్ర దేశానికి అన్యాయం జరిగింది. ఎట్టకేలకు గోదావరివదివై 'పోచంపాడు' ప్రాజెక్టుకు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం నిర్మించుకోవను

నని అబ్బయ్యచ్చారు. కాని దాన్ని 90 టి. యం. సి. అడుగుల పీచు పిల్చుచే-కో గల బలా శయంగా మాత్రమే నిర్మాణం గావించుకోవలెనని పరిమితి విధించారు. దీనికి కేటాయించిన పీటి పరిమాణాన్ని బట్టి ఎది కాళ్ళతం గా మర్చి తరగతి ప్రాజెక్టుగానే వుండిపోతుంది.

24 టి. యం. సి. ల పీరుతో 2 లక్షల 50 వేల ఎకరాలకు పీరిందించే విధంగా రూపొందించ బడిన పోతంపాడు ప్రాజెక్టు 90 టి. యం. సి.ల పీరుతో ఇప్పుడు శిలక్షల 80 వేల ఎకరాలకు, తర్వాత 95 లక్షల ఎకరాలకు మాత్రమే పీరిందించగల్గుతుంది. తమిళనాడు ప్రాజెక్టుల నన్నిటిని ఎగువన విర్మించుకొనుటకు మహారాష్ట్రకు అనుచున్నట్లం జిల్లా మున్యుడుదిగువన గోదావరి నీరు ఎంత లభ్యమవుతుందో తెలియని ప్రితి పేర్చిడిది. ఇంద్రావతి గోదావరిలో కలిసే ప్రదేశానికి దిగువగా ఆంధ్రప్రదేశ్ కట్టుకొను ప్రాజెక్టులకు పీరింటుందని కొన్నిటదాద్య పతనాలు వ్రాశారు

ఈ కొత్త పర్వతాటు యొక్క దుష్పరిత ప్రభావం అప్పుడే శ్రీకైలం. పోతంపాడు ప్రాజెక్టుల కుదింపు పతకం సర్దనే అర్థమౌతుంది. నాగార్జునసాగర్ దాము వర్త పీటిమట్టం పెరిగితే శ్రీకైలం స్క్రీము కు పువారుదా శ్రవ్యలు పిష్టమౌతుంది గదా అని ఏదో విధంగా శ్రీకైలం స్క్రీము శంకుస్థాపన జరిగినందుకు సంతోషించాము. అలానే గత F. R పీంద నుంచి జర్నల్లో నడుగుతున్న పోతంపాడుకు ప్రారంభోత్సవం జరగడం కొంత కుభప్రదమే. కాని కృష్ణ. గోదావరి సీటి జలాల పంపిణీ విషయంలో 1951 నాటి ఒప్ప దాన్ని త్రోవరావని కేంద్రం ఇచ్చిన కొత్త నిర్ణయం ద్వారా ఆంధ్రదేశానికి అన్యాయం జరిగిందేనని మునుపజాలని విషయం.

కృష్ణలోక గోదావరి మళ్ళిపు పథకం

ఒక సదీ ప్రాంతంలోని ప్రజల న్యాయమైన అవసరాలు తీర్చుకుందానే ఆ వది నీకు మరో వదీ ప్రాంతానికి ప్రసహింపచేయటం వివాదాస్పదమైన అలశం. అపారమైన ఎదీజలం పంపదవున్నా, ఇంతవరకూ తాటి ప్రాజెక్టు పీటి గోదావరి వదిమీద నిర్మాణం గాలేదు. కాని గోదావరినది పీరుమ కృష్ణలోకి మంలిందానే వాదన మైసూరు. మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వాల చేస్తూవచ్చినవి. ఈ పందర్బంలో గోదావరి మీద ముకుమూరు దగ్గర F R L = ఎత్తున అవకట్టకట్టి 4 పైళ్ళ పొడుపున కాలువత్రవ్వే. ప్రస్తుతం నాగార్జునసాగర్ ఎడమ కాలవ క్రింద భూమిలో ఎక్కువ భాగానికి పీరిందించే విధంగా 40 టి యం. సి. పీటిని కృష్ణలోకి మళ్ళించేటట్లు ఒక పతకాన్ని మహారాష్ట్ర మంలిందించే పెండు లింకు కాలువలు త్రవ్వాలని గుల్తాతీ కమిషన్ పునరర్థాటించింది. గోదావరి మండి కృష్ణలోనికి పోలవరం- విజయవాడ లింకు ద్వారా 21 టి. యం. సి.ల పీరు మళ్ళి పవచ్చునన్నది. గోదావరిపై

నున్న అబద్ధకనుండి గాని, సంగారెడ్డి వద్దనుండిగాని పులిచింతల
జిల్లాయరులోకి మరొక లింకు కాలవ ద్వారా 1 టి. యం. సి. నీరు మళ్ళించ వచ్చు
వస్తుంది. కేంద్ర మంత్రి ప్రకటన తదుపరి ఈ నీటి సరఫరా నిమిత్తం గోదావరి-కృష్ణా
లింకు కాలవను గూర్చి విచరించుటకు రెండు సర్కిల్స్ ఏర్పాటు చేయబడినవి. గోదావరి నదీ
జలాల మళ్ళింపు సభకమనకు అయ్యే ఖర్చులు, సాధక బాధకాలు, సాధ్యాసాధ్యాలు ఆలో
చించి సలహాలిచ్చుటకు చీఫ్ ఇంజనీర్లతో ఒక కమిటీ గూడ నియమించబడింది వీరివ్వకు
పరిశీలనలు జరుపుతున్నారు.

వ్యయ ప్రయానంతో కూడుకున్నది

గోదావరి నీరును కృష్ణలోకి సంపాదించే గుల్తాతీ కమిషన్ అంచనా ప్రకాశం 4 కోట్ల
రూపాయలు కావలసివుంది. అప్పటి నిమోన్నతాలు సరిగా లేవనీ పోయినాను శ్రద్ధి
నీరును సాధించవలసి వుంటుందనీ యిది చాలా వ్యయప్రయానంతో కూడుకున్నది అని
ఈ వనరుల పూర్తి అయ్యే సరికి సుమారు 2 కోట్ల రూపాయలొతుందని మన ఇంజనీర్లు
అంచనా వేస్తున్నారు.

“ఇంత చేసినా సుమారు 10 మంది 3 టి. యం. సి. అవుగుల నీటిని మాత్రమే
అలా మరలించుట కవకాళ మున్నదని” ఇదివరలో ఖోస్లా కమిషన్ వ్రాసింది. ఇక్కడ ఒక
ముఖ్య సంగతి గమనించాలి ఉన్న నీటిని సక్రిమంగా ఉపయోగించుకొని గోదావరిపై వ్రాజె
ట్టులు కట్టకొనుటకు పూనుకుందామా? లేక ముందు ఈ నీటిని కృష్ణా కి మళ్ళింపుచేసి
అప్పటి నుండి దక్షిణానికి తరిలించే స్క్రీములు తయారేద్దామా? ఏది ముందు? ఏది వెనుక?

నాగార్జునసాగర్ కంటే రెట్టింపు వున్న గోదావరి జలాలను స్వయంగాగలవలసిన పోల
వరం ఇప్పుడు జలాశయమయి. ఇట్లొకటి ప్రాజెక్టు ఎంతగానో ఉపయోగపడవచ్చి. గోదా
వరి మహానది ఇప్పుడవల్లి వచ్చిన తర్వాత ఉన్న ఎగువన అంత భారీ ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి
అవకాశంలేదు. ఇక కడప ఉపనదుల మీద కట్టుకుందామనుకున్నా రామపాదసాగర్
ప్రాజెక్టు నిర్మాణమైతే, కడప జిల్లాయరు ఆయకట్టు మునిగిపోతుందని ఖోస్లా వ్రాశాడు.
అతడు కొడుకు అడవి సైదేకాదు కాదు చూలాన. ఇరిగేషన్ అభివృద్ధి మందగింపాగు
తుంది. అందుచే గోదావరి నదీమీద కట్టవలసిన ఇరిగేషన్, విద్యుత్తు క్తి ప్రాజెక్టులన్నీ పూర్తి
అయిన తర్వాత అప్పటికి నీరు మిగులుతుంది. దానిని పొదుపుగా వాడుకోవచ్చును అంతే
గాని ఇప్పటిలో గోదావరి నీరు కృష్ణలోకి మళ్ళించే వత్తకాల ఆలోచనలు అర్థరహితమైనవి
ఈ దబ్బుతో గోదావరిపై ఒక ప్రాజెక్టు నిర్మాణం గానించుకోవచ్చు.

గోదావరి నీరును కృష్ణలోకి మరిరించటమే వారి ప్రధానోద్దేశంగా కనుపిస్తుంది. వాగ్డో-సాగర్ ప్రాజెక్టుకు, గోదావరి నదీజలాల మళ్ళింపు పథకానికి ముడిపెట్టబడలేదు. తెలుగు ప్రత్యేక సర్క్యులును వినియోగించి పరిశీలనలు చేయించుటలోను వారు కృతకృత్యులైనారు. ఇందులో సాంకేతిక సాధ్యాసాధ్యాల కంటే రాజకీయ వ్యూహం ప్రస్ఫుటమౌతున్నది.

కృష్ణా డెల్టా భూభాగాలను గోదావరి నీటి మీద ఆధారపడేలాగా పతకాలు తయారు చేయటంలో ఒక ప్రమాదం కూడా వుంది. పరిమైన వర్షాలలేకుంటే ఒక్కొక్కప్పుడు గోదావరిలో కృష్ణ కంటే నీరు చాలా తక్కువగా వుంటుంది. ఈ విషయాన్నే ఖోస్లా హెచ్చరించారు. గూడా ఆనాడు తెలంగాణ అవసరాలు ఎగువన గోదావరి ప్రాజెక్టులను గూర్చి పూర్తి అవగాహన, అంచనాలు లేవందున యికా అదనపు జలాల విషయం ఆలోచనలోకి వచ్చివుండవచ్చు. గోదావరి లోయ ప్రాంతవాసుల అవసరాలు తీరని తర్వాతనే, ఆయా ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం పూర్తి అయిన తర్వాతనే, ఈ మళ్ళింపు పథకం ఆలోచించేటటు ఆంధ్ర ప్రజలెల్లరూ జాగ్రూకత వహించవలసి వుంటుంది. ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్ నివాసులకు తీవ్ర వ్యవస్థ గల్గించేది గావుననే దీన్ని గూర్చి ఇంతదూరం ప్రస్తావించవలసివచ్చింది.

పరులకు నీరు వచ్చే వనరులు. పరివాహక ప్రాంతం, జనాభా కరువు ప్రదేశాలను, సాగుకు రాయితైన భూమి మున్నగునవి పరిశీలించి, మళ్ళి నదీ జలాలను వ్యవసయిణీ చేయాలని కొన్ని దర్జీ మాత్రాలను మైసూరు, మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు వర్ణించడం. కేంద్రం వారిని సంతృప్తి పరుచుటకు ఆంధ్రవాటాకొచ్చిన కృషి జలాలలో 1 కి బి యం, ఏ ల నీరు తగ్గించివేయటం, పోతుపాడు ప్రాజెక్టును పరిమితంచేయటంచూచాము. ఇలా ఆంధ్రవాటా తగ్గించుటా న్యాయ విరుద్ధమైన తర్య.

కృష్ణానది క్రింది భాగంలోకి వచ్చినకొద్ది పరివాహక ప్రదేశం తక్కువైనా సేర్య యోగ్యమైన భూమి విస్తారంగా వుంది. దీనికి కారణం పై భాగంలో ఎగుడు దిగుడు వేర వల్ల క్రిందకువచ్చే పరికి సమతల భూమి మూలంగా ఆయకట్టు ఎక్కువౌతుంది. ఉదాహరణ, వాగర్లునసాగర్ కుడికొండ్ల క్రింద మసూరు 4 లక్షల ఎకరాల భూమి వుంది. నీరు తక్కువ వగుట వల్లనే 32 లక్షల ఎకరాలకు ఇరిగేషన్ కు నీలు కల్గిస్తున్నారు, ఇందులో గూడా మూడవంతు పరిసాగు మిగతాది మెట్ట అంటున్నారు. నీరు వృష్టులంగా వుంటే 0 లక్షల ఎకరాలకు నీరందింక నీలౌతుంది.

ఇటీవల లోక్ సభలో డాక్టరు కె యర్. రావుగారు చెప్పినట్లు, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కృష్ణానది క్రింద 70 లక్షల ఎకరాలు సాగుమ్యే అవకాశమున్న భూమి వుంది. ఏ నది క్రింద యంత పెద్ద భూభాగం ఏక బంధంగా సాగుమ్యే అవకాశం లేదు.

శ్రీ య ప్ర యో జ నా లు

అందుచేత నది ప్రవహించే పరీవాహక ప్రాంతమును బట్టే గాక ఆ నీరును వుపయోగించుటకన్న నేద్యయోగ్యమైన భూమి ముఖ్యం. వ్యవసాయానికి నేల తదరంగా పుండటం అవసరం. అలాంటి భూమి ఆంధ్రదేశంలో విస్తారంగా వుంది కావున జాతీయ ప్రయోజనాల దృష్ట్యా ఆంధ్ర వ్యవసాయాభివృద్ధికి హెచ్చు నీరు కావాలి. కావేరీ నది నీరు 7 శాతం క్రింది చాగంలో చుద్రాను రాక్షానికి ఉపయోగ పడుతున్నది. గంగా, యమునా నదులకిందగూడా అలాగే వుంది ఇతర దేశ నదీ తదిత్రలు చూచినా అంతే. నైలు నది ఇథియోపియాలో వుట్టి చూదాన్. ఈజిప్టుల గుండా నాలుగువేల మైళ్ళు ప్రవహించి, ఆ ఏమ్మట నముద్రంలో పడుతున్నది. కాని ఈ నదివల 4 శాతం నది నముద్రంలో పడబోవు ముందున్న ఈజిప్టు దోనే లాభిస్తున్నది కృష్ణ, గోదావరి తెలంగాణ సుఖిషం గావడానికి ఈ మహా నదులేకారణ భూతమౌతున్నవి.

ఆర్థిక రీత్యా పొదుపరితనం వుండాలని ఆలోచించినప్పటికీ ఎగువన, దిగువన ఒక ఎకరం సాగుకు కమ్మకు ఎంత గిడుతుంది? అని చూస్తే నాగార్జున సాగర్ క్రింద ఎకరానికి 4' చూపాచురైతే మైసూరులోని కృష్ణానికి 0 చూపాయిలు ఎక్కువ పడుతున్నది కావున క్రింది ప్రాజెక్టుల ఎగువన కట్టడానికి బయ్యతేడా 1:2 నిష్పత్తిలో వుంటున్నదని తేలుతున్నది ఐతే వెనుకబడిన జేమ ప్రాంతాల అభివృద్ధికి కొంత హెచ్చుమొత్తం బయ్యిట్టి అయినా ఆయా ప్రాంతాల్లో ప్రాజెక్టుల నిర్మాణవకాశాలు కల్గించవలసిందే.

ఇక కరువు ప్రాంతాలను గురించి ఆలోచిస్తే రాయలసీమ గాని, తెలంగాణాగాని మధ్యాంధ్ర ఒడి భూభాగం కాని వెంకటేశ ప్రాంతాలు కావనకుంటే అంతకుంటే సత్య దూరమైనవి యం మరొకటి వుండు పూర్వపు ఇరిగేషన్ కమిషన్ రిపోర్టులు ఖోస్టా వీవేదిక మున్నగు చివనలన్నీ ప్రత్యక్ష తార్కాణాలు వర్షపాతం తక్కువైన ఈ నిత్యజేమ ప్రాంతాలకు వేరే నీటి వనరులు లేవు. నదీ జలాలను పవహించ జెస్తే మంచి సాగువంతమైన దెబ్బగా యిది కూడా అభివృద్ధి కాగలదు.

కృష్ణా రోయల్ ఆంధ్ర ప్రాంతంలో మొత్తం కోటి 10 లక్షల ఎకరాల భూమి వుంది. ఇందులో సాగుకు రాయలసీమ 1 కోటి ఎకరాలు. ఇందులో కష్టపరి 50 లక్షలు మాగాణి 8 లక్షల ఎకరాల మెట్ట మొత్తం 90 లక్షలు సాగుచేయవచ్చును, వీటిన్నిటిని పరిశీలించే, మను కోరిన నీటిలో నగం కేటాయింపు (F. C. పెంతులు)

శ్రీ య ప్ర యో జ నా లు

మైసూరులో 87 లక్షల ఎకరాలు వుండగా, 48 లక్షల ఎకరాలకు, మహారాష్ట్రలో 44 లక్షల ఎకరాలు వుండగా 15 లక్షలకు పూటికి 40 మతులు వారికి కేటాయింపు.

చునకు కోటి ఎకరాలకు పనికి వచ్చే భూమికి నీరు రావలసి వుంటుంది ఇందుకు 60 వంతులు మనకివ్వటం సరిబటు. 46 శాతం గూడ కాదని, 33% మాత్రమే ఆంధ్ర కివ్వాలని వత్తిడి చేయసాగాడు

నదీ ప్రవాహంవల్ల ఆ నది క్రింద ఎంత భాగం నీటి పారుదల అవుతుందో అదంతా ఒక "జేసిన"గా తీసికొవాలనేది ప్రధానం అంతేగాని, వసీవాహక ప్రాంతంలో నుంచి ఎంత నీరు వస్తుందో దానిపైట్టి పాటా చెక్కగట్టాలనటం శాస్త్రీయ వద్దకి గాదు. నీటిని పరిశీలన గావించి నల్లయన ఆంధ్రప్రదేశ్ కొచ్చిన నీటి పాటాను మార్చవలసిన అవశ్యకత ఏమీ లేదని స్పష్టం పడుతుంది

"రేపేరియన్ లా" ననువరించి మేము ఎగువ సున్నాము గార్లల్ని ఇష్టమొచ్చినట్లు నీటిని అవుదల చేసుకొంటాం. లేక అవసరంగా తూర్పు నుండి వచ్చే సముద్రం లోనికి మరలించుకొంటాం" అనే సంకల్పిత వాదనలు చెల్లనేరవు నదిని ప్రేక్షకుగా ప్రవహించి నివ్వాలి. అవయోగిస్తే ఆ నీటి ప్రవాహ స్వభావం మారరాదు. నీటి పరిమాణం గూడా మారరాదు." ఇదీ అంతిమాతీయ కష్టతాదు మైమా, మహాభివృద్ధి ప్రభుత్వములు నదీ జేసినకు చెప్పే వ్యాఖ్యానాలు రేపేరియన్ హక్కులకు, మూల సూత్రాలకు విరుద్ధమైనట్టివి.

నదీ జలాలు సముద్రం పాలు

నీరు వృధా కాకుండా, చున నీ ములు ఇరిగేషన్ కు విద్యుత్తుక్రికి పునయోగించుకోవాలికి నీరుగా వుంటే, చున రాష్ట్రంలో అవసరమైన వద్దకి వాటి కృష్టా జలాలను సముద్రంపాలు జేస్తున్నారు. కొయినా" విద్యుత్ స్కీముకు 675 టి యం. పి ల నుంచి అదనంగా 47 టి, యం. పి. ల నాడుకొన్నారు. మనలను సంప్రదించకుండానే టన్నెల్సును పెద్దవి చేసుకొన్నారు. కృష్టా నీటిని 100 టి, యం. పి ల వినియోగించి, 10 లక్షల కిలో వాల్ట విద్యుత్తుక్రి సుత్పత్తి చేసి, ఆ నీటివంతా వచ్చేసరికి అరేబియా సముద్రంలోకి వృధా చేయడానికి పదకొండు వత్తకాలు తయారు చేసుకొన్నారు. దీని పంగీకరిస్తే సుమారు 80 లక్షల ఎకరాలకు నీరందించే నీటిని వృధా చేయటం ముష్కరం

అమెరికా లాంటి విద్యుత్తుక్రినై చుక్కవగల ఆ విక రేశంగూడా ఇరిగేషన్ కే అది కలర ప్రాధాన్యం యివ్వటం జరుగుతున్నది. వ్యవసాయానికి విద్యుత్తుక్రికా; దేనికి ప్రాముఖ్యమివ్వాలి; వ్యవసాయాభివృద్ధికి కాదని నీటిని సముద్రం పాలు చేయడానికి ఏ నాగరిక దేశం అంగీకరింతు. ఈ అణయగంతో విద్యుత్తుక్రిని పడిజలాలతో గాకుండానే మరో విధంగా సుత్పత్తి చేసికోవచ్చు. కాని నీటికి మరో ప్రత్యామ్నాయం లేదు. ఒప్పందానికి

ధిన్నంగా కొయినా"కు ఎక్కువ నీరు వాడుకుంటున్నారని ప్రజాశక్తి సంఘం గూడా విమర్శించింది.

వ్యయం మోస్తు

ఆంధ్ర దేశంలో కృష్ణ నీటిని ఇరిగేషన్ కు దీనితో పాటు విద్యుత్తు కి వుపయోగించ వచ్చు. ఒక నీటి బొట్టు వృథాగాదు. కొయినా వద్ద నీటి మట్టం— ౧. ౬౩ పులిచింతలవద్ద— 80 అడుగులు. ఈ చుట్టలో ఎగువ కృష్ణ జల దుర్గపైకి, శ్రీశైలం నాగార్జునసాగర్ పులిచింతల మొదలైన చోట్ల ఎన్నో నీటి దూకుడు లున్నవి. నీటిని వేద్యపు సౌకర్యాలకు, విద్యుదుత్పత్తికి వినియోగించవచ్చును. మరొక విషయం గూడా వుంది. అది ప్రాజెక్టు ఖర్చుకు సంబంధించినది. కొయినాలో ప్రతి ఒక్క కిలోవాటు ఉత్పత్తికి 1800 రూపాయలు కిమ్యతు అవుతున్నది. కాని ఎగువ నీలేరు, శరావతి జల విద్యుత్తుకి ప్రాజెక్టులకు దీనిలో నగం, అనగా ౧00 రూపాయలు మాత్రమే ఖర్చు అవుతున్నది. దీనినిబట్టి విద్యుత్తు కి సుత్పత్తి చేయుట చౌకగా వుం దాలి నీరు ఎప్పుడూగారాదు. అనే రెండు ముఖ్య సూత్రాలను వారు విస్మరించారు.

ఒక దశకోటి మనవుడునుగల నీరు ౯ వేల ఎకరాలు వల్లపు సాగుచేయుటకు ఉపయో గపడుతుందని సాధారణ అంచనా ఈ విధంగా లక్షల ఎకరాలకు నీరందించే జాతీయ స-ప-ను యిప్పటికే వృధాచేస్తున్నారు. నీటి పంటి విషయంలో 1. గృహావసరాలు ౨. వ్యవ సాయం, ౩ విద్యుత్తు కి, 4. రవాణా మార్గాలు, ఇలా వరుస క్రమంగా ప్రాధాన్యత వహిస్తా యని అంతర్జాతీయ కట్టబాట్లు తెలియజేస్తున్నవి. ఈనాడు జరుగుతున్నది ఆ అంతర్జాతీయ కట్టబాట్లకు పూర్తిగా విరుద్ధం. వచ్చేను కనుమలు, అరేబియా సముద్రమునకు మధ్యనున్న తూమి దాదాపు 8౪00 చ. మై. అక్కడి వర్షపాతం 178౯ చ. కో. మ. అడుగులు ఇదంతా సముద్రంలోకి పోతున్నది. ఈ మొత్తం నీరు కృష్ణ నదిలో సమ్మతమైన నీటి ప్రవాహానికి సమానం. ఈ నీరును ఇరిగేషన్, విద్యుత్తు కి వినియోగంకోసం, మైసూరు గవర్నమెంటు పరిశీలనలు జరపకుండా, శ్రీశైలం స్పీ-ముకు పుల్లరేదిపే, నాగార్జునసాగర్ 2వ దశ వద్దనీ, అసమంజసమైన వాదనలుచేస్తూ వచ్చారు.

కృష్ణా నీటిలో ౪75 చ. కో. మ. అడుగుల నీరు కావాని మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం. 1౯59 చ. కో. మ. అడుగుల నీరు కావాని మైసూరు ప్రభుత్వం అంటే మొత్తం 1925 చ. కో. మ. అడుగుల నీరు కోరుతున్నారు. కృష్ణానదీ ప్రవాహంలోని నీరు 175౦ చ. కో. మ. అడుగులు మాత్రమేనని తెలుసుకొన్నప్పుడు మైసూరు, మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వ కోర్కెల శక్తిహీనం ఎలాంటిదో బోధపడుతుంది.

గోదావరి డేసిన్

ఇక గోదావరి డేసిన్ లో తమకు కావాల్సిన కోరిక నీటి పరిమాణం ఈ చిరంగావున్నది. మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం 1879 టి. యం. సి అక్షగురు. మధ్యప్రదేశ్ కోరినది 490 టి. యం. సి. ఒరిస్సా కోరిన కనీస కోర్కె 0 టి. యం. సి. మొత్తం 04 శ. కో. చు టరుగుల నీరు కోరుతున్నాడు. తమతమ మొమొరాంజము లలో స్పష్టంగా నమోదుచేసిన లెక్కలవి గోదావరిలో మొత్తం నమ్మకంగా ఆధారపడగల జలప్రవాహం 50 టి. యం. సి. అని యితవరకు జరిగిన పరిశీలనవల్ల తేలుతున్నది. అందుచే 5 లో 2942 తీసివేయగా యిక మిగిలు మిగిలిన పీరు 450 టి. యం. సి. అక్షగురు మాత్రమే. ఒక్క గోదావరి దెట్టా విజౌసాగర్ ఆరుకట్టలకు 400 టి. యం. సి. ల నీరు కావలసి వుంటుంది. అనగా ప్రస్తుతమున్న ఆరుకట్ట మినహాయించి 4 ప్రాజెక్టును గూడా గోదావరి నదిపై యిక ఆంధ్ర దేశంలో కట్టకోటానికి వీలులేదన్నమాట. వారి కోర్కెలనువదిలించి ఇక గోదావరి మళ్ళింపు పథకాలకు మాత్రం అస్సార మెక్కడున్నది? కృష్ణా, గోదావరుల నీరును వద్దీనియోగం చేసుకొన టకునువైన విస్తృతావివాదాలున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఇక ఏ కొత్త జల, విద్యుత్ ప్రాజెక్టు కట్టకోరాదనే ద్వేష వానలతో వున్నట్లు వారి వ్యవహార పరకి కన్పడుతుంది.

కృష్ణా గోదావరి నదీ ప్రవాహులొప్పుండే నీరును తక్కువ అంశనా గట్టారనీ, ఇంకా ఎక్కువ వుంటుందనీ వారి వాదనల సారాంశం. అందుచేత తమ వాటా ఎక్కువ నిండానిని వారి వత్తిడి.

1271 ఒప్పందంలో కృష్ణానదిలో వికర ప్రవాహం 800 కాశం ప్రాతిపదిక విర్ణయం చేసి, 75 కాశం ప్రాతిపదికపై నాగార్జునసాగర్ విర్యాజుల జరుగుతున్నదనీ, అందుచేత వికర ప్రవాహం 7 కాశం లెక్కలతోసీటివంతాపునర్వరణి చాలని అవ్యర్థాద్వియులు కోరుతున్నారు. కేంద్ర జలవిద్యుత్ కమిషన్ వారు దేశంలోని అన్ని ప్రాజెక్టులకు ఒక మాత్రమే ప్రాతిపదికగా తీసుకొంటున్నారు గాని ఒక నాగార్జునసాగర్ కు మాత్రమే కాదు.

భోస్లా నిపుణుల సంఘ వివేకికననువరించి గూడా కృష్ణలో, 745 టి. యం. సి. లని ఒదితమౌతున్నది. ఆ లకుండే ఎంత నీలెక్కువ వుంటుందో పరిశీలనానుభవాల పూర్వకంగా రుజువుచేయలేదు. గుల్లాతి వంతులనాడు వెనుకటి ఇంజనీర్ల లెక్కలన్నీ తప్పు అని విరూపింత దానికి వివర ప్రయత్నం చేశారు. స్పష్టంగా చెప్పలేకపోయినారు. చివరకు కృష్ణలో 10 శ. కో. చు. టరుగుల నీరు వుండలయ్యవలసి పరిశీలన చేయాలన్నారు. ఈ 75 ప్రాతిపదిక సూత్రాన్ని కేంద్ర గూడా కొంతవరకు అంగీకరిస్తున్నది: కేంద్ర ఆవార్థ ప్రకారం 75 కాశం ప్రాతిపదికను, లెక్కడిగితే, కృష్ణానదిలో, 2982 శ. కో. చు. టరుగుల నీరుంటుంది.

8^వ ఆధారమైతే 1745 శ. కో. మ. ధరుగుల వీరుంటుంది. ఎక్కువ వీరుంటుందని తేల్చి తమకనువుగావున్న ఎగువ ప్రాంతాల్లో పెద్ద జలాశయాల్లో నీటిని ఆకట్టుకుంటే దిగువ ప్రాంతాలకు వచ్చేసరికి నీరు తగ్గిపోతుంది. మన ప్రాజెక్టుల క్రింద వీరుండదు. రెక్కల్లో నీరున్నటు కనిపించినా, ఆచరణలో నది దిగువ ప్రాంతాన వున్న ఆదర్శ భూభాగాలు నీటి ఎద్దడిని అనుభవించక తప్పదు. ఈ ప్రమాదాన్ని గుర్తించిన ఇంజనీర్లు; శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం, వావిలాల సుందరయ్య ప్రభృతులు దృష్టికి తెచ్చారు. రాష్ట్రపట్టిక కాటామాత్యులు కూడా "ఇప్పుడు అమలులోనున్న ప్రాజెక్టులకు సంబంధించినంతవరకు * తీసుకోవడానికి తీసుకోవాలి భవిష్యత్తులో ఆవసరమైన 7^వ కాతం తీసుకోవచ్చు ఇప్పుడు జరిగిన ప ఏజీ 85 కాతం ఈ ప్రాతిపదికననుసరించే గత మారు వంపత్తరాలపైగా కృష్ణా, గోదావరుల డెల్టాల వ్యవహారం జరుగుతున్నది" అన్నారు. కేంద్రం మాత్రం 7 కాతం వీరు నిలకిడిగా లభిస్తుందనే వద్దతి యోగ్యమైనదిగా యిప్పుడు భావించింది.

గోదావరి, కృష్ణా నదులలో నీటి ప్రవాహాన్ని గురించి పూర్తి వివరాలు యంతా నేక రింజబడవలసి వున్నదని ఈలోగా నదుల మీద ఇప్పుడు నిర్మాణంలో వున్న నిర్మించాలని ఆలోచనలు సున్న ప్రాజెక్టులను కట్టకోవచ్చుననీ ఏ వంపవద్ద ప్రళికాంతానికి 9 రిలో మిగులు నీటిని దృష్టిలో వుంచుకొని ఆవసరమైన వన పంపిణీ చేసుకోవచ్చుననీ. కేంద్ర జలఎక్యుల్ కాటామెట్రి కొన్ని తార్కానిక సర్దుబాటు గామించారు. ఈ నదులలో నీరు ఎంత ప్రవహిస్తున్నదో పూర్తిగా తెలుసుకోకుండా అసమగ్రమైన మదింపులపై ఆధారపడి రాష్ట్రం వారిగా నీటి జలాలను పంపడం వాస్తవికంగా వుండదన్నారు. నిరంతర జల ప్రవాహ విషయాల రికార్డులను నేకరించి పరిశీలన చేస్తూ వుండటానికి "ఒక వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేయి విశ్వయించారు.

చెడ్డ సంప్రదాయం

ఈ అంతర్జాతీయ సదేజలాల తగాదాలవల మన దేశాభివృద్ధికే ఎంతో హాని కలుగుతున్నది ద్వితీయ వంపవద్ద ప్రళికలో, ఉదహరించిన ప్రాజెక్టులు సైతం విభేదాల మూలంగా ఇప్పటిదాకా కుంటుపడిపోయినవి. ఇంత కాంక్షనైన న్యాయమైన ఒడంబడిక అని భావిస్తూ ఏర్పాటు అ 1 అగ్రిమెంట్ అకృత్యమై అమలు జరగరానిదైపోయింది కృష్ణా నదీ జల్తాలో మన వంతుకు వచ్చిన వాటాలో 1 కి. కో. మ. ధరుగుల వీరు కోత పెట్టబడింది పాంకేతికంగా కష్టమై ఎటు వ వ్యయంతో గూటి కృష్ణా గోదావరి లోయ నాసుల జేమానికి భుగళరంగా ఉదేతి అస్సాభావికమైన గోదావరి ముఖంపు పతకాలు లింకు కొల్వలను గూర్చి విచారణలు పరిశీలనలు గావించి ఇద తున్నది * కాతం ప్రాతిపదిక యోగ్యమైనదిగా భావించి గోదావరి, కృష్ణా నదులలో లభ్యమయ్యే జలాల పూర్తి వివరాల నేకరణ

సంశ్లేషనకు ముగిసిన ఒక పరిషత్తు పేర్కొంటు చేయబడుతున్నది. దేశ కొత్త ఒడంబడికలు ఏదే వరదే మారే చెడ్డ సంప్రదాయం ప్రవేశ పెట్టబడింది కృష్ణ, గోదావరీ వడీ జలాల విషయంలో మహారాష్ట్ర మైసూరు ప్రభుత్వాల వాదనలు చూచి వంశదారా వీలేరు వరులపై ఒరిస్సా ప్రభుత్వం గూడా తగదా తగదా పెట్ట నారంభించింది. 1941 జనవరిలో మార్చులో ప్రాజెక్టుకు సంబంధించిన 90 సంవత్సరాల ఒడంబడికలను 1941లో ఏగువ వీలేరు అగ్రిమెంట్ వున్నా వీలేరు విద్యుదుత్పత్తికిగాను చెరిసగం నీరు పంచుకోవాలని వాదించింది. 988 అగ్రిమెంట్ ద్వారా ఒరిస్సా దానిని పొందించుకోగల్గింది. మన ప్రభుత్వం చెరిసగం నీటి పంపిణీకి ఒడంబడిక తప్పదు. శంశదారావదిపై 1959లో ఒప్పందం వున్నా. '9.9' పెన్సిలెండ్లో ముగిసిన వంశదారావడీ జలాను చెరిసగం పంచుకొనేటటు అగ్రిమెంట్ చేసుకోక తప్పలేదు. మద్రాసు నగరానికి నీటి సరఫరా విమిత్తం కృష్ణ జలాలను యివ్వటానికి ఆంగ్లీకరించక తప్పని స్థితిని కల్పిస్తున్నారు. ఒడంబడికలు చేసుకోవడం కంటే చిత్తశుద్ధితో అమలు జరపటం మరీ ముఖ్యం అదే లోపించి నప్పుడు ఇలాంటి పరిణామాలకు తప్పనిసరి అవుతున్నది.

ఆ న్యాయం :

కేంద్ర ప్రభుత్వం విస్తృతంగా, వ్యాయబుద్ధితో వ్యవహరించినట్లయితే సహజంగా కోయినా నీటిని ఇలా దుర్వినియోగం చేయించేవాడు కాదు. ఏటా 8.4 లక్షల టన్నుల రాన్యాన్ని తడుగు ప్రాంతాల కందిమన్న అన్నదతగా వున్న ఆంధ్రప్రదేశ్లోని ప్రాజెక్టులకి స్థితి వట్టించేవాడు కాదు. శత్రు ప్రణాళిక రాబోతున్నా యిత వరకూ గోదావరి మహానదిపై చెప్పుకోదగిన ఏ టాకీ ప్రాజెక్టును ప్రారంభించకుండా వుండేవాడు కాదు. విద్యుత్తుకి లేక పారిశ్రామికంగా అధమ స్థానంలో ఉన్న ఆంధ్రప్రదేశ్లో విద్యుత్ స్కీములను త్వరితగతిని కొనసాగించకుండా మూలపెట్టి వుండేవాడు కాదు. పాండిత్యంగాను, వ్యాయ బాప్రవీక్యాను చెల్లనేరని అంతర్జాతీయ కట్టబాట్లకు విరుద్ధమైనా, మైసూరు, మహారాష్ట్ర, ఒరిస్సా వాదనలకు తల ఒడ్డించి కేంద్ర ప్రభుత్వం, కేంద్రం తీర్పువల్ల ఆంధ్ర దేశానికి అన్యాయం జరిగింది. ఏ చిన్న ప్రాజెక్టు అయినా పరేరే అని టోకనంపారు, శ్రీకైలం నాగార్జునసాగరు వీలేరు మొదలగు వాటికి తాత్కాలికంగా సంకృప్తి పడవచ్చునేమోగాని. కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుసరించిన వైఖరి మన భవిష్యత్ కలంకరంగా పరిణమించుకుందేమోననే భయపందే హాలు కయిగిక మానవు. అందుచేతనే ప్రతిపక్ష నాయకుల విమర్శకులకు, వెలువరించిన అందోళనకు, రాష్ట్ర పబ్లిక్ వర్క్స్ కమిషన్లు "మనకు అన్యాయం జరిగిన మాట వాస్తవము, దానిని తొలగించుకోటానికి మనందరం కలిసి కృషిచేదాం. ఇదే పథ్యాలందరికి నా మనవి" అన్నాడు. "పరిష్కారం దృష్ట్యా కేంద్ర విధ్యుత్తు అసమ్మతితో ఆంగ్లీకరిద్దాం" అని విజ్ఞప్తిచేయడం.

17. ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో అవరోధాలు

మన ప్రాజెక్టులు సత్వరం పూర్తిగా పోవడానికి దోహదం యివ్వకుండా కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రణాళికాసమయం అవరోధాలు కలిగిస్తూ వచ్చింది " శీ ఓప్పందాన్ని" అంతిమ ప్రాజెక్టు అంగీకరించమనే ప్రైవేటు, మహారాష్ట్ర వాదనలకు తలొగ్గించి. వారు ఈ నిదీకరాల వివాదంలోని న్యాయాన్వయాన్ని విచారించడం కోలేదు, నిర్ణయంతో, కమీషన్ నియమాల కారితో కాలహాళం చేస్తూ వచ్చింది. ప్రాజెక్టులను ఇంజనీరింగ్ అవరోధం అని పిలుచడం వలన, ఆంధ్ర దేశానికి కలిగిన అవదలను కేంద్రం అంతగా ఆలోచించినట్లు లేదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంతో సంప్రదించకుండానే గిల్లాటి కమీషన్ ను నియమించి పరిశీలనలూ మిగిలి లెక్కల తయారీకి పూనుకున్నది. చివరకు - 25 ఏళ్ల వరకు చేసుకొన్న కృషి జలాల ఒప్పందం అంతిమ ప్రాజెక్టును క్రోసింగ్ ఆంధ్రకు నీటి చాటా తక్కువ కేటాయించింది ఇట్టి స్థితి కేంద్ర రాజకీయాల తీరులకు లొంగి పడే పాతంతో వ్యవహరిస్తున్నదని ఆంధ్ర ప్రభుత్వం పరిశీలన ప్రజా ప్రతినిధులు అనుమానించడంలో తప్పేమున్నది? కానన సభా సభ్యులు, ఎంపీలు, ఎంపీలకు లను పరిశీలే ప్రభుత్వంతో పహా ఎంత అందోగనను వ్యక్తం చేశారో స్పష్టం చేశారు.

శీలో కేంద్ర ఇరిగేషన్ విద్యుత్ కాలాపాతం శ్రీ హాజీత్ ఇల్లహిం ఒక ప్రతినిధి చేస్తూ పారమెంటులో ఇలా ఆన్నారు.

"ఆంధ్రలో తగినంత విద్యుత్తు లేనందున పరిశ్రమలకు విద్యుత్ సరఫరా తగ్గి తలవలవచ్చింది 2వ ప్రణాళికలో పూర్తి చేయవలసిన విద్యుత్ స్కీములు ఇంజనీర్లు పూర్తిగా పోవడానికి ప్రస్తుత స్థితి కారణం. నిర్ణయించుకొన్న పథకాల నైతః సకాలంలో పూర్తిగా పోవడానికి, చాటివననమైన యంత్ర పామగ్ని దిగుమతి చేసుకోవడానికి తగినంత విదేశీ మారక ద్రవ్యం లభించకపోవడమే .. దీనివలన 2వ ప్రణాళికలో పూర్తివలసిన తులగ తద్రా విద్యుత్తు స్కీము, నెలాయ తర్మల్ స్కీము, ఎగువ నీటిని 9వ ప్రణాళిక నాటికి వాయిదా వేసుకొనవలసివచ్చింది.

కృష్ణా, గోదావరి వంటి జలాల వివాదం వలన నాగార్జునసాగర్, శ్రీశైలం స్కీములను, ఒరిస్సాలో ఏర్పడిన వివాదం వలన ఎగువ నీటిని సమయ నిలిపివేయవలసి. ఈ వివాదాలు పరిష్కారమయ్యేంతవరకు ఈ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం కొనసాగించడం జరగదు". అక్కడ, ఇదీ వారు వెల్లడించిన ప్రకటన పాఠం.

ఈ నదీ జలాల వివాదం ఇతర దేశాలలో గూడా అమలువుతున్నదని తలచుకోవాలి. నీటిని ఏ ఒక్కరికీ పంచివేయకపోతే, ఎవరెవరికి ఎంత హక్కు ఉన్నాయి? అనే విషయాల మీద కాలంగా స్త్రీపక్షం సాంకేతిక నిర్ధారణలు, సూత్రాలు వున్నాయి. అలా పరిష్కరించుకొనే వారు. నదీజల వివాదాలు, న్యాయశాస్త్ర విభాదనలు, సాంకేతిక విశ్లేషణల వాటివలన గరిగే ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని పరిష్కరించుకొనే విషయాలగా విశాఖలోని ఒక్కరులు ప్రయోగించి సాక్షులకొనవలసిన కార్యాచరణలు, దురదృష్టవశాత్తూ ప్రాజెక్టుల పీఠిక గురి యవుతున్నాయి.

ప్రజాశాసన సభ ద్వారా

ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం విషయంలో మనరాష్ట్ర ఆర్థిక వనరులను ఇట్టి మాత్రమే కేంద్ర ప్రజాశాసన సభ అలోచిస్తూ వచ్చింది. తరుగు ద్రవ్య విరానాన్ని విరమించాలని రాష్ట్రాలకు పోలిస్తూ వున్నారు.

చేపట్టిన వివిధ ప్రాజెక్టులను సత్వరం పూర్తి చేస్తే, వాటివలన చేపూరే పరిశ్రమ మేరకు చెలాచుట్టలోని ద్రవ్యాన్ని ఉపసంహరింపగలిగితే, తరుగుద్రవ్య పెట్టాబడి విరానం ద్రవ్యోల్బ భావికి దారితీయదు. అందుచేతనే ప్రజాశాసన సభలోని మేజర్ మేజర్లు దృక్పథం కానాలని విషయం అభిప్రాయపడుతున్నారు. నాగార్జునసాగర్, శ్రీశైలం లాంటివి ప్రాజెక్టులను సత్వరం పూర్తి చేయగలిగితే సత్వర పరిణామ చేపూరుతవి.

నాగార్జునసాగర్ ఆనకట్ట నిర్మాణం 8% వంతులు పూర్తి అయింది. కౌల్సల-త్రవ్యకం పూర్తి కాలేదు. 27% మైళ్ళ దక్షిణపు కౌల్సలలో 5 మైళ్ళు వరకు, 14% మైళ్ళ ఉత్తరపు కౌల్సలలో 76 మైళ్ళు వరకు మాత్రమే త్రవ్యకాలు జరిగినవి.

ఈ ఏడాది మరి 2 కోట్ల వచ్చే ఏడాది 12 కోట్లు ఆపై 1 ఏండ్లలోను 18 కోట్ల రూపాయలు కేంద్రం ఆర్థిక సహాయం చేయాలని ఆనకట్ట తలపుల కోసం మరి 2 కోట్లు యివ్వాలని రాష్ట్ర పీఠిక వనరుల మంత్రి కోరుతున్నారు.

పై విధంగా యిది వల్లయితే 1968 జూన్ 5 లక్షల 75 వేల ఎకరాలు, 2 లక్షల ఎకరాల్లో అదనంగా 1 వ వంతు వస్తుందని అంతనా.

1970లో 85 లక్షల ఎకరాలు, 6 లక్షల ఎకరాల్లో 1 వ వంతు లభిస్తుంది. 1971లో 1 లక్షల ఎకరాలు 2 వ వంతు 115 లక్షల ఎకరాలు వస్తుంది. 1972లో 5 లక్షల 50 వేల ఎకరాలు, 115 లక్షల ఎకరాల్లో 2 వ వంతు లభిస్తుంది.

ఈ విధంగా పోతంపాడు ప్రాజెక్టు 13 కోట్ల రూపాయలు కేంద్రం నవాయుజేస్తే 11 జాన్ నాటికి రెండున్నరలక్షల ఎకరాలు సాగులోకి వస్తుంది. సీలేరు శ్రీశైలం ప్రాజెక్టులు పూర్తి చేసుకొగలిగితే, రాష్ట్రావసరాలకు అవసర విద్యుత్తు కౌరత కొంతైనా తీసుకుంది. ఇవి జాతీయ ప్రాముఖ్యంగల ప్రాజెక్టులు. వీటి విషయంలో ప్రణాళికా సంఘం శూచన ద్వారా అవలంబించాలి

ప్రాజెక్టుల జాబితా

రాష్ట్రంలో విద్యుదుత్పత్తి తరుగై పరిశ్రమల ఉత్పత్తి కుంజపడిపోతున్నది. ద్వ్యుత్ స్కీములను అవీవుంపడంలో సరిలేమున్నది. ఒక వేళ విదేశీమార్క ద్రవ్యం తయారైతే దానిని సమహర్షిపెట్టాలి. తగు యంత్ర సామాగ్రిని సకాలంలో దిగుమతి చేయించాలి. శ్రీశైలం, పోతుపాడు ప్రాజెక్టులు క్రొత్త వేమీగాడే వీటి నిర్మాణానికి పెట్టిన అవసర అవ్వకరాలను త్రోసివేచి కేంద్రం అంద ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి సహకారం చేసేపుంధవలసింది ఐదారేంద్ర కాలం వీటిని ప్రక్కకు నెట్టివెంపవలసిన అవసరములేదు. హెచ్చు విద్యుత్తుకని ఉత్పత్తి చేయగల శ్రీశైలం స్కీమును, లక్షల ఎకరాలకు వీరుదించగల పోతుపాడు నాగార్జునసాగర్ లను కుదించి, పరిమిత ప్రయోజనాలను మాత్రమే యివ్వకు పరిమితి చేయించి కుంజ వ్యంగుడు ఈ ప్రాజెక్టులను అవీవుంపడ పరితం నానాధ ధరలు పెరిగి పోతున్నవి. వీటికో పాటు ప్రాజెక్టు అంపనా గూడా పెరిగిపోతున్నవి. పెట్టరపెట్టబడినను వృధాగా వుం పోతు న్నది.

ఉదాహరణకు నాగార్జునసాగర్ వంగతి చూద్దాం. 91 లో ఈ ప్రాజెక్టును గురించి లెఖ్కులు వేసినప్పుడు ఇందులో మొదటి దశ కార్యక్రమానికి 81 కోట్లు ఖర్చు అవుతుంద న్నారు. 1959లో ధరలు పెరుగుదలల ననుసరించి 91 కోట్లకు పెరిగింది, తర్వాత రూపాయి పలువ 5 శాం వడిపోయింది. అంతే వస్తువుల ధరలు 35 శాం పెరిగిన వన్నమాట. ఇప్పుడు సుమారు 141 కోట్ల రూపాయలపైగా అవుతుందని అంపనా వేస్తున్నారు

ఈ అనంత విద్యాణం ఒక ప్రశ్నకి మైనది. మొత్తం రాము కిట్టబడి అంతా పూర్తి అయితేనేగాని అయకట్టు పలపాయంలోకిరాదు. ఈ విషయం ఇంజనీర్ల ద్వారా ప్రదర్శనానికి తెలియజేసేదే. 196 లో ప్రణాళిక ప్రాజెక్టు కమిటీ వారు ఇలా పేర్కొన్నారు

'నాగార్జునసాగర్ పూర్తి అయింది అనికోరానికి అనంత కాలాకు వనులు పూర్తిగా వడం అవసరం. ఇక్కడ రాము పూర్తిగా వస్తుంటే తప్ప, వీటి పారుదల సౌకర్యాలు లభిం తవు. అందువల్ల దీనికి సంబంధించినంతవరకు రాము నిర్మాణానికి ముందు ధబ్బు ఖర్చు పెట్ట

వలసివుంటుంది. ప్రాజెక్టు నిర్మాణం నివ ప్రణాళికా కాలం లోపలే పూర్తిగావలసివుంటుంది. గరువు దాటితే ఇంజనీరు యింకా పెరుగుతాడు. పెట్టబడి మీర రావలసిక అదాయం లేదు గూడా తగ్గుతుంది " అని వ్రాశారు.

ఈ నివేదికాంశాలను ప్రభుత్వం చూడలేదున ఎలా అనుకొంటాం. చూచి గూడా ముందు జాగ్రత్తలు వహించడం లేదా అనిపిస్తుంది అదిలో 1947-48 నాటికి నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు దళ పూర్తి అవుతుందన్నాయి. ఇప్పుడు 1966 జూన్ 30లా పూర్తి కాగలదన్నాడు.

దీని కేంద్ర 2 లక్షల ఎకరాలు సాగోతుంది. ఎకరానికి ఒక పుట్టి చొప్పున చెక్క గట్టినా, 10 లక్షల పురు చాన్యం సాదీనా పంటపెంచుతుంది. ఇంటిటి మహత్తరం ప్రయోజనాన్ని చెబుతే ప్రాజెక్టు ఒక్క ఏడాదైనా వాయిదాపడవచ్చునా? ఇది అంద్రాప్రదేశ్ కింత దెబ్బ? ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టు కడివరుకు ముగింపు చేసే దాకా కేంద్రీకరించి కృషి చేస్తే పరిస్థితులు బేరగా వుండేవి అవసరమైన ఆర్థిక పోకడ్డం అందివడంగాని లేక కేంద్రీకృత ఈ ప్రాజెక్టు నిర్వహణను చేపట్టడంగాని చేసినట్లయితే యంత కాలపాటు అనుభవ్యమేకాదు. దీనిని జాతీయ ప్రాజెక్టుగా పరిగణించి, పకాలలో యితోడికి సహాయం చెయకపోవడంవల్ల, రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఇటువై దింపగా తయారైనది

డిసెంబరు 1 న కేసీపీ సాగర్ ను సందర్శించిన భారత ప్రధాని స్వగీయ శ్రీ శాస్త్రి ఇలాఅన్నారు

"నాగార్జునసాగర్ దాకీ నీటి పారుదలం ప్రాజెక్టులలో ఒకటి. దీనిని పూర్తి చేయడంలో చెరుకోడగిన జాప్యం జరిగింది. ఇక అవి జాప్యాలు నిరోధించబడగలవని, త్వరలో పూర్తి కాగలదని ఆశిస్తున్నాను " అని అన్నారు

అపోక దాన్యం ఉప్పిత్రి పెండవలసిన దృష్ట్యా నాగార్జునసాగర్ నిర్మాణం 90 ఏండ్లలో పూర్తి చేసేందుకు కేంద్రీ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఒక విధియాన్ని తీసుకొనవలసిన సమయం అవన్నమైంది. దేశ విప్రయోజనం దృష్ట్యా దీన్ని కీర్తింగా పూర్తి చేయడం అవసరం. ప్రధాని శాస్త్రి సందర్శనావశరమైనా జాప్యం లేకుండా విధియుక్తంగా నాగార్జున సాగర్ రెండు దశలు పూర్తి అయి అన్నపూర్ణగా పరిపాలితుందిని ప్రజలునుససారా వాంఛిస్తున్నారు.

అమలు జరుగుతున్న తీరు

మన రాష్ట్ర ప్రాజెక్టులు ఆరులు జరుగుతున్న తీరును గమనిస్తే సాంకేతికానుమతిరాక కొరత, తగిన డబ్బు లభింతక అంతరాష్ట్రీయ నదీజల పంపిణీ పరిష్కారంగాక, ప్రాజెక్టు

స్థల విర్ణయాల తేలక మరకొంత కాలహరణమవుతూ వచ్చినవని తెలుస్తున్నది ఏదో ఒక కారణంవల్ల మొదటి ప్రణాళికలోనివి వ ప్రణాళికాంతానికి గూడా పూర్తికాలేదు. 2వ ప్రణాళికలోనివి 2వ ప్రణాళికాంతానికి వాయిదా వేయవలసి వచ్చింది దాదాపు 'ఫ్ఫీల్ ఓవరు' సీ ములన్నిటికీ ఈ దుస్థితిమే ఎట్టిందన వచ్చు.

First plan could not be pushed through satisfactorily on account of inadequate funds" అనీ.

"Much headway could not be made towards the execution of spill over of second Plan especially due to delay in finalising the scheme proposals and getting Technical clearance of Planning Commission"

Chief Engineer "Review of Major Medium Irrigation Schemes",లో వ్రాశాడు.

"There have been a number of bottle-necks in the execution of these schemes as per programme such as shortage and delayed transport of cement shortage of steel and earth moving machinery and shortage of local labour .

A R Venkatraman Chief Engineer for Irrigation.

'మన స్కీములు సకాలానికి పూర్తి గాకపోవడానికి అవసరమైన యంత్ర సామాగ్రిని దిగుమతి చేసుకోవడానికి తగినంత విదేశీ మారక ద్రవ్యం లభించక పోవడమే.

దాని వలన వ పంపివర్ష ప్రణాళికలో పూర్తి గావలసిన తుంగభద్ర విద్యుచ్ఛక్తి స్కీముకు నడలిందిన . 9 దశలు. నెల్లూరు తర్మల్ స్కీములు, ఎగువ సీలేరు విద్యుత్ స్కీములను 2వ ప్రణాళికకు వాయిదా వేయవలసి వచ్చింది "

'వదీ జలాల వివాదం వలన నాగార్జునసాగర్ శ్రీశైలం స్కీములు అవి పుంజవలసి వచ్చింది. ఒరిస్సా వివాదం మూలంగా ఎగువ సీలేరు పని నిలిచిపోయింది,' అని వ్రాశారు.

ఆంధ్రరాష్ట్రీయ వైరుధ్యాలు

వంశధార విషయంలో ఒరిస్సా ప్రభుత్వంతో ఆంధ్రరాష్ట్రీయ వది జరి తగాదా వచ్చింది. ఇది వందేర్ల ౧౦డి ప్రభుత్వాలోచనలో నున్న ప్రాజెక్టే ప్రథమ ప్రణాళికనుండి పరిశీలన జరిగినది. వ ప్లానులోనే పూర్తి గావలసింది స్థల విస్తయంలో వచ్చిన పేచీల వలన కాలహరణమైంది. ౧ 7 లో ఒక ఒప్పందం కుదిరింది. అది 19 9లో ముగిసేయి మళ్ళీ మొదటికి వచ్చింది. గడియకోల, గుడారి, పీరడి, గొట్టి మున్నగు స్థలములు ఏండ్ల తర ఇవీ చర్చరీయాంశాలైనవి ఈ చర్చలతో విసిగి వేసాన ఒక వ్యవసాయకానసనభ్యుప గావన సభలో ముట్టాడుతూ ఇలా అన్నారు ఆయ్యా! నేను పుట్టినప్పటి నుండి మా వంశధారా ప్రాజెక్టును గురించి వింటున్నాను అనేక ఒప్పందాలు జరుగుతునే వున్నవి. మరి ఎప్పుడు పని ప్రారంభిస్తారో ఎప్పుటికి పూర్తి చేస్తారో అభగవంతునికే తెలియాలి' అన్నారు చివరకు, ఈ వంశధారు వ ప్రణాళికలో యిప్పుడు కొత్త ప్రాజెక్టుగా తీసుకొంటున్నారంటే, మన వంశవర్త ప్రణాళికల స్థితి ఎలా వుందో అర్థమవుతుంది. '982 లో వంశధారకు పునాదిరాయి గూడా వేశారు పునాదిరప్ప అలానే వుండిపోయివని

Much headway could not be made to words This project on account of the inter state river water dispute with Orrissa Government" అని రాష్ట్ర సబ్లక్ సర్క్కి కాలవారి సమీక్షలో వ్రాశారు

నీ 'రు సంగతి గూడా యిప్పటిదాకా అనేక తగాదాలతో వాయిదా వరుతూ వచ్చింది. మొదట్లో ఒరిస్సాలో మిశ్రమ ప్రభుత్వం వుండగా ఒక ఒప్పందం జరిగింది. రెండేళ్ళు గడచక ముందే ఒరిస్సాదాన్ని తిరస్కరించింది. ఆంధ్రప్రభుత్వం తరపున ప్రాజెక్టు స్థలంలో పని చేస్తున్న ఉద్యోగులమీద 1:4 పెక్సన్ వ్రయోగించి, పోలీసుల అండలో చువ ఇంజనీరింగు సిబ్బందిని అవమానపరుచడం వంటి ఘన కార్యాలకు వారు ఒడిగట్టారు.

కె సి కార్వ మరమ్మత్తులు చేయడంలో గిరి తోపాటును గూర్చి ఆంధ్ర ఆపెల్స్ అ. కవారి సంఘం విమర్శలను ఈ సందర్భంలో గమనించుట అవశ్యం. హైదరాబాద్ మాజీ మంత్రి (నేటి హైకోర్టు జడ్జి) శ్రీ డోపారావు ఎగ్నోపే ఆద్యక్షతను పేర్కొని అంకవారి సంఘం కడవ కర్నూలు కార్వ ప్రాంతమును వదర్శించి, అధికార్ల ఆశీర్వాదంతో భర్తలు ఇరిగే తమ వివేదికను సమర్పించారు.

1. కె. సి కార్వ మరమ్మత్తులు జరుగుతున్న తరుణంలో దానికోసం పుణ్యేండ్లు నిమెంటు కట్టలు మార్కెట్లో వేళ్ళుగా అవలు ధరకు లభ్యమౌతున్నవనీ, దీనిని పను

గ్రంగా ప్రభుత్వం దర్శాపు చేయించాలన్నాడు. 2. కంట్రాక్టర్లో హెచ్చుమంది కొత్త వారైనప్పటికీ, ఇక్కడే కొత్తగా పని ప్రారంభించినప్పటికీ, కంట్రాక్టర్లు వివరీతంగా లాభాలు సంపాదించుకున్నారన్నారు. 3. పబ్లిక్ వర్క్స్ టాబు వారు వేసిన అంచనాలు సహేతుకమైనవని అసాధానికీ వీలు లేదని దృఢపడుతున్నారన్నారు. 4. పబ్లిక్ వర్క్స్ టాబు తమకు సంస్కరణ విరుద్ధమైన సమాచారాన్ని ఒకదాని కొకటి పొందిక తుదకని సమాచారాన్ని, తగిన సంఖ్యలో లేకుండా ఇచ్చిందన్నారు. 5. 4 కోట్ల రూపాయలతో 3 సి. కాలనీ మరమ్మతులు జరిగినా, పంట కాలనీ ఏర్పాట్లు కూడా వానితోపాటే జరగనందున ఈ కాలనీ కింద ఆయకట్టు హెచ్చు కాలేదని అంచనాల సంఘం విమర్శించింది వారి నివేదిక యొక్క పై సంగ్రహ భాగాలు కనువిప్పు గావాలి. ఈలాంటి లోపాలను జర తుండా ప్రభుత్వం శ్రద్ధ వహించడం అవసరం.

నారాయణపుర పథక

ఓంప్రథమంగా నారాయణపురం ప్రాజెక్టు ఎన్.ఎ. 9లో ప్రకాశం గారి మంత్రిత్వ హయాములో ప్రారంభించబడినది. నల్లరు మంత్రులు గూడా ప్రారంభోత్సవమునకు హాజరైనారు మొదట 4 శతల రూపాయలర్థా 74 శతల పైగా ఖరీదు అయింది. 8 ఏకర్ల తర్వాత 1958 లో వీళ్ళు వదిలితే, ఆయకట్టుకు నీరందింకలేక పోయింది ఈ లోగా దెబ్బ తిని పోయినవాటిని మరల మరమ్మతులు చేయించారు. అలక్కానికి లోపాలకు కారణాలు వివరిస్తూ నిర్మాణ బాధ్యత వహించిన ఇంజనీర్లు సమాధానం పంపుకొన్నారు పరిస్థితులను అర్థం చేసుకోవడానికి వారి సమాధాన భాగాలు గమనించుటవసరం.

1. స్క్రిము మంజూరమై ముందు, వివరాలేమీ వరిశీలన జరపలేదట. ప్లానులు అమలు జరపటానికి నియమించబడిన సబ్ డివిజనే పరిశీలనలు, ఎస్టిమేట్లు తయారు చేసుకోటం, క్రమేణా సీ మురు అమలు జరుపుకొంటూ పోవలసివచ్చిందట. అనుభవవరులైన కంట్రాక్టర్లు దొంగలేదట. నిబ్బందికూడా కొత్త వారైనారట 4. ఇందు మునిగి పోవు భూములు గల వ్యవసాయదార్లు ఇచ్చా పూర్వకంగా భూములు యివ్వటానికి అంగీకరించలేదట బ్రండుకోసం ఈ ప్రాథమిక పనులన్నీ పూర్తి అయ్యేదాకా, స్క్రిమును వాయిదా వేస్తూ రావలసి వచ్చిందట 5. వర్షా సహకారం తరుగైందట స్థానికంగా ప్రాజెక్టు పనులు చేయడానికి కార్మికులు లభ్యం కాలేదట ఇన్ని కారణాల వలన, మధ్య రక ఇంగేజ్ ప్రాజెక్టుగా రూపొందించబడిన నారాయణపురం ప్రాజెక్టు కింద 84 వేల ఎకరాలు సాగు కావలసి వుంది. అనుకోవచ్చు కాలంలో ప్రాజెక్టు పూర్తి గాక నిర్దిష్ట ఆయకట్టును సాగు తో తీసుకుంటే ప్రాజెక్టు అధికాత్తు విఫలమైనాడు. ఇలాంటి లోపాలు ప్రాజెక్టు సరిలో

విమర్శనలైన ఇంజనీర్లకుగాని పరిశుభ్రమునకు గాని గౌరవం తెచ్చేవేనా? లేక అసౌకర్య పాడేవేనా?

ప్రాజెక్టు ప్రాంతాల్లో వసతులు

సాధారణంగా ప్రాజెక్టు స్థలాలు ప్రాజెక్టు ప్రాంతాల్లో వుంటేనే కాని ఇంకా ఉపసహార్య పరిశుభ్రతకు తగిన పౌరస్థాయి ముందుగా చూపక పోవటంతో తరచు అనారోగ్యాలకు జబ్బులకు గురి అవుతున్నారు. కనీస వసతుల కోసం కార్మికులు ఉద్యోగవృద్ధులందరినీ అవోకేషన్ గాంకి ఇడం ప్రాజెక్టు వాటిని నెరవేరక పోవటంతో ఉద్యోగ అసంతృప్తి ఏర్పడటం దానితో కార్మికుల సమ్మెలు, '44 పెక్షన్ జారీలు పోలీసు గన్లతో ముగిసిన అవాంతర వసతికులు ప్రాజెక్టు ప్రదేశాల్లో కనపిస్తుంటుంది. మౌల్ బంద్ నాగార్జునసాగరు, మొదలైన ప్రాజెక్టు ప్రదేశాల్లో చాలామంది ఈ పూర్తి పరిశుభ్రతల వల్ల ఉద్యోగవృద్ధులందరినీ కార్మికవర్గానికి వుండ వలసిన సుహృద్భావ వాతావరణం లోపిస్తుంటున్నది. దేశభిక్షపూరిత పరిస్థితుల వనరులగు బ్రహ్మాండమైన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం ఒకవైపు గర్వకారణంగా ఉన్నప్పటికీ రీకారెన్సు ప్రాంతాల్లో సుందరితగరాలు వెలుస్తుంటుంది. కాని మరొక వైపు అసంతృప్తి, అకాంతి, సంఘ రణం కాలవలమైన బాధాకర దుస్థాయిల సైతం ప్రతికూలమవుతుంది పరిస్థితులకి వెళ్ళాలంటే చిన్న ఉద్యోగులకు రవాణావసతులుకాదు కార్మికులు కుటుంబాలతో, పిల్ల జల్లంతో కాపురం వుండటానికి కనీస ఇండ్లవసతిగాని మంటపి వసతిగాని పోయిపోయింది. ఏ వయసుకాని విన దీక్ష దరలు పెట్టి కొనుక్కోవాలంటే, అందలేకపోతే ప్రాజెక్టు స్థలాల్లో పామాన్య మానవులు జీవించడమే కష్టమవుతున్నది. ఉద్యోగుల గ్రేడ్స్ లో, పనివసతులలో, ప్రమోషన్ లో పక్షపాతాలు సర్వసాధారణమైనాయి. ఉద్యోగవృద్ధులందరినీ కార్మికులకు వుద్యోగులకు ఉద్యోగుల మధ్య ఈడ్వలు, ద్వేషాలు ప్రబలమైనవి. ఇందుచేతనే, ఒక ఘనవిద్యాలంలో తామూ తాగస్వాములయ్యారున్నామనే మహదానందంతో గడిపే తక్కువ వాతావరణం ముగిస్తుంది పోతున్నది నేటి విరాగానిస్పృహల మండి సంకోచంతో, ఇంజనీర్లు, కార్మికులు, కుటుంబాల కలిసి, పనిచేసే ప్లే హత్యారిత జాతీయరణం కల్గి ఉంటున్నప్పుడు గృహవసతి విరళమై ద్వేష పౌరస్థాయి యిప్పుడేప్పుడే ఏర్పడుతున్నది. ఇంకా నిల్చుంది పనివారం యోగక్షేమాలు గమనించి, శ్రీమద్రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వసతికులు కల్పించటం ప్రభుత్వకర్తలమై యున్నది.

ఖరీ ప్రాజెక్టుల అవశ్యకత

ఖరీ ప్రాజెక్టుల వల్ల ఎక్కువ రవి వ్యయం అవుతున్నదని. ఇవి పర్యావరణానికి రావానికి ఎక్కువకాలం పడుతున్నదని అంటూనే సైవర్ ఇరిగేషన్ చిన్న స్కీములకే హెచ్చుప్రారాప్తం యివ్వాలని కొందరి అభిప్రాయ వడుతున్నారు. పెద్ద ప్రాజెక్టుల మునిగిపోయిన ఆర

గాఙులున్న నదీ జలాలను అదుపులోకి తేగలవు. కాని చిన్న ప్రాజెక్టు క్రింద పరిమిత ప్రాంతాలలో వ్యవసాయ సీదు మాత్రమే వినియోగంలోనికి వస్తుంది మన రాష్ట్రంలో చాలా చోట్ల వర్ష పాతం తక్కువ. అందుచే రాయలసీమ, తెలంగాణల్లో ఎక్కువ భాగము మెట్ట భూభాగాలు అనావృష్టికి గురియైవున్నవి. వీటి కన్నిటికీ పరిమించవలెనంటే కృషి గోదావరి కోటి పెద్దనదులకు అనకట్టలు కట్టి వరదలను అదుపులోనికి తెచ్చి, నదీజలాలను సద్వినియోగం చేసుకోవలసి వుంటుంది తప్ప నేరుమార్గంలేదు.

చిన్న మధ్యరకం ప్రాజెక్టుల ద్వారా ఎకరా ఒకటింటికి సీదు ఎంత ఖర్చు అవుతుందో అందులో మూడింటరెండు వంతులు మాత్రమే ఖాళీ ప్రాజెక్టుల కింద ఖర్చు అవుతుందిని ఇంజనీరింగు ప్రముఖులు లెక్కల ద్వారా స్పష్టపరుస్తున్నారు. ఇతే చిన్న స్కీములకు వ్యయం తగ్గి సత్వర ఫలితాన్నిచ్చే మాటనిజం వీటి రెంటినీ సమన్వయంచేసి, ప్రధానమైన ఖాళీ ప్రాజెక్టులతోపాటు, అవకాశమున్నచోట్ల చిన్న మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు నిర్మాణం సాగించు కొనవలసి వుంటుంది.

గోదా రి ఖాళీ

గోదావరిపై బారేజీ నిర్మాణం అత్యవసరంగా జరగవలసిన పనియనీ. ఈ ముఖ్య విషయంలో అశ్రద్ధ చేస్తే మహా ప్రమాదం వాటిల్లుతుందనీ, తెలియని సంగతికాదు. కొత్త ప్రాజెక్టులు నిర్మించుకొనటంతో పాటు, ఇది వరకే నిర్మాణమైయున్న పురాతన కట్టడాలను గట్టి పరచడం పునర్నిర్మాణం చేసి రక్షించుకోవడం అతి ముఖ్యంగా. కృష్ణా గోదావరి, పెన్నాదెల్తాల ప్రజలు కామిశనరి, ఇతరుల కింత పెట్టగల్గుతున్నారంటే, ధవళేశ్వరం విజయవాడ, పెన్న అనకట్టల మూలంగానే, కృషి అనకట్ట వద్ద ప్రమాదం సంభవించి, రిక్నాలలాంటి ఇంజనీర్లను కోల్పోయిన తర్వాతనే విజయవాడ వద్ద ప్రకాశం బారేజీ నిర్మాణం చేయబడిందనేది, మరువరాని విషయం. అందుచేతనే ధవళేశ్వరం వద్ద నూతన బారేజీని నిర్మించి, గోదావరి దెల్తాకు భద్రత గల్గించడం నేడు అత్యంతావశ్యకం. కాని ప్రభుత్వాలో శనలు కార్యరూపం దరించే అను దినం ఎన్నటికీ? శ్రీ మిత్రా కమిటీ గోదావరి లోయవాసుల ప్రయోజనార్థం అనుసరించి బారేజీని నిర్మించు చేసింది. అపారజల సంపదవున్నా. గోదావరి మహానదీపై ఏ ఖాళీ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం గాక పోవడం విడ్డూరంగా లేదు?

వరద నివారిణి

కొల్లెలు వరదల తీరిత్ర ఒక విషాదగాధ ఈ పరిస్థితి మన ఇంజనీర్లకు ఒక సవాలు వంటిది 'కొల్లెలు ముష్టం ప్లాను' అంచెలెత్తగా అమలు జరిపివున్నట్లయిన, కొల్లెలు

ప్రాంతంలో ఏటాయితటి పెట వస్తం, పశువస్తం, ఆర్థికవస్తం జనవస్తం సంబంధించి వేసికాదు. ఒక లక్ష ఎకరాలలో 20 లక్షల బస్తాల దానం లభించేది. వస్తుమగ్గదానంలో "కొవ్వొడ కాలం" ఎర్రకాల్యాలకు ప్రారంభోత్సవములు చేసి గూడా, అమలు జరపకుండా వెనుకకు నెట్టి వుంచడంవల్ల, ఆ చిన్న వదులు, వాగులు పొంగి పోయి వంట పొలాం కింత వస్తం కల్గి నన్నవి బుడమేరు రిజర్వాయరు వకకాన్ని గూడా అమలు జరిపివున్నట్లయితే, కృష్ణాజిలాలో వందిల ఉప్పితం అంతగా వుండేదిగాదు. తక్షణం మిత్రా కమిటీ ఏర్పాటుం వదులు జరపడం ముఖ్య కర్తవ్యం

కాని ఈ ప్రణాళికా కాలాల్లో గూడా అశ్రద్ధ చేయడంవల్ల ఎంతో వస్తం వాటిల్లుతు వుంది కోస్తా జిలాల వరద నివారణకు గూర్చి మిత్రా సంఘం సమగ్రంగా పరిశీలన చేసి, సిఫార్సులు చేయడం హర్షదాయకం. దేశంలో మదం విరోధానికి ఈ చతుర్థ ప్రణాళికలో 1990 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేయనున్నట్లు కేంద్ర బోర్డు ఇటీవలనే ప్రకటించింది. తక్షణం ఆంధ్రదేశ వరద నివారణ ప్రభుత్వం పూనుకోవలసి వుంటుంది ఇలాంటి షరతులను పకాంట్లో అమలులో పెట్టవలసిన బాధ్యత కేంద్రానిది. రాష్ట్రాని చుర్య ప్లేహ వంబి దాలను పెంపొందించేందుకు కేంద్ర ప్రభుత్వం పూనుకోకపోతే దేశ సమైక్యత భంగం వాటిల్లదా? కేంద్ర ప్రభుత్వం, కేంద్ర జల విద్యుత్ మండలి వారు ఏవో సమస్యలు లేవదీస్తూ, మన ప్రాజెక్టుల కాలమానానికి కారణభూతులౌతున్నారని పుస్త పడుతున్నది.

ఇందులో రాజకీయ ప్రమేయాలు లేకుంటే ఇలాంటి అంతర్జాతీయ సమస్యలు మల భంగానే పరిష్కార సాధ్యమౌతవి. వరైట్ మొదలగు వరులకు చెందిన పాకిస్థాన్-ఇండియా వైరుద్ధాలు తీర్చుకొంటున్నప్పుడు, ఒకే కేంద్ర గవర్నమెంటుకు లోబడిన విభిన్న రాష్ట్ర సమస్యల పరిష్కారాలు ఏమంత కష్టతరమైనవిగావు. కాని పంకుజితమైన ప్రాంతీయతలైన ఎవరైనారేకే తీరుతున్నప్పుడు, విస్తృత ప్రజాబాహుళ్య క్షేమంలో, విప్లవీకరణలైన పాంకేతిక విప్లవాల పరిహారానికి సకాలంలో సృష్టమైన వైఖరి సవరించవలసి వుంటుంది. నేడు అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు కోట్ల కొద్ది రూపాయలతో అమలు జరపమన్నప్పుడు, ఎవరి స్పార్శంవారి కుంటుంది. ఆది సహజమే, ఈ ప్రాంతీయ, రాజకీయ రోరణులతోను గాకుండా కేంద్రం విశాల దృక్పథంతో వ్యవహరించవలసి వుంటుంది. ప్రాజెక్టుల యొక్క పాంకేతిక విశిష్టతల కంటే, ప్రాంతీయ రాష్ట్రీయతలకు రాజకీయ ప్రావిల్యాంకు ప్రాధాన్యత వుండ రాదు రాజ్యాంగ యంత్రంలో, పాంకేతిక విప్లవాల పరిహారకంటే, రాజకీయ వదులుబదులు చెలామణి కిరాదు నేరీ ప్రాథమిక సూత్రమవరణ తోనించడం వల్లనే, ఈ క్లిష్ట పరిస్థితు లేర్పడుతున్నవి. వీటిని పరిదిద్దుకోవలసిన గురుతర బాధ్యత అందరి మీద వుంది

ఇక, నిర్మాణంకోమన్న వాటి విషయం పరిశీలించుదాం.

సిరాజ్‌లో లోపాలు

'కడం' ప్రాజెక్టు దాదాపు పూర్తికావస్తున్న సమయంలో వరదతాకిడికి ఆనకట్ట భాగం కొట్టుకొనిపోవటం పునర్నిర్మాణం చేసిన తర్వాత గూడా మళ్ళీ 2వ సారి కూలిపోయింది. నాగార్జునసాగర్ స్థలం చర్ల కట్టిన రోడ్డు పంకెన కూలి పోయింది కిడుతున్న ఆలమూరు బ్రిడ్జి కూలిపోయింది. గత ఏడాది తీవ్రతకు దిండి, సరళాసాగర్ ఆనకట్టలు మహా ప్రమాదానికి గురియైనవి. వడిపోయిన కట్టలకు యొక్కతారణాలు విచారింపడానికి కమిటీలను నియమింపడం వారు వశీల్నించి ప్రభుత్వానికి వివేచికలు సమర్పించడం గూడా జరుగుతున్నవి. ఏమైనప్పటికీ వీటి నిర్మాణ వాద్యతలు వహించిన పబ్లిక్ వర్క్స్ శాఖాధికారులు ఉన్నతోద్యోగులు ఇంజనీర్లు కంట్రాక్టర్లు ప్రభుత్వం నైతిక ఇంజనీర్లు భాగస్వాములే విచారణ కమిటీ నివేదికల్లో ఒకరి మీద మరొకరు విందలు మోపుకొన జూచేసిందే ఇలాంటి దుర్వృత్తులు ముమ్మందు జరగకుండా. తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలను ఎత్తి చూపే గుణ పాఠాలుగా వుండాలి నేటి ప్రాజెక్టుల నిర్మాణ రీతులు సరియైన కాంక్రీటు లేదనో, తగిన స్టాండర్డు లేదనో విమర్శించగలనే వలరకాల విమర్శనలకు గురియైతే ప్రభుత్వం ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టుపై లక్షల కోట్ల కొలది ప్రణాళనం మోర్చించడం జరుగుతున్నది అశేష ప్రణాళికం, నీటిపై కొండల ఆళలు పెట్టుకొని వుంటున్నారు. నిర్మాణ లోపాలవలన ఎక్కడో ప్రాజెక్టు దెబ్బతిన్నా. తీవ్ర విమర్శనలకు గురి కావలసివస్తుంది. ప్రజల మనోబాహుల్లో విష పరిణామాలకు దారి తీస్తుంది ప్రభుత్వం జాగరూకత వహించి ప్రాజెక్టు ప్రాంతాల్లో జరుగుతున్న లోపాలను అభివృద్ధి కార్యాలలోని భూదాలను. మేము కండ్లతో కనిపెట్టివుంటే, ఇందులకు బాధ్యులైన వారిపై తగు శిక్షలు తీసుకోవలసివుంటుంది.

ఇంజనీర్ వని కత్తితో సామంతుంటేది అంతా సక్రమంగా పూర్తి అయి, అన్నపూర్ణ తల్లిగా పోలాంకు సీరందిస్తుంటే అశేష ప్రజల అదరాధిమానాలను వారు మంగొంటారు.

కృష్ణా గోదావరి ఆనకట్టలను నిర్మించిన కాటన్ మహాశయునివలె. శ్రీ మోక్షగుండ వశ్యేశ్వరయ్యచెలె చిరస్మృతియులవుతారు. లేదా! అరణ్యం, విర్లక్ష్యం అసమర్థతల కారణంగా ఏదేని దుస్సంగున సంభవించినా ఆ ఇంజనీర్లు, శిల్పిగణ ప్రజల కోప, తాపాలకు; తీవ్ర మర్శనలకు గురివితవుతారు ప్రణాళనాన్ని దుర్వి ఖయోగ వరిచిన వీరులుగా భోగలాంతులుగా స్వార్థపరులుగా చర్ల వేరు పొందుతారు. ఈ మహా నిత్యాణ్ణాలో ప్రతిఒక్కరూ తమ స్థానాన్ని నిర్ణయించుకోని కేవలం దనార్జన కోపమేగాక సత్కార్యం చేసే క్రి ప్రతిష్టల నార్జించుటకు శాయశక్తుల కృషి చేయవలసివుంటుంది.

Bibliography

Public works in Hyderabad

(Department of Information)

3 Five year Plans

(Department of Planning and Development)

Brochure on Irrigation Projects

(Public works Department-Andhra)

New projects for Power and Irrigation

(Central Board of Irrigation & Power)

Irrigation Schemes in Andhra Pradesh-their progress.

(Information Department)

Notes on New Medium Irrigation Schemes.

Power development in Andhra Pradesh - 1961

Krishna - Godavary waters

Optimum Economic utilisation

Part 1, 2, 3

Symposium on Irrigation in Telengana

(Compilation of Articles)

(Published by the Institute of Engineers

Andhra Pradesh Centre - Hyd.)

Flood control Schemes in Andhra

Mitra committee Report on Flood relief in coastal
Andhra

Khosla Committee Report.

Gulhaty Committee Report.

Andhra & Hyderabad Joint Report.

(Central Board of Irrigation & Power)

Irrigation Statistics of India

(C. W. P. commission 1958)

Books

Fixation of storage Capacity of Reservoirs
(C. W. P. commission) August 1955

Irrigation in India Through Ages
(Central Board of Irrigation & Power)

Articles

Achievements of Irrigation Projects in A P 1964
By Sri P. T. Malla Reddy
(Chief Engineer, Major Irrigation)

Water and Power Development in A. P. 1964
By Dr. K. L. Rao
(Union Minister for Irrigation & Power)

ప్రభుత్వం ప్రచురించిన సోవనీర్లు:

సాదికొండ; నాగార్జునసాగర్; తుంగభద్రా; మచిలీపట్నం; పోచంపాడు;
శ్రీశైలం; బుడమేరుదైవర్షన్, కృష్ణా బరాత్. ఎగువనీలేరు, పాళవర మొ॥

Govt. Administration Reports.

Legeslative Assembly proceedings etc.

Andhra Pradesh Souvenire

(Published by Delhi Andhra Association)

నదీజలాల విభజన

Krishna - Godavary

1963 May

River Water dispute

Diversion of Godavary waters

”

Legal position Examined

By Sri Tennety Viswanadham, M.L.A.
(Chairman, All parties convention)

కృష్ణా గోదావరి జలాల 1963 ఏప్రిల్

శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య, ఎం.ఎల్.ఎ.

కృష్ణా గోదావరి జలాల సమస్య 1963 మే

శ్రీ వై. వి. కృష్ణారావు

(ప్రధాన కార్యదర్శి, ఆంధ్రప్రదేశ్ రైతు సంఘం)

నాగార్జున సాగర్

“ప్రత్యేక సంచిక” 1955 డిశంబరు

(శ్రీ వి. రమేష్ చంద్రచౌదరి B.E.)

The Krishna River Valley projects

కృష్ణానదు జేజేలు — శ్రీ రమేష్ చంద్రచౌదరి. 1952 జనవరి

శ్రీ జి. గోపాలాచార్య ప్రచురించిన గ్రంథాలు-వ్యాసాలు (ఆంగ్లంలో)

పోచంపాడు

Question of dependable yield at the proposed
Pochampadu Project.

Memorandums :

Presented by Sri Vavilala Gopalakrishnayya M.L.A

Sri Rangareddy M.L.A.

Sri Pillalamarri Venkateswarlu M.L.A.

Delegation by the Telengana Regional committee

(by Dr. M. Chenna Reddy.)

